

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FRANSIZCA MÜTERCİM-TERCÜMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**JEAN-PAUL SARTRE'IN EROSTRATE ADLI ÖYKÜSÜNÜN
TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÇEVİRİLERİNİN ANLAMIN
OLUŞTURULMASI BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

**FUAT ŞEŞEN
04703006**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SÜNDÜZ ÖZTÜRK KASAR**

**İSTANBUL
2007**

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FRANSIZCA MÜTERCİM TERCÜMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

JEAN-PAUL SARTRE'IN EROSTRATE ADLI ÖYKÜSÜNÜN
TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÇEVİRİLERİNİN ANLAMIN
OLUŞTURULMASI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

FUAT ŞEŞEN
04703006

Tezin enstitüye verildiği tarih: 15 Aralık 2007
Tezin savunulduğu tarih: 18 Aralık 2007

Tez Oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Füsun Ataseven
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ

İSTANBUL
ŞUBAT 2008

ÖZ

JEAN-PAUL SARTRE'IN EROSTRATE ADLI ÖYKÜSÜNÜN TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÇEVİRİLERİNİN ANLAMIN OLUŞTURULMASI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Fuat ŞEŞEN

Aralık, 2007

Bu çalışma, Jean-Paul Sartre'ın *Duvar* adlı öykü kitabında yer alan *Erostrate* adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirilerinin anlamın oluşturulması bakımından karşılaştırılmasını konu almaktadır. İncelememiz edebiyat yapıtında anlam arayışının açıklandığı giriş bölümünden, *Erostrate* adlı öykünün Türkçe'deki dört çevirisinin ve İngilizce'deki iki çevirisinin metin-bozan dizgeler genel adı altında toplanan biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelerle çözümlendiği gelişme bölümünden ve ulaştığımız sonuçların ele alındığı sonuç bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazın eserinde anlam arayışında benimsenen farklı görüşlerin kısaca tanımı yapılmıştır. Çevirilerin çözümlenmesi bölümünde önce metin-bozan dizgeler kısaca açıklanmış, ardından İngilizce ve Türkçe çeviri metinlerden örnekler verilerek bu dizgelerin özgün metnin anlamı üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Metin-bozan dizgelerin birinci kolu olan biçim-bozan dizgeler altında çeviri metinler sırasıyla Antoine Berman tarafından geliştirilen mantıksallaştırma, açıklama, uzatma, yüceltme ve bayağılaştırma, nitel ve nicel zayıflama, ritim bozulması, türdeşleştirme, derin yapıdaki anlam ağlarının yok edilmesi başlıkları altında incelenmiştir. İkinci bölümde ise çeviri metinler Antoine Berman'ın metin-bozan dizgeleri ışığında Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar tarafından geliştirilen ve tanımlanan anlam-bozan dizgeler altında sırasıyla anlamın yok edilmesi, bulanıklaştırılması, çarpıtılması ve kaydırılması başlıkları altında incelenmiştir. Sonuç bölümünde çeviri metinler, metin-bozan dizgeler genel adı altındaki biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelere maruz kalma, özgün metindeki anlamı ve üslûbu oluşturma dereceleri, kaynak dile ve hedef dile sadık çeviri anlayışını benimsemeleri açısından ayrı ayrı ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Anlam Arayışı, Yazınsal Çeviri, Metin-bozan Dizgeler, Sartre

ABSTRACT

THE CONSTRUCTION OF MEANING IN TURKISH AND ENGLISH TRANSLATIONS OF THE SHORT STORY EROSTRATE BY JEAN-PAUL SARTRE

Fuat ŞEŞEN

December, 2007

This study examines the construction of meaning in Turkish and English translations of *Erostrate*, a short story by Jean-Paul Sartre. It consists of an introduction in which the *meaning* in literary work is defined, followed by the analysis of four Turkish and two English translations of the work based on text-deforming systems, and a conclusion in which the translations are evaluated and compared. In the analysis, each system is first shortly defined, then demonstrated by giving examples from the translated texts in order to better understand these systems and how they affect the meaning in the original work. The translations are first analyzed by using style-deforming systems which include rationalization, clarification, volume augmentation, adornment and vulgarization, quantitative and qualitative diminution, homogenization, destruction of rhythms, destruction of signifying hyper-textual networks, destruction of systematization, destruction of vernacular networks, loss of superpositions of language developed by Antoine Berman. Then, the translated works are analyzed using sense-deforming systems which include destruction of meaning, ambiguity, contradiction and misinterpretation developed and defined by Suzduz Ozturk Kasar. In the conclusion, each translation is evaluated separately and in comparison to other translations with regard to their level of exposure to text-deforming systems and ability of constructing the meaning of the original work.

Keywords: Search for Meaning, Literary Translation, Text Deformation Systems, Sartre

ÖNSÖZ

Tez çalışmamızda Jean-Paul Sartre'ın *Erostrate* adlı öyküsünü seçmemizin nedeni yazar ve çevirmen Lloyd Alexander tarafından İngilizce çevirisi yapılan *Bulantı* ve *Duvar* çevirilerini okumam ve *Duvar* adlı kitabın çevirisine ilgi duymamdan kaynaklanmaktadır. Öğrenciliğim boyunca, okuduğum bölüm gereği, İngilizce kitaplarla daha yakın bir ilişki içinde olmam kaçınılmaz bir durum olmuştur. Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık bölümüne başladıktan sonra çeviri konusunda daha derin bilgi edinerek, Türkçe ve İngilizce çeviri metinlerde anlamın oluşturulmasını konu alan çalışmamızı, ilgi duyduğum ve önemli olduğuna inandığım bir yapıt üzerine gerçekleştirmenin uygun olacağını düşündük.

Jean-Paul Sartre'ın Erostrate adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirilerinin anlamın oluşturulması bakımından incelenmesi başlığını taşıyan bu çalışma, edebiyat yapıtında anlam arayışını açıkladığımız giriş bölümünden; *Herostratos* adlı öykünün Türkçe'deki dört çevirisinin ve İngilizce'deki iki çevirisinin biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelerle karşılaştırıldığı 'Çevirilerin Çözümlemesi' başlıklı gelişme bölümünden ve ulaştığımız sonuçların ele alındığı 'Çevirilerin Değerlendirilmesi' başlıklı sonuç bölümünden oluşmaktadır.

Tez metninde Jean-Paul Sartre'ın *Erostratos* adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirilerini özgün metindeki anlamın oluşturulması bakımından, çeviri metinlere Antoine Berman'ın tasarladığı biçim-bozan dizgeleri ve bu dizgelerden yola çıkarak Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'ın tasarladığı anlam-bozan dizgeleri uygulayarak çözümlemeye çalışacağız. Sonuç bölümünde ise, çözümlediğimiz Türkçe ve İngilizce çevirileri ayrı ayrı ve karşılaştırmalı olarak değerlendireceğiz. Bu çalışmayı gerçekleştirmekteki amacımız, çeviri sürecine başlamadan önce özgün metindeki anlamın tam olarak kavranmasını sağlamak ve bu anlamın çeviri sırasında, metin-bozan dizgeler genel başlığı altında topladığımız biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelerden kaçınarak çeviriye eksiksiz olarak aktarılmasına yardımcı olmaktır.

Jean-Paul Sartre'ın 1939 yılında Gallimard tarafından *Le Mur* adı ile yayınlanan kitabındaki üçüncü kısa öykü olan *Erostrate*, akıl sağlığı yerinde olmayan ve insanlardan nefret eden Paul Hilbert'in altıncı kat balkonundan, sokaktaki insanlara bakması ile başlıyor. İnsanlardan paranoyaklık derecesinde korkan kahramanımızın günün birinde bir tabanca satın alması ile öykü tırmanan bir gerilime giriyor. Düzenli olarak ziyaret ettiği fakat bir kere bile elini sürmediği hayat kadınlarından biriyle bir buluşmasında kadını tabancasıyla korkutan ve cinsel sapkınlıkları olduğunu anladığımız Paul Hilbert, bundan büyük bir haz duyuyor. Aynı gece yataktan sıçrayarak uyanan ve hayat kadını öldürmediğine pişman olan kahramanımız, hayat kadını korkutmaktan aldığı hazzı diğer insanlar üzerinde ve bu sefer birkaç kişiyi öldürerek tekrarlamaya

karar veriyor. Karar verme aşamasında meslektaşlarından birinin, ünlü olmak için dünyanın yedi harikasından biri olan Efes Tapınağı'nı yakan Herostratos adından bahsetmesi, Paul Hilbert'i gerçekleştireceği eylem konusunda yüreklendiriyor. Bunun ardından, hikâyenin en can alıcı bölümünde, Paul Hilbert Fransız yazarlara bir mektupta gerçekleştireceği eylemi ve bunun nedenlerini yazıyor. Mektubunda önce insanları, sonra kendini öldüreceğini ileri süren kahramanımız öykünün sonunda bir adamı vurup kaçmasının ardından kendisini bir restoranın tuvaletinde kısıtıran kalabalığa teslim oluyor.

Jean-Paul Sartre'ın varoluşçu felsefesinin belirgin izlerini taşıyan bu öykü, varoluşçuluk ve hümanizma arasında birçok gösterge ile temsil edilen derin bağlantılar kuruyor. Jean-Paul Sartre, tanrıtanımaz varoluşçuluk felsefesinde esasen *öz* ve *varlık* üzerinde duruyor. *Öz*'ün *varlık*'tan önce geldiği nesnelerin ve diğer canlıların aksine, insanda *varlığın özden* önce geldiğini, insanın yeryüzüne bir amacı olmadan atıldığını ve kendisini sonradan seçtiğini savunarak bu görüşünü destekliyor. Herostratos'ta Paul Hilbert'in elindeki tabancaya yüklediği anlam – hayat kadınlarını namlunun ucunda isteklerine boyun eğmeyi zorlayarak tabancayı cinselliğinin bir göstergesi olarak kullanması – okuyucuyu bu nesnenin özünü düşünmeye zorluyor. Paul Hilbert'in yazdığı mektupta ifade ettiği 'Hümanist olmayan giremez' düşüncesi, Sartre'ın varoluşçuluğunu şiddetle eleştiren filozoflara bir gönderme niteliği taşıyor olabilir. Metin bu ve benzeri göstergelerden dolayı yoruma oldukça açık bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylesine hassas bir metinde anlamın oluşturulmasında çevirmenin çok titiz bir çalışma yöntemi benimsemesi gerektiğine inandığımız için çalışmamızı bu kısa öykü etrafında şekillendirmeye karar verdik.

Çalışmamıza geçmeden önce tez çalışmamın her adımında bana bilgilerini ve tecrübelerini eksiksiz olarak aktaran, her konuda yardım eden, desteğini fazlasıyla hissettiğim, çabaları ve anlayışı olmadan böyle bir çalışmayı yapamayacağım tez danışmanım Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'a gönülden teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimde büyük emeği geçen Doç. Dr. Emine Demirel'e ve bölüm başkanımız Prof. Dr. Füsun Ataseven'e ayrıca teşekkür ederim.

İstanbul, Aralık 2007

Fuat Şeşen

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1 Antoine Berman'ın Çeviriye Yaklaşımı.....	5
2. ÇEVİRİLERİN METİN-BOZAN DİZGELER UYGULANARAK ÇÖZÜMLENMESİ.....	9
2.1 Biçim-bozan Dizgeler	11
2.1.1 Mantıksallaştırma	11
2.1.2 Açıklama.....	15
2.1.3 Uzatma.....	18
2.1.4 Yüceltme ve Bayağlaştırma	20
2.1.5 Nitel Zayıflama	24
2.1.6 Nicel Zayıflama.....	28
2.1.7 Ritim Bozulması.....	31
2.1.8 Türdeşleştirme.....	33
2.1.9 Derin Yapıdaki Anlam Ağlarının Yok Edilmesi.....	34
2.1.10 Dizgeselliklerin Bozulması.....	36
2.1.11 Yerli Dil Ağlarının Yok Edilmesi veya Egzotikleştirilmesi.....	38
2.1.12 Değişlerin Bozulması	41
2.1.13 Üstüste Gelen Dil Katmanlarının Silinmesi.....	42
2.2 Anlam-bozan Dizgeler	43
2.2.1 Anlamı Yok Etme.....	44

2.2.2 Anlamı Bulanıklaştırma.....	50
2.2.3 Anlamı Kaydırma.....	53
2.2.4 Anlamı Çarpıtma.....	57
3. SONUÇ.....	60
KAYNAKÇA	68
EKLER.....	70
Ek 1 Özgün Metin: <i>Erostrate</i>	70
Ek 2 Vedat Üretürk'ün Çevirisi	83
Ek 3 Erdoğan Alkan'ın Çevirisi.....	93
Ek 4 Nihal Önal'un Çevirisi	104
Ek 5 Eray Canberk'in Çevirisi	118
Ek 6 Lloyd Alexander'ın Çevirisi	131
Ek 7 Andrew Brown'ın Çevirisi	140
ÖZGEÇMİŞ.....	151

1. GİRİŞ

Yazınsal çeviri, genelde bilgi seviyesinde yarar sağlamaya yönelik diğer çeviri türlerinden oldukça farklı bir yer tutar; çünkü yazın yapısının özü iletmek ya da bildirmek değildir.¹ Bundan dolayı yazınsal çeviriye eğilmeden önce edebiyatın ne olduğu hakkında kısa bilgi vermeye çalışmak yerinde olacaktır. Her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da birçok kuram geliştirilmiş ve edebiyatın ne olduğu sağlam temeller üzerine oturtulduktan sonra eleştirisi yapılmaya çalışılmıştır. Edebiyatın ne olduğunun belirlenmesi için öncelikle bu kavramın diğer *yaratıcı* edimler karşısındaki duruşunu sorgulamak gerekir. Burada *yaratıcı* kelimesiyle kastedilen edebiyatın *kurguya dayalı* olması yönü değildir; edebiyat hakkında emin olduğumuz bir şey varsa, o da edebiyatın, bir edebiyat eserinde anlatılan her ne olursa olsun, ancak kelimelerin *yaratıcı* bir biçimde kullanılması, alışılmış kullanımlarından farklı bir şekilde düzenlenmesi yoluyla gerçekleştirilebileceğine olan inançtır. Dünyaca ünlü dilbilimci ve Rus edebiyat eleştirmeni Roman Jakobson’a göre edebiyat ‘günlük konuşma diline planlı bir şiddet uygulamasıdır’.²

Edebiyat eserinde, özellikle de şiirde kullanılan dil bu yönüyle sadece belirli nesnelere işaret eden *araç* olarak kullanılmaz; dilin bu farklı kullanımı, günlük konuşmada geçen kavramlara kendileri için belirlediğimiz anlamlardan farklı anlamlar yükleyerek kendi dilimizi bize *yabancılaştırır* ve böylece gerçek dünyada işaret ettiği nesnelerin *aracı* olmaktan sıyrılarak dikkatimizi *dil* üzerinde yoğunlaştırır. Bu dil, kullanımındaki farklılığı ile gerçek dünyada işaret ettiği nesneleri de etkileyerek bu nesneleri algılayışımızı değiştirir.

¹ Walter Benjamin, “Çevirmenin Görevi”, *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı*, ed. Volkan Atmaca, haz. Mehmet Rifat (İstanbul: Dünya Kitabevi, 2004), 128

² Terry Eagleton, *Literary Theory An Introduction*, 11. bs. (Minnesota: University of Minnesota Press, 1991), 2

Şair araç-olarak-dil'den geri çekmiştir kendini. En başından ve ebediyen sözcükleri göstergeler olarak değil de, kendi başlarına nesneler olarak kabul eden bir şair tutumu benimsemiştir. Zira göstergenin belirsizliği, onu bir cam gibi keyfimizce delip geçmemizi ve onda anlamlandırılan şeyin izini sürmemizi ya da bakışımızı onun gerçekliğine yöneltip onu bir nesne olarak algılamamızı gerektirir. Konuşan insan sözcüklerin ötesindedir ve nesneye daha yakındır, şair ise sözcüklerin berisinde durur. Konuşan insan için sözcükler evcilleştirilmiştir, şair içinse, hamlıklarını korurlar. Birincisi için sözcükler zamanla eskijen ve artık işe yaramadıklarında atılan araçlar, yararlı uzlaşılardan ibarettir; ikincisi içinse, toprakta kendiliğinden büyüyen ot ve ağaç gibi doğal oluşumlardır.³

Sartre, şiir ve düzyazıyı karşılaştırırken şiiri, müzik ve resim gibi güzel sanatlara yakın bulur ve şiirde kelimelerin renkler ve notalar kadar değişmez bir nesnellik kazandığını ileri sürer.⁴ Belki de, Sartre için şiir ve düzyazı arasındaki en büyük fark şiirin – dili araç olarak kullanmadığı için - kendi kendini açıklayan doğasına karşın düzyazının mutlaka bir amaca ihtiyaç duyması ve bir amaç doğrultusunda yazılmasıdır.⁵

Yazın dilinin güçlü olmasının önkoşullarından biri de okurun algıladığı dünya ve yazarın oluşturduğu dünyanın tanımı arasındaki ilişkinin yoğunluğudur. Yazarın doğrudan (biyografi, deneme, vs.) veya dolaylı olarak (öykünün karakterleri, karakterler arasında geçen konuşmalar, edebiyat eserindeki dünyanın kurgusu, öyküde meydana gelen olaylar, vb. yoluyla) aktardığı düşünceleri, bu düşüncelerin kaleme alınış şeklinden bağımsız olarak, okuyucunun düşünceleri ile sürekli bir etkileşim halindedir. Yazarın kaleminin olduğu kadar, okuyucunun kapasitesinin de bu yoğunluğun derecesi üzerinde büyük etkisi vardır; çünkü bir edebiyat yapıtı asla okuyucusu olmadan varolamaz.⁶ Edebiyat yapıtı anlam dünyasını okuyucunun değeryargıları aracılığıyla oluşturur. Bu etkileşimde yazarın düşünceleri okuyucunun düşüncelerini gözden geçirmesine ve sorgulamasına neden olur.

Okur-merkezli edebiyat kuramlarında edebiyat yapıtının anlamının oluşturulmasında okuyucunun da en az yazar kadar rolü olduğu düşünülse de, okuyucu bir yapıtı

³ Jean-Paul Sartre, Qu'est-ce que la littérature?, Türkçe çevirisi tarafımızdan yapılmıştır (Paris: Gallimard, 2002), 18

⁴ Sartre, *age*, 17

⁵ Sartre, *age*, 26

⁶ Eagleton, *age*, 74

yorumlarken belirli sınırlar içinde hareket etmelidir. Fenomenolojik felsefe akımının önderi Alman filozof Edmund Husserl'e göre anlam 'kendisine yöneldiği nesne'dir (*intentional object*)⁷; dinleyici ve konuşmacının psikolojik davranışlarına indirgenemeyeceği gibi bunlardan tamamen bağımsız da düşünülemez. Bu bakış açısından yaklaşıldığında bir edebiyat yapıtının anlamı *biricik*'tir. Yazarın, yazma işlemi sırasında zihninde *amaçladığı nesne*'dir.⁸

Herhangi bir edebiyat yapıtının yazarından, üretim koşullarından (tarihi ve kültürel bağlam) ve hitap ettiği kitleden ayrı düşünülerek, bu yönlerini 'ayraç içine alarak' incelenmesine fenomenolojik eleştiri denir. Rus Biçimcilerin, Edmund Husserl'in bilgiye fenomenolojik yaklaşımından yola çıkarak benimsedikleri bu eleştirel yaklaşımda anlam, metnin 'içsel' olarak ve metin dışında gelişen olaylardan etkilenmeksizin okunmasıyla ortaya çıkarılır. Metin, yazarın gerçek dünyayla ilişkisinin, gerçek dünyayı amaçladığı şekilde tecrübe ettiği bilincinin cisimleşmiş halidir bir anlamda⁹.

Bu bakımdan edebiyat yapıtında 'anlam' sadece içerikle sınırlı değildir. Kaba bir örnekle yazarın balkonundan arka bahçesindeki ağaçlara baktığında gördüğü *özünde* hepimizin göreceğiyle aynıdır; fakat bunu özel kılan bu manzarayı duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği, yani üslubudur. Hepimizi birbirimizden farklı kılan bu üsluptur ve bunun edebiyat yapıtında anlamın oluşturulmasına oldukça büyük bir katkısı vardır. Bunu Jean-Paul Sartre'dan ufak bir örnekle açıklamak yerinde olacaktır:

Bana yönelttikleri sözcükler, bon bon şekeri gibiydi, ama aralarında bambaşka bir tonla konuşuyorlardı.¹⁰

Sartre'ın zaman zaman oldukça çocuksu, bazen de yetişkin bir ifade kullandığı otobiyografi niteliğindeki *Sözcükler* romanında üslubun önemli bir yeri var; çünkü bir çocukluk dönemini anlatırken ansızın yetişkin olarak düşüncelerini ifade ettiği yerlerde bu üslup bir ayraç görevi görüyor ve okuyucuya yazarın hangi dönemini okuduğuyla

⁷ age, 66

⁸ age, 67

⁹ age, 66

¹⁰ Jean-Paul Sartre, *Sözcükler*, çev. Selâhattin Hilâv (İstanbul: Can Yayınları, 3. bs., 2007), 68

ilgili ufak sinyaller veriyor. Yukarıda verdiğim örneğe geri dönecek olursak, Sartre burada, çocukken değilse bile büyüdüğümüzde, birçoğumuzun etrafımızdaki ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarında gördüğü ve bu sayede tecrübe ettiği bir durumu anlatıyor. Buradaki üslubu romanın özünü yansıtmaya açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Sartre, bu konudaki fikirlerini bambaşka sözcüklerle ifade edebilirdi fakat bu kadar yoğun bir anlam ortaya çıkması söz konusu olmazdı.

Edebiyat yapıtında anlam arayışında kullanılan yaygın ve bilimsel yöntemlerden biri de göstergebilim yöntemidir. Göstergebilim yazınsal metnin çözümlenmesinde kullanılarak çeviribiliminin de ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Göstergebilim öncelikle anlam ve anlamlamayı (bir başka deyişle, *anlamın eklemlenmesini*) inceleyen bir kuramdır; yani anlamın oluşturulmasını ve kavranmasını inceler. Fakat edebiyatta anlamın sınırlarını çizmek ve onu oluşturan bileşenleri ortaya çıkarmak çok zor bir iştir. Bunun nedeni, yazın dilinin konuşma dili normlarını aşması, yeni ve gizli anlamlar ve yananamlar yaratmasıdır. Göstergebilimci yazarın anlatım stratejilerini yeniden kurarak yazın eserinde oluşturulan anlam evreninin şifrelerini çözmeye çalışır.¹¹

Edebiyat gibi çeviri üzerine geliştirilen kuram ve eleştirel yöntemler de doyuma ulaşmış ve genelgeçer doğrular haline gelmiş değildirler. Farklı edebiyat türlerinde anlamın çeviriye yansıtılabilmesi için birkaç kuramın bir arada kullanılması gerekebilir. Çalışmamızda kullanacağımız metin-bozan dizgeler yönteminin yanısıra özgün metni yorumlarken göstergebilimden de faydalandık. Bununla beraber bu çalışmada hedef dilde anlamın oluşturulması sürecinde etkisini anlayabilmek için tek bir yöntemin belirlenmesini ve uygulanmasını doğru bulduk.

¹¹ Sündüz Öztürk Kasar, “Contribution Sémiotique à la Quête du Sens en Traduction Littéraire”, **Le Sens en Traduction**, ed. Marianne Lederer (Paris: Lettres modernes minard, 2006), 225

1.1 Antoine Berman'ın Çeviriye Yaklaşımı

Burada, çalışmamızda ele aldığımız çevirilere geçmeden önce bu çevirilerin incelenmesinde kullandığımız dizgeleri oluşturan Antoine Berman'ın çeviriye yaklaşımını konu edineceğiz. Çalışmamızda kullandığımız dizgelerin tam olarak kavranabilmesi için Antoine Berman'ın bu dizgeleri anlattığı *La Traduction et la Lettre ou l'Auberge de Lointain* adlı kitabı ile *l'Epreuve de l'Etranger Culture et Traduction dans l'Allemagne Romantique* adlı kitaplarından yola çıkacağız.

Çevirilerin incelenmesinde kullandığımız biçim-bozan dizgeler kaynak metnin çevirisine tamamen biçimsel açıdan yaklaşmaktadır. Berman'ın, 1984 yılında College International de Philosophie'de çeviri üzerine verdiği seminerin metni niteliğindeki *La Traduction et la Lettre ou l'Auberge de Lointain* adlı kitabı tez çalışmamızın konusunu oluşturan 'yazınsal çeviri' ifadesindeki yazınsallık kavramının incelenmesinden yola çıkıyor. Berman'a göre çeviri, iletişimden veya bir iletinin aktarılmasından ibaret değildir. Özellikle yazınsal çeviride, yazın ile çok sıkı bir bağlantısı olmasına rağmen çeviri sadece edebi ve estetik kaygılar taşıyan bir edim değildir.¹² Berman'a göre çeviri, metinsel bir edimdir ve söz konusu olan bir metnin yalnızca anlamının değil anlam oluşumuna katılan biçimsel öğrelerinin de hedef dile aktarılmasıdır (la traduction est traduction-de-la-lettre, du texte un tant qu'il est lettre). Türkçe'de 'birebir çeviri' ile karşılayabileceğimiz 'traduction littérale' ifadesi 'sözcüğü sözcüğüne çeviri' ile karıştırılmamalıdır. Kaynak metindeki anlam birimlerinin tek tek hedef dile aktarılması değil anlam birimlerinin yazılı metinde içine dökülmüş olduğu biçimin korunarak hedef dile aktarılması söz konusudur. Kaynak metindeki anlamın biçim gözetilmeden hedef dile aktarılması demek, anlamın biçimden koparılması demektir.¹³ Bu tutumu sergileyen

¹² Antoine Berman, *l'Epreuve de l'Etranger Culture et Traduction dans l'Allemagne Romantique*, (Paris: Gallimard, 1984), 17

¹³ Antoine Berman, *La Traduction et la Lettre ou l'Auberge de Lointain*, (Paris: Seuil, 1999), 34

çevirilerde hedef dil, kaynak metnin biçim özelliklerinin nüfuz etmesine izin verilmeyen üstün ve dokunulmaz bir dil olarak kabul edilmektedir.¹⁴

Çeviride yalnızca anlamın aktarılması yaklaşımı beraberinde kültür-merkezci (éthnocentrique) ve üst-metinsel (hypertextuelle) çeviriyi getirir. Berman'a göre kültür-merkezci çeviri « kaynak dildeki bütün öğeleri kendi kültürüne, normlarına ve değer yargılarına taşıyan ve bunların dışında yer alan her şeyi – *yabancı* 'yı – olumsuz kabul eden ve ancak kendi kültürüne eklenmesi ve uydurulması yoluyla kendi kültürünü zenginleştireceğine inanan çeviri » dir.¹⁵ Bu yaklaşım, en başta, çeviri ediminin ve çevirmenin ikili doğasına karşıdır. Çevirmen bir eserden, bir dilden ve yabancı bir yazardan yola çıkarak yazma arzusu duyan kimsedir. Bunu yaparken iki görevi yerine getirmelidir: kendi dilini kaynak dile yaklaştırmak ve kaynak dili kendi topraklarından koparmak.¹⁶ Berman bu durumu Fransızca'da eserler veren yabancı yazarların Fransızca'yı kullanımı ile karşılaştırır. Bu eserlerin hem ele aldıkları konularda hem de kullandıkları dilde yabancı dilin izlerini taşıdığını belirtir. Fransa'da 18. yüzyılda 'belles infideles' olarak tanımlanan çevirilerin ortaya çıkmasına neden olan ve çeviride biçimden çok 'beğeni'nin ön planda tutulduğu klasik çeviri anlayışı yine kültür-merkezci tutumun bir ürünüdür ve Fransız kültürü ve kimliğinin kendisini diğer kültürlerle sınamak ihtiyacı hissetmeyen bir kültür olarak görmesine dayanır. Oysa, Berman'ın *l'Epreuve de l'Etranger*'de kendi çeviri anlayışına yakınlığı açısından incelediği Kültürün oluşturulması (*Bildung*) kavramı, deneyime (*expérience*) dayalıdır ve bunun sonucunda oluşur. Bu deneyimin amacı *aynı* olanın (le même), onu değiştirecek olan (transformer) bir boyuta atılmasıdır.¹⁷ İnsan bilincinin bu başkalaşımı (altérité) yaşayarak görece kendi yerini ve kimliğini bulması demektir.¹⁸ Kültür yalnızca

¹⁴ age, 34

¹⁵ age, 29

¹⁶ Berman, 1984, 18

¹⁷ age, 74

¹⁸ age, 75

kişi, insan ve toplumu değil, dil, edebiyat ve sanat eserini de şekillendirir, ona bir biçim verir. Bundan dolayı Kültür hem bir süreç, hem de sonuçtur.¹⁹ Bu durumda Kültür kavramının çeviriyle yakından bir ilişkisi vardır; çünkü çeviride de *aynı* olan (ana dil), *ötekine* (yabancı dil) doğru bir hareket içindedir ve bu yolculuk sonunda *aynı* olan, çıkış noktasına tekrar geri döner.²⁰ Fakat, başta da belirttiğimiz gibi, bu yolculuktan elde edilen, *ötekinin*, *aynı* olana indirgenmesi veya eklenmesi değildir.

Kültür-merkezci çevirinin oluşmasında iki temel kanı büyük rol oynamıştır: çeviri metnin ‘çeviri kokmaması’ ve sanki çevrildiği dilde yazılmış olması havasının verilmesi. İlkinde, çeviri işleminin kendisini tamamen unutturması söz konusudur. Okuru kaynak dile götüren tüm izler temizlenmeli ve metin hedef dilin kültür ve normlarına yaklaştırılmalıdır. İkincisinde ise, çevirinin, yazarın eseri sanki hedef dilde yazmış izlenimini uyandıracak şekilde yapılması beklenir. Bu durumda, eser kaynak dilin okuru üzerinde hangi etkiyi yaratıyorsa, hedef dilin okuru üzerinde de aynı etkiyi yaratmalıdır.

21

Üst-metinsel (hypertextuelle) çeviri ise taklit, öykünme, uyarlama ve çalma veya daha önce varolan bir metinden yola çıkarak yapılan her türlü değişimi içerir.²² Antoine Berman’ın bu tanımlamalardan kastı bir yazarın üslubuna veya bir eserin biçimine öykünmek, bunu başka bir eserin çevirisinde hedef dilde uygulamaya kalkmaktır. Bu durum, çevirmenin aşırı-çeviri (sur-traduction) yaparak kaynak metinden ve bu metnin biçiminden farklı ve yeni bir metin yaratmasına neden olmaktadır. Bunun da sebebini kaynak metnin çeviri sırasında bazı bölümlerde kaybettiği unsurların diğer bölümlerde telafi edilmesi çabası oluşturur.²³

Son olarak, Antoine Berman’ın çeviriye kuram ve uygulama perspektifinden çok yukarıda bahsettiğimiz *Bildung* kavramına benzerliği açısından bir deneyim (experience)

¹⁹ age, 73

²⁰ age, 77

²¹ Berman, 1999, 35

²² age, 29

²³ age, 36

ve düşünce (réflexion) perspektifinden yaklaştığını vurgulamak gerekir. Berman'a göre çeviri düşünce ile açılabilir ve kavranabilecek bir deneyimdir.²⁴

²⁴ **age**, 16

2. ÇEVİRİLERİN METİN-BOZAN DİZGELER İLE ÇÖZÜMLENMESİ

Kaynak metnin çözümlenmesi ve hedef dile doğru bir biçimde aktarılması amacıyla birçok kuram geliştirilmiş ve bu kuramlar farklı çeviri türlerine uygulanarak çeviri metindeki bozulmaların en aza indirgenmesi amaçlanmıştır. Bilgi aktarmayı hedefleyen çeviri türlerinde, çeviri öncesi ve sonrası süreçte ve çeviri sürecinde bu kuramlardan verimli bir şekilde yararlanılırken, yazınsal çeviride durum çoğu zaman aynı değildir; çünkü edebiyat yapıtı okur için yazılmamıştır. Her edebiyat yapıtının, yaratıcısına ifade ettiği bir *anlam* vardır ve çevirmen bu *anlamın* olabildiğince az değişikliğe uğrayarak aktarılmasına çabalamaktadır. Yazınsal çeviride *gösterenin* gücü - kelimenin kendi başına ağırlığı - *gösteren* ve *gösterilen* arasındaki bağın gücü kadar önemli bir yer tutar. Ayrıca birçok edebiyat eseri, henüz herhangi bir hedef dile çevrilmeden, kaynak dili bilen okuyucular aracılığıyla bu kültüre hitap etmeyi başarmış bir evrenselliğe sahiptir. Yazınsal metnin okuyucuya aktardığı farklı türden bir bilgi, çoğu zaman okuyucunun zaten bildiği bir şeydir. Bu yüzden, Walter Benjamin kötü çeviriyi önemsiz bir içeriğin yetersiz bir şekilde iletilmesi olarak tanımlamaktadır.²⁵ Burada, ilk olarak yazınsal çeviri metninin çözümlenmesi için kullanılabilecek bir yöntemi örnekleriyle inceleyeceğiz.

Antoine Berman, *La Traduction et La Lettre* adlı kitabında, *L'Analytique de la Traduction et la Systématique de la Déformation* başlığı altında, bütün yazınsal çeviri metinlerinin bozulmasına neden olan ve metnin gerçek amacına ulaşmasını engelleyen dizgelerin incelenmesini konu almıştır. Antoine Berman, kitabında her ne kadar metin-bozan dizgelerin tanımını yapmış olsa da, bu dizgelerin uygulamasına yönelik örneklerle yer vermemiştir. Bizim amacımız, öncelikle, metin-bozan dizgeleri incelediğimiz öyküye uygulayarak bu dizgelerin kullanımına örnekler vermektir. Bunun ardından, tez danışmanım Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'ın, Antoine Berman'ın metin-bozan dizgelerinden yola çıkarak geliştirdiği ve önerdiği anlam-bozan dizgeleri kullanarak öyküdeki anlam bozukluklarını tespit edeceğiz.

²⁵ Benjamin, *age*, 128

Antoine Berman'a göre, çeviri eylemi sırasında çevirinin esas amacından sapmasına neden olan ve genellikle bilinçsizce yapılan bir takım metin-bozan dizgeler vardır. Bu dizgeler en başta kültür-merkezci (*ethnocentrique*) ve üst-metinsel (*hypertextuelle*) çeviride karşımıza çıkar.²⁶ Aslında tüm çevirmenler bu metin-bozan eğilimlere maruz kalır. Dahası, Antoine Berman'a göre bu dizgeler çeviri ediminin bir parçasıdır ve bir edebiyat yapıtını çevirme arzusunun içinde gizlidir.²⁷ Yani, çevirmen tarafından bilinçsizce gerçekleştirilirler.

Aşağıda Herostratos'un tüm çeviri metinlerinden örnekler verilecek ve yazınsal çeviri metinlerinde ortaya çıkan mantıksallaştırma, açıklama, uzatma, yüceltme ve bayağılaştırma, nitel ve nicel zayıflama, ritim bozulması, türdeşleştirme ve derin yapıdaki anlam ağlarının yok edilmesi dizgeleri açıklanmaya çalışılacaktır.

²⁶ Berman, 1999, 49

²⁷ *age*, 49

2.1 Biçim-bozan dizgeler

2.1.1 Mantıksallaştırma

Özgün yapıtı oluşturan cümle yapıları, sözdizimi, noktalama işaretleri gibi özelliklerin çeviride bozulmasıdır. Mantıksallaştırmada, söylemi oluşturan cümleler belli bir fikir doğrultusunda yeniden kurulur ve sıralanır. Özgün yapıtta ağaç biçimli yapı, söylemin mantıksal çizgisinden tamamen farklı olabilir. Mantıksallaştırma çeviride, özgün yapıtı şiddetle ağaç biçimli yapısından kopararak mantıksal çizgisiyle örtüştürebilir. Düzyazıda çeşitlilik olur ve düzyazının özü biraz da budur. Özgün yapıttaki biçimin, çeviri metinde aşırıya kaçması düzyazı özelliğinin yitirilmesine neden olur. Eğer düzyazıda belirgin bir biçim yoksa bunun nedeni düzyazının dilin çok-katlılığında saklı olmasında aranmalıdır.

Mantıksallaştırma, düzyazıya ait bir başka unsur daha yok eder: ‘somutluk’. Mantıksallaştırma soyutluk ve genelleme demektir. Düzyazı düşünceleri somutlaştırır. Mantıksallaştırmanın, özgün metindeki somutluğu yeniden çizgisel olarak düzenlediği sözdizimi ise soyutlaştırır.

Bu değişim, budun-merkezci çevirinin bir özelliğidir. Anlam ve biçim değişmez fakat gösterge (*signe*) ve statü büyük bir değişime uğrar. Özetlemek gerekirse, mantıksallaştırma özgün metnin temel eğilimini (somutluk) tersine çevirerek ve ağaç biçimli sözdizimini doğrusallaştırarak özgün metni bozar.

Aşağıdaki diğer başlıklarda göreceğimiz gibi bu dizgeler birbirlerinin nedeni veya sonucu olabilirler veya bir bozukluğa birden fazla dizge neden olabilir. Aşağıda özgün metinden yapılan alıntı bunlara verilecek en iyi örneklerdendir.

Örnek 1:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 96)	<i>Elles se donnaient le bras, la blonde disant :</i> <i>– Ils avaient mis des tapis à toutes les fenêtres et c'étaient les nobles du pays qui faisaient la figuration.– Ils sont panés ? demanda l'autre. Il n'y a pas besoin d'être pané pour accepter un travail qui rapporte cinq louis par jour.</i> <i>– Cinq louis! dit la brune, éblouie. - Elle ajouta, en passant près de moi : Et puis je me figure que ça devait les amuser de mettre les costumes de leurs ancêtres. Elles s'éloignèrent.</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 52)	<i>(...) Two woman passed, arm in arm.</i> <i>I was cold but I was sweating freely.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 74)	<i>(...) Two woman went by arm in arm, and the blonde was saying, 'They'd put carpets over all the windows and it was nobles from all over the land who played the bit parts.'</i> <i>'Are they broke?' asked the other woman.</i> <i>'You don't need to be broke to accept a job that brings five louis a day.'</i> <i>'Five louis!' said the brunette in amazement. She added, as she came past me, 'I can well imagine it must have been fun for them to put on their ancestors' costumes.'</i> <i>They walked away.</i>

Bu bölüm, Lloyd Alexander'ın yaptığı İngilizce çeviride, çeviri metinden tamamen çıkarılmıştır. Özgün metni okuduktan sonra bunun iki nedeni olabileceği sonucuna varıyoruz: Çevirmen bu bölümü bilgi yetersizliğinden dolayı çevirememiştir veya öykü ile ilgisiz olduğunu düşündüğü için bu bölümün çevirisini gereksiz görmüştür. Metnin bütününde hem anlamın, hem de biçimin yansıtılmasında çevirmenin ne kadar iyi bir iş çıkardığını düşünecek olursak ilkinin pek mümkün olamayacağı söylenebilir. İkinci olasılıkta ise bu bölüm, ilk bakışta okurun farkına varmayacağı bir durum gibi gözükse de, karakterin ruh halini sembolik olarak yansıtmada oldukça etkili bir araçtır; çünkü okur öyküyü akıl sağlığı hiç de yerinde olmayan bir adamın ağzından dinlemekte ve

olaylara tamamen onun bakış açısından bakmaktadır. Çeviri metinden çıkarılan bu bölüm kahramanın gerçek dünyadan ne derece kopuk olduğunu bir simgesidir aslında; kahramanın kendi dünyası dışındaki hayata ve bu hayatın anlamsızlığına bir göndermedir. Kahramanın gerçek dünyadan kopuşunun öykünün sonuna doğru verilmesi de bu ağaç biçimli yapının özelliklerinden biridir. Bu bölümün herhangi bir çevirisinin yapılması bile, tamamen görmezden gelinmesi kadar kötü bir sonuç vermeyecektir.

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi bir metnin ağaç biçimli yapısının bozulup anlatmak istediği şeye doğrudan ulaşma isteği sonucunda ortaya çıkan mantıksallaştırma her zaman kelime veya cümle bazında yapılan hatalardan kaynaklanmayabilir. Aşağıdaki örnekte mantıksallaştırmanın metni soyutlaştırma etkisini görebiliyoruz.

Örnek 2:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 79)	<i>...où donc était-elle, cette fameuse – ‘station debout’ dont ils étaient si fiers...</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 58)	<i>...orada, pek böbürlendikleri şu uğursuz ‘ayakta-durak’ vardı: (...)</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 357)	<i>...pek böbürlendikleri o ‘ayakta-durak’a bakıyor, gülüyordum.</i>

Çeviri metinlerde kullanılan ‘ayakta-durak’ ifadesi hem çeviri hissini arttırarak metnin yapaylaşmasına neden olmakta, hem de Türkçe’de, kaynak metinde ‘station’ kelimesi ile karşılanan anlamı yansıtamamaktadır. Anlamdaki bu soyutluğun nedeni kaynak metne sadık çeviri anlayışında aranmalıdır. Nihal Önal ve Eray Canberk çevirilerinde bu yapaylık ve belirsizlik ortadan kaldırılmıştır.

Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 79)	<i>...onca gurur duydukları o ünlü ‘ayakta-duruş’ nerede kalmıştı artık; (...)</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 77)	<i>O kadar gurur duydukları eşsiz benzersiz şu ‘ayakta olma durumu’ neredeydi şimdi?</i>

İngilizce çevirilerde de yine belirsizliğe yer verilmemiş ve ‘station debout’ ifadesi Nihal Önal çevirisindeki benzer şekilde karşılanmıştır ve böylece biçime de sadık kalınmıştır.

Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 41)	<i>...where was this wonderful upright stance they're so proud of: (...)</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 59)	<i>...so what had become of that celebrated 'upright posture' of which they were so proud of...</i>

2.1.2 Açıklama

Mantıksallaştırmanın sonucu olarak ortaya çıkar; fakat daha çok kelimelerin açık bir şekilde anlamlandırılması seviyesinde olur. Özgün metin sonsuzluk içinde devinirken, açıklama beraberinde bir sınırlandırma getirir. Bütün yazınsal çeviriler kaçınılmaz olarak özgün metinden daha açıklayıcıdır; yalnız özgün metinde özellikle gizli kalması amaçlanan yerlerin açıklanması ve çevirinin açıklayıcı bir doğaya sahip olması birbirinden farklıdır. Bir kelimenin veya cümlemin birden fazla anlam içermesi olumlu bir açıklama sayılabilir. Özgün metindeki kelimelerin farklı veya açıklayıcı kelimelerle karşılanarak hedef dile aktarılması ise farklı bir durumdur.

Metin bu dizgeye çok elverişli olmamakla beraber öykünün üslubuna uygun olmayan bir açıklama yapılmıştır. Çeviriler sırasıyla Vedat Üretürk, Erdoğan Alkan ve Eray Canberk'e aittir:

Örnek 3:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>...ils m'envoyaient en riant des coups de pied dans le derrière.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>...güle-edek kıçım tekmeler yapıştırdılar.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>...kahkahalar atarak kıçım tekmeler savurdular.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayımları, 2004 (S. 78)	<i>...gülerek kıçım tekmeler attılar.</i>

Bu çevirilerde özgün metnin açıklanması öykünün alaycı ve bayağı bir havaya girmesine neden olmuştur. Oysa, öykü boyunca kahraman için gururuna oldukça düşkün bir tablo çizen yazarın bu kelimeyi seçmemesinin özel bir nedeni olabilir. Başka

bir çeviride ise, açıklama dizgesi metnin anlamını bozmakta ve çelişkili bir duruma neden olmaktadır.

Örnek 4:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 85)	<i>Puis je lui ai donné ma canne et je lui a' fait faire l'exercice. Quand j'ai senti que mon caleçon était mouillé, je me suis levé et je lui ai tendu un billet de cinquante francs.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 83)	<i>Sonra kamışımı eline verdim ve kadını uğraştırdım. Donumun ıslandığını hissedince ayağa kalktım, kadına elli franklı bir kağıt para uzattım.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 363)	<i>Sonra erkeklik organıma cimnastik yaptırđım. Bir ıslaklık hissedince kalktım, beş frank verdim.</i>

Bu çevirilerde, Eray Canberk ve Erdoğan Alkan kaynak metindeki ‘*canne*’ kelimesini, argo olarak yorumlamış ve Türkçe’ye ‘*kamış*’ olarak aktarmışlardır. Oysa, birkaç cümle önce kahramanımız otel odasına çıktığı kadınlara elini sürmediğini, onları sadece izlediğini belirtmiştir. Ayrıca, Jean-Paul Sartre’ın bu öyküyü 1939 yılında kaleme aldığı düşünülecek olursa, böyle bir yorum yapmadan önce o dönemin günlük alışkanlıklarını da araştırmak yerinde olacaktır. Öykünün ilerleyen bölümlerinde belirtildiği gibi öykü kahramanı Paul Hibert ve meslektaşları eldiven giymektedirler. Saygınlık göstergesi olarak baston taşımaları ihtimali de gözardı edilmemelidir. Dolayısıyla, burada kaynak metnin yanlış yorumlanmasına bağlı hatalı bir açıklama yapılmış olması mümkündür. Kaynak metindeki anlamın belirgin olmadığı yerlerde böyle bir açıklamadan kaçınmak için – Lloyd Alexander ve Adrew Brown çevirilerinde olduğu gibi – kaynak metne sadık çeviri anlayışını benimsemek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 45)	<i>Then I gave her my cane and made her do exercises. When I felt my drawers were wet I got up and gave her a fifty-franc note.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 64)	<i>Then I gave her my cane and made her go through her paces. When I felt that my pants were wet, I got up and offered her a fifty-franc note.</i>

Fransızca ‘*canne*’ sözcüğünün, İngilizce eşanlamlısı ‘*cane*’ ile karşılanması ile kaynak metindeki anlam korunmuştur. Aşağıdaki örnekte ise Andrew Brown tarafından yapılan bir açıklamayı görüyoruz.

Örnek 5:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>C'était un samedi soir, j'étais sorti pour chercher Léa, une blonde qui fait le quart devant un hôtel de la rue du Montparnasse.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 61)	<i>I'd gone out to find Léa, a blond who <u>touts for trade</u> in front of a hotel in the rue Montparnasse.</i>

Çeviride kullanılan ‘tout’ sözcüğü ‘müşterileri rahatsız etmek’ anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, ‘tout for trade’ deyişi ‘para için insanları rahatsız etmek’ demektir ve özgün metinde böyle bir bilgi bulunmamaktadır. Andrew Brown, bu cümleyi aşırı yorumlamış ve bunun sonucunda gereksiz bir açıklama yapmıştır.

2.1.3 Uzatma

Çeviri metin, genellikle özgün metinden daha uzun olmaya meyillidir. Bu durumda kısmen yukarıda bahsettiğimiz dizgelerin etkisi vardır. Mantıksallaştırma ve açıklama metnin uzamasına neden olur; çünkü özgün metinde katlı bulunan bir anlamı açarlar. Fakat bu uzama metne bağlı olarak ‘içi boş’, ‘gereksiz’ bir uzama da olabilir. Çeviri metne özgün metinde bulunmayan unsurlar eklemek metnin hacmini artırır fakat aktardığı iletiye ve bunun önemine bir etkisi olmaz. Bu, metni daha kolay anlaşılır hale getirir de, metnin kendine has açıklık biçimini belirsizleştirir.

Uzatma aynı zamanda orjinalin ritmine de zarar veren bir tutumdur. Metnin anlamlı ve dolu bir biçimsizlikten, zayıf bir biçimsizliğe geçmesine neden olur. Bununla beraber bütün çeviri dillerinde uzama farklı derecelerde mevcuttur.

Vedat Üretürk’ün çevirisinde aşırı yorumdan kaynaklanan aşırı çeviri bir sonraki cümle ile de çelişkilidir:

Örnek 6:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Je le prenais le dimanche, je le mettais tout simplement <u>dans la poche</u> de mon pantalon et puis l'allais me promener - en général sur les boulevards. Je le sentais qui tirait sur mon pantalon comme un crabe, je le sentais contre ma cuisse, tout froid.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Pazar günleri tabancamı yanıma alırdım, onu yavaşça pantolonumun <u>arka</u> cebine yerleştirirdim ve gezmeye – çoklayın bulvarlara – çıkardım. Tabancamı pantolonumun üzerinde dolaşan bir yengeç sanırdım, <u>onu</u> uyluk kemiğimde soğuk soğuk duyardım.</i>

Özgün metindeki ‘dans la poche’ ifadesi hedef metinde sebepsiz yere ‘arka cebine’ olarak çevrilmiş ve bu ifade tabancanın koyulduğu yer itibarıyla ikinci cümledeki ‘onu uyluk kemiğimde...duyardım’ ifadesiyle de çelişmiştir.

Yine Vedat Üretürk'ün çevirisinde metnin anlamını bozan bir başka uzatma yapılmıştır.

Örnek 7:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 86)	<i>Mais, la nuit, je me réveillai en sursaut et je revis son visage...</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 63)	<i><u>Bilinmez neden</u>, gece, sıçrayarak uyandım da onun yüzünü, ...</i>

Bu cümle de, özgün metinde böyle bir ifade bulunmamasına rağmen başına 'bilinmez neden' ifadesi eklenerek yanlış bir biçimde uzatılmıştır.

Andrew Brown'un çevirisinde karşımıza çıkan aşağıdaki örneği inceleyelim.

Örnek 8:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Un soir, l'idée m'est venue de tirer sur des hommes.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 61)	<i>One night, I had the <u>bright</u> idea of taking a pot shot at <u>some</u> men.</i>

Burada kullanılan ve Türkçe'de 'parlak' anlamına gelen 'bright' kelimesi özgün metinde yoktur. Çevirmenin bu sözcüğü ekleme sebebi yine bilinmemektedir. Türkçe'de 'bazı' anlamına gelen 'some' kelimesini ise, çevirmen büyük ihtimalle 'des hommes' ifadesinden çıkarmıştır. Ayrıca, her ne kadar bu dizgeye ait olmasa da, özgün metindeki 'hommes' kelimesi İngilizce karşılığı 'men' anlamında değil, yaygın olarak kullanılan 'people' anlamında kullanılmıştır. Burada da 'bazı insanlar' gibi bir ayrıma gitmeye gerek yoktur. Bundan dolayı, aynı cümle iki kez uzatma dizgesine maruz kalmıştır.

2.1.4 Yüceltme ve Bayağılaştırma

Klasik çeviriyi ideal kabul eden çeviri türüdür. Söylem özgün metinde olduğundan daha güzel hale getirilir. Özgün metinde asıl amaç anlatımın zarif olmasıymış gibi gösterilir. Yüceltme, aslında özgün metinden yola çıkılarak yapılan yeniden yazma ve biçimi güzelleştirme işlemidir. Bu yeniden yazma ve güzelleştirme çabası, düzyazıda zaten doğal olarak bulunan söylemi çok öne çıkararak sıradanlaştırmaktan öteye gidemez. Bazı yapıtlarda bulunan aydın veya soylu ağzı ile sözlü anlatım gücünün ön plana çıktığı yapıtlarda, yüceltme yoluyla oluşturulmaya çalışılan zarafet, sözel zenginliği ve metnin çok-katmanlı konuşma dilini de yokeder.

Yüceltmenin tam tersi durumlarda ise, özgün metinde bulunmayan argoya başvurularak özgün metnin konuşma dili kabalaştırılır.

Yapılan çevirilerde, metni süsleme gibi bir kaygı taşınmamakla beraber bunun bir örneği Paul Hilbert'in mektubunun kapanışında göze çarpmaktadır. Resmi bir mektup kapanış kalıbı olan *l'assurance de mes sentiments distingués* kalıbı Vedat Üretürk'ün çevirisinde oldukça süslü ve abartılı bir şekilde *derin duygularımın içtenliğini kabul etmenizi rica ederim* şeklinde çevrilmiş, diğer çeviri metinlerde ise daha sade fakat yine süslü bir ifadeye yer verilmiştir. Doğru çeviri, Erdoğan Alkan ve Andrew Brown tarafından *en derin saygılarımla* ve *yours faithfully* şeklinde yapılmıştır.

Vedat Üretürk çevirisinde metnin sonlarında, halkın Paul Hilbert'i köşeye kıştırmasından sonra geçen konuşmada da metne yapaylık katan, olması gerektiğinden kibar bir ifadenin kullanımı okurun yadırgayabileceği türdendir:

Örnek 9:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 99)	– <i>Allons, ouvrez, on ne vous fera pas de mal.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959	– <i>Hadi, açınız kapıyı, fenalık etmeyeceğiz size.</i>

(S. 74)	
---------	--

Erdoğan Alkan çevirisinde ise seslenişteki doğallık korunmuştur.

Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 376)	– <i>Haydi açın kapıyı, bir kötülük yapmayacağız size.</i>
--	--

Bayağılaştırma dizgesi ise, Vedat Üretürk’ün çevirisinde sık sık konuşmalarda karşımıza çıkıyor. Paul Hilbert ile Renée adlı sokak kadını arasında geçen konuşmalardan verilen aşağıdaki örneklerde kahramanın soğuk ve mesafeli konuşmaları, sokak kadının ise cazibeli ve öfkeli konuşmaları önemsiz gibi görünen bir ünlemin eklenmesiyle argoya indirgenmiştir.

Örnek 10:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 83)	– <i>C'est haut, dit-elle en essayant de me sourire.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 61)	<i>Beni güldürmeye çalışarak:</i> – <i>Amma da yüksekmış be, dedi.</i>

Bu ilk örnekte bayağılaştırma, yazarın metni yanlış anlamasından ve yorumlamasından kaynaklanıyor. Burada sokak kadını, kahramanımızı güldürmek için değil, ona gülümseyerek bu sözleri söylemiştir. Özgün metnin çeviri metne bu biçimde kabalaştırılarak aktarılmasından dolayı sokak kadınının kaynak metinde okurun gözünde oluşturduğu imgelem çeviriye yansıtılamamıştır. Bu türden bayağılaştırmanın benzer örneklerini metnin farkı bölümlerinde de gözlemliyoruz.

Örnek 11:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 85)	<i>Salud, dit-elle entre ses dents. (...) Que j'ai été bête, me dis-je.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 63)	<i>Dişlerinin arasından:</i> – <i>Pis herif be, dedi.</i> <i>(...) Amma aptallık etmişim be, ...</i>

İki örnekte de bulunan ünlemler, söylenen sözlerin vurgusunu tamamen değiştirmiş ve bayağılaştırma dizgesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazı yerlerde ise konuşma dilinde kullanılan unsurlar eklenerek çeviri metin yine bayağılaştırılmıştır:

Örnek 12:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 83)	<i>Je lui pris la clef sans répondre et l'ouvris la porte. (...) Elle tourna la tête vers moi et, pour sauver les apparences, me sourit coquettement.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 61)	<i>Karşılık <u>filan</u> vermeden elinden anahtarı aldım ve kapıyı açtım. (...)Yüzünü benden yana çevirdi <u>de</u>, sözde iyilik olsun <u>gibilerden</u>, hoppa hoppa güldü bana.</i>

Eray Canberk ve Erdoğan Alkan'ın çevirilerinde ise kaynak metnin yanlış anlaşılmasından dolayı bir bayağılaştırmaya gidilmiştir. Bu çeviri aynı zamanda hem bir sonraki cümleyle, hem de kahramanın kadınlara hiçbir zaman elini sürmediğini anlattığı bölümle çelişkilidir.

Örnek 13:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 85)	<i>Puis Je lui ai donné ma canne et je lui ai fait faire l'exercice. Quand j'ai senti que mon caleçon était mouillé, je me suis levé et je lui ai tendu un billet de cinquante francs.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 83)	<i>Sonra <u>kamışımı</u> eline verdim ve kadını uğraştırdım. <u>Donumun ıslandığını</u> hissedince ayağa kalktım, kadına elli franklı bir kağıt para uzattım.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 363)	<i>Sonra <u>erkeklik organıma cimmastik yaptır</u>rdım. Bir ıslaklık hissedince kalktım, beş frank verdim.</i>

İngilizce çevirilerde ise kaynak metinde belki de yazarın bilinçli olarak seçtiği ‘canne’ kelimesi, sözlük karşılığı esas alınarak ‘cane’ olarak aktarılmış ve belirsizlik korunmuştur:

Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 45)	<i>Then I gave her my cane and made her do exercises. When I felt my drawers were wet I got up and gave her a fifty-franc note.</i>
--	---

Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 64)	<i>Then I gave her my cane and made her go through her paces. When I felt that my pants were wet, I got up and offered her a fifty-franc note.</i>
--	--

Eray Canberk ve Erdoğan Alkan'ın aşağıdaki çevirilerinde, yine metinde olmayan bir bayağılaştırmaya başvurulmuştur. İki çeviride de kaynak metinde olmayan ifadeler çeviriye eklenmiştir.

Örnek 14:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 96)	– <i>Il est emmerdant, aussi, ce morpion.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 93)	– <i>Bok soyu bu yumurcak, dedi.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 374)	– <i>Ulan velet, ben sana gösteririm dünyanın kaç bucak olduğunu.</i>

2.1.5 Nitel Zayıflama

Çeviri metinde *gösterilenin*, özgün metinde yer alan *gösterenle* ses ve anlam bakımından eş zenginlikteki kelime, ifade veya cümle ile karşılanamamasından kaynaklanan bozukluk türüdür. Çeviri metinde kullandığımız *gösteren* ile çoğu zaman özgün metnin kelime anlamını yansıtabiliriz; fakat ses benzerliği ve kelimenin (veya ifade, terim, cümlelerin) metin içindeki ağırlığı sık sık çeviride karşılanamaz veya karşılanmaz. Bu bozukluk metnin bütününe uygulandığında, özgün metin *sembolik* olma özelliğini ve önemini yitirebilir.

Alexander Lloyd'un çevirisi dışında bütün çeviri metinlerde nitel zayıflamayı hissetmek mümkündür.

Örnek 15:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 79)	<i>Je me penchais et je me mettais à rire : où donc était <u>elle</u>, cette fameuse - 'station debout' dont ils étaient si <u>fiers</u>...</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 41)	<i>I leaned on the window sill and began to <u>laugh</u>: where was this wonderful upright stance they are so proud <u>of</u>...</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 59)	<i>I would lean out of the window and began to laugh; so what had become of that celebrated 'upright posture' <u>of which</u> they were so proud?</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 58)	<i>Aşağı sarktım da başladım gülmeye: orada pek böbürlendikleri şu ayakta durak vardı...</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 357)	<i>Eğilip eğilip, pek böbürlendikleri o ünlü 'ayakta-durak'a bakıyor, gülüyordum.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 79)	<i>Eğiliyordum ve gülmeye başlıyordum; onca gururlandıkları o ünlü ayakta duruş nerede kalmıştı artık...</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 77)	<i>Eğiliyordum ve gülmeye başlıyordum. O kadar gurur duydukları eşsiz benzersiz şu 'ayakta olma durumu' neredeydi şimdi?</i>

Örnek 16:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Quand ils m'eurent pris et qu'ils ont su qui j'étais, ils m'ont passé à <u>tabac</u>, ils m'ont tapé dessus pendant deux heures, <u>au commissariat</u>, ils m'ont donné des gifles et des coups de poing, ils m'ont tordu les <u>bras</u>, ils m'ont arraché mon pantalon et puis, pour finir, ils ont jeté mon lorgnon par terre et pendant que je le cherchais, à quatre pattes, ils m'envoyaient en riant des coups de pied dans le derrière.</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 42)	<i>When they got me and knew who I was, they gave me the works; they beat me up for two hours in the station <u>house</u>, they slapped me and punched me and twisted my <u>arms</u>, they ripped of my pants and to finish they threw my glasses on the <u>floor</u> and while I looked for them, on <u>all fours</u>, they laughed and kicked me.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 60)	<i>When they'd got hold of me and found out who I was, they gave me a good trashing, they laid into me for two hours, at the police station, they slapped me about and punched me, they twisted my arms, they tore of my trousers and then, as a grand finale, they chucked my glasses on the ground, while I was down on all fours trying to find them, they kicked me up the backside, roaring with laughter.</i>
Vedat Ürettürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Karakolda, beni ellerine geçirdikleri ve kim olduğumu öğrendikleri an, anamı ağlattılar, iki saat dövdüler, yüzüme pençe ve yumruklar salladılar, kollarımı büktüler, pantolonumu çıkarttılar ve derken, işi bitirmek için olacak, gözlüğümü kalkıp yere attılar ve, dört ayak üzerinde ben gözlüğümü ararken de, güle ede kıcıma tekmeler yapıştırdılar.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Beni ellerine geçirip kim olduğumu öğrendiklerinde imanımı gevrettiler, karakolda iki saat dövdüler, yüzümü tımaladılar, yumruk attılar, kollarımı büktüler, pantolonumu çıkarttılar, dahası gözlüğümü yere attılar, ben dört elle, gözlüğümü ararken kahkahalar atarak kıcıma tekmeler savurdular.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 80)	<i>Beni ele geçirdiklerinde ve kim olduğumu öğrendiklerinde, iyice bir ıslattılar karakolda, tam iki saat vurdular, tokatladılar, yumrukladılar, kollarımı büktüler, pantolonumu çekip çıkardılar ve en sonunda da,</i>

	<i>kelebek gözlüğümü yere attılar ve ben dört ayak onu arar dururken gülererek arkamı tekmelediler.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 78)	<i>Beni yakalayıp da kim olduğumu anladıkları zaman tozumu silktiler, komiserlikte iki saat sırtıma vurdular, tekme tokat giriştiler, kollarımı büktüler, pantolonumu indirdiler, sonunda gözlüklerimi yere çarptılar; ben yere kapanmış, gözlüklerimi ararken gülererek kıcıma tekmeler attılar.</i>

İlk cümlede ‘karakol’ sözcüğü, sıkça kullanılan ‘*police station*’ ifadesi yerine ‘*station house*’ ile karşılanarak özgüne oldukça yakın bir söylem yaratılmış. Yine aynı cümlede *floor* sözcüğü cümlenin devamında gelen *all fours* ile desteklenerek fonetik uyum sağlanmıştır. Türkçe çevirilerde ise hem bu uyum yakalanamamış, hem de zaman zaman argo ve Türkçe deyimler kullanılarak metin kabalaştırılmış ve yerelleştirilmiştir. Vedat Üretürk’ün çevirisinde ‘ve’ bağlacından sonra virgül kullanılarak burada vurgu yapılmış, ‘ben gözlüğümü ararken de’ ifadesi ile özgün metindeki ses uyumu Türkçe’ye aktarılmıştır.

Örnek 17:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 84)	<i>Elle tourna la tête <u>vers moi</u> et, pour sauver les apparences, mes sourit <u>coquettement</u>.</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 44)	<i>She turned her head <u>towards me</u>, and, for appearance, smiled <u>coquettishly</u>.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 63)	<i>She turned to look at me and, to save appearances, smiled flirtatiously.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 62)	<i>Yüzünü benden yana çevirdi de, sözde iyilik olsun diye gibilerden, hoppa hoppa güldü bana...</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 362)	<i>Başını bana çevirdi ve durumu kurtarmak için yosmaca gülümseyerek sordu...</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 85)	<i>Başını bana doğru çevirdi ve görünüşü kurtarmak için çapkın çapkın <u>gülümsedi</u>...</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004	<i>Başını bana doğru döndürdü, görünüşü kurtarmak için fettanca gülümsedi.</i>

Nihal Önal'un çevirisinde özgün metindeki fonetik uyumun, anlatımdaki sadeliğin de korunarak aktarıldığını görmek mümkün. Vedat Üretürk'ün çevirisindeki konuşma ağzı burada da metni kabalaştırmıştır. Bütün çevirilerde biçim üzerinde oldukça büyük bir etkisi olan nitel zayıflamayı görebiliyoruz.

2.1.6 Nicel Zayıflama

Bu dizge, sözcük sayısında bir azalmayı ifade eder. Her türlü düzyazıda zengin bir gösterenler zinciri bulunur. Bir edebiyat yapıtında bir gösterilene birden fazla gösterenle işaret edilebilir. Bu bolluğun çeviride yer almaması özgün metnin sözcük örgüsünü ve biçimini büyük ölçüde bozar. Bunu telafi etmek için bazen çevirmen metni uzatma yoluna başvurabilir. Bu şekilde metnin hacmi artsa da biçimsel niceliği kaybolur.

Bu dizgede gözümüze ilk çarpan Vedat Üretürk'ün çevirisinde iki cümlelerin birleştirilerek bir cümleye çevrilmesidir.

Örnek 18:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Ils s'aimaient entre eux, ils se serraient les coudes; et moi, ils m'auraient bien donné un coup de main par-ci, par-là, parce qu'ils me croyaient leur semblable. <u>Mais s'ils avaient pu deviner la plus infime partie de la vérité, ils m'auraient battu.</u> D'ailleurs, ils l'ont fait plus tard.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Kendi aralarında sevişiyorlar, dirsek tokuşturuyorlardı; bana gelince, beni de kendi benzerleri saydıklarından olacak, şurama, burama okkalı bir tokat aşkedebilirlerdi. Nitekim, az sonra bunu da yaptılar.</i>

Bu çeviride 'donner un coup de main' ifadesi 'şurama, burama okkalı bir tokat aşkedebilirlerdi' ile karşılanmaya çalışılmış, kahramanın zorda kaldığı durumlarda insanların kendisine yardım ettiği vurgulanmış ve 'tokat atmak' fiilinin bu şekilde çift anlamlı olarak kullanılmasıyla bir sonraki cümledeki dayak olayıyla bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Fakat aradaki cümlelerin atlanması metni nicel bir zayıflamaya itmiştir; çünkü asıl bağlantı kurulması gereken bir üst paragrafta kahramanın insanlardan ne denli nefret ettiğini gösteren '*Je les aurais tués*' cümlesidir. Bu ilişkiyi vurgulayan ikinci cümle atlandığında nicel bir zayıflama ortaya çıkmış ve kahramanın insan korkusu ve nefretine işaret eden duygularına yer verilmemiştir. Yardım etmek anlamına gelen

‘donner un coup de main’ deyimini sırasıyla Erdoğan Alkan ve Nihal Önal tarafından benzer şekilde çevrilmiştir:

Örnek 19:

Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Bana gelince, beni de kendilerinden biri sanıp <u>şuramı, buramı tokatlayabilirlerdi</u>. Ama gerçeğin en küçük bir parçasını olsun sezinleyebilseler döverlerdi beni. Nitekim sonradan dövdüler de.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 80)	<i>...ben ise, bana <u>şuradan, buradan el vurup destek olabilirlerdi</u> belki çünkü beni kendilerine benzer sanıyorlardı. Ama gerçeğin en küçücük bir bölümünü bile sezebilecek olsalardı, beni döverlerdi. Zaten daha sonra yaptılar bunu.</i>

Aynı bölüm Türkçe’ye Eray Canberk tarafından aşağıdaki şekilde çevrilmiştir.

Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 78)	<i>Birbirlerini seviyorlar ve dayanışma içinde yaşıyorlardı; bana gelince, gerektiği yerde yardım eli uzatacaklardı, çünkü kendi hemcinsleri olduğuma inanıyorlardı. <u>Ama gerçeğin en küçük yanını bilselerdi beni döverlerdi</u>. Zaten daha sonra bunu da yaptılar.</i>
--	---

Bu cümlede *bildiri-olarak-anlam* özgüne en yakın şekilde aktarılmıştır. Vedat Üretürk’ün çevirisinde bunun gibi nicel zayıflama örneklerinin arttığını görüyoruz.

Örnek 20:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 82, 85)	<i>Elle se déshabillait, et je la regardais sans la toucher. <u>Quelquefois, ça partait tout seul dans mon pantalon; d'autres fois, j'avais le temps de rentrer chez moi pour me finir</u>. Ce soir-là, je ne la trouvais pas à son poste.</i> (...) <i>Elle s'est promenée encore cinq minutes. <u>Puis Je lui ai donné ma canne et je lui ai fait faire l'exercice. Quand j'ai senti que mon caleçon était mouillé, je me suis levé et je lui ai tendu un billet de cinquante francs.</u></i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 60, 63)	<i>O anadan doğma soyunurdu, ve ben de kılına dokunmadan incelerdim onu... O akşam işinde bulamadım kendisini.</i>

	(...) <i>Beş dakika daha dolaştı..., ayağa kalktım ve ona elli franklık para destesini uzattım.</i>
--	---

Bu iki cümlelerin, büyük olasılıkla dönemin sansür kaygılarından dolayı çevrilmemesi ve çeviri metinde sadece üç nokta ile belirtilmesi metne zarar vermiştir. Kahramanın cinsel sapkınlığını açık bir şekilde ifade ettiği bu bölüm, öykünün sonunda yaptığı eylemi destekler niteliktedir ve okura kahramanın karakteri hakkında bilgi vermektedir.

Örnek 21:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i>, Gallimard, 1939 (S. 88)	– <i>Vraiment ? Et vous vous rappelez le nom d'Érostrate ? <u>Vous voyez qu'il n'avait pas fait un si mauvais calcul.</u></i>
Vedat Ürettürk, <i>Erostrate</i>, Ataç Kitabevi, 1959 (S. 65)	-Gerçek mi? Fakat nasıl oluyor da Erostrate adını böyle hatırlıyorsunuz?

Burada, Paul Hilbert ve iş arkadaşı Massé arasında geçen konuşmada, kahramanın yaptığı bir saptamayı vurgusu söz konusudur. Bu bölümün metinden çıkarılması ile çeviri metin hem bu vurgudan yoksun kalmış, hem de soru tümcesinin çeviri metinde yansıtılması bakımından gerçek bir soru soruluyormuş hissi yaratılmıştır.

2.1.7 Ritim Bozulması

Roman, deneme, öykü yazın türleri, bünyelerinde şiirde bulunabilecek ritmik yapıyı barındırabilir. Bu yapının, eserin biçiminde olduğu kadar anlamı üzerinde de etkisi vardır. Antoine Berman'a göre bu, en başta noktalama işaretlerinin yanlış veya aşırı kullanımıyla düzyazının akışını etkiler ve çeviri metnin ritmik, dalgalanan gerilimini azaltır. Noktalama işaretlerinin yanlış kullanımı genellikle kaynak metne sadık çeviri anlayışından ileri gelir. Bütün çevirilerde kaynak metne bağlı noktalamadan kaynaklanan ufak ritim aksaklıkları karşımıza çıkıyor. Ama cümleler kısa olduğu için bunlar okurun tekrar tekrar başa dönüp, metni çözümlemesine neden olacak türden değildir. Bir başka ritim bozucu unsur vurgu ve noktalamanın birleşiminden kaynaklanmaktadır. Aşağıda, Türkçe çevirilerde karşımıza çıkan bu türden bir ritim bozulması örneği verilmiştir.

Örnek 22:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 86)	<i>'Voilà ce que je voudrais, les étonner tous.'</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 86)	<i>'İşte benim istediğim, hepsini şaşırtmak.'</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayımları, 2004 (S. 83)	<i>'İşte benim istediğim, herkesi şaşırtmak.'</i>

Nihal Önal ve Eray Canberk çevirilerinde vurgunun yerinde olmadığı fark ediliyor. Vedat Üretürk ve Erdoğan Alkan çevirilerine baktığımızda ise ufak bir değişiklik, ifadenin, kaynak metindeki etkiye kavuştuğunu görüyoruz.

Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 63)	<i>'İstediğim bu işte, milleti şaşırtmak.'</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 363)	<i>'İşte istediğim bu, hepsini şaşırtmak.'</i>

Metnin en uzun cümlelerinden biri olan aşağıdaki örnekte Lloyd Alexander'ın hedef dili ve Andrew Brown'un kaynak dili esas alarak yaptığı ve Nitel Zayıflama başlığı altında incelediğimiz çevirilere yeniden bakalım.

Örnek 23:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Quand ils m'eurent pris et qu'ils ont su qui j'étais, ils m'ont passé à <u>tabac</u>, ils m'ont tapé dessus pendant deux heures, <u>au commissariat</u>, ils m'ont donné des gifles et des coups de poing, ils m'ont tordu les <u>bras</u>, ils m'ont arraché mon pantalon et puis, pour finir, ils ont jeté mon lorgnon par terre et pendant que je le cherchais, à quatre pattes, ils m'envoyaient en riant des coups de pied dans le derrière.</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 42)	<i>When they got me and knew who I was, they gave me the works; they beat me up for two hours in the station house, <u>they slapped me and punched me and twisted my arms</u>, they ripped of my pants and to finish they threw my glasses on the <u>floor</u> and while I looked for them, on all fours, they laughed and kicked me.</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 60)	<i>When they'd got hold of me and found out who I was, they gave me a good trashing, they laid into me for two hours, at the police station, they slapped me about and punched me, they twisted my arms, they tore of my trousers and then, as a grand finale, they chucked my glasses on the ground, while I was down on all fours trying to find them, they kicked me up the backside, roaring with laughter.</i>

İlk örnekte, İngilizce'de virgül yerine sıkça kullanılan 'and' bağlacı kullanılarak ve noktalamanın sayısı düşürülerek, kaynak metinde her virgülden sonra biraz daha ivmelenen ritim ve kahramanın hiddeti olduğu gibi çeviriye aktarılmıştır. İkinci örnekte ise, kaynak metne sadık kalınmış ve kaynak metindeki noktalama, çeviride etkisini biraz yitirmiştir.

2.1.8 Türdeşleştirme

Bu dizgede çevirmen özgün metnin karma nitelikler taşıma özelliğini benzer yapılar altında toplama eğilimi gösterir. Bu durum yukarıda belirtilen tüm dizgelerin bir sonucudur. Genellikle büyük bir çeşitlilik sergileyen düzyazı karşısında çevirmen birbirinden tamamen farklı biçimleri türdeşleştirmeye çalışır. Özgün metindeki çeşitliliğin çeviri metinde korunamaması yine çeviri ediminin zorunlu niteliklerinden biridir; çünkü çevirmen metni işlediği sırada bunu *özenli* bir şekilde yapar ve zaman zaman çeviri sırasında bilerek bir takım düzeltmelere giderek özgün metnin biçimini bozar.

Türkçe metinler ve İngilizce metinlerde türdeşleştirme dizgesine rastlanmamıştır.

2.1.9 Derin Yapıdaki Anlam Ağlarının Yok Edilmesi

Bütün edebiyat yapıtlarında üst-metinde verilen bazı kilit gösterenlerin işaret ettiği ve bağlandığı, salt okuma yoluyla ulaşılamayan bir alt-metin vardır. Alt-metnin görevi eserin temasının veya eserde asıl amaçlanan bildirinin okura ulaşmasını sağlamaktır. Alt-metin bir yere bağlanmadığı veya yok sayıldığında, yazarın bir ifadeyi özel bir şekilde algılamamızı istediği vurgusu da ortadan kalkar. Bunun en belirgin örneğini Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'ın Honoré de Balzac'ın *Sarrasine* adlı öyküsünün çevirisinin göstergebilimsel incelemesini konu aldığı *Traducteur Face à un Texte Enigmatique: Essai D'illustration de la Quete du Sens*²⁸ başlıklı makalesinde görebiliriz. *Sarrasine*'in Aysel Bora tarafından yapılan çevirisinin mercek altına alındığı bu çalışmada, öykünün bütününde okurdan gizlenen, yer yer okura ipuçları ile belirtilen bir durumun (öykünün odak noktası Zambinella karakterinin hadım edildiği gerçeği) çevirmen tarafından tam olarak anlaşılmaması ve bundan dolayı öyküdeki göstergelerin yok edilmesi ortaya konmuştur. Derin yapıdaki anlam ağlarının yok edilmesi dizgesinde *Herostratos*'a, Sündüz Öztürk Kasar'ın, göstergebilimin çeviri sürecindeki anlam arayışına katkısını incelediği bu çalışmasından yola çıkarak bakmayı hedefledim. *Sarrasine*'de olduğu kadar belirgin ve hayatî olmamakla beraber, *Herostratos*'ta da öykünün gerilimini ve psikolojik etkisini arttıran birçok gösterge ya çeviri metinden çıkarılmış ya da Türkçe'ye çarpıtılarak aktarılmıştır.

Bu dizge altında, Lloyd Alexander tarafından yapılan çeviride İngilizce metne dahil edilmeyen ve mantıksallaştırma başlığı altında verilen Örnek 1'i ele alalım. Çeviri metinden çıkarılan bu bölümde, öykünün kahramanı Paul Hilbert, insanların günlük iletişimleri hakkındaki düşüncelerini, vurgulamadan, dile getiriliyor. Öyküden bu kadar kopuk bir konuşmanın, öykünün kahramanı için olduğu kadar okur için de aslında hiçbir

²⁸ Öztürk Kasar, Sündüz. "Traducteur face à un texte énigmatique: essai d'illustration de la quête du sens", **Interdisciplinarité en traduction / Interdisciplinarity on Translation tome I**, (Editions ISIS, Istanbul, 2006), 8

önemi yoktur. Hakkında hiçbir düşünce belirtilmeden, doğrudan konuşmacıların ağzından aktarılan bu bölüm, mantıksallaştırma başlığı altında da belirttiğimiz gibi Paul Hilbert'in dış dünyadan ne kadar kopuk olduğuna ve diğer insanların hayatının kendisine ne kadar anlamsız görüldüğüne bir göndermedir.

Türkçe çeviri metinlerden, özellikle de Vedat Üretürk'ün çevirisinden çıkarılan ve bazen de çeviri metne değiştirilerek aktarılan aşağıdaki bölümler de, yine, Paul Hilbert'in psikolojisi ve hareketlerinin ardındaki sebepler hakkında okura ipucu vermektedir. Örnek 19'da incelediğimiz ve Türkçe çeviri metinden çıkarılan bölümler, öykünün kahramanı ve onun cinsel eğilimleri hakkında yine okura önemli bir arkaplan bilgisi vermektedir.

Özgün metnin Türkçe'ye çevirisi sırasında önemini yitiren göstergelerden belki de en belirginini, Paul Hilbert'in Fransız yazarlara yazdığı mektupta belirttiği şu görüşüdür:

Örnek 24:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 91)	<i>Voilà trente-trois ans que je me heurte à des portes closes au-dessus desquelles on a écrit : "Nul n'entre ici s'il n'est humaniste."</i>
---	--

Bu bölüm Türkçe'ye aktarılmakla beraber öykünün bütünü için önemi tam olarak yansıtılamamıştır. Paul Hilbert'in itiraf niteliği taşıyan mektubundaki bu ifadesi insanlardan ne kadar nefret ettiğinin bir göstergesidir; kadınlarla bu yüzden cinsel ilişkiye girmemekte, meslektaşlarıyla tokalaşırken eldivenlerini çıkarmamakta ve yolda burnunun üzerine düşen ve kanlar içinde yatan bir adam gördüğünde bayılmaktadır. İnsanlara karşı hastalık derecesinde tiksinti ve korku duymakta ve buna rağmen büyük işler yapmak istemektedir. Türkçe çeviriden atılan bölümler bu ifadesini doğrular nitelikte göstergelerdir. Bu göstergeler olmadan, öykü bütün sayılmaz ve özgün metinle aynı hissi yaratamaz.

2.1.10 Dizgeselliklerin Bozulması

Bu sistem, bir dile özgü dizgelerin tutarlı işleyişini konu almaktadır. Bir yapıtın dizgeselliği göstergeler düzeyini aşar: bir dilde cümlelerin kuruluş şekline ve cümlede kullanılan dilbilgisi yapılarına kadar uzanır. Örneğin, zaman kipinin kullanımı bir dilin dizgesel özelliklerinden biridir. Çeviri metinde dilin dizgeselliğinin bozulması kaynak metne bağlı çeviriden kaynaklanabilir. Çıkış diline özgü cümle yapıları, bağlaç ve zaman kipi kullanımı gibi öğelerin varış diline taşınmasından dolayı çeviri metinde dizgesellik bozulur. Okur, metinde karşısına çıkan tutarsızlığı hisseder ve bundan dolayı metne olan güveni azalır. Dizgesel bozulmanın hissedildiği çeviri metinlerde, okur yalnızca metnin doğru bir metin olduğuna inanmamakla kalmaz, onu gerçek bir metin olarak bile görmez.

Aşağıdaki örnekte zaman kipinin Türk dilinin dizgeselliğine aykırı bir şekilde kullanımını inceleyelim.

Örnek 25:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Mais j'ai senti une sale douceur qui me prenait aux jambes et à la nuque, je me suis évanoui. Ils m'ont emmené dans une pharmacie, m'ont donné des claques sur les épaules et fait boire de l'alcool.</i>
Nihal Önel, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 80)	<i>Ama bacaklarımdan ve boynumdan benibyakalayan pis bir tatlılık hissettim, <u>bayıldım</u>. Beni bir eczaneye <u>götürdüler</u>, omuzlarıma şaplaklar <u>indirdiler</u>, alkol <u>ıçirdiler</u>.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayımları, 2004 (S. 78)	<i>Ama beni bacaklarımdan ve ensemden yakalayan pis bir ağrı duydum, <u>bayıldım</u>. Bir eczaneye <u>götürdüler</u>, omuzlarıma <u>vurdular</u>, alkol <u>ıçirdiler</u>.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Ama bacaklarımı, ensemi kaplayan pis bir tatlılık duyup <u>bayıldım</u>. Bir eczaneye <u>götürmüşler</u> beni, omuzlarımı şamarlayıp alkol <u>ıçirmişler</u>.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Söylenmiştim ama, bacaklarımı ve ense kökümü saran garip bir gevşeme duymuş, <u>bayılmışım</u>. Beni bir eczaneye <u>götürmüşler</u>, omuzlarımı</i>

	<i>oğuşturmuşlar ve alkol içirmişlerdi bana.</i>
--	--

Yukarıdaki çevirilerin hepsinde özgün metnin ilk cümlesindeki ‘je me suis evanoui’ *passé composé* ifadesinin Türkçe’ye görülen/belirli geçmiş zaman eki ‘-dı’ kullanılarak aktarıldığını görüyoruz. ‘Bayılmak’ fiilinin ‘kendinden geçmek’ anlamıyla kullanıldığı bu bağlamda, özgün metnin tüm çevirilerinde Türkçe’nin dizgeselliği yok edilmiştir; çünkü bayılma eylemi bilinçli yapılan bir eylem olmadığı için Türkçe’de görülmeyen/belirsiz geçmiş zaman ‘-mış’ eki ile ‘bayılmışım’ şeklinde kullanılır. Bu cümlelerin arkasından gelen cümle de, kahramanımız hâlâ baygın olduğu için zaman kullanımı açısından yanlıştır. Bu cümlede de ilk cümle ile aynı zaman kipi kullanılmalıdır. Nihal Önal ve Eray Canberk çevirilerinde görülen/belirli geçmiş zaman, Vedat Üretürk çevirisinde ise geçmiş zamanın hikayesi kullanılarak dizgesellik yok edilmiştir. Erdoğan Alkan’ın çevirisinde ise ilk cümlede dizgesellik bozulmuş, ikinci cümlede ise korunmuştur. Aynı cümlelerin İngilizce çevirileri aşağıdaki şekildedir.

Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 41)	<i>But I felt a nasty softness in my legs and neck and <u>I fainted</u>. <u>They took me</u> into a drugstore, <u>gave me</u> a few slaps on the face and a drink .</i>
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 60)	<i>But I sensed an insidious sweetness suffusing my legs and the nape of my neck, and <u>I fainted</u>. <u>They took me</u> to a chemist’s, <u>gave me</u> a few slaps on the shoulders and made me drink some alcohol.</i>

Bu örnekte, özgün metindeki zaman kipi İngilizce’deki karşılığı *simple past tense* kullanılarak aktarıldığını görüyoruz. Bunun nedeni, İngilizce ve Fransızca dillerinin zaman kipi dizgeselliğinin birbirine yakın olmasıdır. İki dilde de, Türkçe’deki görülmeyen/belirsiz geçmiş zamanı karşılayacak ayrı bir kullanım bulunmamakta ve geçmiş zamanın anlamı kullanıldığı bağlamdan çıkarılmaktadır.

2.1.11 Yerli Dil Ağlarının Yok Edilmesi veya Egzotikleştirilmesi

Her büyük edebiyatın düzyazı yapıtları kullanılan ortak dilin dışında sözlü gelenkte yaşayan yerli dillerle, aynı dilin farklı coğrafyalarda konuşulan değişkeleriyle, eskimiş kullanımlarla sıkı bir ilişki içindedir. Kimi zaman çevirilerde özgün metnin bu disel çoğulluğu silinir, bu da düzyazı yapıtlarda önemli bir hasara neden olur. Çeviride yerli dilleri korumanın geleneksel biçimi onları egzotikleştirmek olmuştur. Bu da iki yöntemle gerçekleştirilir: İlkinde kaynak metinde bulunan yerli ifadenin hedef dilde karşılığı bulunmadığı için sözcük veya ifade çeviri metinde italik olarak verilir. Böyle bir yol izlenmesi özgün metinde önemsiz olan veya baskın olmayan bir ifadenin vurgulanmasına, izole edilmesine neden olur. İkincisinde ise, daha sinsî bir biçimde yerli dil biriminin daha kolay algılanabilmesi için bilinen bir imgeden yola çıkarak ona eklemeler yapılır.

Egzotikleştirme kimi zaman, kaynak metindeki yerli ifadenin hedef dile ait bir yerli ifade ile karşılanmasına ve böylece metnin zaman zaman kabalaştırılmasına dek gidilebilir. Berman'a göre, bu tür uygulamalar metni gülünçleştirmekten öteye gidemez. Çünkü bir ülkenin bağrında yaşayan bir yerli dil bir başka ülkenin bağrındaki bir başka yerli dile çevrilemez.

Herostratos'ta yerli ağlar yok edilmemiş, tersine özgün metinde bulunmayan yerli ifadelerin çeviri metne eklenmesi ile Türkçeleştirilmiştir. Özgün metni doğallaştırma kaygısından ieri geldiğini düşündüğümüz bu ifadeler bazı yerlerde çeviri metnin yabancılaşmasına neden olmuştur.

Aşağıda özgün metnin yerelleştirildiğı örnekleri inceleyelim. İlk örnekte Nihal Öno1'un özgün metnin iki cümlesine, özgün metinde benzer bir karşılığı bile bulunmamasına rağmen 'kuzum' ifadesini eklediğini görüyoruz.

Örnek 26:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 79)	<i>Qui donc a jamais réfléchi à la forme d'un chapeau melon vu d'un sixième étage?</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 79)	<i>Bir melon şapkanın bir altıncı kattan nasıl görüldüğünü kim düşünmüştür kuzum?</i>

Bu çeviride özgün metinde Türkçe’de ‘o halde, öyleyse’ anlamına gelen ‘donc’ sözcüğünün yerine ‘kuzum’ ifadesinin kullanılması, özgün metinde bulunmayan yerli bir hitap şeklinin kullanılmasıyla metni yerlileştirmiştir. Başka bir örnekte ise yine yerlileştirme kaygısından doğan bir çevirinin metni, bağlamına ne kadar yabancılaştırdığını görüyoruz.

Örnek 27:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 99)	<i>Qu'est-ce qu'ils attendent ?</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 101)	<i>– Ne diye beklerler acep?</i>

Öykünün sonunda kahramanın bir kafenin tuvaletinde kalabalık tarafından kısıtıldığı sırada bir kaygısını anlatan bu soru cümlesinde özgün metinde bulunmayan ‘acep’ ifadesinin çeviri metne eklenmesi cümlenin vurgusu değiştirmiş, kahramanın yaşadığı gerilimin azalmasına neden olmuştur.

Vedat Üretürk’ün kaleminden çıkan aşağıdaki çeviride ise, yerlileştirme ile özgün metindeki anlamın çeviri metine başarılı bir şekilde aktarıldığını görüyoruz.

Örnek 28:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 93)	<i>Je vivais plus largement...</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 70)	<i>Şimdi bey gibi yaşıyordum...</i>

Türkçe’de ‘rahat bir şekilde, iyi yaşamak’ anlamına gelen özgün metindeki ‘vivre plus largement’ ifadesinin çeviri metinde ‘bey gibi yaşamak’ ifadesi ile karşılanması hem

özgün metindeki deyişî etkili bir şekilde yansıtmakta, hem de bir yerlileştirme uygulaması olmasına rağmen özgün metne aykırı düşmemektedir.

2.1.12 Değişlerin Bozulması

Yazında kaynak dilin yerel kullanımlarını ortaya çıkaran birçok deyim, atasözü, sözcük kullanımı, vb. değiş vardır. Çevirmen, bu değişleri, budun-merkezli çeviri anlayışının bir sonucu olarak hedef dildeki deyim, atasözü ve ifadelerle karşılama yoluna gidebilir. Bu yöntem, kaynak metnin kültürüne aykırı ve komik ifadeler çıkmasına neden olur. Bir deyim veya atasözünün hedef dildeki dengi, bu deyim veya atasözünün yerine koyulamaz; çünkü çeviri kaynak metnin erek metindeki dengini bulmak demek değildir. Aşağıdaki çeviri, değişlerin bozulması dizgesi için açıklayıcı bir örnek oluşturmaktadır.

Örnek 29:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Quand ils m'eurent pris et qu'ils ont su qui j'étais, ils m'ont passé à <u>tabac</u>...</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Karakolda, beni ellerine geçirdikleri ve kim olduğumu öğrendikleri an, <u>anamı ağılattılar</u>...</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Beni ellerine geçirip kim olduğumu öğrendiklerinde <u>imanımı gevrettiler</u>...</i>

Özgün metinde kullanılan ‘passer qn à tabac’ deyimini ‘savunmasız birini adamaklılı dövmek’ anlamına gelmektedir. Deyimin Erdoğan Alkan çevirisinde ‘imanımı gevrettiler’ ve Vedat Üretürk’ün çevirisinde ‘anamı ağılattılar’ olarak aktarılması bu deyimlerin kültürümüze ait kullanımlar olması nedeniyle Paris’te geçen bir öykünün anlatımıyla örtüşmemektedir.

2.1.13 Üstüste Gelen Dil Katmanlarının Silinmesi

Bir düzyazı eserde dil katmanları iki türde üstüste gelebilir: Ya bir ortak dil ve onun lehçeleri vardır ya da aynı kullanım alanını paylaşan birden fazla ortak dil vardır. Her iki durumda da üstüste konumlanan bu dil katmanları çeviride tehdit altındadırlar. Çeviri metinde bu dilsel çeşitliliğin silinmesi karma nitelikler taşıyan yazın eserinin türdeşleştirme dizgesine maruz kalmasına neden olabilir. Aşağıda inceleyeceğimiz örnekte ise bunun tersi bir durum söz konusudur: kaynak metinde olmayan deyiş erek metne eklenmiş ve bu durum anlatımın bozulmasına neden olmuştur.

Örnek 30:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 95)	<i>Je me suis mis à chanter à tue-tête...</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 97)	<i>Var gücümle türkü çağırmaya koyuldum...</i>

Özgün metinde ‘avazı çıktığı kadar bağırarak şarkı söylemek’ anlamına gelen ve standart dilin kullanım alanında yer alan ‘chanter à tue-tête’ ifadesi, merkezden kaydırılmış ve öykünün yazıldığı dile uygun düşmeyecek bir biçimde ‘türkü çağırmak’ gibi taşra ağzına ait bir deyimle çevrilmiştir.

2.2 Anlam-bozan Dizgeler

Yukarıda örneklerle incelediğimiz hatalardan bağımsız olarak, Türkçe metinlerde anlamın yanlış aktarılmasından kaynaklanan bozukluklar dikkatimizi çekmiştir. Bu bozuklukların keyfi eleştirisini önlemek amacıyla, çalışmamız sırasında, *Herostratos* adlı öyküde karşımıza çıkan ve Antoine Berman'ın biçim-bozan dizgelerini tamamlayan anlam-bozan dizgeler vardır. Bu dizgelerde anlamın yok edilmesi, bulanıklaştırılması, çarpıtılması ve kaydırılmasından kaynaklanan hatalar ele alınacaktır.

Doç. Dr. Sündüz Öztürk Kasar tarafından geliştirilen ve tanımlanan bu dizgeleri çalışmamıza eklememizin nedeni çeviri metinlerde zaman zaman karşımıza çıkan ve anlaşılması güç, hatta imkansız bazı cümleleri kaynaklarına göre sınıflandırabilmek ve bu saptama sayesinde bu tür hataların diğer metinlerde tekrar oluşmalarını önleyebilmektir. Bu dizgeleri de, önceki başlıklarda olduğu gibi örnekler vererek açıklamaya çalışacağız.

2.2.1 Anlamı Yok Etme

Bu başlık altında, özgün metnin yanlış veya eksik çevrilmesine bağlı olarak, anlamın yok olmasına neden olan örnekleri inceleyeceğiz. Anlamı yok etme eğilimi, çeviride yanlış anlam verilmesi, yani yanlış çeviri yapılması ya da söz biriminin atlanıp çevrilmemesi sonucunu doğurur. Bu dizgeyi anlayabilmek için sırasıyla aşağıdaki örneklerini inceleyelim.

Örnek 31:

Jean-Paul Sartre, Erostrate, Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Quand on est de <u>plain-pied</u> avec les hommes, il est beaucoup plus difficile de les considérer comme des fourmis : ils touchent.</i>
Erdoğan Alkan, Erostrate, Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>İnsanlarla birlikte <u>yayan-yapıldak</u> yürüyünce onları karıncalar gibi düşünmek çok güçleşiyor, dokunuyorlar çünkü.</i>

Bu örnekte, öykünün girişinde kahramanın diğer insanlardan üstün olduğunun sembolik bir göstergesi olarak kabul ettiği, onlara altıncı katının balkonundan, yukarıdan bakma durumuna yaptığı gönderme, ‘de plain-pied’ deyiminin yanlış bir şekilde çevrilmesinde dolayı tamamen yok olmuştur. ‘Çıplak ayak’ anlamına gelen ‘yayan-yapıldak’ ifadesinin Fransızca karşılığı ‘à pieds nus’ olmalıdır. Özgün metinde ‘plain-pied’ ile anlatılmak istenen ‘insanlarla aynı seviyede bulunmak’ durumudur. Kahraman, zaman zaman sokağa çıktığında insanlarla aynı seviyede bulunmanın, kendisini onlara tepeden bakma ayrıcalığından alıkoyduğunu ifade etmek istemiştir. Bu cümlelerin doğruya en yakın çevirisi Eray Canberk tarafından aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

Eray Canberk, Herostratos, Can Yayınları, 2004 (S. 77)	<i>İnsanlarla düzayak bir yerde birlikte olunca onları karınca yerine koymak çok güçtür. Değerler.</i>
--	--

Aşağıdaki örnekte benzer bir çeviri yanlış özgün metindeki anlamın tamamen yitirilmesine neden olmuştur.

Örnek 32:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Je n'ai jamais eu de commerce intime avec une femme : je me serais senti <u>volé</u>.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 82)	<i>Bir kadınla hiç yakın ilişkide bulunmadım; kendimi <u>kirlenmiş</u> duyardım.</i>

Burada ‘volé’ kelimesi yanlış anlaşılmış ve hedef dile ‘sale’ anlamının karşılığı olan ‘kirli’ ifadesi ile karşılanmıştır. Kahramanımız bir kadınla beraber olduğu takdirde kendisinden bir şeylerin ‘çalınmış’ olacağını düşünmektedir. Kahramanın bu düşüncesi, iki cümle sonra gelen ‘Ben kimseden bir şey istemem, bir şey vermek de istemem’ ifadesine de gönderme yapmaktadır. Bu yanlış çeviriden dolayı hem cümlenin anlamı hem de yaptığı gönderme yok edilmiştir.

Aşağıdaki çevirilerinde bir sözcüğün atlanmasından ve ifadenin yanlış anlaşılmasından dolayı anlam kaybolması gerçekleşmiştir.

Örnek 33:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 87)	<i>J'ai été m'exercer dans un stand, à la foire de DenfertRochereau. <u>Mes cartons n'étaient pas fameux</u> mais <u>les hommes offrent des cibles larges</u>, surtout quand on tire à bout portant.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 364)	<i>Denfert-Rochereau panayırına gidip bir atış pavyonunda nişan denemeleri yaptım. <u>Nişan aldığım kartonlar pek kocaman hedeflerdi</u>, ne var ki insanlar da öyledir, hele yakından ateş edilince vurmak pek güç sayılmaz.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 84)	<i>Denfert-Rochereau Fuar'ında, bir kapalı atış yerinde kendimi yetiştirdim. <u>Hedeflerim pek öyle büyük değildi</u>, ama insanlar, özellikle yakından ateş edildiğinde geniş bir hedef oluştururlar.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 64)	<i>Denfert-Rochereau panayırında, bir atış bölümünde kendimi denemeğe kalktım. Kartonlarım usturuplu değildi, üstelik insanlar da koca koca hedeflerdi, hele yakından ateş edilince.</i>

Özgün metinde ‘mes cartons n'étaient pas fameux’ ifadesi ile anlatılmak istenen kahramanın hedef kartonlarını ıskaladığı yani ateş etmek konusunda pek becerikli

olmadığıdır. Bu da okura kahramanın bu işte tecrübesi olmadığını aktarmaktadır. Bu bölümün doğru bir çevirisi şu biçimde olabilir: “Atışlarım pek de müthiş değildi ama insanlar ıskalanamayacak kadar geniş hedeflerdir özellikle tabancayı üstlerine dayadığınızda.” Erdoğan Alkan ve Eray Canberk, çevirilerinde bu bölümü yanlış yorumlanmışlar ve bu bilginin, dolayısıyla da anlamın kaybolmasına neden olmuşlardır. Vedat Üretürk tarafından yapılan çeviride ‘kartonlarım pek usturuplu değildi’ sözcük birimi özgün metindeki anlamı ifade etmemektir ve ‘üstelik’ bağlacı metnin anlamına ters düşecek bir biçimde kullanılmıştır. Nihal Önal’un çevirisinde ise ‘à bout portant’ deyimini yanlış anlaşılmış ve türkçeye ‘rastgele’ olarak aktarılmış olmasına rağmen, özgün metindeki anlama en çok yaklaşan çeviridir.

Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 88)	<i>Denfert-Rochereau panayırında bir ateş yerinde kendimi alıştırmaya koyuldum. Gerçi pek rast getiremiyordum ama insanlar geniş hedeflerdir, hele <u>rastgele</u> ateş edildiği zaman.</i>
--	---

Bir başka örnekte, Nihal Önal tarafından yapılan çeviride, çevirisi atlanan bir sözcüğün neden olduğu anlam kaybını görüyoruz.

Örnek 34:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	<i>Il y en a qui me guettaient depuis longtemps : <u>les grands</u>.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 81)	<i>Uzun zamandır beni kollayanlar vardı.</i>

Kahramanın ‘iri yarı insanlar’ tarafından gözlemlendiği hissine kapıldığını ifade eden bu cümlede anlam tamamen yok edilmiştir.

Bu dizgenin son örneği olarak Aşağıda Vedat Üretürk tarafından yapılan çeviriyi inceleyelim.

Örnek 35:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 90)	<i>J'ai vu comme vous <u>des hommes mastiquer avec mesure en gardant l'œil pertinent, en feuilletant de la main gauche une revue économique.</u> <u>Est-ce ma faute si je préfère assister au repas des phoques? L'homme</u></i>
---	--

	<i>ne peut rien faire de son visage sans que ça tourne au jeu de physionomie. <u>Quand il mâche en gardant la bouche close, les coins de sa bouche montent et descendent, il a l'air de passer sans relâche de la sérénité à la surprise pleurarde.</u></i>
<i>Vedat Üretürk, Erostrate, Ataç Kitabevi, 1959 (S. 67)</i>	<i>Sizin gibi ben de <u>insanların gözlerini dört açarak, sol ellerini şaklatarak ekonomik tutumu ölçülü biçili çiğnediklerini gördüm.</u> Fok balıklarının sofrasında bulunmayı tercih ediyorsam benim mi suç? Kişi yüz oyununa önem vermeyince kendiliğinden hiçbir şey yapamaz. <u>İnsan ağzını sıkı tutarak çekingenlikle iş görünce, ağzının kenarları açılıp kapanır, durmadan mutluluktan ağlamaklı şaşkınlığa yuvarlanma durumuna düşer.</u></i>

İlk cümlede çevirmenin metni yanlış anlamasından kaynaklanan bu yorumda, özgün metinde anlatılmak istenen basit bir düşünce özgün metinde olmayan sözcük ve ifadelerin çeviri metne eklenmesi ile oldukça karmaşık ve anlaşılmaz bir hale getirilmiş, anlam büsbütün kaybolmuştur. Özgün metindeki ‘l’œil pertinent’ ifadesi çeviride ‘gözlerini dört açma’ya; ‘mastiquer’ sözcüğü, ‘en feuilletant de la main gauche une revue économique’ ifadesinin içine katılarak ‘sol ellerini şaklatarak ekonomik biçimi ölçülü biçili çiğneme’ye dönüşmüştür. ‘Mache en gardant la bouche close’ ifadesi ise ‘ağzını sıkı tutarak çekingenlikle iş görmek’ olarak aktarılmıştır dilimize. Oysa, ilk cümle ile anlatılmak istenen insanların bir yandan yavaş yavaş lokmalarını çiğnerken (mastiquer avec mesure) bir yandan da göz attıkları ekonomi dergisinin sayfalarını sol elleriyle karıştırmaları (en gardant l’œil pertinent, en feuilletant de la main gauche une revue économique) halidir. İkinci cümlede ise, ‘mache en gardant la bouche close’ ifadesi ‘ağız kapalı çiğnemek’ demektir.

Vedat Üretürk’ün veya editörünün yine özgün metne sansür uygulamasından kaynaklanan ve bu dizge altına koymayı uygun gördüğümüz bir başka, bu kez bilinçli bir anlam kaydırması aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

Örnek 36:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 83)	<i>Je souris: avec moi ni les <u>bidets</u> ni les petits carrés de savon n'ont fort à faire.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 61)	<i>Güldüm: ne <u>elbise dolaplarının</u>, ne de küçük sabun kalıplarının bence yapılacak işi yoktu.</i>

Özgün metindeki ‘bidets’ sözcüğünün ‘elbise dolapları’ ifadesi ile karşılanması metnin çağrışımlarını bütünüyle yok etmiştir. ‘Bidet’ sözcüğü ‘bedenin belden aşağı bölümlerini yıkamaya yarayan tuvalet aracı’ anlamına gelmektedir. Burada sokak kadınlarının erkeklerle beraber olduğu düşük bir otel odasından bahsedilmektedir. Bu çağrışım, büyük ihtimalle, fazla müstehcen kabul edilerek yine aşırı serbest bir çeviriye gidilmiş ve özgün metinde olmayan bir ifade çeviri metne eklenmiştir.

Aşağıda Nihal Önal tarafından yapılan çeviride, çeviri metinde Türkçe’de kullanılmayan bir ifadeye yer verilmesinden dolayı anlam yok edilmiştir.

Örnek 37:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 79)	<i>...ils ne savent pas combattre ce grand ennemi de l'Humain : la perspective plongeante.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 79)	<i>İnsanın o büyük düşmanıya, dikine dalıcı görünüşle savaşmayı bilmezler.</i>

Özgün metinde kullanılan ‘la perspective plongeante’ Türkçe’de ‘kuş bakışı görünüş’ anlamına gelmektedir. Nihal Önal’un çevirisinde ‘kuş bakışı’ yerine ‘dikine dalıcı’ ifadesinin kullanılması okuru belirsizliğe sürüklemiş ve metnin açık anlamını yok etmiştir. Nihal Önal’un başka bir çevirisinde ise nesnenin yanlış bir şekilde nitelenmesinden dolayı anlam kaybı ortaya çıkmıştır.

Örnek 38:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 91)	<i>...j'aurais voulu des mots à moi.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 92)	<i>...salt kendine özgü sözcükler isterdim ben.</i>

Bu çeviride ‘des mots à moi’ ifadesi ile kahramanın anlatmaya çalıştığı ‘kendisine ait sözcükler’ kullanmak istemesidir. Oysa, bu durum çeviride ‘kendine özgü sözcükler’ olarak anlamsız bir şekilde çevrilmiştir. ‘Kendine özgü’ ifadesi kavramların nitelenmesi için kullanılmamaktadır ve bu yüzden hiçbir çağrışımı veya anlamı yoktur. Bu ifadenin doğru çevirisi ‘yalnızca bana ait sözcükler isterdim’ olmalıdır.

2.2.2 Anlamı Bulanıklaştırma

Bu eğilim özgün metinde çok açık bir şekilde dile getirilmiş bir anlamı çeviride belirsiz, bulanık bir hale getirmek esasına dayanır. Sonuçta, ortaya bulanık bir ifade çıkar ve çeviri okuru özgün metindeki anlamı hiçbir biçimde algılayamaz.

Özgün metinde bulunan somut anlatımı bulanıklaştırması ve metin içinde anlamını tamamen yitirmesine neden olması bakımından aşağıdaki örnek bu dizgeye uygundur.

Örnek 39:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Ataç Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Je marchais avec une certaine raideur, j'avais l'allure du type qui est en train de bander et que sa verge freine à chaque pas.</i>
--	--

Sırasıyla Vedat Üretürk, Erdoğan Alkan ve Nihal Önal tarafından yapılan çevirileri inceleyelim.

Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Güvenli bir kabadayılıkla yürür, sargılar içinde bunalan ve her adımda acısı hafifleyen insanın durumuna düşerdim.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 359)	<i>Güvenle, dimdik, kasıla kasıla yürüyordum, yarasını sardırmaya giderken acısı her adım attıkça biraz daha dinen bir yaralı gibi.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayımları, 1995 (S. 81)	<i>Az çok dik yürüyordum, önündeki şeyin her adımda tedirgin ettiği bir adama benziyordum.</i>

Burada cebinde silah taşıyan kahramanın bu durumun belli olmasından korktuğu için rahatsız bir şekilde yürümesi anlatılmaktadır. İlk iki çeviride, belki de o dönemin sansür kaygılarından veya yayınevinin politikasından dolayı çeviriler değiştirilmiştir; fakat orijinalde oldukça açık bir benzetme ile aktarılmış olmasına rağmen çeviriler hem metin içinde hem de kendi içlerinde anlamdan yoksundur ve yazarın okura ilettiği anlamı bulanıklaştırmaktadır. İlk iki çeviriden farklı olan ve özgün metindeki anlama daha yakın gibi görünen Nihal Önal'un çevirisi, 'önündeki şeyin' ifadesindeki belirsizlik yüzünden bulanıklaştırma dizgesine dahil edilmiştir. Nihal Önal'un çevirisinde, özgün

metinde bulunmayan üstü kapalı bir anlatıma gidilmiş fakat ne yazık ki, burada da özgün metindeki anlam oluşturulamamıştır. Bu kadar açık bir anlatımın olduğu gibi aktarıldığı tek metin Eray Canberk'in kaleminden çıkmıştır.

Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 79)	<i>Belli bir sertlikle yürüyordum; cinsel organı dikleşmekte olan, her adım atışta onu engelleyen bir adamın görünüşü vardı bende.</i>
--	--

Yukarıdaki örneğe benzer biçimde, Nihal Önal'un müstehcen bir anlatımı örtülemeye çalıştığı aşağıdaki çeviride bulanıklaştırma dizgesinden kaçınılamamıştır.

Örnek 40:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>On leur monte dessus, c'est entendu, mais elles vous dévorent le bas-ventre avec leur grande bouche poilue et, à ce que j'ai entendu dire, ce sont elles - et de loin - qui gagnent à cet échange.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 82)	<i>Evet, anlaşıldı, kadınların üzerine biniliyor ama onlarda sizden bir şeyler alıyor ve işittiğime göre, asıl kazançlı çıkan kadınlar oluyormuş.</i>

Bu cümlede Nihal Önal, önceki örnekle aynı taktiğe başvurarak ve anlamı dolaylı bir şekilde açıklamaya çalışarak bulanıklaşmaya neden oluyor. Bu çeviride, Sartre'a has varoluşçu anlatım biçimi de etkisini yitiriyor ve üslup sıradanlaşıyor. Çevirmenin veya dönemin müstehcen kabul ettiği, aslında bir felsefi akımın yazına yansımından ibarettir.

Vedat Üretürk'ün aşağıdaki çevirisinde özgün metinde olmayan 'sineye çekmek' ifadesinin yine müstehcen bir anlatımı örtülemek için bağlam dışında kullanılması metnin aktardığı düşüncüyü bulanıklaştırmıştır.

Örnek 41:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 95)	<i>Ces images m'avaient tellement troublé que j'ai dû me contenter.</i>
Vedat Üretürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 71)	<i>Bu imgeler beni öyle şaşkınlaştırmıştı ki, bunları gene sineye çekmek zorunda kaldım.</i>

Özgün metinde ‘contenter’ kelimesinin çevirisi uygun görülmeyle yerine bu ifadenin kullanılması anlamın bulanıklaşmasına neden olmuştur. Ayrıca ‘-ki’ ilgi ekinin ardından okur böyle bir şaşkınlığa verilecek tepki olarak ‘sineye çekmeyi’ yadırgamaktadır.

Aşağıda Paul Hilbert’in mektubunda metin için hayati bir önem taşıyan bir sözcüğün atlanması kahramanın düşüncelerinin bulanıklaşmasına neden olmuştur.

Örnek 42:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 91)	<i>S'il n'y avait entre nous qu'une différence de goût, je ne vous importunerais pas. (...) Je suis libre d'aimer ou non le homard à l'américaine, mais si je n'aime pas les hommes, Je suis un misérable et je ne puis trouver de place au soleil.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 368)	<i>Aramızda tek bir fark olsaydı canınızı sıkımdım. (...) Amerikan ıstakozunu ister sever ister sevmem, ama insanları sevmiyorum deyince iş değişiyor, acınacak biri olup çıkıyorum, yatacak yerim yok ha!</i>

Burada özgün metindeki ‘gout’ kelimesinin atlanması hem cümle içinde hem de mektubun devamında bir belirsizliğin oluşmasına neden olmaktadır. Metnin devamında beğeni kelimesi insanları sevip sevmemek konusunda vurgulanmakta ve insanları sevmenin bir beğeni olamayacağı düşüncesi vurgulanmaktadır. Bu vurgu olmaksızın bütün paragraf bulanık bir düşünceye, dayanağı olmayan bir savunmaya dönüşmektedir. Kahramanımız bu konunun bir beğeni farkı olmadığının bilincindedir ve bu yüzden bu kelime metinde çok önemli bir yere sahiptir.

2.2.3 Anlamı Kaydırma

Bu eğilim, çevirmenin özgün metindeki bir söz biriminin içinde bulunduğu bağlama uygun olarak anlamı yakalayamadığı ve bu söz biriminin başka bir bağlamda alabileceği bir başka anlama yöneldiği durumlarda karşımıza çıkar. Sonuçta, söz biriminin özgün metinde gerçekleştirdiği anlam değil de potansiyel anlamlarından herhangi biri aktarılmış olur. Bu türden anlam kaydırılması çeviri yapıtında çok çarpıcı örnekler sunar bize. Aşağıdaki örnekler de bu olguyu çarpıcı biçimde göstermektedir.

Anlamı kaydırmanın metni ne kadar etkilediğini ve bunun sonuçlarını aşağıdaki örneklerle inceleyelim.

Örnek 43:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Moi je ne demande rien à personne, mais je ne veux rien donner <u>non plus</u>.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 79)	Ben kimseden bir şey istemiyorum, ama <u>artık</u> bir şey vermek de istemiyorum.

Bu çeviride, özgün metindeki ‘non plus’ kelimesi ‘bundan böyle’ anlamına gelen ‘plus’ şeklinde yorumlanmış ve çeviri metne ‘artık’ karşılığı ile aktarılmıştır. Çeviri metindeki anlam kayması okurda kahramanın geçmişinde insanlarla olan alışverişinde kötü bir takım tecrübeleri olduğu yanlış izlenimini uyandırmaktadır. Özgün metnin doğru çevirisinde ‘non plus’ ifadesi şu şekilde aktarılmalıydı.

Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 82)	<i>Ben kimseden bir şey istemem, ama bir şey vermek <u>de</u> istemem.</i>
--	--

Bir başka çeviride anlam kaydırması yine belirsizliğe neden olmuştur.

Örnek 44:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 83)	<i>J'étais très à l'aise: j'ai un corps <u>sec</u>, malgré mon ventre et il faudrait plus de quatre étages pour me faire perdre haleine.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 80)	<i>Göbeğime rağmen <u>kuru</u> bir bedenim var ve soluğumun kesilmesi için dört kattan fazla olması gerekir.</i>

Çeviri metinde kullanılan ‘kuru’ ifadesinin hiçbir anlamı yoktur; çünkü kuru bir beden, ıslak olmayan bir beden anlamına gelir. Burada yazarın anlatmaya çalıştığı, kahramanın göbeğine rağmen zayıf, sıkı bir vücudu olmasıdır. Özgün metindeki anlamın açık bir şekilde aktarıldığı çeviri, ‘sec’ sözcüğünü zayıf ve güçlü anlamına gelen ‘wiry’ sözcüğü ile karşılayan Lloyd Alexander tarafından yapılmıştır.

Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 43)	<i>I felt good: I have a wiry body, in spite of my belly, and it takes more than five floors to wind me.</i>
--	--

Anlam kaydırmasının Andrew Brown tarafından gerçekleştirilen başka bir örneğine metnin önemli bölümlerinden birinde rastlıyoruz. Özgün metinde, italik olarak yazılan bir sözcük olduğu için bu örneği düz yazı ile vermeyi uygun görüyoruz.

Örnek 45:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 80)	Quand on est de plain-pied avec les hommes, il est beaucoup plus difficile de les considérer comme des fourmis : ils <i>touchent</i>.
Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 59)	When you're on an equal footing with men, it's much more difficult to view them as ants: they are so <i>touching</i> .

İngilizce’de ‘touching’ kelimesi ad olarak kullanıldığında Türkçe’de ‘dokunmak’ değil, ‘dokunaklı, acınası’ anlamına gelir. Özgün metinde ise, anlatılmak istenen fiziksel bir temastır. Andrew Brown ya metni yanlış anlamış ya da ‘touching’ kelimesinin italik olarak belirtilmesinden yararlanarak bu kelimeye olduğundan farklı bir anlam yüklemeye çalışmıştır. Öyle olsa bile, bu cümle okuru belirsizliğe itmekten öteye gidememekte ve anlam kaymasına yol açmaktadır. Anlam kaydırması başlığı altında

inceleyeceğimiz son örnek ise hiçbir Türkçe çeviride doğru anlamıyla aktarılamaması açısından oldukça çarpıcıdır.

Örnek 46:

Jean-Paul Sartre, <i>Erostrate</i> , Gallimard, 1939 (S. 86)	<i>...la rue devait leur paraître <u>toute bleue</u>.</i>
Vedat Ürettürk, <i>Erostrate</i> , Ataç Kitabevi, 1959 (S. 64)	<i>...cadde kendilerine <u>masmavi</u> görünüyordu.</i>
Erdoğan Alkan, <i>Erostrate</i> , Altın Kitaplar, 1973 (S. 364)	<i>Sokağı <u>masmavi</u> görüyorlardı belki de.</i>
Nihal Önal, <i>Erostrate</i> , Varlık Yayınları, 1995 (S. 87)	<i>Sokak onlara <u>masmavi</u> görünüyor olmalıydı.</i>
Eray Canberk, <i>Herostratos</i> , Can Yayınları, 2004 (S. 84)	<i>Sokak onlara <u>masmavi</u> görünüyor olmalıydı.</i>

Buradaki anlam kayması ‘bleue’ sözcüğünün Türkçe’de ilk sözlük anlamı olan ‘mavi’ ile karşılanmasından ileri gelmiştir. Kullanılan ‘masmavi’ okura hiçbir şey ifade etmemektedir çünkü kültürümüzde ‘mavi’ ile tanımlanan bir ruh hali yoktur. Oysa, internette *Le Trésor de la Langue Française Informatisé* Fransızca sözlüğünde bleue ‘à la couleur du ciel évoquant le rêve, l’idéal’ olarak tanımlanmıştır. Yani, bu cümlede kullanılan ‘bleue’ rüyada gibi bir mutluluk anlamına gelmektedir. Özgün metinde, klasik müzik konserinden çıkan insanların müziğin etkisiyle etraflarına mutlu bir şekilde baktıkları anlatılmak istenmiştir. ‘Toz pembe’ karşılığı, eğer insanlar sokağa bakmıyor olsalardı cümlede kullanılabilirdi. Burada doğru çeviri ‘bulutların üstünden görüyorlardı sokağı’ şeklinde yapılabilirdi. Aşağıda verilen, özgün metnin İngilizce çevirileri de doğru değildir.

Andrew Brown, <i>Herostratus</i> , Modern Voices, 2005 (S. 65)	<i>...the street must have seemed all blue to them.</i>
Lloyd Alexander, <i>Erostratus</i> , New Directions Publishing, 1975 (S. 45)	<i>...the street must have seemed quite strange to them.</i>

Andrew Brown çevirisinde kullanılan ‘mavi’ sözcüğü ‘hüzünlü olmak’ anlamına gelmektedir. Lloyd Alexander tarafından yapılan çeviri ise 'sokak onlara çok garip görünüyor olmalıydı' anlamına gelmekte ve özgün metinde amaçlanan anlam çeviriye aktarılamamaktadır.

2.4 Anlamı Çarpıtma

Bu eğilim, özgün metinde dile gelen anlamın tamamıyla dışında başka bir anlamın dile geldiği durumlarda karşımıza çıkar. Anlamı çarpıtma kimi örneklerde (bkz. aşağıda Örnek 48) dilbilgisel öğelerin aktarımındaki çapraşıklıktan kaynaklanır: örneğin, eylem çekim dizgeleri (eylem zamanı, kipi vb.) bir dilden ötekine yanlış bir biçimde eşleştirilir. Kimi zaman da dilbilgisel öğelerin sözdizimsel boyutta yanlış konumlandırılmasından doğar: öznenin nesne, nesnenin özne yerine konulması gibi (bkz. aşağıda Örnek 50) . Bu uygulamalar sonucunda ters-anlam ya da aykırı-anlam diye adlandırabileceğimiz durum oluşur.

Aşağıdaki örnekte, özgün metindeki anlam zaman kipinin yanlış kullanımı nedeniyle çarpıtılmıştır.

Örnek 47:

Jean-Paul Sartre, Erostrate, Gallimard, 1939 (S. 79)	<i>Au balcon d'un sixième : c'est là que <u>j'aurais dû</u> passer toute ma vie. (...) <u>Voilà pourquoi j'aimais les tours de Notre-Dame, les plates-formes de la tour Eiffel, le Sacré-Coeur, mon sixième de la rue Delambre.</u></i>
Vedat Üretürk, Erostrate, Ataç Kitabevi, 1959 (S. 58)	<i>Altıncı katın balkonu: işte bütün ömrümü geçirmek zorunda kaldığım köşe. (...) Şu Notre Dame'ın kulelerini, Eiffel kulesinin platformlarını, Sacre-Coeur'ü, Delambre caddesindeki altıncı katımı, işte bu yüzden <u>severim.</u></i>
Erdoğan Alkan, Erostrate, Altın Kitaplar, 1973 (S. 357)	<i>Altıncı katın balkonunda: Bütün yaşantımı burada geçirmek zorundaydım. (...) Notre-Dame'ın kulelerini, Eyfel kulesinin sahanlığını, Sacre-Coeur'ü ve <u>Delambre sokağındaki altıncı katımı işte bu yüzden <u>severim.</u></u></i>

Kaynak metinde, *devoir* fiili *conditionnel passé* kipi ile kullanılmış ve bir arzu dile getirilmiştir. Vedat Üretürk ve Erdoğan Alkan çevirilerinde bu ifade, dilimize 'mecbur kalmak' anlamında aktarılmıştır. Bu kullanım, aynı paragrafın birkaç cümle sonrasında

‘Voilà pourquoi j'aimais (...) mon sixième de la rue Delambre,’ ifadesiyle de çelişkilidir. Bu ikinci cümlede, yine zaman kipinin yanlış çevrilmesinden kaynaklanan bir çarpıtma dizgesi ortaya çıkmıştır. Kaynak metinde kullanılan *imparfait* (j'aimais), hedef metinde geniş zaman olarak yansıtılmış ve önemli bir göstergenin kaybolmasına neden olmuştur: Cinayet işlediği için tutuklanan kahramanın artık evine geri dönemeyeceğini düşündüğü göstergesi çeviriye aktarılamamıştır. Nihal Önal’un çevirisi kaynak metne en yakın çeviridir.

Nihal Önal, Erostrate, Varlık Yayınları, 1995 (S. 79)	<i>Altıncı katın balkonundan; işte tüm ömrümü orada geçirmeliydim ben. (...) İşte bunun içindir ki Notre-Dame kulelerini, Eiffel kulesinin sahanlıklarını, Delambre sokağındaki altıncı katımı seviyordum.</i>
--	--

Metnin anlamına, bu kez tamamen ters, aykırı başka bir çeviriye aşağıdaki örnekte inceleyelim.

Örnek 48:

Jean-Paul Sartre, Erostrate, Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>De ce point de vue, tout est allé beaucoup mieux à dater du jour où je me suis acheté un revolver.</i>
Vedat Üretürk, Erostrate, Ataç Kitabevi, 1959 (S. 59)	<i>Bu bakımdan, her şey bir tabanca aldığım güne kadar pek yolunda da gitti.</i>
Erdoğan Alkan, Erostrate, Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Ha, bakın, işte bu yönden, tabanca satın aldığım o güne kadar her şey yolunda gitmişti.</i>

Çeviri metinlerde “belli bir günden, bir tarihten itibaren” anlamına gelen ‘à dater de’ deyimini yanlış anlaşılmış ve yukarıdaki çevirilerde aykırı bir anlam oluşmasına neden olmuştur. Söz konusu bu aykırı anlam zaman çizgisi üzerinde ters yönde bir süreçten kaynaklanmaktadır: daha açık söylersek, deyimden ifade ettiği “şimdi”den “gelecek” zamana doğru giden süreç ters yöne kaydırılarak “şimdi”den “geçmiş” zamana doğruymuş gibi algılanmıştır. Doğru çeviri aşağıdaki şekilde olmalıdır.

Nihal Önal, Erostrate, Varlık Yayınları, 1995 (S. 81)	<i>Bu açıdan, işler, kendime bir tabanca satın aldığım günden başlayarak çok daha yolunda gitmişti.</i>
--	---

Eray Canberk, Herostratos, Can Yayınları, 2004 (S. 78)	<i>Bu bakımdan, her şey, bir tabanca satın aldığım günden sonra çok daha iyi gitti.</i>
--	---

Aşağıdaki örnekte yüklemnin öznesi nesne, nesnesi özne konumuna getirilmiş ve okura özgün metindeki tam tersi bir anlam aktarılmıştır.

Örnek 49:

Jean-Paul Sartre, Erostrate, Gallimard, 1939 (S. 81)	<i>Mais vous pensez bien que j'avais des raisons plus sérieuses pour les haïr.</i>
Nihal Önal, Erostrate, Varlık Yayınları, 1995 (S. 81)	<i>Herhalde tahmin edersiniz ki benden nefret etmek için daha ciddi nedenleri vardı.</i>

Burada insanlar kahramandan değil, öykünün kahramanı insanlardan nefret etmektedir. Doğru çeviri aşağıdaki şekilde olmalıdır.

Erdoğan Alkan, Erostrate, Altın Kitaplar, 1973 (S. 358)	<i>Ne var ki onlardan nefret etmem için çok daha önemli nedenlerim olduğunu düşünüyorsunuzdur elbette.</i>
--	--

3. SONUÇ

Çevirilerin Değerlendirilmesi

Çalışmamızda, Jean-Paul Sartre'ın *Duvar* adlı kitabındaki *Herostratos* adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirilerini, biçim-bozan ve anlam-bozan dizgeler doğrultusunda ve esasen anlamın oluşturulması bakımından inceledik. Bu bölümde, çevirileri erek metne ve kaynak metne bağlılıkları, biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelere maruz kalmaları ve özgün metindeki anlamı aktarma dereceleri bakımından ayrı ayrı ele alacağız. Çevirileri incelerken önce eserin Türkçe çevirilerine, ardından İngilizce çevirilerine yer verecek ve ilk çeviriden son çeviriye doğru kronolojik bir sıra izleyeceğiz.

Çeviride anlamın oluşturulmasını konu aldığımız bu çalışmada, en başta, Jean-Paul Sartre'ın *Herostratos* adlı öyküsünde okura aktarılmak istenen duygu ve düşüncenin öykünün Türkçe çevirilerinde okura etkili bir biçimde ulaştırılamadığını söylemek yanlış olmaz. Öykü yalın bir dille, düz bir çizgide kaleme alınmış olmasına rağmen altmetindeki anlam, çevirilerde bazen bilinçli olarak bazen de farkında olmadan yapılan anlam kaydırmaları, sözcük birimlerinin atılması ve bundan kaynaklanan gösterge kayıpları yüzünden çeviri okuruna eksilerek ulaşmıştır.

1959 yılında Vedat Üretürk tarafından yapılan ve Ataç Kitabevi tarafından yayınlanan ilk çeviriye baktığımızda, en başta gözümüze çarpan öykünün özgün adı olan *Erostrate*'in çevrilmeden dilimize aktarılmış olmasıdır. Her ne kadar özel isim olsa da, sözcüğün araştırılmadan Türkçe'ye olduğu gibi taşınması çeviride doğru bir yaklaşım değildir. Mitoloji ve felsefe sözlüklerinde aramamıza rağmen Türkçe'deki kullanımı bulamadığımız bu özel ismi internet sözlüğünde sorguladığımızda Türkçe karşılığı *Herostratos* olarak verilmiştir.

Vedat Üretürk'ün çevirisini ilk okumamızda cinsel çağrışımları oldukça yoğun olan bölümlerin müstehcen olarak kabul edilip çevirmen veya editör tarafından metinden çıkarıldığı dikkatimizi çekmiştir. Çıkarılan bu bölümler metinde zaman zaman müstehcen kabul edilen bölüme bağlanan cümlelerden sonra üç nokta ile gösterilmiş, bazen de bu bölümlerin yerine özgün metindeki anlamı bulanıklaştıran yeni cümleler eklenmiştir. Dönemin şartlarından veya kitabevinin yayın politikasından kaynaklandığını düşündüğümüz bu strateji yalnızca önemli bir eserin derin anlam ağlarını yok etmekle kalmamış, aynı zamanda yazarlığının yanı sıra filozof kimliği ile de, özellikle batı dünyasını derinden etkileyen ve toplumların düşünce tarzını değiştiren Jean-Paul Sartre'ın varoluşçu felsefesinin izlerini taşıyan anlatımını da neredeyse tamamen yok etmiştir. Ayrıca, öykünün kahramanı Paul Hilbert'in mektubunda '*İnsancıl olmayan giremez*' ifadesi Jean-Paul Sartre'ın sonradan kitaplaştırılan *L'existentialisme est un Humanisme* konulu konuşmasını akla getirmekte ve öykünün varoluşçu felsefe ile bağlantısı olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Bundan dolayı özgün metinde müstehcen olarak kabul edilen ve çeviri metinden çıkarılan bölümler, bizde yapıtın çevirmen tarafından tam olarak anlaşılmadığı izlenimini uyandırmıştır. Özgün metindeki bölümlerin çeviri metinden keyfi olarak çıkarılması işlemi göstergelerin yok olmasına ve dolayısıyla metin-içi bağlantıların yitirilmesine neden olmuştur.

Çeviri diline baktığımızda yaklaşık elli yıl önce çevrilmiş olmasına rağmen *Herostratos*'un Türkçe'ye yalın bir dille aktarılmış olduğunu görüyoruz. Serbest çeviri tutumunun benimsendiği bu çeviride anlatımın doğrallığı korunmuş ve böylece çeviri hissi ortadan kaldırılmıştır. Bunda, çevirmenin kendi üslubunu katmasının ve Vedat Üretürk'ün çeşitli dergilerde yayımlanan kendi öykülerinin, yani yazarlık yönünde etkisi olduğunu düşünüyoruz. Bununla beraber, özgün metinde zaman zaman karşımıza çıkan şiirsel anlatım çeviri metinde göz ardı edilmiş ve nitel zayıflama biçim-bozan dizgesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, çeviri metin sıkça doğrusallaştırma, açıklama, uzatma, bayağılaştırma, nicel zayıflama biçim-bozan dizgelerine de maruz kalmıştır.

1973 yılında Erdoğan Alkan tarafından yapılan ve Altın Kitaplar tarafından *Erostrade* adı ile yayınlanan çeviride ise kitabın adı yine Türkçe'ye yanlış bir şekilde aktarılmıştır.

Bu çeviride de müstehcen olarak yorumlanan bölümler, Vedat Üretürk çevirisindeki kadar katı bir şekilde olmasa da, budanmış veya değiştirilmiştir. Erdoğan Alkan'ın çevirisinde, bu bölümlerin atılmasından daha büyük bir hata yapılmış ve yine Paul Hilbert'in mektubunda öykünün bütünü için oldukça büyük bir önem taşıyan bir sözcüğün çevirisi atlanmıştır (Bkz.: Örnek 43). Ne yazık ki, Erdoğan Alkan'ın çevirisinde de öykü, yazarından ve yazarın felsefesinden bağımsız düşünülmüş ve bizde çeviri sürecine başlamadan önce herhangi bir araştırma yapılmadığı izlenimini uyandırmıştır. Bunun yanı sıra, Erdoğan Alkan'ın çevirisi ve Vedat Üretürk'ün çevirisi arasında yer yer göz ardı edemeyeceğimiz bir benzerlik dikkatimizi çekmiştir (Bkz.: Örnek 40).

Bu çeviride de göstergelere dikkat edilmemesi, öykünün metin-dışı göndermelerinin farkına varılamaması nedeniyle anlam okura daraltılarak aktarılmıştır. Vedat Üretürk çevirisinde özgün metnin maruz kaldığı biçim-bozan ve özellikle de anlam-bozan dizgeler bu çeviride de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Erdoğan Alkan'ın çevirisinde de zaman zaman özgün metnin anlamına zarar veren serbest çeviri tutumu benimsenmiş ve özgün metindeki bazı ifadelerin Türkçeleştirilmesi yoluna gidilmiştir.

1994 yılında Eray Canberk tarafından çevrilen, 3. baskısı 2004 tarihinde Can Yayınları tarafından yayınlanan çeviride öykü *Herostratos* adı ile çevrilmiştir. Çeviride özgün metnin önceki iki çeviride müstehcen olarak kabul edilen bölümlerinin dilimize korunarak aktarıldığını görüyoruz. Eray Canberk'in çevirisinde özgün metne sadık çeviri anlayışı benimsenmiştir. Fakat bu tutum, metnin bütününde çeviri hissinin oluşmasına neden olmuş ve özgün metindeki duygunun dilimize tam olarak aktarılmadığı yapay bir anlatımı da beraberinde getirmiştir. Çevirmenin metni yeterince sorgulamamasından kaynaklandığını düşündüğümüz anlam-bozan dizgeler okuru yer yer belirsizliğe sürüklemiştir. Diğer çevirilerde olduğu gibi öykünün en can alıcı bölümü olan Paul Hilbert'in mektubunda, bu sorgulama eksikliği fazlaca hissedilmiştir. Bunun yanı sıra, özgün metindeki bazı ifadelerin yanlış deyimlerle dilimize aktarılması anlam kaybına neden olmuştur. Özgün metindeki vurguların dilimize aktarılmaması öykünün önemli unsuru olan gerilimin azalmasına ve ritmin kaybolmasına yol açmıştır. Baştan sona

gerilimin tırmanarak arttığı bu öykü, üslup kaybından dolayı çeviride düz bir çizgide ilerlemiştir. Bundan dolayı, okur öykünün havasına girmekte güçlük çekmektedir.

1995 yılında Nihal Önal tarafından yapılan ve Varlık Yayınları tarafından yayınlanan çeviride de yine *Erostrate* adı kullanılmıştır. Nihal Önal'un çevirisi, özgün metindeki anlamın bütün olarak doğru şekilde aktarıldığı tek çeviridir. Fakat bu çeviride de müstehcen olarak kabul edilen bölümler yer yer üstü örtülü bir biçimde çevrilerek bulanıklaştırma dizgesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nihal Önal da, Eray Canberk gibi metne sadık çeviri anlayışını benimsemiş fakat özgün metindeki vurguları çeviri metne taşımayı başarmış, doğal bir anlatımla çeviri hissini ortadan kaldırmıştır. Nihal Önal'un çevirisi, aynı zamanda, biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelere en az maruz kalan çeviri olmuştur. Böylece, Nihal Önal özgün metindeki anlamı çevirisine taşımayı başarmış ve göstergelerin kaybını en aza indirmiştir.

Bu dört çeviriyi kullanılan dil açısından karşılaştırdığımızda, bütün çevirilerde sade bir dil kullanıldığını görüyoruz. Çevirilerin yapıldığı dönemden kaynaklanan sansür uygulamasına ise son iki çeviride başvurulmamıştır. Sansürün uygulandığı bölümler Nihal Önal'un çevirisinde zaman zaman yumuşatılmaya çalışılmış, Eray Canberk'in çevirisinde ise olduğu gibi çeviri metne aktarılmıştır. Çevirilerin ortak özelliği alt-metnin (bir başka deyişle metnin derin yapısının) ve göstergelerin fazla önemsenmemesinden kaynaklanan anlam kaybıdır. Bilinçli ve bilinçsizce yapılan hatalardan dolayı anlam zaman zaman yok edilmiş, bulanıklaştırılmış, çarpıtılmış ve kaydırılmıştır. Bu, metnin bütününde bir soyutlaşmaya ve kahramanın karakteristik özelliklerinin çeviri metinde zayıflamasına neden olmuştur. Metinlerin farklı bölümlerinde kültür-merkezci çevirinin izlerine de rastlamak mümkündür.

Öykünün İngilizce çevirilerine baktığımızda, 1969 yılında yazar Lloyd Alexander tarafından çevrilen, *New Directions Publishing Corporation* şirketinin *The Wall* adıyla yayınladığı kitapta, *Erostratus* adı ile yapılan çevirinin tüm çeviriler arasında duyguyu ve anlamı özgün metne, neredeyse, en yakın aktaran çeviri olduğunu görüyoruz. Neredeyse dememizin sebebi, Lloyd Alexander'ın öykünün uzun denebilecek bir bölümünü atlamasından ve çeviri metne katmamış olmasından ileri gelen gösterge ve anlam kaybıdır (Bkz.: Örnek 1) Doğrusallaştırma dizgesinin gerçekleşmesine neden olan

bu atlama, metnin beklenmedik ve çarpıcı göstergelerinden birini yok ederek metnin bütünü olumsuz etkilemiştir.

Bununla beraber, çeviri nadiren biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelere maruz kalmıştır. Lloyd Alexander'ın çevirisinde özgün metinle birebir örtüşen bir üslup kullanılmış, özgün metinde zaman zaman kullanılan şiirsel anlatıma büyük bir özen gösterilmiş, belki de kendi kitaplarındaki karakterleri oluşturmadaki gücünün de etkisiyle öykünün kahramanının okurun kafasında oluşturduğu imgelem ve öykünün kasvetli atmosferi çeviriye oldukça başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Lloyd Alexander'ın biçimi yakalamadaki başarısı sanıyoruz yine fantastik-kurgu türünde yazdığı ve oldukça estetik bir dilin kullanıldığı kitaplarına dayanmaktadır. Çeviride sık sık metne sadık kalmış, bazen de serbest çeviri tutumu sergilenmiştir. Serbest çeviriye genellikle öykünün okur gözünde daha rahat anlaşılmasını sağlamak amacıyla özgün metni İngiliz ve Amerikan kültürüne yakınlaştırmak amacıyla başvurulmuştur. Özgün metindeki anlamı, aynı duygusal etkiyle İngilizce'ye aktarmasını sağlayan etkenlerden biri de, şüphesiz, özgün metinde Jean-Paul Sartre'in seçtiği kelimelerin ağırlığına denk kelimeler seçmesidir.

2005 yılında Andrew Brown tarafından, *Hesperus Press Limited* şirketinin *The Wall* adıyla yayınladığı kitapta, *Herostratus* adı ile yapılan çeviride Lloyd Alexander'ın çevirisine göre biraz daha serbest bir çeviri anlayışı benimsenmiş hatta yer yer özgün metne eklemeler bile yapılmıştır. Eklemeler açıklama ve uzatma gibi biçim-bozan dizgelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kültür-merkezli çeviri örneklerine Andrew Brown'un çevirisinde de rastlamak mümkündür. Andrew Brown'u diğer çevirmenlerden ayıran en büyük özelliği, *Duvar*'dan önce, Fransız filozof Bernard-Henri Lévy'nin yazdığı *Le Siècle de Sartre* adlı kitabı *The Philosopher of the Twentieth Century* adı ile İngilizce'ye çevirmiş olmasıdır. Andrew Brown'un *Duvar*'a yaklaşımı, belki de bu çeviriden dolayı, diğer çevirmenlerin yaklaşımından biraz daha farklı olmuştur. Bu farkı aşağıda tüm çevirileri karşılaştırırken inceleyeceğiz.

Lloyd Alexander ve Andrew Brown çevirilerini anlamın oluşturulması bakımından karşılaştırdığımızda, ikincisinin, çevirisinde biçim-bozan dizgeleri daha sık kullandığını ve çeviri metni önemli bir anlam-bozan dizgeye maruz bıraktığını görüyoruz. Lloyd

Alexander her ne kadar özgün metnin uzun sayılabilecek bir bölümünü çeviri metinden çıkarsa da, yukarıda da belirttiğimiz gibi, çevirinin genelinde özgün metinde kullanılan sözcüklerin anlamına denk sözcükler kullanması sayesinde gerek özgün metnin duygusunu ve anlamını, gerekse kahramanın imgelemine çeviri metne daha verimli bir şekilde aktarmayı başarmıştır. Buna ek olarak, Lloyd Alexander'ın çevirisinde nadiren biçim-bozan ve anlam-bozan dizgeye rastlanmıştır. Lloyd Alexander'ın çevirisinde özgün metindeki ritme ve vurgulara önem verilmiş, Andrew Brown'un metninde ise bu unsurlar göz ardı edilerek çeviriye yansıtılmamıştır. Bunda, başta da söylediğimiz gibi Lloyd Alexander'ın yazarlığının büyük etkisi olduğunu düşünüyoruz.

Türkçe ve İngilizce çevirileri karşılaştırdığımızda, ilk olarak biçim-bozan ve anlam-bozan dizgelerin kullanımı açısından arada büyük bir fark olduğu dikkatimizi çekiyor. Üst-metindeki anlam tam olarak oluşturulmadığı sürece, bunun alt-metinle bağlantısı da kurulamayacak ve özgün metindeki anlamın eksiksiz oluşturulması mümkün olmayacaktır. Bunun için özgün metnin okunması sırasında üst-metnin kendi içindeki bağlantılarının, üst-metin ve alt-metin arasındaki bağlantıların, metin dışına yapılan göndermelerin tamamen anlaşılması ve göstergelerin ortaya çıkarılması gerektiğini düşünüyoruz. Özgün metnin anlaşılmasına yardımcı olacak kaynakların varlığı da çevirmen açısından hayati önem taşımaktadır. İngilizce ve Türkçe metinler arasındaki önemli farklardan bir tanesi de, İngilizce metinde kültür-merkezli çevirinin genellikle metni anlaşılabilir kılmasında yardımcı olması için, Türkçe metinlerde ise metni halk dilinde oluşturabilmek için kullanılmasıdır. Bunun sebebinin, metni akıcı kılarak daha geniş bir okur kitlesine hitap etmek ve böylece okumayı yaygınlaştırmak olduğunu düşünüyoruz. Öte yandan, Türkçe ve İngilizce çeviriler arasındaki bu farklılık Fransızca bilgisinin yetersizliği, okuma sırasında özgün metne soru sorulmaması, çeviri süreci başlamadan yeterli araştırma yapılmaması ve özgün metindeki göstergelerin farkına varılmaması olabileceği gibi, Türkiye'de çevirmenin içinde bulunduğu çalışma koşullarına bağlı olarak ekonomik kaygılar nedeniyle çeviriye hakkettiği ilgiyi zamanı ayıramaması ve gereken ilgili gösterememesi de olabilir.

Yukarıda Andrew Brown'un Jean-Paul Sartre hakkında çevirdiği *The Philosopher of the Twentieth Century* adlı kitap nedeniyle *Duvar*'ı farklı bir yaklaşımı benimseyerek

çevirmiş olabileceğini belirtmiştik. Jean-Paul Sartre gibi felsefî görüşüyle birçok tartışmaya neden olmuş ve görüşleri günümüzde de tartışılan bir filozofun kitabı çevrilirken herhangi bir kitabı çeviriyormuş gibi hareket edilmemelidir. Çalışmamızın konusu olan *Herostratos* yalnızca sapkın bir adamın düşüncelerinin ve eylemlerinin anlatıldığı alelâde bir öykü değildir. Sartre, öyküsünde okuru belli göstergelerle yönlendirmekte ve onu kendi varoluşçuluk anlayışına ulaştırmaya çalışmaktadır. En başta, kahramanın öykünün başından sonuna kadar insanlar hakkında sorgular nitelikteki düşüncelerini dile getirmesi varoluşçuğun bel kemiğini oluşturan kendini sorgulamaya gönderme yapmaktadır. Sartre ve felsefesi hakkında önbilgiye sahip olmak eserin anlaşılması ve çevrilmesinde kilit unsurdur. Andrew Brown'ın çevirisinde yer verdiği *önsöz* okurlara kitapta ne ile karşılaşacakları, kitabın hangi bağlamda okunması gerektiği, yazarın görüşleri ve kitabı yazmaktaki amacı hakkında bilgi vermektedir. Bu bilginin aktarılması zorunlu değilse bile, bu bilgiyi sağlamak ve bunun gerekli olup olmadığı kararını okura bırakmak bilinçli bir çevirmenin görevidir.

Günümüzde, akademisyenler tarafından çeviri üzerine yazılan düşünce, araştırma, kuram, inceleme kitapları ile bu alanın çevirmenin dışına taşması ve okurun bu konuda bilinçlenmesi hedeflenmiştir. Bunun altında özgün metnin başarısının okuyucunun takdirine bağlı olduğu, dolayısıyla başarılı çevirinin niteliklerinin de okurun gözünde belirlenmesi ve okur tarafından kavranması gerekliliği yatmaktadır. Geçmişte okur ve çevirmen arasındaki ilişki çevirmenin görünmezliğinin de nedeniyle zayıf olmuştur. İlişkinin kurulamamasında okurun çeviri metne yaklaşımındaki bilinçsizliğinin etkisi olduğu kadar çevirmenin, editörün ve yayınevinin çeviri okurunu bilinçlendirme konusunda yeterli çaba gösterememesinin de payı olmuştur. Çeviri hakkında özellikle düşünce kitaplarının artışı okurun, okuma eylemini bir anlam arayışı için gerçekleştirdiğinin farkına varmasını sağlamıştır. Okur anlamın oluşturulmasında çevirmene düşen görevin önemini kavradığı ve çevirmen de özgün metindeki anlamı okura eksiksiz olarak aktarmaya çalıştığı sürece çeviri ediminin bu iki paydaşı arasındaki ilişki her geçen gün daha da güçlenecektir.

Dileğimiz, özgün metindeki anlamın çeviride oluşturulmasını incelemek için yararlanıldığımız yöntemin ve/veya benzer yöntem ve çeviri kuramlarının çeviri sürecinde

uygulanmasını yaygınlaştırmaya katkıda bulunmaktır. Çünkü inanıyoruz ki, anlam arayışı başarıyla sonuçlanmadığı sürece başarılı çeviriler yapmak da bir düşünmek olmaktan öteye gitmeyecektir.

KAYNAKÇA

- Bengi-Öner, Işın. **Çeviri Bir Süreçtir. Ya Çeviribilim?**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1999
- Bengi-Öner, Işın. **Çeviri Kuramlarını** Düşünürken, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2001
- Benjamin, Walter. **Illuminations**, çev. Harry Zohn, Schocken Books, New York, 1969
- Benveniste, E. **Problèmes de linguistique générale**, II cilt, Gallimard, Paris, 1966-1974
- Berman, Antoine. **L'Epreuve de l'Etranger Culture et Traduction dans l'Allemagne Romantique**, Gallimard, Paris, 1984
- Berman, Antoine. **La Traduction et la Lettre. Ou l'Auberge du Lointain**, Seuil, 1991
- Eagleton, Terry. **Literary Theory An Introduction**, University of Minnesota Press, Eleventh Printing, 1991
- Öztürk Kasar, Sündüz. "Comment franchir les obstacles rencontrés dans la traduction de *S/Z* de Roland Barthes et dans celle de *Sarrasine* de Honoré de Balzac?", Yıldız Teknik Üniversitesi, **Actes du Ier Colloque International de Traduction: Aspects culturels de la traduction**, İstanbul, 2002
- Öztürk Kasar, Sündüz. "Contribution sémiotique à la quête du sens en traduction littéraire", **Le sens en traduction**, Marianne LEDERER éd., Lettres Modernes Minard, Paris, 2006
- Öztürk Kasar, Sündüz. "Sens et intentionnalité en traduction", **La construction du sens**, l'Université de Paul Valéry Montpellier III, Montpellier, 2005 (yayına hazırlanıyor)
- Öztürk Kasar, Sündüz. "Traducteur face à un texte énigmatique: essai d'illustration de la quête du sens", **Interdisciplinarité en traduction / Interdisciplinarity on Translation tome I**, Editions ISIS, İstanbul, 2006
- Öztürk Kasar, Sündüz. "Trois notions-clés pour une approche sémiotique de la traduction: *Discours*, *Sens* et *Signification* dans *Mon nom est Rouge* de Orhan Pamuk", **D'une langue à l'autre**, Prof. Dr. Magdalena Nowotna (Ed.), Aux lieux d'être. Editions de sciences humaines et sociales contemporaines, Paris, 2005
- Rifat, Mehmet. **Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Çeviri Seçkisi 2, haz. Mehmet Rifat, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004

Rifat, Mehmet. **Çeviri Seçkisi I Çeviriyi Düşünenler**, Hazırlayan: Mehmet Rifat, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2005

Sartre, J.P. **Duvar**, çev. Erdoğan Alkan, Altın Kitabevi, İstanbul, 1973

Sartre, J.P. **Duvar**, çev. Vedat Üretürk, Ataç Yayınları, 2.bs., İstanbul, 1964

Sartre, J.P. **Duvar**, çev. Eray Canberk, Can Yayınları, İstanbul, 1994

Sartre, J.P. **Duvar**, çev. Nihan Önel, Varlık Yayınları, İstanbul, 1995

Sartre, J.P. **Qu'est-ce que la littérature**, Éditions Gallimard, 1948

Sartre, J.P. **Sözcükler**, çev. Selâhattin Hilâv, Can Yayınları, 3. bs., İstanbul, 2007

Sartre, J.P. **Varoluşçuluk**, çev. Asım Bezirci, Say Yayınları, 19. bs., İstanbul, 2005

Sartre, J.P. **The Wall**, çev. Lloyd Alexander, New Directions, New York, 1969

Sartre, J.P. **The Wall**, çev. Justin Cartwright, Modern Voices, London, 2005

Tanpınar, Ahmet Hamdi. **Edebiyat Üzerine Makaleler**, haz. Dr. Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, 7. bs., İstanbul, 2005

EK 1

ÖZGÜN METİN

Jean-Paul Sartre
Le mur

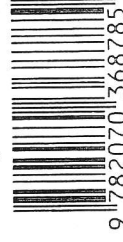
— Comment s'appellent-ils, ces trois-là ?
— Steinbock, Ibbieta et Mirbal, dit le gardien.
Le commandant mit ses loignons et regarda sa liste :
— Steinbock... Steinbock... Voilà. Vous êtes condamné à mort.
Vous serez fusillé demain matin.
Il regarda encore :
— Les deux autres aussi, dit-il.
— C'est pas possible, dit Juan. Pas moi.
Le commandant le regarda d'un air étonné...

Dans le même volume : *La Chambre, Erostrate, Intimité, L'Enfance d'un chef.*

« Voici cinq petites déroutes tragiques ou comiques... Toutes ces fuites sont arrêtées par un mur » (Jean-Paul Sartre).

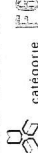
Photo © Manuel Vimenet / Vu.

folio
Texte intégral

9 782070 368785

ISBN 2-07-036878-5 A 36878

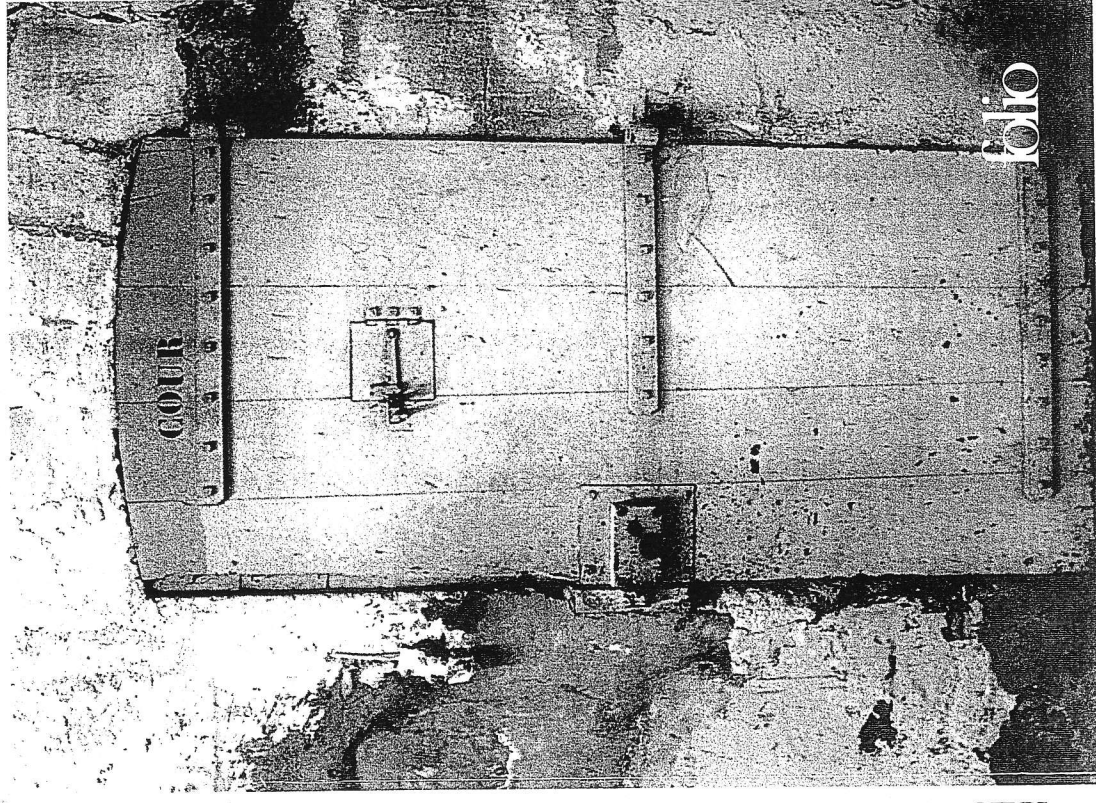

catégorie

Jean-Paul Sartre
Le mur

878

Jean-Paul Sartre Le mur

folio

folio

Les hommes, il faut les voir d'en haut. J'éteignais la lumière et je me mettais à la fenêtre : ils ne soupçonnaient même pas qu'on pût les observer d'en dessus. Ils soignent la façade, quelquefois les derrière, mais tous leurs effets sont calculés pour des spectateurs d'un mètre soixante-dix. Qui donc a jamais réfléchi à la forme d'un chapeau melon vu d'un sixième étage ? Ils négligent de défendre leurs épaules et leurs crânes par des couleurs vives et des étoffes voyantes, ils ne savent pas combattre ce grand ennemi de l'Humain : la perspective plongeante. Je me penchais et je me mettais à rire : où donc était-elle, cette fameuse « station debout » dont ils étaient si fiers : ils s'écrasaient contre le trottoir et deux longues jambes à demi rampantes sortaient de dessous leurs épaules.

Au balcon d'un sixième : c'est là que j'aurais dû passer toute ma vie. Il faut étayer les supériorités morales par des symboles matériels, sans quoi elles retombent. Or, précisément, quelle est ma supériorité sur les hommes ? Une supériorité de position, rien d'autre : je me suis placé au-dessus de l'humain qui est en moi et je le contemple. Voilà pourquoi j'aimais les tours de Notre-Dame, les plates-formes de la tour

Eiffel, le Sacré-Cœur, mon sixième de la rue Delambre. Ce sont d'excellents symboles.

Il fallait quelquefois redescendre dans les rues. Pour aller au bureau, par exemple. J'étouffais. Quand on est de plain-pied avec les hommes, il est beaucoup plus difficile de les considérer comme des fourmis : ils *touchent*. Une fois, j'ai vu un type mort dans la rue. Il était tombé sur le nez. On l'a retourné, il saignait. J'ai vu ses yeux ouverts, et son air louché, et tout ce sang. Je me disais : « Ce n'est rien, ça n'est pas plus émouvant que de la peinture fraîche. On lui a badi-geonné le nez en rouge, voilà tout. » Mais j'ai senti une sale douceur qui me prenait aux jambes et à la nuque, je me suis évanoui. Ils m'ont emmené dans une pharmacie, m'ont donné des claques sur les épaules et fait boire de l'alcool. Je les aurais tués.

Je savais qu'ils étaient mes ennemis, mais eux ne le savaient pas. Ils s'aimaient entre eux, ils se serraient les coudes ; et moi, ils m'auraient bien donné un coup de main par-ci, par-là, parce qu'ils me croyaient leur semblable. Mais s'ils avaient pu deviner la plus infime partie de la vérité, ils m'auraient battu. D'ailleurs, ils l'ont fait plus tard. Quand ils m'eurent pris et qu'ils ont su *qui* j'étais, ils m'ont passé à tabac, ils m'ont tapé dessus pendant deux heures, au commissariat, ils m'ont donné des gifles et des coups de poing, ils m'ont tordu les bras, ils m'ont arraché mon pantalon et puis, pour finir, ils ont jeté mon lorgnon par terre et pendant que je le cherchais, à quatre pattes, ils m'envoyaient en riant des coups de pied dans le derrière. J'ai toujours prévu qu'ils finiraient par me battre : je ne suis pas fort et je ne peux pas me défendre. Il y en a qui me guettaient depuis longtemps : les grands. Ils me bousculaient dans la rue, pour rire, pour voir ce que je ferais. Je ne disais rien. Je faisais semblant de n'avoir

pas compris. Et pourtant, ils m'ont eu. J'avais peur d'eux : c'était un pressentiment. Mais vous pensez bien que j'avais des raisons plus sérieuses pour les hair.

De ce point de vue, tout est allé beaucoup mieux à dater du jour où je me suis acheté un revolver. On se sent fort quand on porte assidûment sur soi une de ces choses qui peuvent exploser et faire du bruit. Je le prenais le dimanche, je le mettais tout simplement dans la poche de mon pantalon et puis j'allais me promener — en général sur les boulevards. Je le sentais qui tirait sur mon pantalon comme un crabe, je le sentais contre ma cuisse, tout froid. Mais peu à peu, il se réchauffait au contact de mon corps. Je marchais avec une certaine raideur, j'avais l'allure du type qui est en train de bander et que sa verge freine à chaque pas. Je glissais ma main dans ma poche et je tâtais l'*objet*. De temps en temps, j'entraîs dans un urinoir — même là-dedans je faisais bien attention parce qu'on a souvent des voisins —, je sortais mon revolver, je le soupesais, je regardais sa crosse aux quadrillages noirs et sa gâchette noire qui ressemble à une paupière demi-closée. Les autres, ceux qui voyaient, du dehors, mes pieds écartés et le bas de mon pantalon, croyaient que je pissais. Mais je ne pisse jamais dans les urinoirs.

Un soir, l'idée m'est venue de tirer sur des hommes. C'était un samedi soir, j'étais sorti pour chercher Léa, une blonde qui fait le quart devant un hôtel de la rue du Montparnasse. Je n'ai jamais eu de commerce intime avec une femme : je me serais senti volé. On leur monte dessus, c'est entendu, mais elles vous dévorent le bas-ventre avec leur grande bouche poïue et, à ce que j'ai entendu dire, ce sont elles — et de loin — qui gagnent à cet échange. Moi je ne demande rien à personne, mais je ne veux rien donner non plus. Ou

alors il m'aurait fallu une femme froide et pieuse qui me subisse avec dégoût. Le premier samedi de chaque mois, je montais avec Léa dans une chambre de l'hôtel Duquesne. Elle se déshabillait, et je la regardais sans la toucher. Quelquefois, ça partait tout seul dans mon pantalon ; d'autres fois, j'avais le temps de rentrer chez moi pour me finir. Ce soir-là, je ne la trouvai pas à son poste. J'attendis un moment et comme je ne la voyais pas venir, je supposai qu'elle était grippée. C'était au début de janvier et il faisait très froid. J'étais désolé : je suis un imaginaire et je m'étais vivement représenté le plaisir que je comptais tirer de cette soirée. Il y avait bien, dans la rue d'Odessa, une brune que j'avais souvent remarquée, un peu mûre mais ferme et potelée : je ne déteste pas les femmes mûres : quand elles sont dévêtues, elles ont l'air plus nues que les autres. Mais elle n'était pas au courant de mes convenances, et ça m'intimidait un peu de lui exposer ça de but en blanc. Et puis je me défie des nouvelles connaissances : ces femmes-là peuvent très bien cacher un voyou derrière une porte, et, après ça, le type s'amène tout d'un coup et vous prend votre argent. Bien heureux s'il ne vous donne pas des coups de poing. Pourtant, ce soir-là, j'avais je ne sais quelle hardiesse, je décidai de passer chez moi pour prendre mon revolver et de tenter l'aventure.

Quand j'abordai la femme, un quart d'heure plus tard, mon arme était dans ma poche, et je ne craignais plus rien. A la regarder de près, elle avait plutôt l'air misérable. Elle ressemblait à ma voisine d'en face, la femme de l'adjutant, et j'en fus très satisfait parce qu'il y avait longtemps que j'avais envie de la voir à poil, celle-là. Elle s'habillait la fenêtre ouverte, quand l'adjutant était parti, et

j'étais resté souvent derrière mon rideau pour la surprendre. Mais elle faisait sa toilette au fond de la pièce.

A l'hôtel Stella, il ne restait qu'une chambre libre, au quatrième. Nous montâmes. La femme était assez lourde et s'arrêtait à chaque marche, pour souffler. J'étais très à l'aise : j'ai un corps sec, malgré mon ventre et il faudrait plus de quatre étages pour me faire perdre haleine. Sur le palier du quatrième, elle s'arrêta et mit sa main droite sur son cœur en respirant très fort. De la main gauche elle tenait la clef de la chambre.

— C'est haut, dit-elle en essayant de me sourire.

Je lui pris la clef sans répondre et j'ouvris la porte. Je tenais mon revolver de la main gauche, braqué droit devant moi à travers la poche et je ne le lâchai qu'après avoir tourné le commutateur. La chambre était vide. Sur le lavabo, ils avaient mis un petit carré de savon vert, pour la passe. Je souris : avec moi ni les bidets ni les petits carrés de savon n'ont fort à faire. La femme soufflait toujours, derrière moi, et ça m'excitait. Je me retournai ; elle me tendit ses lèvres. Je la repoussai.

— Déshabille-toi, lui dis-je.

Il y avait un fauteuil en tapisserie ; je m'assis confortablement. C'est dans ces cas-là que je regrette de ne pas fumer. La femme ôta sa robe puis s'arrêta en me jetant un regard méfiant.

— Comment t'appelles-tu ? lui dis-je en me renversant en arrière.

— Renée.

— Eh bien, Renée, presse-toi, j'attends.

— Tu ne te déshabilles pas ?

— Va, va, lui dis-je, ne t'occupe pas de moi.

Elle fit tomber son pantalon à ses pieds puis le

ramassa et le posa soigneusement sur sa robe avec son soutien-gorge.

— Tu es donc un petit vicieux, mon chéri, un petit paresseux ? me demanda-t-elle ; tu veux que ce soit ta petite femme qui fasse tout le travail ?

En même temps elle fit un pas vers moi et, s'appuyant avec les mains sur les accoudoirs de mon fauteuil, elle essaya lourdement de s'agenouiller entre mes jambes. Mais je la relevai avec rudesse :

— Pas de ça, pas de ça, lui dis-je.

Elle me regarda avec surprise.

— Mais qu'est-ce que tu veux que je te fasse ?

— Rien. Marche, promène-toi, je ne t'en demande pas plus.

Elle se mit à marcher de long en large, d'un air gauche. Rien n'embête plus les femmes que de marcher quand elles sont nues. Elles n'ont pas l'habitude de poser les talons à plat. La putain vouûtait le dos et laissait pendre ses bras. Pour moi, j'étais aux anges : j'étais là, tranquillement assis dans un fauteuil, vêtu jusqu'au cou, j'avais gardé jusqu'à mes gants, et cette dame mûre s'était mise toute nue sur mon ordre et virevoltait autour de moi.

Elle tourna la tête vers moi et, pour sauver les apparences, me sourit coquettement :

— Tu me trouves belle ? Tu te rinces l'œil ?

— T'occupe pas de ça.

— Dis donc, me demanda-t-elle avec une indignation subite, t'as l'intention de me faire marcher longtemps comme ça ?

— Assieds-toi.

Elle s'assit sur le lit, et nous nous regardâmes en silence. Elle avait la chair de poule. On entendait le tic-tac d'un réveil, de l'autre côté du mur. Tout à coup je lui dis :

— Écarte les jambes.

Elle hésita un quart de seconde, puis elle obéit. Je regardai entre ses jambes et je reniflai. Puis je me mis à rire si fort que les larmes me vinrent aux yeux. Je lui dis simplement :

— Tu te rends compte ?

Et je repartis à rire.

Elle me regarda avec stupeur, puis rougit violemment et referma les jambes.

— Salaud, dit-elle entre ses dents.

Mais je ris de plus belle, alors elle se leva d'un bond et prit son soutien-gorge sur la chaise.

— Hé là, lui dis-je, ça n'est pas fini. Je te donnerai cinquante francs tout à l'heure, mais j'en veux pour mon argent.

Elle prit nerveusement son pantalon.

— J'en ai marre, tu comprends. Je ne sais pas ce que tu veux. Et si tu m'as fait monter pour te fiche de moi...

Alors j'ai sorti mon revolver et je le lui ai montré. Elle m'a regardé d'un air sérieux et elle a laissé tomber son pantalon sans rien dire.

— Marche, lui dis-je, promène-toi.

Elle s'est promenade encore cinq minutes. Puis je lui ai donné ma canne et je lui ai fait faire l'exercice. Quand j'ai senti que mon caleçon était mouillé, je me suis levé et je lui ai tendu un billet de cinquante francs. Elle l'a pris.

— Au revoir, ajoutai-je, je ne t'aurai pas beaucoup fatiguée pour le prix.

Je suis parti, je l'ai laissée toute nue au milieu de la chambre, son soutien-gorge dans une main, le billet de cinquante francs dans l'autre. Je ne regrettais pas mon argent : je l'avais ahurie et ça ne s'étonne pas facilement, une putain. J'ai pensé en descendant l'escalier :

« Voilà ce que je voudrais, les étonner tous. » J'étais joyeux comme un enfant. J'avais emporté le savon vert et, rentré chez moi, je le frottais longtemps sous l'eau chaude jusqu'à ce qu'il ne fût plus qu'une mince pellicule entre mes doigts et qu'il ressemblât à un bonbon à la menthe sucé très très longtemps.

Mais, la nuit, je me réveillai en sursaut et je revis son visage, les yeux qu'elle faisait quand je lui ai montré mon feu, et son ventre gras qui sautait à chacun de ses pas.

Que j'ai été bête, me dis-je. Et je sentis un remords amer : j'aurais dû tirer pendant que j'y étais, crever ce ventre comme une écumoire. Cette nuit-là et les trois nuits suivantes, je rêvai de six petits trous rouges groupés en cercle autour du nombril.

Par la suite je ne sortis plus sans mon revolver. Je regardais le dos des gens et j'imaginais, d'après leur démarche, la façon dont ils tomberaient si je leur tirais dessus. Le dimanche, je pris l'habitude d'aller me poster devant le Châtelet, à la sortie des concerts classiques. Vers six heures, j'entendais une sonnerie, et les ouvrières venaient assujettir les portes vitrées avec des crochets. C'était le commencement : la foule sortait lentement ; les gens marchaient d'un pas flottant, les yeux encore pleins de rêve, le cœur encore plein de jolis sentiments. Il y en avait beaucoup qui regardaient autour d'eux d'un air étonné : la rue devait leur paraître toute bleue. Alors, ils souriaient avec mystère : ils passaient d'un monde à l'autre. C'est dans l'autre que je les attendais, moi. J'avais glissé ma main droite dans ma poche et je serrais de toutes mes forces la crosse de mon arme. Au bout d'un moment, je me voyais en train de leur tirer dessus. Je les dégingolais comme des pipes, ils tombaient les uns sur les autres, et les survivants, pris de panique, refluaient

dans le théâtre en brisant les vitres des portes. C'était un jeu très énervant : mes mains tremblaient, à la fin, et j'étais obligé d'aller boire un cognac chez Dreher pour me remettre.

Les femmes je ne les aurais pas tuées. Je leur aurais tiré dans les reins. Ou alors dans les mollets, pour les faire danser.

Je n'avais rien décidé encore. Mais je pris le parti de tout faire comme si ma décision était arrêtée. J'ai commencé par régler des détails accessoires. J'ai été m'exercer dans un stand, à la foire de Denfert-Rochereau. Mes cartons n'étaient pas fameux mais les hommes offrent des cibles larges, surtout quand on tire à bout portant. Ensuite, je me suis occupé de ma publicité. J'ai choisi un jour où tous mes collègues étaient réunis au bureau. Un lundi matin. J'étais très aimable avec eux, par principe, bien que j'eusse horreur de leur serrer la main. Ils ôtaient leurs gants pour dire bonjour, ils avaient une façon obscène de déculotter leur main, de rabattre leur gant et de le faire glisser lentement le long des doigts en dévoilant la nudité grasse et chiffonnée de la paume. Moi, je gardais toujours mes gants.

Le lundi matin, on ne fait pas grand-chose. La dactylo du service commercial venait de nous apporter les quittances. L'employé le plaisanta gentiment, et, quand elle fut sortie, ils détaillèrent ses charmes avec une compétence blasée. Puis ils parlèrent de Lindbergh. Ils aimaient bien Lindbergh. Je leur dis :

— Moi j'aime les héros noirs.

— Les nègres ? demanda Massé.

— Non, noirs comme on dit Magie noire. Lindbergh est un héros blanc. Il ne m'intéresse pas.

— Allez voir si c'est facile de traverser l'Atlantique, dit aigrement Bouxin.

Je leur exposai ma conception du héros noir :

— Un anarchiste, résumé Lemercier.
 — Non, dis-je doucement, les anarchistes aiment les hommes à leur façon.

— Alors, ce serait un détraqué.

Mais Massé, qui avait des lettres, intervint à ce moment :

— Je le connais votre type, me dit-il. Il s'appelle Érostrate. Il voulait devenir illustre et il n'a rien trouvé de mieux que de brûler le temple d'Éphèse, une des sept merveilles du monde.

— Et comment s'appelait l'architecte de ce temple ?

— Je ne me rappelle plus, confessa-t-il, je crois même qu'on ne sait pas son nom.

— Vraiment ? Et vous vous rappelez le nom d'Érostrate ? Vous voyez qu'il n'avait pas fait un si mauvais calcul.

La conversation prit fin sur ces mots, mais j'étais bien tranquille ; ils se la rappelleraient au bon moment. Pour moi, qui, jusqu'alors, n'avais jamais entendu parler d'Érostrate, son histoire m'encouragea. Il y avait plus de deux mille ans qu'il était mort, et son acte brillait encore, comme un diamant noir. Je commençais à croire que mon destin serait court et tragique. Cela me fit peur tout d'abord, et puis je m'y habituai. Si on prend ça d'une certaine façon, c'est atroce, mais, d'un autre côté, ça donne à l'instant qui passe une force et une beauté considérables. Quand je descendais dans la rue, je sentais en mon corps une puissance étrange. J'avais sur moi mon revolver, cette chose qui éclate et qui fait du bruit. Mais ce n'était plus de lui que je tirais mon assurance, c'était de moi : j'étais un être de l'espèce des revolvers, des pétards et des bombes. Moi aussi, un jour, au terme de ma

sombre vie, j'exploserais et j'illuminerais le monde d'une flamme violente et brève comme un éclair de magnésium. Il m'arriva, vers cette époque, de faire plusieurs nuits le même rêve. J'étais un anarchiste, je m'étais placé sur le passage du tsar et je portais sur moi une machine infernale. A l'heure dite, le cortège passait, la bombe éclatait, et nous sautions en l'air, moi, le tsar et trois officiers chamarrés d'or, sous les yeux de la foule.

Je restais maintenant des semaines entières sans paraître au bureau. Je me promenais sur les boulevards, au milieu de mes futures victimes, ou bien je m'enfermais dans ma chambre et je tirais des plans. On me congédia au début d'octobre. J'occupai alors mes loisirs en rédigeant la lettre suivante, que je copiai en cent deux exemplaires :

« Monsieur,

« Vous êtes célèbre et vos ouvrages tirent à trente mille. Je vais vous dire pourquoi : c'est que vous aimez les hommes. Vous avez l'humanisme dans le sang ; c'est bien de la chance. Vous vous épanouissez quand vous êtes en compagnie ; dès que vous voyez un de vos semblables, sans même le connaître, vous vous sentez de la sympathie pour lui. Vous avez du goût pour son corps, pour la façon dont il est articulé, pour ses jambes qui s'ouvrent et se ferment à volonté, pour ses mains surtout : ça vous plaît qu'il ait cinq doigts à chaque main et qu'il puisse opposer le pouce aux autres doigts. Vous vous délectez, quand votre voisin prend une tasse sur la table, parce qu'il y a une manière de prendre qui est proprement humaine et que vous avez souvent décrite dans vos ouvrages, moins souple, moins rapide que celle du singe, mais,

n'est-ce pas ? tellement plus intelligente. Vous aimez aussi la chair de l'homme, son allure de grand blessé en rééducation, son air de réinventer la marche à chaque pas et son fameux regard que les fauves ne peuvent supporter. Il vous a donc été facile de trouver l'accent qui convient pour parler à l'homme de lui-même ; un accent pudique mais éperdu. Les gens se jettent sur vos livres avec gourmandise, ils les lisent dans un bon fauteuil, ils pensent au grand amour malheureux et discret que vous leur portez et ça les console de bien des choses, d'être laids, d'être lâches, d'être cocus, de n'avoir pas reçu d'augmentation au premier janvier. Et l'on dit volontiers de votre dernier roman : c'est une bonne action.

« Vous serez curieux de savoir, je suppose, ce que peut être un homme qui n'aime pas les hommes. Eh bien, c'est moi, et je les aime si peu que je vais tout à l'heure en tuer une demi-douzaine ; peut-être vous demanderez-vous : pourquoi *seulement* une demi-douzaine ? Parce que mon revolver n'a que six cartouches. Voilà une monstruosité, n'est-ce pas ? Et, de plus, un acte proprement impolitique ? Mais je vous dis que je ne *peux pas* les aimer. Je comprends fort bien ce que vous ressentez. Mais ce qui vous attire en eux me dégoûte. J'ai vu comme vous des hommes mastiquer avec mesure en gardant l'œil pertinent, en feuilletant de la main gauche une revue économique. Est-ce ma faute si je préfère assister au repas des phoques ? L'homme ne peut rien faire de son visage sans que ça tourne au jeu de physionomie. Quand il mâche en gardant la bouche close, les coins de sa bouche montent et descendent, il a l'air de passer sans relâche de la sérénité à la surprise pleurarde. Vous aimez ça, je le sais, vous appelez ça la vigilance de l'Esprit. Mais moi ça m'écœure : je ne sais pas pourquoi ; je suis né ainsi.

« S'il n'y avait entre nous qu'une différence de goût, je ne vous importunerai pas. Mais tout se passe comme si vous aviez la grâce et que je ne l'aie point. Je suis libre d'aimer ou non le homard à l'américaine, mais si je n'aime pas les hommes, je suis un misérable et je ne puis trouver de place au soleil. Ils ont accaparé le sens de la vie. J'espère que vous comprenez ce que je veux dire. Voilà trente-trois ans que je me heurte à des portes closes au-dessus desquelles on a écrit : "Nul n'entre ici s'il n'est humaniste." Tout ce que j'ai entrepris j'ai dû l'abandonner, il fallait choisir : ou bien c'était une tentative absurde et condamnée ou bien il fallait qu'elle tournât tôt ou tard à leur profit. Les pensées que je ne leur destinai pas expressément, je n'arrivais pas à les détacher de moi, à les formuler : elles demeuraient en moi comme de légers mouvements organiques. Les outils mêmes dont je me servais, je sentais qu'ils étaient à eux ; les mots par exemple : j'aurais voulu des mots à *moi*. Mais ceux dont je dispose ont traîné dans je ne sais combien de consciences ; ils s'arrangent tout seuls dans ma tête en vertu d'habitudes qu'ils ont prises chez les autres et ça n'est pas sans répugnance que je les utilise en vous écrivant. Mais c'est pour la dernière fois. Je vous le dis : il faut aimer les hommes ou bien c'est tout juste s'ils vous permettent de bricoler. Eh bien, moi, je ne veux pas bricoler. Je vais prendre, tout à l'heure, mon revolver, je descendrai dans la rue et je verrai si l'on peut réussir quelque chose *contre eux*. Adieu, monsieur, peut-être est-ce vous que je vais rencontrer. Vous ne saurez jamais alors avec quel plaisir je vous ferai sauter la cervelle. Sinon — et c'est le cas le plus probable — lisez les journaux de demain. Vous y verrez qu'un individu nommé Paul Hilbert a descendu, dans une crise de fureur, cinq passants sur le

boulevard Edgar-Quinet. Vous savez mieux que personne ce que vaut la prose des grands quotidiens. Vous comprendrez donc que je ne suis pas "furieux". Je suis très calme au contraire et je vous prie d'accepter, Monsieur, l'assurance de mes sentiments distingués

« Paul HILBERT. »

Je glissai les cent deux lettres dans cent deux enveloppes et j'écrivis sur les enveloppes les adresses de cent deux écrivains français. Puis je mis le tout dans un tiroir de ma table avec six carnets de timbres.

Pendant les quinze jours qui suivirent, je sortis fort peu, je me laissais occuper lentement par mon crime. Dans la glace, où j'allais parfois me regarder, je constatais avec plaisir les changements de mon visage. Les yeux s'étaient agrandis, ils mangeaient toute la face. Ils étaient noirs et tendres sous les lorgnons, et je les faisais rouler comme des planètes. De beaux yeux d'artiste et d'assassin. Mais je comptais changer bien plus profondément encore après l'accomplissement du massacre. J'ai vu les photos de ces deux belles filles, ces servantes qui tuèrent et saccagèrent leurs maîtresses. J'ai vu leurs photos d'*avant* et d'*après*. *Avant*, leurs visages se balançaient comme des fleurs sages au-dessus de cols de piqué. Elles respiraient l'hygiène et l'honnêteté appétissante. Un fer discret avait ondulé pareillement leurs cheveux. Et, plus rassurante encore que leurs cheveux frisés, que leurs cols et que leur air d'être en visite chez le photographe, il y avait leur ressemblance de sœurs, leur ressemblance si bien pensante, qui mettait tout de suite en avant les liens du sang et les racines naturelles du groupe familial. *Après*, leurs faces resplendissaient comme des incendies. Elles avaient le cou nu des futures décapitées. Des rides

partout, d'horribles rides de peur et de haine, des plis, des trous dans la chair comme si une bête avec des griffes avait tourné en rond sur leurs visages. Et ces yeux, toujours ces grands yeux noirs et sans fond — comme les miens. Pourtant elles ne se ressemblaient plus. Chacune portait à sa manière le souvenir de leur crime commun. « S'il suffit, me disais-je, d'un forfait où le hasard a la plus grande part pour transformer ainsi ces têtes d'orphelinat, que ne puis-je espérer d'un crime entièrement conçu et organisé par moi ? » Il s'emparerait de moi, bouleverserait ma laideur trop humaine... un crime, ça coupe en deux la vie de celui qui le commet. Il devait y avoir des moments où l'on souhaiterait revenir en arrière, mais il est là, derrière vous, il vous barre le passage, ce minéral étincelant. Je ne demandais qu'une heure pour jouir du mien, pour sentir son poids écrasant. Cette heure, j'arrangerai tout pour l'avoir à moi : je décidai de faire l'exécution dans le haut de la rue d'Odessa. Je profiterais de l'affolement pour m'enfuir en les laissant ramasser leurs morts. Je courrais, je traverserais le boulevard Edgar-Quinet et tournerais rapidement dans la rue Delambre. Je n'aurais besoin que de trente secondes pour atteindre la porte de l'immeuble où j'habite. A ce moment-là, mes poursuivants seraient encore sur le boulevard Edgar-Quinet, ils perdraient ma trace et il leur faudrait sûrement plus d'une heure pour la retrouver. Je les attendrais chez moi et, quand je les entendrais frapper à ma porte, je rechargerais mon revolver et je me tirerais dans la bouche.

Je vivais plus largement ; je m'étais entendu avec un traiteur de la rue Vavin qui me faisait porter, matin et soir, de bons petits plats. Le commis sonnait, je n'ouvrais pas, j'attendais quelques minutes puis j'entrebaillais ma porte et je voyais, dans un long

panier posé sur le sol, des assiettes pleines qui fumaient.

Le 27 octobre, à six heures du soir, il me restait dix-sept francs cinquante. Je pris mon revolver et le paquet de lettres, je descendis. J'eus soin de ne pas fermer la porte, pour pouvoir rentrer plus vite quand j'aurais fait mon coup. Je ne me sentais pas bien, j'avais les mains froides et le sang à la tête, les yeux me chatouillaient. Je regardai les magasins, l'hôtel des Écoles, la papeterie où j'achète mes crayons et je ne les reconnus pas. Je me disais : « Qu'est-ce que c'est que cette rue ? » Le boulevard du Montparnasse était plein de gens. Ils me bouscullaient, me repoussaient, me frappaient de leurs coudes ou de leurs épaules. Je me laissais balloter, la force me manquait pour me glisser entre eux. Je me vis soudain au cœur de cette foule, horriblement seul et petit. Comme ils auraient pu me faire mal, s'ils l'avaient voulu ! J'avais peur à cause de l'arme, dans ma poche. Il me semblait qu'ils allaient deviner qu'elle était là. Ils me regardaient de leurs yeux durs, ils disaient : « Hé mais... mais... » avec une indignation joyeuse, en me harponnant de leurs pattes d'hommes. Lynché ! Ils me jeteraient au-dessus de leurs têtes, et je retomberais dans leurs bras comme une marionnette. Je jugeai plus sage de remettre au lendemain l'exécution de mon projet. J'allai dîner à *La Coupole* pour seize francs quatre-vingts. Il me restait soixante-dix centimes que je jetai dans le ruisseau.

Je suis resté trois jours dans ma chambre, sans manger, sans dormir. J'avais fermé les persiennes et je n'osais ni m'approcher de la fenêtre ni faire de la lumière. Le lundi, quelqu'un carillonna à ma porte. Je retins mon souffle et j'attendis. Au bout d'une minute, on sonna encore. J'allai sur la pointe des pieds coller mon œil au trou de la serrure. Je ne vis qu'un morceau

d'étoffe noire et un bouton. Le type sonna encore puis redescendit : je ne sais pas qui c'était. Dans la nuit, j'eus des visions fraîches, des palmiers, de l'eau qui coulait, un ciel violet au-dessus d'une coupole. Je n'avais pas soif parce que, d'heure en heure, j'allais boire au robinet de l'évier. Mais j'avais faim. J'ai revu aussi la putain brune. C'était dans un château que j'avais fait construire sur les Causses Noires à vingt lieues de tout village. Elle était nue et seule avec moi. Je l'ai forcée à se mettre à genoux sous la menace de mon revolver, à courir à quatre pattes ; puis je l'ai attachée à un pilier et, après lui avoir longuement expliqué ce que j'allais faire, je l'ai criblée de balles. Ces images m'avaient tellement troublé que j'ai dû me contenter. Après, je suis resté immobile dans le noir, la tête absolument vide. Les meubles se sont mis à craquer. Il était cinq heures du matin. J'aurais donné n'importe quoi pour quitter ma chambre, mais je ne pouvais pas descendre à cause des gens qui marchaient dans les rues.

Le jour est venu. Je ne sentais plus ma faim, mais je me suis mis à suer : j'ai trempé ma chemise. Dehors, il y avait du soleil. Alors j'ai pensé : « Dans une chambre close, dans le noir il est tapi. Depuis trois jours, il n'a ni mangé ni dormi. On a somné, et il n'a pas ouvert. Tout à l'heure, il va descendre dans la rue et il tuera. » Je me faisais peur. À six heures du soir, la faim m'a repris. J'étais fou de colère. Je me suis cogné un moment dans les meubles, puis j'ai allumé l'électricité dans les chambres, à la cuisine, aux cabinets. Je me suis mis à chanter à tue-tête, j'ai lavé mes mains et je suis sorti. Il m'a fallu deux bonnes minutes pour mettre toutes mes lettres à la boîte. Je les enfonçais par paquets de dix. J'ai dû friper quelques enveloppes. Puis, j'ai suivi le boulevard du Montparnasse jusqu'à

la rue d'Odessa. Je me suis arrêté devant la glace d'une chemiserie et, quand j'y ai vu mon visage, j'ai pensé : « C'est pour ce soir. »

Je me postai dans le haut de la rue d'Odessa, non loin du bec de gaz, et j'attendis. Deux femmes passèrent. Elles se donnaient le bras, la blonde disant :

— Ils avaient mis des tapis à toutes les fenêtres et c'étaient les nobles du pays qui faisaient la figuration.

— Ils sont panés ? demanda l'autre.

— Il n'y a pas besoin d'être pané pour accepter un travail qui rapporte cinq louis par jour.

— Cinq louis ! dit la brune, éblouie. — Elle ajouta, en passant près de moi : Et puis je me figure que ça devait les amuser de mettre les costumes de leurs ancêtres.

Elles s'éloignèrent. J'avais froid, mais je suais abondamment. Au bout d'un moment, je vis arriver trois hommes ; je les laissai passer : il m'en fallait six. Celui de gauche me regarda et fit claquer sa langue. Je détournai les yeux.

A sept heures cinq, deux groupes qui se suivaient de près débouchèrent du boulevard Edgar-Quinet. Il y avait un homme et une femme avec deux enfants. Derrière eux venaient trois vieilles femmes. Je fis un pas en avant. La femme avait l'air en colère et secouait le petit garçon par le bras. L'homme dit d'une voix traînante :

— Il est emmerdant, aussi, ce morpion.

Le cœur me battait si fort que j'en avais mal dans les bras. Je m'avançai et me tins devant eux, immobile. Mes doigts, dans ma poche, étaient tout mous autour de la gâchette.

— Pardon, dit l'homme en me bousculant.

Je me rappelai que j'avais fermé la porte de mon appartement et cela me contraria : il me faudrait

perdre un temps précieux à l'ouvrir. Les gens s'éloignèrent. Je fis volte-face et je les suivis machinalement. Mais je n'avais plus envie de tirer sur eux. Ils se perdirent dans la foule du boulevard. Moi, je m'appuyai contre le mur. J'entendis sonner huit heures et neuf heures. Je me répétais : « Pourquoi faut-il tuer tous ces gens qui sont déjà morts », et j'avais envie de rire. Un chien vint flairer mes pieds.

Quand le gros homme me dépassa, je sursautai et je lui emboîtai le pas. Je voyais le pli de sa nuque rouge entre son melon et le col de son pardessus. Il se dandinait un peu et respirait fort, il avait l'air costaud. Je sortis mon revolver : il était brillant et froid, il me dégoutait, je ne me rappelai pas très bien ce que je devais en faire. Tantôt je le regardais et tantôt je regardais la nuque du type. Le pli de la nuque me souriait, comme une bouche souriante et amère. Je me demandais si je n'allais pas jeter mon revolver dans un égout.

Tout d'un coup le type se retourna et me regarda d'un air irrité. Je fis un pas en arrière.

— C'est pour vous... demander...

Il n'avait pas l'air d'écouter, il regardait mes mains. J'achevai péniblement.

— Pouvez-vous me dire où est la rue de la Gaîté ?

Son visage était gros, et ses lèvres tremblaient. Il ne dit rien, il allongea la main. Je reculai encore et je lui dis :

— Je voudrais...

A ce moment je sus que j'allais me mettre à hurler. Je ne voulais pas : je lui lâchai trois balles dans le ventre. Il tomba d'un air idiot, sur les genoux, et sa tête roula sur son épaule gauche.

— Salaud, lui dis-je, sacré salaud !

Je m'enfus. Je l'entendis tousser. J'entendis aussi

des cris et une galopade derrière moi. Quelqu'un demanda : « Qu'est-ce que c'est, ils se battent ? » puis tout de suite après on cria : « A l'assassin ! A l'assassin ! » Je ne pensais pas que ces cris me concernaient. Mais ils me semblaient sinistres, comme la sirène des pompiers quand j'étais enfant. Sinistres et légèrement ridicules. Je courais de toute la force de mes jambes.

Seulement j'avais commis une erreur impardonnable : au lieu de remonter la rue d'Odessa vers le boulevard Edgar-Quinet, *je la descendais vers le boulevard du Montparnasse*. Quand je m'en aperçus, il était trop tard : j'étais déjà au beau milieu de la foule, des visages étonnés se tournaient vers moi (je me rappelle celui d'une femme très fardée qui portait un chapeau vert avec une aigrette), et j'entendais les imbéciles de la rue d'Odessa crier à l'assassin derrière mon dos. Une main se posa sur mon épaule. Alors je perdis la tête : je ne voulais pas mourir étouffé par cette foule. Je tirai encore deux coups de revolver. Les gens se mirent à piailler et s'écartèrent. J'entrai en courant dans un café. Les consommateurs se levèrent sur mon passage mais ils n'essayèrent pas de m'arrêter, je traversai le café dans toute sa longueur et je m'enfermai dans les lavabos. Il restait encore une balle dans mon revolver.

Un moment s'écoula. J'étais essoufflé et je haletais. Tout était d'un silence extraordinaire, comme si les gens faisaient exprès de se taire. J'élevai mon arme jusqu'à mes yeux et je vis son petit trou noir et rond : la balle sortirait par là ; la poudre me brûlerait le visage. Je laissai retomber mon bras et j'attendis. Au bout d'un instant, ils s'amènèrent à pas de loup ; ils devaient être toute une troupe, à en juger par le frôlement des pieds sur le plancher. Ils chuchotèrent un peu puis se turent. Moi, je soufflais toujours et je

pensais qu'ils m'entendaient souffler, de l'autre côté de la cloison. Quelqu'un s'avança doucement et secoua la poignée de la porte. Il devait s'être plaqué de côté contre le mur, pour éviter mes balles. J'eus tout de même envie de tirer — mais la dernière balle était pour moi.

« Qu'est-ce qu'ils attendent ? me demandai-je. S'ils se jetaient sur la porte et s'ils la défonçaient *tout de suite*, je n'aurais pas le temps de me tuer, et ils me prendraient vivant. » Mais ils ne se pressaient pas, ils me laissaient tout le loisir de mourir. Les salauds, ils avaient peur.

Au bout d'un instant, une voix s'éleva.

— Allons, ouvrez, on ne vous fera pas de mal.

Il y eut un silence, et la même voix reprit :

— Vous savez bien que vous ne pouvez pas vous échapper.

Je ne répondis pas, je haletais toujours. Pour m'encourager à tirer, je me disais : « S'ils me prennent, ils vont me battre, me casser des dents, ils me crèveront peut-être un œil. » J'aurais voulu savoir si le gros type était mort. Peut-être que je l'avais seulement blessé... et les deux autres balles, peut-être qu'elles n'avaient atteint personne... Ils préparaient quelque chose, ils étaient en train de tirer un objet lourd sur le plancher ? Je me hâtai de mettre le canon de mon arme dans ma bouche et je le mordis très fort. Mais je ne pouvais pas tirer, pas même poser le doigt sur la gâchette. Tout était retombé dans le silence.

Alors j'ai jeté le revolver et je leur ai ouvert la porte.

EK 2

VEDAT ÜRETÜRK'ÜN ÇEVİRİSİ

bacaklarımı ve ense kökümü saran garip bir gevşeme duymuş, bayılmışım. Beni bir eczaevine götürmüşler, o-muziarımı oğuşturmuşlar ve alkol içirmişlerdi bana. Her-riflerin işini bitirmiş olacaktım.

Düşmanlarım olduklarını biliyordum ama, onlar bu-nu bilmiyorlardı. Kendi aralarında sevişiyorlar, dirsek tokuşturuyorlardı; bana gelince, beni de kendi benzerleri saydıklarından olacak, şurama, burama okkalı bir tokat aşkedenirlerdi. Nitekim, az sonra bunu da yaptılar. Ka-rakolda, beni ellerine geçirdikleri ve *kim* olduğumu öğ-rendikleri an, anamı ağılattılar, iki saat dövdüler, yüzü-me peñce ve yumruklar salladılar, kollarımı büktiler, pantolonumu çıkarttılar ve derken, işi bitirmek için ola-cak, gözlüğümü kalkıp yere attılar ve, dört ayak üze-rinde ben gözlüğümü arayıp dururken de, güle-ede kıçı-ma tekmeler yaptırdılar. İşin sonunda beni ıslayacak-larını çok daha önceden kestirmiştim: güçlü değildim ve savunamazdım kendimi. Bana nice zamandır sövüp sayan onları: güçlüler. Ne yapacağımı görmek, gülmek için bana sokak ortasında basıyorlardı küfrü.. Ses etmezdim. Anlamamış gibilerden gelirdim. Fakat, gene de damarına basarlardı. Kendilerinden korkuyordum: bir önsezi idi bu. Fakat onlardan nefret etmek için pek yerinde sebeplerim olduğunu siz de haydi haydi anlıyorsunuz.

Bu bakımdan, her şey bir tabanca aldığım güne ka-dar pek yolunda da gitti. İnsan üzerinde her zaman için patlayabilen ve gürültü çıkarabilen araçlardan birini ta-şadı mı güçlü bulur kendini. Pazar günleri tabancamı ya-nıma alır, onu yavaşça pantolonumun arka cebine yer-leştirir ve gezmeğe -çoklayın bulvarlara- çıkardım. Ta-bancamı pantolonumun üzerinde dolaşan bir yengeç sa-nırdım, onu uyluk kemiğimde, soğuk soğuk duyardım. Fakat, o yavaş yavaş, etime dokundukça ısınırdı. Gü-lenili bir kabadaylıkla yürür, sargılar içinde bunalan ve her adımda acısı hafifleyen insanı durumuna düşerdim. Elimi cebime kaydırır ve *aracı* yoklardım. Arada bir, bir ayakyoluna dalar - sık sık şuna buna tesadüf edileceğin-den ötürü burada bile olanca dikkatimi gösterirdim -, ta-bancamı çıkarır, şöyle okkalar, kera baklava biçimi o dilim dilim kabzasını ve yarı yumuk bir gözkapığını an-

EROSTRATE

İnsanlara, insanlara tepeden bakmalı. İşığı söndür-düm ve pencerenin başına geçtim: onlar, yukarıdan böy-le kolağan edilebileceklerini düşünmüyorlardı bile. Ön-lerine, arasına da arkalarına bakıyorlardı ama, tekml dav-ranışları, bir yetmiş boyundaki seviricilerce ölçülüp biçil-miştir. Altıncı kattın görülen bir melon şapkanın biçimi-ni, acaba kim düşünmüştür ki? Omuzlarını ve başlarını güzel renklerle ve gözahıcı kumaşlarla örtmeği bir yana bırakırlar, bilmezler insanlık'ın bu zorlu düşmanı, bu derine derine dalan perspektif ile savaşımağı. Aşağıya sarktım da başladım gülmeğe: orada, pek böbürlendik-leri şu uğursuz "ayakta durak" vardı: kaldırımlar üye-rinde birbirlerini kırıp geçiriyorlardı ve yere yarı degen uzun bacak omuzlarının üzerinden aşırıyordu.

Altıncı kattın balkonu: işte bütün ömrümü geçirmek zorunda kaldığım köşe. Ruhsal üstünlükleri özdeksel sem-bollerle pekiştirmeli, bu olmadı mı, tut gitsin. İmdi, aca-ba benim insanlar üzerindeki üstünlüğüm tam anlamıyla nedir? Durum üstünlüğü bu, yoksa başka bir şey değil: içimde yaşayan insanlığın üstüne taht kurmuşum da in-celiyorum onları. Şu Notre-Dame'n kulelerini, Eiffel ku-lesinin plâtfömlerini, Sacré-Coeur'ü, Delambre cadde-sindeki altıncı katımı, işte bu yüzden severim.

Arada bir sokağa çıkmak gerekir. Hani o da, kale-me gitmek için. Cinlerim başıma üşüşürdü. İnsanlarla aynı düzde bulunuldu mu, sanki karıncaymışlar gibi on-lara dikkat etmek pek güç olur: *çarpalar* size. Bir kez, yolda ölen bir adam görmüştüm. Burun üstü düşmüştü. Arka üstü çevrilince, kanlar içinde idi. Alık kalmış göz-lerini, sapsarı kesilmiş benzini, bütün kanı görmüştüm. İçimden: "Bu hiç bir şey değil, boyası henüz kurumamış resimden bile daha ilginç değil. Burununu ala boyamışlar, işte bu kadar.", diye söylenmişim. Söylenmişim ama,

dran kara tetiğini inceledim. Ötekiler, beni dışarıdan, bacaklarım ayırık ve pantolonuğun önü çözükle görüyor, su döktüğümü sanırlardı. Fakat ben dünyada ayakyollarında su dökmem.

Bir akşam, aklıma insanları öldürmek düşüncesi geldi. Bir cumartesi akşamı idi bu, Léa'yı, Montparnasse caddesindeki bir otelin önünde volta vuran o sarışını çıkarmıştım aramağa. Ben dünyada ince tecim oyununa giripmişimdir: çekinirdim söğüşlenmiş olmaktan. İnsan üstlerine çıkar, bu iş böylece olup biter, ama onlar tüylü koca ağızlı apış-araları ile illiğini kemiginizi emerler sizin ve, denildiğini iştittime göre de, onlar -uzaktan da olsa- bu alışverişte kazanırlar. Ben ise kimseden hiç bir şey beklemem, üstelik hiç bir şey de koklatmak istemem. Demek oluyor ki, bana soğuk ve gönülsüzce yatağıma giren mert bir kadın gerekiyordu. Her ayın ilk cumartesi günü, Léa ile birlikte Duquesne otelinin bir odasına attardım kapağı. O anadan doğma soyunurdu, ve ben de kılına dokunmadan incelerdim onu... O akşam, işinde bulmadım kendisini. Bir süre bekledim de çıkageldiğini görmediğimden, grike yakalandığını düşündüm. Ocak ayının başlangıcı idi ve hava pek soğuktu. Yüreğim cız etmişti doğrusu: hayalsever bir insanım ben ve bu akşamdan alacağımı düşündüğüm zevki iyiden iyiye canlandırdım gözlerimin önünde. Odesa caddesinde, çoğu zaman rastladığım, bir parça geçkince, ama sıkı ve tombul bir esmer vardı: yaşlı kadınları sevenememezlik gelmez elimden: soyunup döktüküler mi, ötekilerinden daha da çıplak olurlar. Fakat bu kadın benim alışkanlığımın uymazdı havasına ve bunu ona iş olsun diye hafif tertip anlatmak ta ürktürdü beni. Ve sonra ben yeni tanışmalardan çekinirim: bu gibi kadınlar kapı arkasında bir belâhı saklamasını pek iyi becerirler, derken, artık bundan sonra, herif birden çıkar ortaya da paranızı cebellez eder. Size yurnruk atmazsa ne âlâ. Buna rağmen, o akşam, bilmem nasıl da cesaretlendim, tabancamı almak ve maceraya dalmak için evime gitmeğe karar verdim.

Ben kadına yaklaşımca kadar, aradan on beş dakikanın üstünde zaman geçti, tabancam cebimde idi de, hiç bir şeyden korkmuyordum artık. Yakından bakılınca,

kadının daha da düşkün kılığı vardı. Karşı komşuma, çavuşun karısına benziyordu, ve nice zamandır o kadını anıdan doğma görmek istediğimden olacak, pek hoşlandım bu yosmadan. Çavuş gidince, karısı açık pencere önünde giyinirdi ve ben de onu gözlemek için çoklayın perdemini arkasında pusu kurardım. Gel gör ki haspa odanın ortasında yapardı tuvaletini.

Stella otelinde, dördüncü katta, yalnız bir boş oda vardı. Çıktık. Kadın oldukça şişmandı ve soluk almak için, her basamakta mola veriyordu. Doğrusu pek keyifliydim: karım bir yana, sıska bir vücudum vardı ve soluğumu tüketirmek için daha dört kat olmasa gerekirdi. Dördüncü katın sahanlığında, durdu ve derin derin soluk alarak elini kalbinin üstüne koydu. Sol elinde odanın anahtarını tutuyordu.

Beni güldürmeğe çalışarak:

— Amma da yüksekmis be, dedi.

Karşılık filân vermeden elinden anahtarı aldım ve kapıyı açtım. Tabancamı sol elimde, cebin içinden önüme çevrik tuttum ve elektrik düğmesini çevirmeden bırakmadım onu. Oda boştu. Lâvaboya, el yıkamak için, dört köşe yeşil bir sabuncuk koymuşlardı. Güldüm: ne elbise dolaplarının, ne de küçük sabun kalıplarının berce yapacak işi yoktu. Kadın arkanda, durmadan soluyordu, ve bu ateşlendiriyordu beni. Döndüm; dudaklarını uzattı bana. Kendisini ittim.

— Soyun, dedim.

Ortada sormalı bir koltuk vardı; güzel güzel kuruldum içine. İşte yalnız bu gibi durumlarda sigara içememe üzülürdüm. Kadın elbiselerini çıkardı, sonra da inanmayan bir bakışla yüzüme bakıp durdu. Arkama yaslanarak sordum:

— Adın ne senin?

— Renée.

— Peki, Renée, çabuk ol bakalım, bekliyorum.

— Sen soyunmuyor musun?

— Sana ne, be, dedim, benimle uğraşma sen.

Ayaklarından donunu çıkardı; sonra bunu aldı ve sütveni ile birlikte dikkatli dikkatli elbisesinin üzerine yerleştirdi.

— Sen yoksa garip tabiatlı bir çocuk, bir tembel insan mısın, şekerim? diye sordu; bütün işi gücü gören küçük bir karın olsun ister misin?

Böyle derken de üzerine doğru bir adım yürüdü ve elleriyle koltuğunun dirseklerine dayanarak, bacaklarının arasında ağır ağır diz çökmeğe çalıştı. Fakat hızla onu kaldırdım:

— Böyle olmaz, böyle olmaz, dedim.

Şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

— Ya ne yapmamı istiyorsun?

— Hiç bir şey. Yürü, gezin, istemem fazlasını.

İsteksiz isteksiz, enine boyuna başladı dolaşmağa. Kadınları çıplak oldukları zaman yürümek kadar hiç bir şey sıklmaz. Düz tabanlarla yere basma huyları yoktur. Yosma sırtını iki büklüm kamburlaştırıyor ve kollarını öylesine bırakıyordu. Bana gelince, keyfim dumandı: burada rahat rahat, koltuğa kurulmuş, baştan başa geyiktim, eldivenlerimi bile çıkarmamıştım, ve bu yaşlı kadın ise buyruğum üzerine anadan doğma soyunmuştu ve gevremde dönüp duruyordu.

Yüzünü benden yana çevirdi de, sözde iyilik olsun gibilerden, hoppa hoppa güldü bana:

— Güzel buluyor musun beni? Yüzünü yıkamıyor musun?

— Böyle şöyle uğraşma bakalım.

Birden doğma bir taşkınlıkla sordu:

— Söyle artık, beni daha böyle uzun zaman yürütmek niyetinde misin?

— Otur.

Yatağın üzerine oturdu ve sessiz sessiz bakıştı. Korkudan ödü pathıyordu. Duvarın öbür yönünden, bir saatin tik-tak işitiliyordu. Birden ona:

— Aç bacaklarını, dedim.

Bir on beş salise duraksadı, sonra boyun eğdi. Bacaklarının arasına baktım ve soludum. Derken o kadar katıla katıla gülmeğe başladım ki gözlerimden yaşlar geldi. Ona yalnızca:

— Bari anlıyor musun? dedim.

Ve gene gülmeğe başladım.

Korkuyla yüzüme baktı, sonra pancar gibi kızardı ve

bacaklarını bitirtirdi. Dişlerinin arasından:

— Pis herif be, dedi.

Fakat daha yürekte güldüm, bunun üzerine hemen ayağa kalktı ve iskemledeki sütyenini aldı. Kendisine:

— Olmaz, dedim, iş bitmedi daha. Sana az sonra elli frank vereceğim ama, paramın isterim karşılığını.

Sinirli sinirli donunu aldı.

— Anlıyorsun ya, canıma tak dedi artık. Bilmem ki ne istiyorsun sen. Ama eğer beni dalga geçmek için buralara kadar çıkartınsa...

Bu söz üzerine tabancamı çıkardım ve kendisine gösterdim. Ciddi ciddî yüzüme baktı ve hiç ses etmeden donunu olduğu gibi bıraktı.

— Yürü, dedim, dolaş.

Beş dakika daha dolaştı..., ayağa kalktım ve ona elli franklık para destesi uzattım. Aldı. Ekleddim:

— Allah'a ismarladık, paraya karşılık seni pek o kadar yormadım.

Çıktım, onu odanın ortasında anadan doğma, bir elinde sütyeni, bir elinde de elli franklık para destesiyle bıraktım. Parama acımıyordum: yosmayı şaşırtmıştım ama böylesi, bir orospu kolay kolay şaşmaz. Merdivenden inerken düşündüm: "İstedğim bu işte, milleti şaşırtmak." Bir çocuk gibi sevinçli idim. Yeşil sabununu aşırmıştım ve, eve kapağı atınca, parmaklarımda incecik bir deriden bile daha kaygan duruma gelinceye ve nice zamandır ezilmiş bulunan şekerlemeye benzeyinceye kadar sabun sıcak suda uzun uzun ovalayıp durdum.

Bilinmez neden, gece, sıçrayarak uyandım da onun yüzünü, tabancamı kendisine gösterdiğim anda açtığı gözlerini, hattâ her adımda lüp lüp oynayan koca karnını gördüm gene.

Amma aptallık etmişim be, dedim. Bunun üzerine acı bir pişmanlık duydum: hazır oradayken tabancamı çekmeli, bu karnı kalbura çevirmeliydim. O gece ve sonraki üç gece, göbüğün çevresinde yuvar yuvar dizili altı al kurşun yaracağı gördüm.

Bundan böyle tabancam olmaksızın dünyada solağarına göre, bunları arkalarından temizlersem ne biçim yek çıkmadım. İnsanların sırtına bakıyordum da, yürüyüşle-

re yuvarlanacaklarımı tasarlıyordum. Pazar günleri, Châtelet'in önüne gidip, klâsik konserlerden çıkımları gözden geçirmek illetine tutulmuştum. Saat altıya doğru, bir çingirtidir işitiyordum, bunun üzerine uşaklar anahatlarla gelip camlı kapılarını açıyorlardı. Başlangıçta bu: kalabalık ağır çıkıyordu; kararsız bir adımla, henüz hılıya dolu gözler, henüz tatlı duygularla dolu gönülle yürüyordu insanlar. Birbirlerine şaşkın şaşkın bakan bir yığın insan vardı ortalıkta: cadde kendilerine masmavi görünüyordu. O zaman, için için gülmüşüyorlardı: bir ülkeden öbürüne geçiyorlardı. İşte ben, ben de onları bu başka ülkede bekliyordum. Sağ elimi cebime sokmuş ve var gücümle tabancamın çekmiştim tetiğini. Bir an sonra, onları arka arkaya öldürürken *görüyorum* kendimi. Fiğlar gibi yuvarlıyorum onları, birbirinin üzerlerine düşüyorlar da, arkadan gelenler, paniğe tutulup, kapıların camlarını indire gene tiyatroya dalyıyorlar. Bu pek güç yitirici bir ovundu: ellerim titriyordu, en sonra, ve kendime gelmek için gidip Dreher'de bir konyak içmek zorunda kalmış oluyordum.

Kadınlar, öldüremezdim onları. Barsaklarımı değerdim. Daha doğrusu baldırlarını parça parça ederdim.

Henüz hiç bir şeye karar vermemiştim. Ama kararım ille de karar olduğundan her şeyi yapmağa göze aldım. Gerekli hazırlıkları düzenlemeğe başladım. Denfert-Rochereau panayırında, bir atış bölümünde kendimi denemeğe kalktım. Kartonlarım usturuşlu değildi, üstelik insanlar da koca koca hedeflerdi, hele yakından ateş edilince. Sonra, işim ve gücümle uğraştım. Bütün meslek arkadaşlarımın kalemlerde toplandıkları bir günü seçtim. Bir pazartesi sabahı. Ellerini sıkımdan ürkmekte birlikte, ilke yönünden, pek iyi geçinirdim onlarla. Gülmeydim demek için eldivenlerini çıkarırlar, ellerini uzatmak, eldivenlerini üstüste vurmak ve avuç içinin geniş ve buruş buruş çıplaklığını göstere göstere eldiveni parmaklar arasında yavaş yavaş kaydırmak gibi arsız bir gösteriş takınırlardı. Bana gelince, eldivenlerimi hep giyik bulundururdum.

Pazartesi sabahı, çok iş olmazdı. Tecim bölümünün daktilosu bize gelip alımdı belgitletlerini gösteriyordu. Le-

mercier kibar kibar ona takıldı, derken, kızcağız dışarı çıktığında, herkes artık pis memuriyet hayatı üzerinde düşüncelerini açıkladı. Bundan sonra Lindbergh'den söz açtılar. Lindbergh'i pek seviyorlarmış. Onlara:

— Ben ise siyahî kahramanları severim, dedim.

Massé:

— Zenciler mi? diye sordu.

— Hayır, Magie Noire (1) denen siyahîleri. Lindbergh beyaz kahramandır. İlgilendirmes beni.

Bouxin acı konuştu: :

— Atlantik'i geçmek o kadar kolay mı, değil mi anla bir kez.

Kendilerine siyahî kahraman hakkındaki düşüncemi açıkladım. Lemercier kesip attı:

— Bir anarşist.

Usulca:

— Hayır, dedim, anarşistler kendi huylarındaki insanları severler.

— Desene, bir bozguncu olacak bu.

Mektuplarla uğraşan Massé, bu anda söze karıştı: — Sizin adamı tanırım, dedi bana. Adı Erostrate'di. Ün kazanmak istiyordu da yeryüzünün yedinci harikalarından birini, Efes'deki tapınağı ateşe vermekten daha güzel bir şey bulamadı.

— Bu tapınağın mimarının adı neymiş?

— Pek o kadarını çakmamı, dedi, galiba adı bilinmiyor.

— Gerçek mi? Fakat nasıl oluyor da Erostrate adını böyle hatırlıyorsunuz?

Bu sözlerden sonra konuşma son buldu, ben de pek rahatlamıştım; bunu tam anında hatırlatıyorlardı. Ben, bu ana kadar, Erostrate adından söz açıldığını hiç işitmediğim için, onun öyküsü beni cesaretlendirdi. Kahraman iki bin yıldan fazla bir zaman önce ölüp gitmişti ama, gördüğü iş şimdi bile kara bir inci gibi parlıyordu.

(3) Magie Noire: İçlerinde daha çok şeytana özgü güç taşıyan, davranışlarını buna göre ayarlayan insanlara denir. (Çev.)

Alınyazımın kısa ve trajik olacağını sanmağa başladım. Bu beni ilkin korkuttu ama, sonradan aklımdan. İnsan bu biçim iş görürse, gaddarlık olur ama, beri yandan da, bu işin olduğu anda bir güç ve önemli bir güçlük yaratır. Sokağa indiğinde, üzerimde garip bir güç seziyordum. Üzerimde parlayan ve gürültü koparan o şey, tabancam vardı. Güvenimi tabancamdan alıyorum değildi, kendinden geliyordu bu güven: tabancaların, fişeklerin, ve bombaların soyundan bir insandım. Ben de, günün birinde, karanlık ömrümün sonunda, buluşlar yaratacak ve bir magnezyum parıltısı gibi kesin ve kısa bir ışıkla dünyayı aydınlatacaktım. İşte bu günlerde, bir çok gece başıma aynı düşü görmeğe geldi. Bir anarşistim ben, Çar'ın yoluna postu sermiştin de üzerimde patladı mı insan ölür, diğren bir araç taşıyordum. Belli saatte, alay geçiyor, bomba patlıyordu da, bizler, kalabalığın gözleri önünde, ben, Çar ve altın işlemeli elbiseler giyip kuşanmış üç subay havaya uçuyorduk.

Artık haftalar haftası kalemim sentine uğramadım. Gelecekteki kurbanlarım arasında, bulvarlarda, sürtüyor, ya da odama kapamıyordum da tasarılar kuruyordum. Kasım ayı başında işimden sepetlendim. O zaman şu alttaki mektubu yazarak boş zamanlarımı doldurdum, bu mektuptan yüz iki örnek çıkardım:

"Bayım,

"Ün salmışsınız ve eserlerinizin satışı otuz bini bulmuş. Bunun püf noktasını söyleyeyim size: insanları seviyorsunuz çünkü. İnsanlık kayıyor kanınızda: aynanızın cilvesi. Topluluk arasında olunca keyfiniz duman; benzelerinizden birini görür görmez, onu tanımadan bile, kendisine bir iç sıcaklığı duyuyorsunuz. Vücudüne, anlattığı konuya, istenildi mi açılıp kapanan ayaklarına, bir de ellerine bityorsunuz: her elde beş parmağı olmasa ve baş parmağı öteki parmakların üstünde tutulması içinizi açıyor sizin. Tastamam insana yaraşan ve eserlerinizde sizin de çoklavin daha rahat rahat, maymununkinden daha tez, ama, değil mi ya? Öyle pek kurnazca sına açıkladığınız bir alış biçimi olduğu için, yanımızdaki insan masadan bir fincanı tutup alınca, keyifle doluyor içiniz. İnsanın özünü, eğitim görme konusunda gene ca-

6' nını dışına takarak ilerlemesini, her adımda yeni bir yürüyüş biçimi kazanmasını ve yirtici hayvanların bile dayanamadıkları ünlü bakışını da seviyorsunuz. İnsana kenden söz açmak için gerekli söyleyişi bulmak size kolay geliyor işte: eğitim görmüş, ama delişmen bir söznizi rahat bir koltukta okuyorlar, kendilerine sunduğunuz acı ve sır dolu büyük sevgiyi düşünüyolar da bunlar, işlerin iyiliği, çirkin olmak, hileci olmak, deyyus olmak, yılbaşında artırım görmemek yüreklerine su serpiyor. Ve son romanınızdan kivağla söz ağıyorlar: derin bir etki yaratmış bu.

"Galiba, insanları sevmeyen bir insanın olabileceğini bilmeyi merak edersiniz. Evet, benim bu insan işte, hem de o kadar az seviyorum ki onları yakında bir yarım düzinesini temizleyeceğim: belki soracaksınız: ne demeye *sadece* bir yarım-düzine? tabancamda ancak altı kurşun var da ondan. Bu bir canavarlık, değil mi? Ve, son-ra, doğrusu siyasete yakışmaz bir devim değil mi? Fakat size dedim ya insanları sevmek *elimden gelmiyor*. Çok iyi anlıyorum ne duyduğunuz. Ne var ki insanlarda sizi ilgilendiren benim canımı sıkıyor. Sizin gibi ben de insanların gözlerini dört açarak, sol ellerini saklatarak ekonomik tutumu ölçülü biçili çığnediklerini gördüm. Fok balıklarının sofrasında bulunmağı tercih ediyorsam benim mi suç? Kişi yüz oyununa önem verince kenarından hiç bir şey yapamaz. İnsan ağzını sıkı tutarak çekingenlikle iş görünce, ağzının kenarları açılıp kapanır, durmadan mutluluktan ağlamaklı şaşkınlığa yvarlanma durumuna düşer. Bilirim, seversiniz böylelerini, buna Anlak'ın oyunu dersiniz. Fakat bu içimi bulandırıyor benim: bilmem neden; böyle doğmuşum işte.

"Aramızda ancak bir beğeni ayrılığı olsaydı, üzme-yeeektim sizi. Fakat sizin merhametiniz varmış ta benim yokmuş gibi her şey geçip gür. Amerikan biçimi iş-takozu sevmekte ya da sevmemekte özgürüm, ama insan-ları sevmiyorsam, ben bir alçağım ve bavinamam güneş altında. İnsanlar hayatın anlamını kendilerine yontmuş-lar. Ne demek istediğimi *Galiba* anlıyorsunuz.

rinde: "Nul n'entre ici s'il n'est humaniste." (1) diye yazılmış olan kapalı kapıları otuz üç yıldır çalıp duruyordum. Girdiğim her şeyi öylece bırakmak zorunda kaldım ben; seçmek gerekiyordu: bu anlamsız ve mahkûm edilmiş bir işe girişme mi olmalıydı, yoksa bu işe girişmenin en sonunda onların çıkarlarına yaraması mı gerekti. Onlar hakkında tasarladığım düşünceleri, doğrusu kendim de anlamıyor, anlatamıyordum: bu düşünceler üzerimde örgensel devimler gibi duruyordu. Yararlandığım araçların bile, onların malî olduklarını düşünüyordum; söz gelişi sözcükler; ben *kendime özgü* sözcükler isterdim. İncelediğim insanlar bilmem hangi yürekle iş görmediler; başkalarından kazandıkları alışkanlıklara göre bence yapmanız yaşıyorlar ve işte ben de size böyle yazıp çizirken onlara nefret duymaksızın yararda bulunamıyorum. Ama bu son artık. Şunu diyeyim size: insanları sevmek gerek ya da elimize olanak verilerse hile etmek yerinde olur. Evet, ben, ben hile etmek istemiyorum. Ben, hemen, tabancamı alacak, sokağa çıkacak ve *onlara karşı* bir şey yapılabiliş yapılmıyacağını anlıyacağım. Yolunuz açık olsun, bayım, belki size de rastlayım gene. O zaman beyninizi nasıl da zevkle delik delik edeceğimi hiç sezmiyeceksiniz. Evet -akla en yakın durum bu- yarınki gazeteleri okuyun. Onlarda Paul Hilbert adında birinin, bir delilik ateşi içinde, Edgar-Quinet bulvarında beş yolcuyla hakladığını göreceksiniz. Günlük önemli olayları anlatan yazımın ne değer taşıdığını siz herkesten daha iyi bilirsiniz. Böylece benim "gözü dönmüş" olmadığımı da anlarsınız. Aksine pek durgunum ve derin duygularımın içtenliğini kabullenmenizi rica ederim, Bayım.

"Paul HILBERT"

Yüz iki mektubu yüz iki zarfa yerleştirdim ve zarflara yüz iki Fransız yazarının adreslerini yazdım. Sonra, altı pul destesi ile birlikte bütün hepsini masamın gözüne yerleştirdim.

Bundan sonra, gelen on beş gün içinde, pek az so-kağa çıktım, ağır ağır cinayetiminle uğraşıp duruyordum.

(4) İnsancıl değilse kimse girmez buraya. (Çev.)

Gidip arasıra baktığım aynada, yüzümün değişmelerini zevkle inceliyordum. Gözler büyümüştü, fildır fildır da dört bir çevreye bakıyordu. Kara idiler ve gözlük camları altında yumuşaktılar, ve gözlerimi gezegenler gibi döndürüyordum. Sanatçı ve katil gözleri. Gözlerimi, cinayet olup bittikten sonra daha da derinden derine de-ğiştireceğimi düşünüyordum. Şu iki güzel kızın, bayanların öldüren ve soyan hizmetçilerin resimlerini gördüm. *Önceki* ve *sonraki* resimlerini gördüm. *Önceki*'nde, yüzleri pike yakalar üzerinde canım çiçekler gibi duruyorlardı. Esen ve şehvet uyandırıcı temizlikte görünüyorlardı. Sert bir demir parçası ne kadar da büküm büküm etmişti saçlarını. Üstelik, kıvrılmış saçlarından daha da önemlisi, üzerlerinde kızkardeşlik benzeyişleri, hemen ilkin kan bağlarını ve aile birliğinin doğal köklerini açığa vuran o pek ağır basıcı benzeyişleri vardı. *Sonraki*'nde, alev alev yanıyordu yüzleri. Boynu koparılmış nişanlılar gibi boyunları vardı. Her yönde buruşukluklar, korku ve nefret dolu amansız kırışıklıklar, kıvrımlar, bir hayvan yüzlerinde yirtıcı pençeleriyle oradan oraya dolaşmış gibi deride delik delikler. Ve bu gözler, bu hep iri kara ve derine dalmayan gözler - benimkiler gibi. Gel gör ki şimdi birbirlerine benzemiyorlardı. Birlikte işledikleri cinayetlerinin anısını her biri kendince taşıyordu üzerinde. İçinden: "Bu yetim-yurduna yaraşır başları değiştirmek te kaderin en büyük payı olduğu güçlü bir suç veterese, ben acaba sırf tarafımdan kararlaştırılmış ve düzenlenmiş bir cinayet işleyebilir miyim?" diye düşünüyordum. Bu düşünce yakama yapışıyor, pek insancıl çirkinliği karartıyordu... bir cinayet ha, bu onu işleyen hayatını ilkiye bölüyordu. Geriye dönülmesi dilenen anlar olabildi ama, o buracıktır, arkanızdadır, bu pırıl pırıl maden, yolunuza set çeker sizin. Kendiminkinden yararlanmak, onun ezici adımını sezmek için yalnız bir saat istiyordum. Bu saatte, her şeyi kendime göre düzenleyecektim: cinayeti Odessa caddesinin yukarısında işlemeğe karar verdim. Onları ölümlerini toplasınlar diye bırakıp başımın garesine bakmak için kalabalıktan yararlanacaktım. Kosaçak, Edgar-Quinet bulvarını geçecek ve apar-topar De-

lambre sokağına sapacağım. Gidip oturduğum evin kapısına varmak için yalnız otuz saniyelik bir zamana gereksinem olacaktı. İşte tam bu anda, peşimi kovalayanlar henüz Edgar-Quinet bulvarına varacaklar, izimi yitirecekler de gene izimi bulmak için besbelli ki bir saatten fazla zaman harcamaları gerekecek. Onları evimde bekleyeceğim ve, kapımı çaldıklarını işitince, gene tabancamı dolduracak ve sıkacağım kurşunu ağzıma.

Şimdi bey gibi yaşıyordum; güzel küçük tabaklar da bana, sabah akşam, yiyecek gönderten Vavin sokağındaki bir lokantacı ile anlaşmıştım. Çirak zili çalıyordu, kapıyı açmıyor, bir kaç dakika duruyor, derken kapıyı şöyle aralıyordum ve, yere konmuş uzunlamasına bir sepet içinde, dumanı üstünde o içi dolu tabakları görüyordum.

27 Kasım günü, saat akşamın altı sularında, cebimde on yedi frank elli santim param kalmıştı. Tabancamı ve mektup demetini aldım, aşağıya indim. İşimi bitirmiş olunca gelip hemen gürebilmek için, kapıyı kapamamağa dikkat ettim. Kendimi iyi bulmuyordum, ellerim soğumuştü ve beynime kan boşanmış, gözlerim huylandırmıyordu beni. Mağazalara, Öğrenciler'in yurduna, kalem-lerimi satın aldığım kurtasiyeçiye baktım da tanıyamadım bunları. "Bu cadde de neresi böyle?" diyordum. Montpar-nasse bulvarı adam almıyordu. Beni dürtükliyorlar, itik-liyorlar, ökseleri ya da omuzlarıyla çarpıyorlardı bana. Öylece bırakıp gidiyordum kendimi, aralarına karışma-ğa gücüm yoktu. Bu kalabalığın ortasında kendimi bir-den amansızca yalnız ve küçük buldum. Eğer bilmiş ol-salardı, ne kadar kötülük ederlerdi bana! Tabancam-dan ötürü, cebimden korkuyordum. Tabancamın burada olduğunu sezeceler gibime geliyordu. Hain gözlerle ba-na bakıyorlardı, sen bir işaretle, erkek ellerini üzerine çevirerek: "Hüh... bak hele..." diyorlardı. Lâne! Başları-nın üstünden bana bakıyorlardı, ve ben de kukla gibi gene kollarına düşüyordum. Tasarımın gerçekleşmesini ertesi güne bırakmağı daha doğru buldum. Gidip *Coupoles*'-da on altı frank seksen santime yemek yedim. Geriye yetmiş santim param kalmıştı ki, bunu da tutup attım ırmağına.

Üç gün odamda, yiyip içmeden, uyku uyumadan kal-dım. Pancurları kapamıştım ve ne pencereye sokulmağına cesaret ediyordum, ne de ışığı yakmağına. Pazartesi gü-nü, biri kapımı vurdu. Soluğumu kesip bekledim. Bir dakika sonra kapı gene vuruldu. Ayaklarımın ucuna ba-sa basa gidip gözümü anahtar deliğine uydurdum. Olup olacağı bir parça kara kumaş ile bir düğme gördüm. A-da dam gene vurdu kapıya, sonra basıp gitti: kimin nesi olduğunu bilmiyordum. Gece, düşümde, ışıl ışıl hayaller, palmiyeler, akan su, gökte menekşe renginde bir gök gör-düm. Taş tekneli musluktan, saatten saate su içtiğim için, susamamıştım. Acıkmıştım yalnız. Düşümde gene kumral yosmayı gördüm. Bütün köyden yirmi mil uzak-taki Kara Tepeler'de yaptığımız bir satoda imişiz. Yös-ma soyunmuştu ve benimle başbaşa idi. Tabancamın zo-ru ile onu diz üstü yürümeğe, dört ayak koşmağı zorla-mışım; bir direğe bağlamışım kendisini ve, yapacağım işi bir bir anlattıktan sonra, karnım delik delik etmişim kursunlarla. Bu ingeler beni öylesine şaşınlattırıştı ki, bunları gene sineye çekmek zorunda kaldım. Sonra, başım doğrusu bomboş, karanlıkta kimultsüz durdum. Eş-yalar gündamağı basladı. Saat sabahın beşi idi. Ne o-lursa olsun odamı bırakmağı kararla vermiştim ama, so-kakta dolaşan insanlardan dolayı inemiyordum aşağıya.

Gün ısıdı. Artık açlığı duyuyordum, ne var ki terlemeğe basladım: gömleğimi ıslattım. Dışarıda, gün-lük güneşlikti ortalık. O zaman: "O, kapalı bir odada, karanlıkta kaldı. Üç gün. O ne yemek yedi, ne de uyku-uyudu. Kapısını çaldılar da, açmadı: O, O, az sonra sokağına çıkacak ve öldürecek O", diye düşündüm. Korkuyordum kendimden. Akşam saat altıda, ağız gene yakama yapış-tı. Deli olmustum hırstan. Bir an esvalara savurdum tek-mevi, sonra da odalarda, mutfakta, küçük bölmelerde elek-triği vaktim. Bağıra bağıra sarkı sövmemeğe basladım, el-lerimi yıkadım ve sokağı çıktım. Bütün mektupları pos-ta kutusuna atmak için iki dakikacık yetti bana. Mektupları on destave ayırmıştım. Biri kaç zarfı buruştur-mak zorunda kalmıştım. Bundan sonra, Montparnasse bul-varından Odessa caddesine kadar yürüdüm durdum. Bir gömleğin vitrininin önünde durdum da, artık, yüzümü

görünce, "Bitmeli bu akşam bu iş," diye düşündüm.

Odesa caddesinin yukarısında, bir gaz fenerinin he-men altında durdum ve bekledim. İki kadın geçti. Kol-kolaydılar, sarısını diyorlardı ki:

— Bütün pencereleri halıyla kaplamışlar ve işte bun-lar züppeliği yaratan soylu kişilerdir memleketin.

Öteki:

— Tavada kızarmış yemek yerler mi? diye sordu.

— Günde beş papel getiren bir işi kabullenmek için tavada pisirilen yemek yemenin gereği yok.

— Beş papel ha! dedi sarışın. Yanımdan geçerken de, ekledi: "Ben de atalarının elbiselerini giyerek eğlen-diklerini sanıyorum."

Uzaklaştılar. Üşüyor, fakat bol bol terliyordum. Bir süre sonra, üç kişinin geldiğini gördüm; geçip gitmelerine boş verdim: altı kişi olmalıydı bana. Soldaki adam yüzüme baktı da dilini çıkarttı. Gözlerimi çevirdim.

Saat yediyi beş geçe, Edgar-Quinet bulvarından bir-birlerini arka arkaya kovalayan iki küme sökün etti. Bir erkek, bir kadın ve iki yumurcak. Peşlerinden yaşını ba-sın almış üç bayan da geliyordu. Bir adım ileri attım. Kadının babaları üstünde idi ve kolundan tutarak küçük çocuğu tartaklıyordu. Erkek usandırıcı sesle konuştu:

— Ulan velet, ben sana gösteririm dünyanın kaç bu-cak olduğunu.

Yüreğim o kadar hızlı çarpıyordu ki bu yüzden kol-larımda, kesiklik duydum. İlerledim ve öylece, durdum önlerinde. Ellerim, cebimde, tetiğin çevresinde olanca esenliğini bulmuştu. Adam beni iterek:

— Pardon, dedi.

Odanın kapısını kapamış olduğumu düşündüm de bu düşünce oyaladı beni: kapıyı açmak için hayli bir zaman harcayacaktım. Kisiler uzaklaştı. Geri döndüm ve hemen peşlerine takıldım. Yalnız şu an onları öldürmek istegin-de değildim. Bulvarın kalbahiğinde yok oldular. Ben ise, duvara dayandım. Saatin sekizi ve dokuzu çaldığını işit-tim. İçimden de: "Zaten ölmüş olan bütün bu insanları ne diye öldürmeli ki?" diye tekrarladım, ve bir gülme-dir aldı beni. Bir köpek gelip ayaklarımın üstüne süründü.

Şişko adam yanımdan geçerken, sıçradım ve hemen

üzerine yürüdüm. Melon şapkası ile pardesüsünün yakası arasında kalan o al ensesinin kat kat oluşuna bakıyor-dum. Hafif sallana sallana yürüyordu ve güç soluk alı-yordu, iri kıymdı. Tabancamı çıkardım: tabancam pırıl pırıldı ama soğuktu, keyfini kaçıırıyordu, bununla ne halt edeceğimi doğru dürüst bilemiyordum. Bir taban-caya bakıyor ve bir de adarın ensesini süzüyordum. En-senin katmerli oluşu, gülümseyişli ve içli bir yüz gibi, gülümseyordu bana. İçimden tabancamı bir su birikin-tisine atıp atmıyacagımı düşünüyordum.

Adam birden geri döndü ve kızgın kızgın yüzüme baktı. Bir adım geriledim.

— Sizden... şey sormak...

Dinler gibi değildi, ellerime bakıyordu. Sözümlü zor tamamladım:

— Bana Galiéte sokağının nerede olduğunu söyleye-bilir misiniz?

Yüzü dolgundu ama, dudakları titriyordu. Hiç ses et-medi, elini uzattı. Gene geriledim de kendisine:

— Istiyordum...

Bu anda bana diklenmeğe başlıyacagını sandım. Böy-le şey istemiyordum: üç kurşun sıktım karnına. Aptal aptal, dizlerinin üstüne yığıldı, başı da sol omzuna düştü.

— Pis herif, dedim, uğursuz herif!

Kaçtım. Öksürdüğünü işittim. Bağırma ve ar-kamdan hızlı hızlı bir koşma işittim. Biri: "Neymiş be, dövüşüyorlar mı?", diye sordu, derken bağırıldı: "Tu-tun katili! Katili tutun!" Bu bağırma bana olduğu-nu düşünmüyordum. Nitekim bunlar bana, çocukken işit-tğim tulumbacıların ıslığı kadar korkunç geliyordu. Kor-kunç ve bir parça da garip. Ayaklarımın olanca gücüyle koşuyordum.

Yalnız söz götürmez bir hatâ ettim: Odesa cadde-sinden Edgar-Quinet bulvarına çıkacagım yerde, *Mont-parnasse bulvarına doğru iniyordum*. Bunu anlar anla-maz, baktım ki iş isten geçmişti: artık tam kalabalığın ortasında bulunuyordum, şaşkın yüzler üzerine çevrili-yordu (başında hotozlu yeşil bir şapka bulunan boyalı bir kadının yüzünü hatırlıyorum), ve Odesa caddesinde-ki aptalların arkamdan: katili tutun! diye bağırıyorlardı.

mı işitiyordum. Omzuma bir el uzandı. Aklım başımdan gitmişti artık: bu kalabalıkta ölmek istemiyordum. İki kurşun daha sıktım. Herifler yaygara koparmağa başladılar ve kaçtılar. Koşarak bir kahveye daldım. Garsonlar gelişimi görür görmez yerlerinden fırladılar ama beni önlemeye kalkışmadılar, kahveyi olduğu gibi geçtim ve ayakyoluna gizlendim. Bir kurşun daha vardı tabancamda.

Bir an geçti. Soluk soluğa idim ve soluyordum. Herifler susma denemesi yapıyorlar gibi, dört bir taraf olağanüstü bir sessizliğe gömülmüştü. Tabancamı gözlerime kadar kaldırdım ve onun ufacık kara ve yuvarlak ağzına baktım: işte kurşun buradan çıkacaktı; kurşun yüzümü parça parça edecekti. Kolumu gene indirdim ve bekledim. Bir süre sonra, adamlar ağır adımla sokulduklar; döşemede ayak seslerinin gürültüsünden anlaşıldığına göre, bir alay olmaları gerekiyordu. Bir parça fiskos ettiler, sonra sustular. Ben ise, durmadan soluyordum ve bölmenin öbür tarafından, soluduğumu içtiklerini sanıyordum. Biri yavaştan sokuldu ve kapının tokmağını kurcaladı. Kurşunlarımdan yakasını kurtarmak için, divara yaslanmış olması gerekiyordu. İçinden herifi o saat temizlemek geldi - geldi ama son kurşun benimdi.

İçimden: "Ne bekliyorlar? Kapiya yaslanırlar da kapiyı *kemen* kıralarsa, kendimi öldürmeğe zamanım olmaz, onlar da diri diri yakalarlar beni." diye geçirdim. Fakat herifler tez davranmıyorlar, hep öleme fırsatı bırakıyorlardı bana. Aptallar, ödleri kopuyordu.

Bir süre sonra, bir ses yükseldi:

— Haydi, açınız kapiyı. fenalık etmiyeceğiz size.

Bir sessizlik oldu, ve gene o ses tekrarladı:

— Elimizden kurtulamıyacağınızı iyi bilirsiniz.

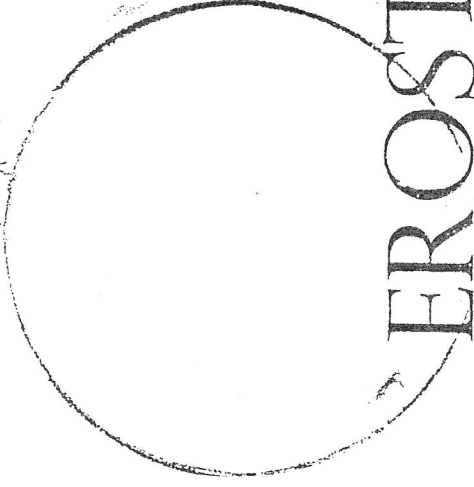
Karşılık vermedim, boyuna soluyordum. Kendimde öldürme cesaretini bulmak için, içimden: "Beni yakalarlarsa, döverler, kırarlar dislerimi, belki de gözümü oyarlar." diyordum. Şişko herifin ölüp ölmediğini öğrenmek istiyordum. Belki de sadece yaralamıştım onu... belki öbür iki kurşun. kimsəve isabet etmemişti... Bir ise mi geçiriyorlardı, yoksa ağır bir cismi döşeme üzerinde haklamak üzere mi bulunuyorlardı? Tabancamın namlusunu

ağzıma dayamakta tez davrandım ve namluyu hart! diye ısırdım. Fakat tabancayı ateşleniyor, tetiğe bile parmak değdiremiyordum. Her şey gene sessizliğe gömülmüştü. Bunun üzerine tabancamı attım ve onlara kapiyı açtım.

EK 3

ERDOĞAN ALKAN'IN ÇEVİRİSİ

JEAN-PAUL SARTRE

EROSTRADE

DAYANIRILAN KİTAP KİTAPLARI	189497/4
YAYIN NO	84-3-94-35

Çeviren :

Erdoğan ALKAN

İnsanlar mı? Onları kuş bakışı seyretnmeli. Işıkları söndürüp pencerenin önüne oturuyordum : Kendilerini tepelerinden gözetlediğimin farkında bile değillerdi. Onlar önlerine, bazan da arkalarına özenirler, ama bütün çabaları bir yetmiş boyundaki seyirciler içindir. Bir foto şapkaını altıncı kattın görüşünü kim düşünür ki? Omuzlarını, kellelerini göz alıcı renklerle, göz alıcı kumaşlarla örtmek akıllarından geçmez. İnsanlığın bu büyük düşünmeyle, tepeden inme perspektifiyle savaşmasını bilmezler. Eğilip eğilip, pek böbürlendikleri o ünlü «ayakta-durak»a bakıyor, gülüyordum. Kaldırma yapmış gibi ezilip büzülüyorlar, birbirlerine geçiyorlardı ve omuzlarının altından yere yarı değen iki uzun bacak fırlıyordu.

Altıncı katın balkonunda: Bütün yaşantımı burada geçirmek zorundaydım. Ruhsal üstünlükleri, düşmesinler diye, maddesel simgelerle desteklemek gerekiyor. O halde, benim insanlara olan üstünlüğüm nedir açıkça? Yalnızca durum üstünlüğü, başka hiç bir şey değil. Ben de yaşayan insanın üstüne yerleştim, onu seyretdiyordum. Notre-Dame'in kulelerini, Eysel kulesinin sahanlığını, Sacré-Coeur'ü ve Delambre sokağındaki altıncı katını da işte bu yüzden severim. En güzel simgelerimdir bunlar.

Bazan sokaklara inmeme gerekirdi. Örneğin iş verime gitmek için. Bunalırdım. İnsanlarla birlikte yayan - ya-

layabilen, gürültü yapabilen şeylerden birini canla başla taşıyınca kendini güçlü duyuyor. Pazar günleri tabancamı yanına alıyor, onu şöyle pantolonunun cebine koyuyor ve genellikle bulvarda gezintiye çıkıyordum. Pantolonumu, yengeç gibi aşağı doğru çektiğini, demirin bacağındaki soğukluğunu duyuyordum. Ama yavaş yavaş, bedenime dokundukça ısıtmaya başlıyordu beni. Güvenle, dindik, kasla kasla yürüyordum, yarasını sardırmaya giderken aklı her adım attıkça biraz daha dinen bir yaralı gibi. Elimi cebime götürüp nesneyi yokluyordum. Zaman zaman bir yüz numaraya dalıp —yüz numarada bile sık o tamlıklarla karşılaştığımdan sağıma soluma iyice bakınır, tetik davranırdım— cebimden tabancamı çıkararak okkılıyor, kara baklava dilimine benzeyen kabzasını, yarı yarıya muk göz kapağını andıran kara tetiğini seyreliyordum. Ötekiler, arkadan ayrık bacaklarını ve pantolonunun düştük paçalarını görenler işlediğini sanıyorlardı. Oysa ben, hiç bir zaman, bu genel yüznumaralarda işemem.

Bir akşam insanların üstüne ateş etmek geçti aklımdan. Bir cumartesi akşamıydı. Léa'yı, Montparnasse sokakındaki bir otelin önünde volta vuran kumralı bulmaya çıkmıştım. Bir kadınla asla özden bir alışverişim olmamıştı; oyuna gelmekten korkardım. Üstlerine çıkıyordun, güzel, ama ya apış aralarıyla canını çıkarmalarına. Koca kalli ağızlarıyla ilginizi somurtmalarına ne demeli ve duyduklarına bakarsan, bu alışverişte —sonunda— kıtlanan hep onlar. Ben kendi hesabıma, ne kimseden bir şey almak, ne de kimseye bir şey vermek isterim. Ya da, tiksintiyi bana dayanabilen soğuk ve sofu bir kadın bulmalıyım. Her ayın ilk cumartesi günü Léa'yla Duquesne otelinin bir odasına çıkıyorduk, Léa soyunuyor, ben elimi sürmeden bakıyordum. Bazen orda, odada elimi değdir-

pıldak yürüyünce onları karnecalar gibi düşünmek çok güçleşiyor, dokunuyorlar çünkü. Bir kezinde sokakta ölen bir adam gördüm. Burnunun üstüne düşmüştü. Çevirdiler, kan içindeydi. Ağılmış gözlerini, pelte gibi halini ve o kanı görünce şöyle söylemişim kendi kendime: «Hiç bir şeye benzemiyor, boyası kurumamış bir resimden hiç de daha heyecan verici değil. Burnuna kırmızı badana yapmışlar o kadar.» Ama bacaklarımı, enseme kaplayan pis bir tatlılık duyup bayıldım. Bir eczaneye götürmüşler beni, omuzlarımı şamarlayıp alkol içirmişler. Öldürebilirdim onları.

Düşmanlarım olduklarını biliyordum, ama onlar farkında değillerdi bunun. Kendi aralarında seviyorlar, dirsek dirseğe oluyorlardı. Bana gelince, beni de kendilerinden biri sanıp şuramı, buramı tokatlayabiliirdi. Ama gerçeğin en küçük bir parçasını olsun sezinleyebiliseler dövdürlerdi beni. Nitekim sonradan dövdüler de. Beni ellerine geçirip kim olduğumu öğrendiklerinde imanımı gevrettiler, karakolda iki saat dövdüler, yüzümü tırmaladılar, yumruk attılar, kollarımı büktiler, pantolonumu çıkarttılar, dahası gözlüğümü yere attılar, ben dört elle, gözlüğümü ararken, kakkahalar atarak içime tekmeler savurdular. Sonunda dayak yiyeceğimi anlamıştım zaten. Güçlü değilim, kendimi savunamıyorum da ondan. Uzun zamanndan beri beni gözüne kestirenler var: İri yarılar. Eğlenmek için, ne yapacağımı görmek için sokakta itip kıkırlıyordum. Çıt çıkaramıyordum. Anlamaz görünüyordum. Ama yine de rahat bırakıyorlardı. Korkuyordum onlardan: Bir önsezi vardı içimde. Ne var ki onlardan nefret etmem için çok daha önemli nedenler olduğunu düşünüyorsunuzdur elbette.

Ha, bakın, işte bu yönden, tabanca satın aldığım o güne kadar her şey yolunda gitmişti. İnsan üstünde pat-

meden gelirdi, bazan da eve dönüp hallederdim işimi. O akşam işinin başında bulamadım kadını. Bir siire bekledim, gelmediğini görünce, gribe tutulmuştur dedim. Ocak başlarındaydı, hava hayli soğuktu. Üzülmüştüm: Düş gücü zengin bir insandım, o akşamdan çıkaracağım zevki iyice canlandırmıştım gözlerimde. Odessa sokagında sık sık gördüğüm bir esmer vardı, bir parça yaşlıydı, ama etleri sıkı ve tombuldu. Yaşlı kadınlara karşı değilimdir; iyi soyunurlarsa ötekilerden çok daha hoş olmayı bilirler. Ne var ki o esmer kadın huyumu suyumı bilmiyordu, anlatmak da kolay iş değildi. Yeni tanışmalardan da çekini-rim ayrıca. Bütün kadınlar kapılarının ardına birer ipsis saklayabilecek türden kadınlardır, adam birden belirip ceplerinizi boşaltır, yumruk yemeden kurtulabilerseniz ne mutlu. Bütün bunlara rağmen o akşam, bilmem hangi cesaretle eve uğrayıp tabancamı almak ve serüven yapmak arzusu esti kafama.

On beş dakika sonra, kadına yaklaştığımda, tabancam cebimdeydi, hiç bir şeyden korkmuyordum. Yaklaş-tığımda, kadının acınacak bir halde olduğunu gördüm. Önden, bizim komşu kadına, komutan yardımcısının karısına benziyordu. İşte buna memnun olmuştum, çünkü uzun zamandan beri o kadını anadan doğma, kollarıyla görmek istiyordum canım. Komutan evden çıkınca pencereyi kapatmadan soyunur, ben perdenin arkasında pusuya yatar-dım. Ama kadın odanın ortasında temizlenirdi.

Stella otelinde bir tek boş oda kalmıştı, dördüncü kattaki oda. Çıktık. Hayli hantalı kadın, her basamakta soluk almak için duruyordu. Oysa ben pek rahattım. Kar-nım bir yana, kupkuruyumdur ben, soluğumun tıkanması için bir böyle dört kat daha gerekir. Kadın, dördüncü ka-tın sahanlığında durup soluk soluğa, sağ elini yüreğinin

üstüne koydu. Sol eliyle ise odanın anahtarını tutuyordu. Gülümsemeye çalışarak :

— Yüksek dedi. Ses çıkarmadan elinden anahtarını alıp kapıyı açtı. Tabancamı cebimden önüme doğru tut-tum ve elektrik düğmesini çevirinceye dek de bırakmadım. Lavabonun üstüne göz boyamak için dört köşe, küçük bir yeşil sabun koymuşlardı. Güldüm: Ne bide, ne sabunlaydı benim işim. Kadın arkamda boyuna soluyup duruyor, bu da kırbaçlıyordu beni. Döndüm, dudaklarımı uzattı. İttim.

— Soyun, dedim.

Ve içerdeki koltuğa oturdum, rahatça bir yerleştim. İşte böyle anlarda, sigara tiryakisi olmadığımı pek üzülü-rüm. Kadın entarisini çıkardı, sonra şeytan şeytan bana bakarak durdu.

Geriye doğru çekilerek :

— Adın ne senin? dedim.

— Rénée.

— Hadi çabuk ol bakalım Rénée, bekliyorum.

— Sen soyunmuyor musun?

— Hadi hadi, sen kendi işine bak, benimle ilgilenme.

Pantolonunu çözdü, ayaklarının üstüne koydu, sonra alıp güzelce entarisini üstüne koydu. Ve bana :

— Seni gidi yaramaz, ne kadar da tembelmişsin ca-nım, her işi karacağın mı görsün istiyorsun? deyip öne doğru bir adım attı ve ellerini oturdugum koltuğa dayaya-yarak, bacaklarının arasına hantal hantal diz çökmeye çalıştı. Ama sert bir hareketle ayağa kaldırdım onu.

— Böyle olmaz, böyle!

— Şaşkın şaşkın baktı yüzüme :

— Ne yapmamı istiyorsun anlamadım?

— Hiç, yürü, odada gezin, başka bir şey istediğimin yok senden.

Odada beceriksiz bir tavırla yürümeye başladı. Kadınların hiç hoşlanmadığı şeydir, çıplakken yürümek. Çıplak tabanlarını yere basmayı pek sevmeyiz. Orospu, sırtını kamburlaştırmış, kollarını yanına sarkıtmıştı. Bana gelince, keyfime diyecek yoktu doğrusu. Tepeden tırnağa giyimlik, ellerimden eldivenlerimi bile çıkarmayıp bir koltuğa rahatça oturmuştum ve bu orta yaşlı kadın, ben böyle istiyorum diye gırlıçplak soyunmuş çevremde dönüp duruyordu.

Başımı bana çevirdi ve durumu kurtarmak için yosmaca gülümseyerek sordu :

— Nasıl güzel miyim? Hep böyle bakacak mısın?

— Sen kendi işine bak.

— Ne yani boyuna yürütmek mi niyetin?

— Otur.

Yatağa oturdu, sessiz sessiz baktık. Tavuk gibiydi. Bir masa saatının tik-takları duyuluyordu. Birden :

— Bacaklarını ayır, dedim.

Bir an duraksayıp ayırdı sonra. Bacaklarının arasına bakıp burnunu çektim. Ve gülmeye başladım, hem öyle bir gülüş ki gözlerimden yaş geldi.

— Anlayabiliyor musun? deyip yeniden gülmeye başladım.

Şaşkın şaşkın baktı önce, sonra birdenbire kıpkırmızı kesildi, bacaklarını kapadı, dişlerinin arasından hırladı :

— Hayvan herif!

Ana daha beter gülmeye başladım ben, o zaman sırayıp kalktı ve iskemlenin üstündeki sutyenini aldı.

— N'oluyor, bitmedi daha, az sonra beş frank vereceğim sana, paranın karşılığını isterim.

Hıslı pantolonunu aldı.

— Bıktım anlıyor musun? Üstelik ne istediğini de bil-

miyorum. Niyetin dalga gelmekse o başka, beni buraya çıkarıp da...

O zaman cebimden tabancamı çıkarıp götürdün. Yürüme ürkek ürkek bakıp pantolonunu koyverdi.

— Hadi yürü, dolaş bakalım odada!

Beş dakika kadar daha dolaştı. Sonra erkeklik organıma cinnastik yaptırıldı. Bir ıslaklık hissedince kalktım, beş frank verdim. Aldı.

— Hadi eyvallah, verdiğim paraya karşılık fazla yorulmuş sayılmazsın.

Kadını odanın içinde, bir elinde sutyeni, bir elinde beş frankla, gırlıçplak bırakıp çıktım. Verdiğim paraya acımıyordum: Kariyi şaşkına çevirmiştım, bir orospuyu şaşkına çevirmek de öyle pek kolay olmasa gerek. Merdivenlerden inerken düşünüyordum. «İşte istediğim bu, hepsini şaşırtmak.» Çocuk gibi seviniyordum. Yeşil sabunu da alıp odama döndüm. Sabun bütünü bitip parmaklarımı arasında zar kadar bile kalmayınca, uzun zaman dura dura peltelemiş bir nane şekerine dörünceye dek, sıcak suda köpürtüp yıkadım ellerimi.

Ne var ki, gece sıçrayarak uyanımdı, kadının yüzü, tabancayı gösterdiğim zaman gözlerinin o hali ve yürüyen lop lop hoplayıp duran karnı geldi gözlerimin önüne.

Amma da hayvanmışım dedim kendi kendime. Ve buruk bir acı duydum içimde. Keske hazır bağlanmışken tetiği çekip de karnını kalbur gibi delik deşik etseydim. O gece ve daha sonra üç gece arka arkaya düşümden hep aynı şeyi gördüm: Göbeğin çevresinde halka olmuş altı kızıl kuşun deliği.

O günden sonra tabancasız hiç sokağa çıkmadım. İnsanların hep sırtına bakıyor, yürüyüş biçimlerine göre, sırtlarına bir kuşun sıkışımında nasıl vere kapaklanacak-

larını canlandıırıyordum gözlerimin önünde. Pazar günleri Chadelet'nin önünde durup klâsik müzik konserlerinden çıkan dinleyicileri gözetlemek alışkanlığına tutuldum... Saat altıya doğru önce bir gürültü duyurdum, sonra işçi kızlar belirip anahtarlarla camlı kapıları şangur şungur açarlardı. Bu başlangıcıydı: Halk yavaş yavaş çıkmaya koyulur; insanlar, gözleri mayasmış, yürekleri tatlı duygularla dolu, salına salına yürürlerdi. Çoğu şaşkın şaşkın yöresine bakınıp durdu. Sokağı masmavi görüyorlardı belki de. O zaman anlamlı anlamlı gülümsüyor, bir evrenden başka bir evrene geçiyorlardı. Ben öteki evrende bekliyordum onları. Bir süre sonra üstlerine ateş etmek üzereymiş gibi görüyordum kendimi. Pipolar gibi üstüste yığıyordum onları, birbiri üstlerine yığılıp can çekiyorlar, korkuya kapılıp, tiyatronun camlarını kırarak içeri kağımaya uğraşıyorlardı. Pek sinir bozucu bir oyundu bu, sonunda heyecandan ellerim titremeye başlıyor, sinirlerini dinlendirmek için gidip Dreher'de bir kanyak içiyordum.

Kadınlara gelince, öldürmezdim onları, barsaklarını delik deşik ederdim. Ya da dört dönsünler diye kalgalarna basardım kurşunu.

Amia daha hiç bir şeye karar vermemiştim. Karar vermemiştim ya, vermiş gibi her şeyi de göze almıştım. Ayrıntılarını gözden geçirmeye başladım. Denfert-Rodereau panayırına gidip bir atış pavyonunda nişan demeleri yaptım. Nişan aldığım kartonlar pek kocaman hedeflerdi, ne var ki insanlar da öyledir, hele de yakından ateş edilince vurmak pek güç sayılmaz. Evet, böylece, kararımı uygulamaya koyuldum. Bu iş için, bütün çalışmalar arkadaşlarımın çalışma odasında toplandıkları günü seçtim. Ellerini sıkımdan tiksindirdim ama, onlarla iyi

geçirmek ilkesini benimsemiştim. Sabahları merhabalaşmak için eldivenlerini çıkarırlar, hayasızca ellerini gırtlak edip eldivenlerini üstüste korlar, usul usul parmakları boyunca kaydırıp el ayalarının yağ ve buruşuk çiplaklığını gösterirler. Ben hiç çıkarıram eldivenlerimi.

Pazartesi sabahı pek iş olmaz. Ticaret bölümünde çalışan daktilo kız, faturaları getirdi. Lemercier kibar kibar takıldı ona, kız odadan çıkınca da, çalışma yaşamının o usandırıci havasında, kızın güzelliğinin ayrıntılarını sayıp döktüler. Sonra Lindberg'den söz ettiler, Lindberg'den hoşlanıyorlardı. Onlara :

— Ben kara önderleri severim, dedim.

Masse sordu :

— Zencileri mi?

— Hayır karaları, Kara Büyü gibi falan... Lindberg beyaz bir kahraman, ilgilendirmiyor beni.

Bouxin tatsız tatsız söylendi :

— Atlantik'i aşmak kolay mı, hele bir dene bakalım. Kara kahraman sözünden ne anladığımı açıkladım. Lemercier ise,

— Bir anarşist yani, diye özellemeye kalktı.

Usul bir sesle cevapladım:

— Hayır anarşistlerin de insanları kendilerine göre bir sevmeye biçimi vardır.

— Öyleyse bozgunculardan hoşlanıyorsanız sen.

Bu sırada mektuplarla uğraşan Masse karıştı söze:

— Senin hoşlandığın kim, biliyorum ben, adı Erostrade. Ünlü bir insan olmak istiyordu, bunun için de, dünyanın yedi büyük yapıtından biri olan Fiphése tapınğını yakmaktan daha iyi yol yoktu.

— Peki bu tapınağın mimarının adı neydi?

— Hatırlanmıyorum, hattâ öyle sanıyorum ki o tapına-

enden ha? Ana söylüyorum ya size: seveniyorum onları. Ne duyduğunuzu çok iyi anlıyorum. Ne varki sizi onlara bağlayan şey beni iğrendiriyor. Sizin gibi ben de gördüm insanları, sol elinde bir iktisat dergisi, gözlerini dört açıp, derginin yapraklarını karıştırarak iktisat geveleyenleri. Folk balıklarının sofrasında oturmak hence insanlarla yemek yemekten çok daha insancaysa suç benim mi? Gördüm tütü denem oynama yatmasalar ne halt edeceklerdi yüzlerini. Ağzıları kapalı, lokmalarını çiğnerken ağızlarının köşeleri bir iner, bir çıkar. Sanki hiç ara vermeden ciddilikten ağlamaklı bir şaşkınlığa bürünürler. Siz hoşlanıyorsunuz bundan biliyorum, buna bir de ad koymuşsunuz: Ruhun uyanıklığı. Oysa aynı şey midemi bulandırıyor benim. Bilenim ki neden; böyle doğmuşum.

Aramızda tek bir fark olsaydı canınızı sıkamazdım. Gel gör ki, incelik yalnız sizde var, bende kırtısı bile yok. Amerikan istakozunu ister sever ister sevmem, ama insanları sevmiyorum deyince iş değişiyor, acınacak biri olup çıkıyorum, yatacak yerim yok ha! Yaşamamın anlamını kendisi tekelleri altına aldılar. Umarım anlıyorsunuz demek istediğimi. İşte otuz bir yıldır, üstünde «İnsansever olmaya» yan buraya giremez,» yazılı örtülü kapılara toslayıp duruyorum. Ne yapmak istedimse engellediler. Seçmek gerekiyordu: Ya saçma ve suç sayılan bir şey yapacağsın ya da er geç onlara boyun eğip çıkarlarına hizmet edeceksin. Düşüncelerim özellikle onların malı olmadıkları halde, bu düşünceleri onlardan koparıp kendi başıma toparlayamıyordum. Usul, organik hareketler gibi hep bende kalmıyordu. Kullandığım aygıtların bile onların malı olduğunu seziyordum; örneğin sözcükler: Kendi malım sözcükler olsun isterdim. Oysa yararlandığım sözcükler bilmem kaç insan aklında kullanılıp durdu. Başkalarından edindikleri alış-

kanlıklarla kafamdaki her şeyi, bana hiç aldırmadan, onlar düzenliyorlar. Size bunu yazarken bile tiksine tiksine ve yine onların aygıtlarından yararlanıyorum. Ama bu son olacak. Bir kez daha tekrarlıyorum size: İnsanları seveceksiniz ya da izinleri olursa, dolambaçlı yollara sapmak istemiyorum. Ne yapalım, ben dolambaçlı yollara sapmak istemiyorum. Az sonra tabancamı alıp aşağıya, sokağa ineceğim, bakalım onlara karşı bir şeyler yapabilecek miyim, bir deneyeceğim. Hadi eyvallah beylim. Belki de rastladıklarından biri siz olursunuz, o zaman ne büyük bir zevkle beyninizi dağıttığımı anlamaya zaman bile bulamazsınız. Ya da, — bu çok daha mümkün — olanı biteni gazetelerde okursunuz yarın. Paul Hilbert adlı birinin bir öfke nöbetine tutulup Edgar - Quinet bulvarından geçen beş kişiyi alacağı ettiğini göreceksiniz. Bütün gazetelerin yazı dilini herkesten iyi bilirsiniz. Öfkeli olmadığımı bilmenizi isterim. Çok sessiz bir insanımdır tevlisine, bunu böyle kabul etmenizi rica ederim, bayım. En derin saygılarımla.

Paul Hilbert.»

Yüz iki mektubu yüz iki zarfa koyup, üstlerine yüz iki Fransız yazarının adreslerini yazdım. Sonra hepsini, altı pul destesiyle birlikte, masanın gözüne yerleştirdim.

On beş gün boyunca pek az sokağa çıktım, vaktimi hep, yavaş yavaş, cinayet tasarımı oğunlaştırarak geçirdim. Zaman zaman aynaya bakıyor, yüzümün değiştiğini zevkle görüyordum. Büyümüşü gözlerim, bütün bir yüzümü yiyordu. Gözlüklerimin altında kara ve yumuşaktı, gençler gibi döndürüp duruyordum. Güzel, sanatçı ve katil gözleriydi bunlar. Kıyımı tamamladıktan sonra daha da çok değiştirebildim onları. Hanımlarını öldürüp evlerini soyan o iki güzel kızın, iki hizmetçi kızın fotoğraflarını

ğa yapan mimarın adı bilinmiyor.

— Sahi mi? Ama Erostrade'nın adını unutmamışsınız demek? Erostrade hesabında yanlışmış öyleyse.

Konuşma bu sözcüklerle son bulmuştu ve ben istifimal bozmadan bekliyordum; tam zamanında hatırlatmışlardı bu olayı. Oysa ben, o zamana dek Erostrade diye bir ad duymamıştım hiç, onun yaptığı iş bütütün cesaretlendirdi beni. Adara öfeli iki bin yıl olduğu halde öyküsü hâlâ yaşıyordu, kara bir elmas gibi. Alın yazının kısa ve acıklı olacağına inanmaya başlıyordum. Önce'leri ürküttü bu beni, sonra sonra alıştım. Bu iş, belli bir biçimde düşünülürse zalimce bir şey, ama öte yandan, geçen zamana hatırı sayılır bir güç ve güzellik kazandırıyor. Sokağa çıktığımda bedenimde garip bir güç duydum. Tabancam, patlayan ve güdültü yapan nesne üzerimdeydi. Ama gücümü artık ondan değil kendimden alıyordum. Bir tür tabanca gibi, kesane fişegi gibi, bomba gibi bir varlıktım.

Ve bir gün, ben de, karanlık yaşantımın sonunda bu luşlar yapacak, magnezyum ışığı gibi kısa ve şiddetli bir alevle aydınlatacaktım dünyayı. Bu dönemlerde kaç gece hep aynı düşü görürdüm. Bir anarşisttim artık, Çar'ın geçeceği yola yerleşmiş, patlayıcı bir maddeydim. Kararlaştırılan saatla, tam tören alayı geçerken bomba patlıyor, Çar da, ben de, yanındaki yaldızlı üç subay da halkın gözleri önünde havaya uçuyorduk.

Şimdi haftalarca daireye girmemiş oluyordum. Bulvarlarda, kurbanlarım arasında dolaşıyor ya da odama kapanıp plânları kuruyordum. Ekim ayı başında işimden sepetlendim. Ve bütün boş zamanlarımı, yüz iki örnek çıkarıp çoğalttığım aşağıdaki mektubu yazarak geçirdim: «Bayım,

Ünlü bir insansınız, yazdığınız eserler otuz bin baskı yapıyor. Nedenini söyleyeyim, çünkü insanları seviyorsunuz. Kanınızda var sevecenlik. Talihi adamsınız doğrusu. Yanınızda insan olunca kendinizden geçiyorsunuz; sizin gibi birini görünce, tanımasanız bile, ona karşı sevgi duyuyorsunuz. Bedeninden, davranışından, istediğinde açılıp kapanan bacaklarından, hele de ellerinden hoşlanıyorsunuz. Her elinde beş parmağı olması, baş parmağının öteki-lerden başka olması zevk veriyor size. Komşunuzun masasının üstündeki bir fincanı insan gibi alıyor, hani eserlerinizde ya, komşunuz fincanı insan gibi alıyor, hani eserlerinizde anlattığınız gibi, örneğin maymundan daha az uysal, ana daha yavaş biçimde, değil mi? Ve daha akıllıca. İnsanın etini de seviyorsunuz, canını dişine takıp eğitim için didimmesini, her adım atışta yürüyüş biçimini değiştirmesini ve vahşilerin dayanmadığı bakışını da seviyorsunuz. İnsana kendisinden söz etmek için gerekli anlatma biçimini bulmak güç gelmiyordu size: Edepli, delişmen bir anlatma biçimi vardı. İnsanlar oburca kapışıyor kitaplarınızı, rahat koltuklarına çöreklenip okuyorlar, onlara sunduğunuz o mutsuz ve gizli aşkı düşünüyorlar ve bu aşk avutuyor onları. Çirkin olduklarına, alçak olduklarına, boynuzlu olduklarına, yıl başında ücretlerinin artmamasına üzülüyorlar böylece. Ve son romanınız için seve seve, iyi bir konuyu işlemiş diyorlar.

Ama sanırım, insanları sevmeyen bir insanın nasıl bir şey olduğunu da öğrenmek istersiniz. Söyleyeyim o halde, ben insanları sevmeyen biriyim, yani onları o kadar az seviyorum ki az sonra yarım düzine kadarını öldüreceğim: Belki neden yalnızca bir düzine kadar diye marak edebilirsiniz. Ne yapalım tabancam altı kurşun alıyor. Ne canavarca bir iş değil mi? Hem de hiç siyaset olmayan bir ne-

ha akıllıca buldum. Cebimdeki on altı frank elli santimle yemek yemek için Coupole'a gittim. Cebimde kala kala yetmiş santim bir para kaldı, onu da tutup ırmağa attım.

Üç gün aç susuz, uykusuz odamda durdum. Pancurları kapamıştım, ne pencereyi açmaya ne ışığı yakmaya cesaret edebiliyordum. Pazartesi günü biri çaldı kapının ziline. Soluğumu tutup kıpırdamadan bekledim. Bir dakika sonra yeniden çaldı zil. Ayaklarımın ucuna basa gasa yaktı, anahtar deliğine gözümü dayayıp baktım, kara bir kumaş parçası ve bir düğmeden başka hiç bir şey göremiyordum. Adam bir kez daha çalıp sonra aşağıya indi. Kını olduğunu bilmiyorum. Gecem buhranlarla geçti, görüntüler dolaştı gözlerimin önünde: Hurma ağaçları, akan sular, bir kubbenin üstünde menekşe rengi bir gökyüzü. Her saat musluktan su içtiğimden susamıştım. Ama acıkmıştım. Esmer orospuyu da gördüm. Köye yirmi kilometre uzaklıktaki Causses Noires'da, benim yaptırılmış olduğum bir şatodaydı. Çıplaktı ve yalnızca ikimizdik. Tabancamla korkutarak diz çökmeye, dört eli koşmaya zorladım onu. Sonra direklerden birine bağladım, ne yapacağımı uzun uzun anlatıp kurşunlarla delik deşik ettim. Bu görüntüler yeniden allak bullak etmişti beni. Bir süre karanlık kalakaldım, beynim akmış gibiydi, kafamın içi boşalmıştı. Döşemeler gıcırdamaya başladı. Saat sabahın beşiydi. Şu odadan kurtulabilmek için her şeyi vermeye hazırımdım, ama sokakta yürüten insanlar yüzünden inemiyordum aşağı.

Gün başlamıştı. Artık açlık duymuyordum, ama bu kez de terlemeye başlamıştım. Gömleğimi ıslattım. Hava güneşliydi. Düşündüm: «Kapalı bir odada, karanlıkta büzülü kalmış. Üç gündür ne yedi, ne uyudu. Kapısı çalındı, açmadı. Az sonra sokağa inip öldürecek.» Kendimden kork-

kuyordum. Akşam saat altıda yine yakama yapıştı açlık. Öfkeden çılgın gibiydim. Bir süre döşemelerde çırpındım, sonra bütün elektrikleri yaktım, odalardaki, mutfaktaki, bölmelerdeki. Avazım çıktığı kadar şarkı söylemeye başladım, ellerimi yıkadım ve sokağa çıktım. Bütün mektupları posta kutusuna atmam iki dakika sürdü. Onluk paketler halinde kutuya atabildim, birkaç zarf da buruştu. Sonra, Montparnasse bulvarından Odessa sokağına geçtim. Bir gömlekçi vitrininin önünde durdum. Camda, yüzümü görürnce söyledim: «İşte tam bu akşam için gerekli yüz.»

Odessa sokağının yukarısında, sokak lambasına yakın bir yerde durup bekledim. İki kadın geçti. Kolkolaydılar. Kumralı dedi ki :

«Bütün pencereleri halıyla kaplamışlardı, bunu yapan da ülkenin soyluları sözdü.

Öteki sordu :

— Bulamaç mı yiyorlar?

— «Günde yüz frank getiren bir işi kabul etmek için bulamaca gerek var mı?

— Yüz frank ha! dedi esmeri. Ve yanımdan geçerken ekledi :

— Ben de atalarımın elbiselerini eğlence olsun diye giyeceklerini sanıyordum.

Uzaklaştılar. Üşüyordum, ama bir yandan da sırsıklam terliyordum. Bir süre sonra üç adamın geldiğini gördüm. Onları da bıraktım: Altı kişi gerekiyordu bana. Sol-daki bakıp dilini çıkardı, başımı çevirdim.

Saat yediyi beş geçe birbirine yakın iki aynı topluluk düştü. Birinde bir kadın, bir erkek ve iki çocuk, arkadan gelen diğerinde ise üç yaşlı kadın vardı. Bir adım attım öne. Kadının öfkeli bir hali vardı, çocuğu kolundan tutup sarsıyordu. Adam boğuk bir sesle :

— Bu velet de sıkmaya başladı ha! diyordu.

yüreğim öyle hızlı vuruyordu ki kollarımın üstünde acı duymaya başladım. İlerleyip önlerine dikildim. Elim cebimdeydi, parmaklarım tetigin yöresinde terden sırılsıklam kesilmişti.

Adam beni itip :

— Yol ver! dedi.

Dairenin kapısını kapamışım gibi geldi bana, kafamı kurcalamaya başladı bu, benim için çok değerli bir anı onu açmakla yitirmiş olacaktım. Adamlar uzaklaştı. Döndüğüm gibi izlemeye başladım onları. Ama onlara ateş etmek istemiyordum canım artık. Bulvardaki kalabalığa karışıp kayboldular. Ben sirtımı bir duvara yaslayıp öylece durdum. Saat seçizi vurdu, dokuzu vurdu. Düşündüm: «Zaten çoktan ölmüş olan bu insanları öldürmeye gerek var mıydı sanki?» Gülmek geldi içimden. Bir köpek ayaklarına süründü.

Tam şişman bir adam arkamdan gelip de yanımdan geçerken sıçrayıp ayak uydurdum ona. Melon şapkalılarıyla, pardüsünün yakası arasındaki kırmızı ensesinin kalmelerini görüyordum. Hafif badi badi yürüyor ve derinden so-luyordu. İri kıyım bir görünüşü vardı. Tabancamı çıkar-dım : Parlak ve soguktu, tiksindiriyordu artık beni, ne yap-saydım bu tabancayı, bilmiyordum. Bir tabancaya ba-kiyordum, bir adamın ensesine. Ensesindeki katmer, gü-lümseyen özgür bir ağız gibi sırtıyordu bana. Tabancayı bir kubura atsam mı, atmasam mı diye düşündüm.

Adam birdenbire geriye döndü, öfkeyle baktı yüzüme. Bir adım geriledim.

— Size bir şey soracaktım... şey..

Dinler görünmüyor, boyuna ellerime bakıyordu. İkna sıkına tamamlayabildim cümlemi:

— Gaité sokağı nerde acaba biliyor musunuz?

Koskoca bir suratu vardı, dudakları titriyordu. Hiç bir şey söyleyemedi, elini uzattı. Yine geriledim ve adama, — Size...

Bu anda, nerdeyse avaz avaz bağırmaya başlayacağı-mı anladım. İstemiyordum bunu: Göbeğine üç kurşun sık-tım. Kaz gibi dizlerinin üstüne yıkıldı, başı sol omzuna düş-tü.

— Namussuz, diirzû, pis herif! diye bağırıp kaçtım. Öksürdüğünü işittim. Bazı bağırıtlar, ardında güvültüler de duydum. Biri: «Bu da nesi, kavga mı var?» diye soru-yordu. Derken bir çığlık duyuldu: «Katil var, katil var!» Bu çığlıkların benimle ilgili olduğunu düşünüyordum bi-le. Ama çocukluğumda duyduğum, itfaiyelerin o uğursuz siren sesine benziyordu. Uğursuz ve biraz da saçma seslere. Olanca gücümle koşuyordum.

Ne var ki, bağışlanmaz bir hata işlemiştim. Edgar -Quinet bulvarından Odessa sokağına çıkacak yerde Mont-parnasse bulvarına doğru iniyordum. Durumun farkına vardığımda ise artık çok geç olmuş, iş isten geçmişti. Şim-diden hatırı sayılır bir kalabalığa ortasında bulmuşum kendimi, şaşkın yüzler bana doğru çevrilmişti. Hayli allık sürünmüş, yeşil şapkası hotozlu bir kadının yüzünü hatırlayabiliyordum şu an. Odessa sokağı budalalarının arkam-da katil, katil diye haykırdıklarını duyuyordum. Bir el tut-tu omzumdan. Kendimi hepten kaybettim o zaman, bu ka-labalığın içinde sıkışıp havasızlıktan boğularak ölmek ist-temiyordum. Tabancamı çekip iki el daha ateş ettim, yay-garayı basıp yolumdan kaçıştılar. Koşa koşa bir kahveye girdim. Müşteriler ayağa fırladılar, ama beni yakalamaya da kalkmadılar. Kahveyi boydan boya geçip yüznumaraya kapandım. Tabancamda bir kurşun daha kalmıştı.

EK 4

NİHAL ÖNOL'UN ÇEVİRİSİ

EROSTRATE

İnsanları yüksekte görmek gerek. Işığın söndürüyor ve pencerenin önüne geçiyordum; yukarıdan seyredebileceklerinin farkında bile değildim onlar. Önceden görünüşe özen gösterirler, kimi zaman da arkalarına, ama tüm çabaları boyu bir yetmiş aşmayan seyircilere göre hesaplanmıştı. Bir melon şapkanın bir altıncı kattan nasıl görüneceğini kim düşünmüştür kuzum? Omuzlarıyla kafalarının tepesini canlı renkler ve gösterişli kuşmaşlarla savunmayı unuttur onlar. İnsan'ın o büyük düşmanıyla, dikine dalgı görünüştüyle savaşıyorlar; onca gururlandıkları o ünlü «ayakta duruş» nerede kalmıştı artık; kaldırımların üzerinde eziliyorlardı ve yarı sürünge iki uzun bacak omuzlarının altından çıkıyordu.

Altıncı katın balkonundan; işte tüm ömrümü orada geçirmeliydim ben. Ahlâksal üstünlükleri maddesel simgelerle desteklemek gerekir yoksa bu üstünlükler silinir gider. Yoksa, açıkçası, insanlar üzerindeki üstünlüğüm nedir benim? Bir konum üstünlüğü, hepsi o kadar; içimdeki insanın üstün-

de bir konuma yerleşiyor ve onu seyrediyorum. İşte bunun içindir ki Nctre - Dame'in kulelerini, Eiffel kulesinin sahanlıklarını, Delambre sokagındaki altıncı katımı seviyordum. Tüm bunlar kusursuz singelerdir. Arasına sokağa inmek gerekiyordu. Yaniden, örneğin işime gitmek için. Boğuluyordum. İnsanlarla bir düzeyde olunduğu zaman, onlara karınca gözüyle bakmak çok daha güçlü; *dokunurlar* çünkü. Bir defasında sokakta ölmüş birini gördüm. Burnunun üzerine düşmüştü. Sırtüstü çevirdiler, kanıyordu. Açık gözlerini, o kuşku verici havasını, ve tüm o kanı gördüm. Kendi kendime diyordum ki : «Bir şey değil bu, taze boyadan baskın bir etkileyici yönü yok. Burnunu kırmızıya boyamışlar hepsi bu.» Ama bacaklarımdan ve boyundan beni yakalayan pis bir tatlılık hissettim, bayıldım. Beni bir eczaneye götürdüler, omuzlarıma şaplaklar indirdiler, alkol içirdiler. Onları öldürebilirdim.

Benim düşmanım olduklarını biliyordum ama onlar bilmiyordu bunu. Birbirlerini seviyorlardı, dirsek dirseğe yaklaşıyorlar, birbirlerine destek oluyorlardı; ben ise, bana şuradan buradan el vurup destek olabiliirdi belki çünkü beni kendilerine benzer sanıyorlardı. Ama gerçeğin en küçük bir bölümünü bile sezebilecek olsalardı, beni döverlerdi. Zaten daha sonra yaptılar bunu. Beni ele geçirdiklerinde ve kim olduğumu öğrendiklerinde, iyice bir ıslatılar, karakolda, tam iki saat vurduklar, tokatladılar, yumrukladılar, kollarını büktiler, pantolonumu çekip çıkardılar ve en sonunda da, kelebek gözlüğümü yere attılar ve ben dört

ayak onu arar dururken gülerken arkamı tekmelediler. Zaten sonunda beni dövceklerini ötedenberi öngörmekteyim; güçlü değilim ve kendimi savunmayı bilmem. Uzun zamandır beni kollayanlar vardı. Salt eğlenmek için, ne yapacağını görmek için sokakta beni itip kakarlardı. Ben bir şey demezdim. Anlamamış gibi görünürdüm. Ama sonunda beni ele geçirdiler. Onlardan korkuyordum; bir önseziydi bu. Herhalde tahmin edersiniz ki benden nefret etmek için daha ciddi nedenleri vardı.

Bu açdan, işler, kendime bir tabanca satın aldığım günden başlayarak çok daha yoluna girmişti. İnsan, patlayabilen ve gürültü çıkartabilen o şeyleri üzerinden hiç ayırmadığı zaman kendini güçlü buluyor. Pazar günü tabancayı alıyor, pantolonunun cebine rasgele indirip sonra da gezmeye çıkıyordum, genellikle bulvarlarda. Bir yengeç gibi pantolonumu çektiğini hissediyordum, kalçamın üzerinde sogukluğunu duyuyordum. Ama giderek, vücudumun değmesiyle ısınıyordu. Az çok dik yürüyordum, önündeki şeyin her adında tedirgin ettiği bir adama benziyordum. İkide birde bir su dökme yerine giriyordum - orada bile çok dikkat ediyordum çünkü o zaman yanınızda başkaları bulunuyor, tabancamı çıkartıyor, elimde tartıyor, kara kareli kabzasına bakıyor, yarı kapalı bir gözkapığını andıran kara tetiğini seyrediyordum. Ötekiler, dışarıdan, iki yana açılmış bacaklarımla pantolonumun alt bölümünü görüyorlar beni işiyor sanırlardı. Ama ben, su dökme yerlerine hiçbir zaman işemem.

Bir akşam, aklıma, insanların üzerine ateş et-

mek geliverdi. Bir cumartesi akşamıydı, Léa'yı, Montparnasse sokağındaki bir otelin önünde müş-teri bekleyen o sarışını aramaya çıkmıştım. Bir kadınla hiç yakın ilişkiye bulunmadım; kendimi kirlenmiş duyardım. Evet, anlaşıldı, kadınların üzerine biniliyor ama onlar da sizden bir şeyler alı-yorlar ve işittigime göre, asıl kazançlı çıkan kadın-lar oluyormuş. Ben kimseden hiçbir şey istemem, ama bir şey vermek de istemem. Veya bana istek-lelime tiksintiyle boyun eğecek soğuk ve sofu bir kadın gerekirdi belki de. Her ayın ilk cumartesi Léa ile Duquesne otelinin bir odasına çıkardım. O soyunur ve ben de hiç dokunmadan onu seyredir-dim. Kimi zaman, pantolonum kendi kendine ıs-lanırdı; kimi zaman da işimi bitirmek için eve dön-meye zamanım kalırdı. O akşam Léa'yı her zaman-ki yerinde bulamadım. Biraz bekledim ve göreme-yince onu gribe yakalanmış sandım. Ocak ayı baş-larındaydı ve hava çok soğuktu. Üzülmüştüm; ben imgelemiyordum. Odesa sokağında sık sık gözüme bulunuyordum. Odesa sokağında sık sık gözüme çarpan, azıcık olgun ama etleri sıkı ve topluca bir esmer de vardı ya; ben olgun kadınlardan nefret etmem; soyunduklarında ötekilere oranla daha çıp-lak görünürler. Ama o kadın benim alışkanlıkla-rımdan habersizdi ve uluorta ona açılmak beni utandıracaktı. Sonra da yeni tanışlardan çekinirim ben, güvenmem; bu gibi kadınlar pekâlâ kapının ardına bir serseri gizleyebilir ve iş bittikten sonra herif birden ortaya çıkıp paranızı alabilir. Ayrıca yumruk yemezseniz kendinizi mutlu sayarsınız o

zaman. Bununla birlikte, o akşam bilmem hangi yüreklilikle, eve uğrayıp tabancamı alıp serüveni denemeye karar verdim.

Bir geyrek sonra kadının yanına yaklaştığım-da silâhım cebimdeydi ve artık hiçbir şeyden kork-muyordum. Yakından bakılınca oldukça acınacak bir hali vardı. Karşı komşuma, çavuşun karısına benziyordu ve buna çok sevindim çünkü nice za-mandır komşumu çıplak görmeyi istiyordum. Çavuş gittiğinde pencere açık giyinirdi ve ben de çok zaman perdemın ardına gizlenerek onu çıplak ya-kalamayı denemiştım. Ama temizliğini odanın ta dibinde yapıyordu.

Stella otelinde bir tek boş oda kalmıştı, dör-düncü katta. Çıktık. Kadın oldukça ağırdı ve her basamakta soluklanmak için duruyordu. Ben ise hiç oralı değildim; göbeğime karşı, gövdem ku-rudur ve dört katla soluğum öyle kolay kolay ke-silmez. Dördüncü katın sahanlığında sağ elini yü-reğinin üzerine koydu, şiddetle soludu. Sol elinde de odanın anahtarını tutuyordu.

Bana gülümsemeye çalışarak :

— Çok yükselmiş, dedi.

Ses çıkarmadan anahtarı elinden alıp kapıyı açtım. Tabancamı sol elimde tutuyordum, cebim-de öne doğru kaldırmıştım ve ancak elektrik düğ-mesini çevirdikten sonra bıraktım onu. Oda boştu. Musluğun üzerine temizlenmek için bir yeşil sabun koymuşlardı. Gülümsedim; benim ne yıkanma yer-leriyle, ne yeşil sabunlarla alışverişim vardır. Ka-dın arkamda hâlâ soluklanıyordu ve bu beni coş-

turuyordu. Döndüm, dudaklarını uzattı. İttim onu.

— Soyun, dedim.

Kumaş kaplı bir koltuk vardı; rahatça yerleştim. Sigara içmediğine bu gibi durumlarda üzülürüm işte. Kadın entarisini çıkardı, sonra bana kuş kulu kuşkulu baktı.

Arkaya doğru kaykılarak sordum :

— Adın ne senin?

— Renée.

— Pekâlâ, Renée, elini çabuk tut, bekliyorum.

— Sen soyunmayacak mısın?

— Hadi, hadi, dedim ona, sen bana bakına.

Külotunu ayaklarına dek indirdi, sonra yerden alıp özenle, sütyeniyle birlikte entarisinin üzerine bıraktı.

— Seni gidi küçük ahlaksız, seni gidi küçük tembel seni, demek tüm işi küçükük karına bırakıyorsun öyle mi?

Bir yandan da bana doğru bir adım attı ve elleriyle koltuğumun dayanacak yerlerine tutunarak önüme, bacaklarımın arasına diz çökmeye kalkıştı. Ama onu sert bir hareketle kaldırdım:

— İstemem bunu, istemem, dedim.

— Peki ama ne yapmamı istiyorsun?

— Hiç. Yürü, gezin, senden başka bir şey istediğim yok.

Beceriksizce enine boyuna gezinmeye koyuldu. Kadınları çıplak yürüme kadar zor duruma düşüren bir şey yoktur. Tabanlarına basmaya alışık değildir. Aşifte, sırtını kamburlaştırıyor ve kolla-

rını sarkıtıyordu. Benimse keyfine diyecek yoktu; orada öyle, gırtlığımadek giyimli, hattâ eldivenlerimi bile çıkartmamış, koltuğa rahat rahat kurulmuşum ve şu olgun kadın, buyruğum üzerine gırtlıçplak soyunmuş, çevremde dört dönüyordu.

Başını bana doğru çevirdi ve görünüşi kurtarmak için, çapkın çapkın gülümsedi :

— Beni güzel buluyorsun ha? Göz banyosu yapıyorsun ha?

— Sana ne bundan?

Ansızın canı sıkılmış gibi sordu :

— Bana baksana sen, beni böyle daha uzun zaman yürütmeye niyetin var mı kuzum?

— Otur.

Karyolanın üzerine oturdu ve sessiz baktık. Tüyleri diken diken olmuştu. Duvarın öte yanında bir çalar saatin tiktaki duyuluyordu. Birden ona :

— Ayr bacaklarını, dedim.

Bir an duraksadıktan sonra dediğimi yaptı. Bacaklarının arasına baktım ve burnumu çektim. Sonra öyle şiddetle gülmeye başladım ki gözlerimden yaş geldi. Ona sadece :

— Anlıyor musun? dedim.

Ve yeniden gülmeye başladım.

Bana şaşkın, baktı sonra kıpkırmızı kesilerek bacaklarını kapadı. Dişlerinin arasından :

— Serseri, dedi.

Ama ben büsbütün güldüm, o zaman bir sıçrayışta kalkıp sandalyenin üzerindeki sütyenini aldı.

— Hey, yavaş ol, dedim, daha bitmedi ki. Sana

birazdan elli frank vereceğim ama paramın karışlığını isterim.

Sinirli sinirli külotunu giyiyordu.

— Baktım artık, anlıyor musun. Ne istediğini bilmiyorum. Ve eğer beni, alay etmek için yukarıya çıkardınsa...

O zaman cebimden tabancamı çıkartıp ona gösterdim. Bana ciddi ciddi baktı, bir şey demeden külotunu bıraktı.

— Yürü, dedim, gezin.

Beş dakika daha gezindi. Sonra işi ona bıraktım. Pantolonunun ıslandığını duyunca kalkıp bir elli franklık banknot uzattım. Aldı.

— Hoşça kal, diye ekledim, herhalde aldığın paraya karşılık seni fazla yordum sayılmaz.

Odadan çıktım, onu odanın ortasında bir elinde sütyeni, öbür elinde elli franklık banknot ile çırılçıplak bıraktım. Parama acımıyordum; onu çok şaşırtmıştım halbuki bu gibi kadınlar kolay kolay şaşırmazlar. Merdiveni inerken düşünüyordum : «İşte benim istediğim, hepsini şaşırtmak.» Bir çocuk gibi sevinçliydim. Yeşil sabunlu da almışım ve eve döndüğümde onunla sıcak suyun altında uzun uzun ellerimi yıkadım, sonunda parmaklarımın arasında incecik bir zar haline geldi, uzun süre emilmiş bir nane şekerini andırırdı.

Ama gece, sıçrayarak uyandım ve kadının yüzü, tabancamı gösterdiğim zamanki bakışı, her adımımda zıplayan semiz karnı gözümün önüne geliyordu.

Ne kadar da aptallık ettim, diye düşündüm. Ve acı bir pişmanlık duydum; sırası gelmişken te-

tiği çekmeliydim, o göbeği kalbura çevirmeliydim. O gece ve onu izleyen üç gece, göbeğin çevresinde halka olmuş altı küçük kırmızı delik gördüm düşümde.

Bundan sonra artık tabancamsız çıkmaz oldum. İnsanların sırtına bakıyor ve yürüyüşlerine göre, ateş edecek olsam. nasıl düşeceklerini hayalimde canlandırıyordum. Pazarları klasik konserlerin dağılma saatinde gidip Chatelet tiyatrosunun kapısına dikilmeyi huy ediaimıştım. Altıya doğru, bir zil sesi duyuyordum ve yer gösterici kadınlar, camlı kapıları açıp çengellerle tutturuyorlardı. Bu, başlangıçtı; halk yavaş yavaş çıkıyordu; insanlar, yüzler gibi yürüyorlardı, gözleri hâlâ düş âleminde yürekleri güzel duygularla dolmuş. Çevrelerine şaşkın şaşkın bakınanlar çoktu; sokak onlara masnavi görünüyor olmalıydı. O zaman gizemli, güttüm-süyorlardı; bir evrenden bir başkasına geçiyorlardı. Ben ise onları evrende bekliyordum. Sağ elimi cebime daldırılmışım ve vargücümle silâhımın kabzasını sıkıyordum. Bir an sonra kendimi onlara ateş ederken *görüydüm*. Ağzılık gibi deviriyordum onları, birbirlerinin üzerine düşüyorlardı ve sağ kalanlar, paniğe kapılmış, kapıların camlarını kırarak gerisin geriye tiyatroya doğru çekiliyorlardı. Çok sinir bozucu bir oyundu bu; sonunda ellerim titremeye başlıyor ve kendimi toplamak için Dreher'e gidip bir konyak içmek zorunda kalıyordum.

Kadınları öldürmeyecektim. Onların kalçalarını ateş edecektim. Veya oynayıp zıplamaları diye, baldırlarına.

Henüz hiçbir karara varmamıştım. Ama her-
şey karar vermiş gibi davranıyordum. İkinci de-
recede ayrıntıları düzenlemekle başladım işe. Den-
fert - Rochereau panayırında bir ateş yerinde ken-
dimi alıştırmaya koyuldum. Gerçi pek rast getire-
miyordum ama insanlar geniş hedeflerdir, hele
rastgele ateş edildiği zaman. Sonra reklamını yap-
ma işini ele aldım. Tüm çalışma arkadaşlarımın
dairede toplanmış oldukları bir günü seçtim. Bir
pazartesi sabahını. Genel olarak ellerini sıkıktan
tıksındığım halde onlara pek cana yakın davran-
dım. Günaydın demek için eldivenlerini çıkartır-
lardı düğmelerini çözüşlerinde, eldiveni indirip
parmakları boyunca yavaş yavaş kaydırışlarında,
avuclarının yağlı ve buruşuk çıplaklığını ortaya
çıkartışlarında pek edepsizce bir şeyler olurdu. Ben
ise eldivenlerimi hiç çıkarmazdım.

Pazartesi sabahı pek iş yoktur. Ticaret servi-
sindeki daktilo bize makbuzları getirmişti, Lemer-
cier onunla tatlı tatlı şakalaştı ve kız çıktığında,
tüm çekici yönlerini, bıkın bir yetkinlikle incele-
diler. Sonra Lindbergh'den söz ettiler. Lindbergh'i
seviyorlardı. Onlara dedim ki :

— Ben kara kahramanları severim.

— Zencileri mi yani? diye soran, Massé idi.

— Hayır, Kara büyü'deki gibi kara demek is-
tiyorum. Lindbergh bir beyaz kahramandır. Beni
ilgilendirmez.

Bouxin, iğneler gibi konuştu :

— Atlantik'i baştan başa geçmeye kalkın ba-
kahm, kolay mı?

Onlara kara kahraman anlayışını açıkladım :

Lemercier özetledi :

— Yani bir anarşist.

— Hayır, dedim usulca, anarşistler kendileri-
ne göre severler insanları.

— Öyleyse kafadan sakat biri olacak.

Ama mürekkep yalamış olan Massé, o anda
söze karıştı :

— Ben sizin vermek istediğiniz örneği tanıyo-
rum. Adı Erostrate'dir. Ünlü olmak istiyordu ve
bunun için de dünyanın yedi harikasıdan biri
olan Efes tapınağını yakmaktan başka çare bula-
madı.

— Peki, bu tapınağın mimarının adı neydi?

— Anımsamıyorum, demek zorunda kaldı.
Hattâ adı bilinmiyor bile sanıyorum.

— Sahi mi? Ama Erostrate'nin adını anım-
sıyorsanız öyle değil mi? Gördünüz ya, hiç de
yanlış hesaplamamış demek.

Konuşma bu sözlerle son buldu, ama içim ra-
hatlamıştı; sırası geldiğinde anımsayacaklardı bu
konuşmayı. O günecek Erostrate'nin adını hiç duy-
mamış olan ben ise, onun öyküsünden daha da yü-
reklendim. Ölümlünün üzerinden iki bin yılı aşkın
bir zaman geçtiği halde yaptığı iş hâlâ kara bir el-
mas gibi parlıyordu. Yazgının kısa ve acıklı ola-
cağına inanmaya başlıyordum. Bu, beni önceleri
korkuttu, sonra alıştım. İnsan bir yönden bakacak
olursa korkunç geliyor ama başka bir yönden de
azımsanmayacak bir güçlülüğe ve güzelliğe bürü-
rünüveriyor. Sokağa indiğimden bedenimde yaban-
cı bir güç buluyordum. Tabancam, patlayan ve gü-

rütlü çıkartan o nesne yanımdaydı. Ama güvenimi artık ondan değil, kendimden alıyordum ben; tabancaların, hava fişeklerinin ve bombaların türünden bir yaratıktım. Ben de, bir gün gelecek, yaşamın karanlık sonunda, patlayıverecektim ve dünyayı bir magnezyum çakıntısı gibi şiddetli ve kısa bir alevle aydınlatacaktım. O sıralarda, ardar-da birkaç gece aynı düşü gördüğüm oldu. Bir anarşisttim, Çarın geçeceği yola çıkmıştım ve üzerinde korkunç bir silah bulunuyordu. Verilen saatte Çar, alayıyla birlikte geliyor, bomba patlıyor ve havaya uçuyorduk, ben de, Çar da, altın yaldızlı şeritler takınmış üç subayı da, kalabalığın gözleri önünde.

Artık haftalar boyu daireye uğramaz olmuştum. Bulvarlarda, gelecekteki kurbanların arasına da geziniyor veya odama kapanıp tasarılar kuruyordum. Ekim başında işime son verdiler. O zaman boş vakitlerimi aşağıdaki mektubu kaleme almakla geçirdim ve tam yüziki tane örneğini çıkardım :

«Bayım,

«Ünlü bir kişisiniz ve eserleriniz otuz bin basılıyor. Nedenini söyleyeyim size; insanları seviyorsunuz da onun için. İnsancılık kanınıza işlemiş; talihiniz varmış doğrusu. Başkalarıyla birlikteyken pek mutlu oluyorsunuz; türdeşlerinizden birini görür görmez, onu tanımasanız bile, ona karşı içinizden bir yakınlık duyuyorsunuz. Gövdesini, kıpırdanışını, istedikçe kapatıp açtığı bacaklarını, özellikle ellerini beğeniyorsunuz; her elinde beş parmak bulunması ve başparmağını ötekilere karşı

getirebilmesi hoşunuza gidiyor. Yanbaşınızda oturan biri, masanın üzerinden bir fincan aldığında, zevkten kendinizden geçiyorsunuz çünkü salt insanlara özgün bir alış yolu vardır ve yaptılarınız da bu yolun maymuna oranla daha az çevik, daha az atik olduğunu sık sık belirtmişsinizdir ama geri durmamışsınızdır, değil mi? İnsanın etini, yeniden sağlığına almışmaya çabalayan bir ağır yaralınkine benzer tutumunu, her adımda yürümei yeni-den icad eder halini ve vahşi hayvanların dayanamayacağı o ünlü bakışını hep seviyorsunuz. Demek ki size, insana insandan söz etmek için uygun düşecek konuşma dilini bulmak pek kolay gelmiştir; edepi ama çılğın bir dildir bu. İnsanlar oburca bir açgözlülükle kitaplarınıza saldırırlar, rahat bir koltuğa yerleşip okurlar onları, kendilerine karış besledikleriniz o büyük ve mutsuz sevgiyi düşünürler ve bir çok şeyden, çirkin olmaktan, korkak olmaktan, aldatılmış olmaktan, bir ocağa maaşlarının artmaması olmasından avuntu bulurlar. Ve son romanınız üzerine herkes; insansever bir davranış, demekte elbirliği eder.

«Saniyorum ki, insanları sevmeyen bir insanın nasıl olabileceğini merak eder, öğrenmek istersiniz. İşte ben, oyum, ve insanları öylesine az seviyorum ki az sonra yarım düzine kadarını öldüreceğim; niçin *yalnızca* yarım düzinesini? Çünkü tabancamın ancak altı kurşunu var da ondan. Ne canavarca bir davranış, değil mi? Üstelik, tümüyle politika ya ters düşen bir davranış? Ama söyledim ya size, onları *sevemiyorum*. Neler duyduğumuzu çok iyi

anlıyorum. Ama insanlarda sizi çeken şey beni tik-sindiriyor. Ben de sizin gibi, sol eliyle bir ekonomi-dergisinin sayfalarını çevirirken, gözünü dizeler-den ayırmaksızın özenle bir şeyler çiğneyen insan-lar gördüm. Eğer fokların yemek yiyişini seyret-meyi yeğ buluyorsam bunda suç benim mi? İnsan, ne yaparsa yapsın, mutlaka yüz çizgileri oynar. Ağzı kapalı çiğnerken ağzının köşeleri iner çıkar dinginglikten ağlamaklı şaşkınlığa aralıksız geçiyor gibi olur. Biliyorum, siz bundan hoşlanıyorsunuz, bunu, Akıl uyanıklığı diye adlandırılıyorsunuz. Ama benim midemi bulandırıyor işte; neden bil-mem, doğuştan böyleyim anlaşılan.

«Eğer ? ramızda yalnız zevk yönünden bir ayrı-lık olsaydı, sizi rahatsız etmezdim. Ama herşey, sanki siz lütuflara ermişsiniz de ben ermemişim gibi olup bitiyor. Salçalı istakozu sevip sevmemek-te özgürüm ama, insanları sevmeyecek olursam, al-çağın biriyim ve aralarında yerim yok. Yaşamın anlamını zorla ele geçirmiş onlar. Umarım ne de-mek istediğimi anlıyorsunuz. İşte otuz üç yıl var ki, üzerlerine : «Buraya insancıl olmayan giremez» yazılı kapılar yüzüme kapanıp durmakta. Neye el atımsa vazgeçmek zorunda kaldım; bir seçim yap-mak gerekiyordu: bu, ya saçma ve başarısızlığa mahkûm bir girişimdi, ya da ergeç onların yarar-ına dönmeliydi. Salt onlara yöneltmediğim düşünce-lerimi kendimden kopartıp ayırmayı, toparlayıp dile getirmeyi başaramıyordum bir türlü; hafif or-ganik kıpırtılar gibi bende kalyonlardı. Kullandığımı araçların bile onlara ait olduğunu seziyordum; örneğin sözcükler: salt *kendine özgü* sözcükler is-

terdim ben. Ama elimdeki sözcükler kimbilir kaç bilinçte sürünüp durmuş olanlardır; başkalarında edindikleri alışkanlık uyarınca benim kafamda da kendiliklerinden diziliveriyorlar ve size yazarken onları kullanıyorsam da, bir yandan müthiş tik-siniyorum. Ama son olacak bu. Söyledim size; in-sanları sevmeli yoksa aralarında ancak ufak telek işlerle uğraşmanıza izin verirler. İşte ben ufak telek işlerle uğraşmak istemiyorum. Birazdan tabanca-mı alacağım, sokağa ineceğimi ve onlara *karşı bir* iş başarılabilir mi bir deneyeceğim. Hoşça kalın bayım, belki de karşılaşacak olduğum, sizsiniz. O zaman beyninizi nasıl bir zevkle patlatacağım hiç-bir zaman öğrenemeyeceksiniz. Aksi halde - ve bu daha büyük bir olasılıktır - yarınki gazeteleri oku-yunuz. Orada, Paul Hilbert adında birinin, bir aşırı öfke bunalımı içerisinde, Edgar - Quinet bulvarın-dan geçen beş kişiyi vurduğunu okuyacaksınız. Bü-yük günlük gazetelerin nasıl yazdıklarını siz her-kesten iyi bilirsiniz. Onun için «pek öfkeli» olma-dığımı anlarsınız. Tersine, çok sogukkahlıyım ve en derin saygılarımı kabulünüzü rica ederim ba-yım.

«Paul HILBERT.»

Yüz iki mektubu yüz iki zarfa yerleştirdim ve zarfların üzerine yüz iki Fransız yazarının adresini yazdım. Sonra tümünü, altı karne pulla birlikte bir çekmeceye koydum.

Bunu izleyen on beş gün sokağa pek az çık-tım, yavaş yavaş işleyeceğim cinayetle uğraştım. Arasıra baktığım aynada, yüzümdeki değişiklikleri

görmekten zevk alıyordum. Gözler büyümüşü, tüm suratı yiyorlardı. Kelebek gözlüğünün altında kap-kara ve yumuşacıklılar, gezegenler gibi döndürüyordum onları. Güzelim sanatçı veya katil gözleliydi bunlar. Ama cinayetleri işledikten sonra çok daha derinden değişeceğimi umuyordum. O iki güzel kızın, hanımlarını öldüren ve evini soyan iki hizmetçinin fotoğraflarını görmüşüm. *Önceki ve sonraki* fotoğraflarını görmüşüm. *Önce*, suratları pike yakalarının üzerinde akıllı uslu çiçekler gibi salınıyordu. Sağık ve iştahlı bir dürüstlük fişkiriyordu üzerlerinden. Saçları hafifçe kıvrılmıştı. Ve kıvrık saçlarından, yakalarından ve fotoğraflılara ziyarete gitmiş hallerinden de daha güven verici bir şey, bu iki kızkardeşin birbirine benzemesiydi; bu benzeyiş, çok olumlu etki bırakıyor, ailenin kan bağlarını ve ortak kökenini belirgin kılıyordu. *Sonra*, yüzleri yangın gibi ışık saçıyordu. Boyunları, ileride kafaları kesilecekmiş gibi çıplaktı boyunları. Her yerde çizgiler, korkudan ve nefretten doğmuş iğrenç çizgiler, sanki tırnaklarını çıkarmış bir hayvan suratlarında dört dönmüş gibi, ette kıvrımlar, delikler. Ve o gözler, hep kap-kara, dipsiz, kocaman gözler benimkiler gibi. Ama artık iki kardeş birbirlerine benzemez olmuşlardı. Ortak cinayetin anısını herbiri kendince taşıyordu. İçinden : «Mademki, diyordum, bu saf yetim kız görünüşünü böylesine değiştirmek için bir rastlantı sonucu işlenmiş müthiş bir cinayet yetiyor, ya ben salt kendimin tasarlayıp düzenlemiş olduğum bir cinayetten ne değişiklikler ummam?» Benim ele geçirecekti bu cinayet, aşırı insansı çirkinli-

gimi altüst edecekti... bir cinayet, onu işleyenin yaşamını ikiye böler. Belki arasıra geriye dönmek arzulanır ama, o cinayet orada, arkanızdadır aralık, yolunuzu keser o parlılar saçan maden. Ben kendi cinayetin tadını çıkartmak, ezici ağırlığını duymak için sadece bir saat istiyordum. O saati elde edebilmek için herşeyi yoluna koyacaktım; cinayeti, Odessa sokağının yukarısında işlemeye karar verdim. Onlar ölülerini toplarken kaçmak için o çilgün telâştan yararlanacaktım. Koşacak, Edggar-Quinet bulvarını karşıya geçecek ve huzulla Delambre sokağına sapacaktım. Oturduğum binanın kapısına varmam için otuz saniye yetecekti. O sırada arkamdan gelenler henüz Edggar - Quinet bulvarında olacaktılar, izimi yitireceklerdi ve yenden bulmaları için hiç kuşkusuz bir saat gerekecekti. Onları evimde bekleyecektim ve kapıma vurduklarını duyduğumda, tabancamı yeniden dolduracak ve ağzıma sıkacaktım.

Artık daha savurgan yaşıyor olmuştum; Vavin sokağında anlaştığım bir dükkân bana sabah akşam lezzetli yemekler gönderiyordu. Garson çıkar-ğı kapıyı çalıyor, ben açmıyordum, birkaç dakika bekliyor sonra kapıyı aralıyor ve yere bırakılmış uzun bir sepetin içerisinde, dumanı tüten dolu tabakları görüyordum.

27 Ekim günü, aksamın altısında, cebimde on yedi buçuk frank kalmıştı. Tabancamla mektup tomarını alıp aşağı indim. İşimi yaptıktan sonra daha çabuk dönebilmek için kapıyı kapamadım. Kendimi iyi hissetmiyordum, ellerim buz gibiydi, kan

beynime çıkmıştı, gözlerim kaşınıyordu. Dükân-
lara, okullar oteline, kurşun kalemlerimi satın al-
dığım kırtasiyeciyeye bakıyor, tanı mıyordum onları.
Kendi kendime: «Nedir bu sokak?» diyordum.
Montparnasse bulvarı çok kalabalıktı. Beni itiyor-
lar, kakıyorlar, dirsekleri ve omuzlarıyla bana vur-
uyorlardı. Bense kendimi koyvermişim, sürükle-
niyordum, aralarından sıvışmak için güç bulami-
yordum. Aniden kendimi bu kalabalığın ortasında
korkunç derecede yalnız ve güçsüz buluverdim.
İsteselerdi canımı nasıl da yakabilirlerdi! Cebim-
deki silahtan dolayı korkuyordum. Bana, orada
bulunduğumu anlayacaklarmış gibi geliyordu. Sert
sert yüzüme bakacaklar ve o erkek pençeleriyle be-
ni dürtüklerken neşeli bir kızgınlıkla, «Hey ama...
ama» diyeceklerdi. Ling edilecektim! Beni kafala-
rının üzerinden fırlatacaklar ve bir kukla gibi ge-
ne kollarının arasına düşüverecektim. Tasarımın
gerçekleştirilmesini ertesi güne bırakmayı daha
akıllıca bir davranış buldum. On altı frank seksen
santime gidip *La Coupole* lokantasında yemek ye-
dim. Cebimde kalan yetmiş santimi de pis su kana-
lına atıverdim.

Üç gün odamdan çıkmadım, ne bir şey yedim,
ne uyudum. Perdeleri sıkı sıkı kapatmışım ve ne
pencereye yanaşmaya, ne de ışık yakmaya kalkı-
şabiliyordum. Pazartesi günü biri kapımın zilini
çaldı. Solumu tuttum ve bekledim. Bir dakika
sonra kapı gene çalındı. Ayaklarımın ucuna basa-
rak gittim gözümü anahtar deliğine yapıştırdım.
Bir parça kara kumaş ile bir düğmeden başka bir

şey göremedim. Herif bir daha çaldı sonra merdi-
veni indirdi; kimdi bilmiyorum. Gece, iç açıcı hayaller
gördüm, hurma ağaçları, akan su, bir kubbenin
üzerinde mor bir gökyüzü. Susamamışım çünkü
saat başı gidip musluktan içiyordum. Ama acık-
mıştım. Esmer genel kadını da gene gördüm. En
yakın köye yirmi fersah uzaklıkta, Causse Noires
bölgesinde yaptırmış olduğum bir şatodaydı. Çı-
rılçıklaktı ve benimle yalnızdı. Tabancamla kor-
kutarak onu diz çökme ve dört ayak koşmaya
zorladım; sonra onu bir direğe bağladım ve yap-
cağım şeyi uzun uzadıya anlattıktan sonra da, kur-
şun yağmuruna tuttum. Bu görüntüler beni öyle
sine altüst etmişti ki, kendimi rahatlatmak zorun-
luluğunu duydum. Sonra, kafamın içi bomboş, ka-
ranlıkta kıpırtısız kaldım. Eşya çatırdamaya baş-
ladı. Saat sabahın beşiydi. Odamdan çıkmak için
ne isterlerse verirdim ama sokaklarda yürüyen in-
sanlar yüzünden aşağıya inmiyordum.

Güneş doğdu. Artık açlığımı duymuyordum
ama terlemeye başladım; gömleğim sırlıklam ol-
muştu. Dışarıda güneş vardı; o zaman düşündüm:
«O, kapalı bir odada, karanlıkta sinmiş O. O, üç
gündür ne bir şey yedi, ne uyudu. O. Kapıyı çaldı-
lar ve O açmadı. Birazdan O sokağa inecek ve O
öldürecektir.» Kendi kendimden korkuyordum. Ak-
şamın alısında yeniden açlığımı duydum. Öfke-
den çılgına dönmüştüm. Bir süre eşyaya çarptım
durdum sonra odalarda, mutfakta, belada elektrik-
leri yaktım. Vargümlerle türkü çalmaya koyul-
dum, ellerimi yıkadım ve çıktım. Tüm mektupları-

mı kutuya atmam tam iki dakika sürdü. Onar onar atıyordum. Zarfların birkaçı ister istemez buruştu. Sonra Montparnasse bulvarı boyunca Odesa sokağınadək çıktım. Bir gömleğinin aynası önünde durdum ve orada yüzümü gördüğüm zaman: «Bu akşam olmalı» diye düşündüm.

Odesa sokağının yukarısına, sokak lambasının direğinin yakınına dikildim ve bekledim. İki kadın geçti. Kolkola girmişlerdi, sarışını diyordu ki:

— Tüm pencerelere halılar asmışlardı ve figüranlığı köyün ileri gelenleri yapıyordu.

Öteki sordu:

— Meteliksiz miymişler?

— Günde beş altın getiren bir işi kabullenmek için ille de meteliksiz mi olmalı?

Esmer, gözü kamaşmış gibi:

— Beş altın, ha! dedi ve sonra tam yanbaşımdan geçerken ekledi: Sonra, atalarının giysilerini giymek de ayrıca kimbilir nasıl hoşlarına gitmiş, eğlenmişlerdir.

Uzaklaştılar. Üşüyordum ama çok da terliyordum. Az sonra üç erkeğin geldiğini gördüm; bırak-tım geçsinler; altı kişi gerekiyordu bana. Soldaki bana bakarak dilini şaklattı. Gözlerimi kaçırdım.

Saat yediyi beş geçe ardarda yürüyen iki grup, Edgar - Quinet bulvarından sökün etti. Bir erkekle bir kadın ve iki çocuk vardı. Arkalarından da üç yaşlı kadın geliyordu. Öne doğru bir adım attım. Kadın kızmış gibiydi ve küçük oğlanı kolundan tutmuş tartaklıyordu. Adam yayvan bir sesle:

— İnsanı çileden çıkartıyor şu yumurcak, dedi.

Yüreğim öylesine hızlı çarpıyordu ki kollarım ağrılamaya başlamıştı. İlerledim ve karşılarına kıpırtısız dikildim. Cebimde parmaklarım, tetiğin çevresinde yumuşacıktı.

Adam beni itip geçmeye çabalarırken:

— Bağışlayın, dedi.

Dairemin kapısını kapatmış olduğum aklıma geldi ve canım sıkıldı; onu açmak için pek değerli bir zaman yitirmem gerekecekti. İnsanlar uzaklaştılar. Geri dönüp farkında olmadan peşlerine takıldım. Ama artık onlara ateş etmeyi canım istemiyordum. Bulvarın kalabalığına karışıp yittiler. Ben se duvara yaslandım. Saatin sekizi ve dokuzu vurduğunu işittim. Kendi kendime yineliyordum: «Zaten ölü olan tüm bu insanları öldürmek niye?» ve içimden gülmek geliyordu. Bir köpek gelip ayaklarımı kokladı.

Şişman adam yanımdan gelip geçince yerimden sıçradım ve peşlerine takıldım. Melon şapkasıyla pardesüsünün yakası arasında kırmızı ensesini görüyordum. Biraz yalpalanıyor ve şiddetle sölüyordu, kalandor bir görünüşü vardı. Tabanca-mı çıkardım; parlak ve soğuktu, tiksindiriyordu beni, onu ne yapacağımı artık pek iyi anıyamıyordum. Bir ona bakıyordum bir herifin ensesine. Ensinin kıvrımı bana gülümsüyordu, sırtkan ve acı bir ağız gibi. Tabancamı lağma fırlatayım mı diye içimden geçirdim.

Ansızın herif döndü ve öfkeyle baktı bana. Bir adım geriledim:

— Şey... size şeyi soracaktım da...

Dinler gibi görünmüyordu, ellerime bakıyordu. Binbir güçlükte tamamladım :

— Neşe sokağının nerede olduğunu söyleyebilir misiniz acaba ?

Suratı koskocamandı ve dudakları titriyordu. Bir şey demedi, elini uzattı. Bir adım daha geriledim ve dedim ki :

— Şey, ben şeyi soracaktım...

O anda, haykırmaya başlayacağımı *anlamıştım*. İstemiyordum bunu; karnına üç kurşun boşalttım. Aptal aptal dizlerinin üstüne düştü ve ka-fası sol omuzuna yuvarlandı.

— Serseri, dedim ona, pis serseri!

Kaçtım. Öksürdüğünü duydum. Çığlıklar ve arkandan bir koşuşma da duydum. Biri sordu : «Ne oldu, dövüş mü var?» diye. Sonra hemen ardından bağırıştılar : «Tutun katili, yakalayın katili!» Bu çığlıkların benimle ilgili olduğunu sanmıyordum. Ama bana pek iç örtücü geliyordu, tıpkı çocukluğumdaki yangın söndürme araçlarının canavar düdüklere gibi. İç örtücü ve azçok da gülünç. Bacaklarımın var gücüyle koşuyordum.

Yalnız ne var ki bağışlanmaz bir yanlışlık yapmıştım. Odessa sokağından Edgar - Quinet bulvarına doğru çıkacak yerde, *Montparnasse bulvarına doğru iniyordum*. Bunun farkına vardığımda iş işten geçmişti artık; kalabalığın tam orta yerindeyim, saçkın yüzler bana doğru dönüyordu (sor-guçu yeşil bir şapka giymiş, aşırı boyalı bir kadı-ninkini anımsıyorum), ve Odessa sokağındaki bu

daların arkandan katili yakalayın diye bağırış-tıklarını duyuyordum. O zaman aklım başımdan gitti; bu kalabalığın içinde boğulup ölmek istemi-yordum. İki kez daha ateşledim tabancamı. İn-sanlar yaygarayı bastılar, kaçışmaya başladılar. Koşarak bir kahveye daldım. Kahvedekiler ben ge-çerken yerlerinden kalktılar ama beni durdurmaya kalkışmadılar, kahveyi boydan boya geçtim, tuva-lete girip kapandım. Tabancamda bir kurşun daha kalmıştı.

Bir dakika geçti. Soluk soluğaydım, göğsüm kesik kesik inip kalkıyordu. Her şey olağanüstü bir sessizlikteydi, sanki insanlar özellikle susuyormuş gibi. Silahımı gözlerimdek kaldırdım ve o kü-çük, yuvarlacık deliğini gördüm; kurşun oradan çıkacaktı; barut suratımı yakacaktı. Kollarımı ya-numa sarkıttım ve bekledim. Az sonra ayaklarımın ucuna basa basa yaklaştılar; ayakların yere sürtü-nüşüne bakılırsa, epeyce kalabalık olmalıydılar. Biraz fısıldaştılar, sonra sustular. Ben ise hep öy-le kesik kesik soluyordum ve kapının öte yanından, soluk aldığımı duyduklarımı sanıyordum. Biri ya-vaşça yaklaştı ve kapının tokmağını sarstı. Yana, duvara yapışmış olmalıydı, kurşunlarımdan sakın-mak için. Birdenbire canım, tabancamı ateşlemek istedi, ama son kurşun banaydı.

«Ne bekliyorlar?» diye soruyordum kendi ken-dime. *Hemen* kapıya yüklenir ve kırarlarsa, kendi-mi öldürmeye zaman bulamam ve beni canlı ola-rak ele geçirirler.» Ama aceleleri yoktu, bana öl-mek için bol bol, istediğim kadar zaman bırakı-yorlardı. Serseriler, korkuyorlardı.

Az sonra bir ses yükseldi :

— Hadi, açın, size bir kötülük gelmeyecek.

Bir sessizlik oldu, sonra gene aynı ses :

— Siz de biliyorsunuz ki kaçamazsınız artık. Karşılık vermedim, hep öyle kesik kesik solu-yordum. Kurşunu sıkmaya kendi kendimi yürek-lendirmek için içinden : «Beni ele geçirecek olur-larsa döverler, dişlerimi kırarlar, belki de bir gö-zümü patlatırlar» diye geçiriyordum. Acaba o şiş-ko herif ölmüş müydü, bilmek istiyordum. Belki de onu sadece yaralamıştım... ve öteki iki kurşun da belki kimseye rastlamamıştı... Bir şeyler hazır-lıyordı, yoksa ağır bir nesneyi mi sürüklüyor-lardı zemin tahtaları üzerinde? Hemen silahımın namlusunu ağızma soktum ve vargücümle ısırdım. Ama bir türlü tetiği çekemiyordum hattâ parmağı-mı tetiğe geçiremiyordum bile. Herşey yeniden de-rin bir sessizliğe gömülmüştü.

O zaman tabancayı atıp onlara kapıyı açtım.

EK 5

ERAY CANBERK'İN ÇEVİRİSİ

HEROSTRATOS

İnsanlara yukarıdan bakmak gerek. Işığın söndürüp pencereye geçiyordum. Yukarıdan birisinin onları gözeleceğini akıllarına bile getiriyorlardı. Önden görüşmelerine dikkat ederler, bazı da arkadan görüşmelerine, ama bütün gösterileri bir yetmişlik seyirciler için hesaplanmıştı. Zaten kim kalker da bir melon şapkanın altını kattan görüşünü düşünür? Omuzlarını ve kollarını canlı renkler, göz alıcı kumaşlarla savunmayı bir yana koyarlar. İnsanoğlunun bu büyük düşmanıya savaşmayı bilmezler: Kuşbakışı görüşle. Eğiliyordum ve gülmeye başlıyordum. O kadar gurur duydukları eşsiz benzersiz şu 'ayakta olma durumu' neredeydi şimdi? Kaldırma yapılmış eziliyorlardı; yarı sürünge iki uzun bacak omuzlarının altından çıkı çıkıveriyordu.

Altıncı katın balkonunda: Ben bütün hayatımı burada geçirmeliydim. Ahlakı üstünlükleri maddi simgelerle pekiştirmeli, yoksa yıkılıp giderler. Öyleyse, kesinlikle, insanlar üzerindeki üstünlüğüm nedir benim? Bir konum üstünlüğünden başka bir şey değil. İçimdeki insanoğlunun üstünde yer almışım ve seyrederiyordum onu. İşte bunun için Notre-Dame'in kulelerini, Eiffel Kulesi'nin sahanlığını, Sacré-Coeur'ü, Delambre Sokakı'ndaki altıncı katımı seviyorum. Bunlar eşsiz simgeler.

Bazı bazı sokağa inmek gerekiyordu; sözcüğü işe gitmek için. Boğuluyordum. İnsanlarla düzayak bir yerde birlikte olunca onları karınca yerine koymak çok güçtür. *Değerler*. Bir kez, sokakta ölmüş bir herif gör-

düm. Yüzükoyun düştü. Arka üstü çevirdiler, yüzü kaniyordu. Açık gözlerini de, solgun benzini de, kanı da gördüm. Kendi kendime: "Bir şey değil, yeni boyanmış bir resimden daha fazla heyecan verici değil. Burnunu kırmızıya boyamışlar işte, o kadar," diyordum. Ama beni bacalarımın ve ensemden yakalayan pis bir ağrı duydum, bayıldım. Bir eczaneye götürdüler, omuzlarıma vurdular, alkol içirdiler. Onları öldürecektim neredeyse.

Onların benim düşmanım olduklarını biliyordum, ama onlar bunu bilmiyorlardı. Birbirlerini seviyorlar ve dayanışma içinde yaşıyorlardı; bana gelince, gerektiği yerde yardım eli uzatacaklardı, çünkü kendi hemcinsleri olduğuma inanıyorlardı. Ama gerçeğin en küçük yanını bilselerdi beni döverlerdi. Zaten daha sonra bunu da yapular. Beni yakalayıp da *kız* olduğumu anladıkları zaman tozumu silktiler, komiserlikte iki saat sırtıma vurdular, tekme tokat giriştiler, kollarımı büktiler, pantolonumu indirdiler, sonunda gözlüklerimi yere çaptılar; ben yere kapanmış, gözlüklerimi ararken gülerlek kıcıma tekmeler atılar. Beni sonunda dövecikleri ni her zaman önceden bilmişimdir. Güçlü değilim ve kendimi savunamıyorum. Uzun süredir onlar gözlüyorlar beni: Büyüklükler yani. Sokakta, gülmek için, ne yapacağımı görmek için beni iip kakıyorlardı. Hiç sesimi çıkarmıyordum. Hiçbir şey anlamamış gibi davranıyordum. Gelgelelim onların elindeydim. Onlardan korkuyordum: Bu bir önseziydi. Ama düşünün ki onlardan nefret etmem için çok ciddi nedenlerim vardı.

Bu bakımdan, her şey, bir tabanca satın aldığım günden sonra çok daha iyi gitti! İnsan, üstünde patlayabilen ve gürtüldü çıkaran şeylerden birini sürekli taşırsa kendini güçlü hissediyor. Pazar günü onu alıyor, pantolonumun cebine şöyle sokuveriyor, dolaşmaya çıkıyordum – genellikle bulvarda dolaşırım. Onun pantolonu-

mu bir çağanoz çekştirir gibi çekştirdiğini hissediyordum; onu kalçamda buz gibi hissediyordum. Ama yavaş yavaş, bedenime değe değe ısınıyordu. Belli bir sertlikle yürüyordum; cinsel organı dikleşmekte olan, her adım atışta onu engelleyen bir adam görünüşü vardı bende. Elimi cebime sokuyor ve *nesne*'yi yokluyordum. Zaman zaman umumi helaya giriyordum –orada, içeride bile çok dikkat ediyordum, çünkü yanlarda insanlar olur– tabancamı çıkarıyordum, ağırlığını yokluyordum, siyah tırıklı kabzasına ve yarı kapalı bir gözkapığını andıran siyah tetiğine bakıyordum. Dışarıdan bakanlar, ötekiler, ayırık ayaklarını ve pantolonumun paçalarını görenler işedigimi sanıyorlardı. Ama ben umumi helalarda hiç işemem.

Bir akşam insanlara ateş etmek düşüncesi geldi aklıma. Bir cumartesi akşamıydı; Montparnasse Sokakı'nda bir otelin önünde nöbet tutan sarışını, Lea'yı aramak için çıkmışım. Bir kadınla yakın ilişkim hiç olmadı. Olsaydı kendimi soyguna uğramış hissedirdim. Onların üstüne çıkarsın, tamam, ama onlar da tüylü koca ağzlarıyla sizin apış aranızı yer bitirirler. Duyduğuma göre de bu alışverişte kazançlı çıkan onlar olurmuş. Ben kimseden bir şey istemiyorum, ama artık bir şey vermek de istemiyorum. Ya da bana, tiksintiyle boyun eğen soğuk ve sofu bir kadın gerekiydi. Her ayın ilk cumartesi günü Lea ile Duquesne Otel'i'nin bir odasına kapanıyordum. O soyunuyordum, ben de elimi sürmeden ona bakıyordum. Bazı zamanlar ne olursa pantolonumun içinde oluyordu, bazı zamanlarda da işin sonunu getirmek için eve gidecek kadar vaktim olmuyordu. O akşam onu yerinde bulamadım. Bir süre bekledim, gelmediğini görünce soğuk algınlığı geçirdiğini düşündüm. Ocak ayının başıydı; hava çok soğuktu. Üzülümüşüm: Ben hıncı yalci bir insanımdır; bu akşam çıkaracağım zevki canlandırmıştım kafamda. Odessa Caddesi'nde sık sık gö-

zümeye çarpan biraz geçkince, ama etine dolgun bir esmer vardı. Biraz geçkin kadınlardan nefret etmem: Soyundukları zaman ötekilerden daha çıplakmış gibi olurlar. Ama benim huyumu suyumu bilmiyordu, açık açık ona anlatmak da beni biraz utandırıyor. Sonra yeni yeni tanışıklıklardan kaçınırdım. Bu kadınlar kapının arkasına bir hırsız saklayabilirler ve herif üstünüze saldırır, paranızı alır. Şansınız varsa bir yumruk da yemezsiniz. Gelgelelim bu akşam nereden geldiğini bilmediğim bir kahramanlıkla eve gidip tabancamı almaya ve bir serüvene atılmaya karar verdim.

Kadına yaklaştığımda aradan bir çeyrek saat geçmişti; tabancam da cebimdeydi, artık hiçbir şeyden korkmuyordum. Yakından bakılınca daha çok acınacak bir görünüşü vardı. Karşı komşuma, çavuşun karısına benziyordu. Bundan da aşırı hoşnut oldum, çünkü uzun süreden beri canım onu çıplak görmeyi istiyordum. Çavuş gidince, pencere açık giyiniyordu; ben de onu yakalamak için genellikle perdenin arkasına gizleniyordum. Ama tuvaletini odanın dibinde yapıyordu.

Stella Otel'i'nin yalnız dördüncü katında boş bir oda vardı. Çıktık. Kadın oldukça ağırdı, soluk almak için her basamakta duruyordu. Bense pek rahattım: Göbeğime yağın kuru bir bedenim var ve solüğümün kesilmesi için dört kattan fazla olması gerekir. Dördüncü katın sahanlığında kadın durdu; derin bir soluk alarak sağ elini kalbine bastırdı. Sol elinde de odanın anahtarını tutuyordu.

Bana gülümsemeye çalışarak,

— Yükses, dedi.

Hiç yanıt vermeden elinden anahtarı aldım, kapıyı açtım. Tabancamı cebimin içinde önüme çevirerek sol elimle tutuyordum, elektrik düğmesini çevirene kadar da elimden bırakmadım. Oda boştu. Lavaboya bir kalıp yeşil sabun koymuşlardı. Gülümsedim: Benim

için bidelerin, sabun kalıplarının hiçbir önemi yoktu. Kadın arkamda durmadan soluyordu, bu beni coşkılandırıyor. Döndüm; bana dudaklarını uzattı. Kadını ittim.

— Soyun, dedim.

Tüylü bir koltuk vardı, rahatça oturdum. Bu gibi durumlarda sigara içemediğime üzülürüm. Kadın, giysisini çıkardı, sonra bana kuşkuyla bir göz atarak durdu. Arkaya doğru kaykılarak,

— Adın ne senin, dedim.

— Renée.

— Peki Renée, çabuk ol, bekliyorum.

— Sen soyunmuyor musun?

— Hadi, hadi, dedim ona, sen işine bak, benimle uğraşma.

Donunu ayaklarına indirdi, sonra çıkarıp suryenile birlikte özenle giysisinin üstüne koydu.

— Sen küçük bir yaramaz, bir tembel misin yoksa şekerim, diye sordu kadın. İster misin karıcığın her işi yapsın?

Aynı zamanda bana doğru geldi, oturduğum koltuğun dirseklerine elleriyle dayanarak bütün ağırlığıyla bacaklarının arasına diz çökmeye kalktı. Kadını sertçe kaldırarak:

— Böyle değil, böyle değil, dedim.

Şaşkınlıkla bana bakıyordu.

— Ne yapayım istiyorsun ama?

— Hiç. Yürü, dolaş, senden daha fazlasını istemiyorum.

Beceriksiz bir tavırla bir boydan bir boyaya yürümeye başladı. Kadınların çıplakken yürümeleri kadar hiçbir şey canlarını sıkamaz. Topuklarını yere basmaya alışık değildir. Yosma sırtını kamburlaştırıyor ve kollarını salveriyordu. Bense pek hoşnutum; burada bir koltuğa sakın sakın oturmuş, boşgazına kadar giyinik bir

durumda, eldivenlerim bile elimde; şu geçkin kadınsa benim emrim üzerine çırılçıplak soyunmuş, çevremde dolanıp duruyor.

Başını bana doğru döndürdü, görünüşü kurtarmak için fetanca gülümsedi.

— Beni güzel mi buluyorsun? Göz banyosu mu yapıyorsun?

— İlgilenme sen.

Birden dışa vurduğu bir isteksizlikle:

— Söyle bakalım, dedi, beni böyle uzun zaman yürütmek niyetinde misin?

— Otur.

Yatağın üstüne oturdu; sessizce birbirimize baktık. Tüyleri diken diken olmuştu. Duvarın öteki yanından bir çalar saatin tik takları duyuluyordu. Birdenbire:

— Aç bacaklarımı, dedim.

Bir çeyrek saniye duraksadı, sonra boyun eğdi. Bacaklarının arasına baktım ve burnumdan soludum. Sonra öyle bir güldüm, öyle bir güldüm ki gözlerimden yaşlar geldi. Kadına yalnızca:

— Anladın mı, dedim.

Ve yeniden gülmeye başladım.

Aptalca bana baktı, sonra kıpkırmızı oldu, bacaklarını kapattı.

Dişlerinin arasından,

— Aptal, dedi.

Ama ben bir güzel güldüm, sonunda ayağa fırladı, iskemlenin üstündeki sutyenini aldı.

— Yooo, dedim kadına, daha bitmedi. Şimdi sana elli frank vereceğim, ama paramın karşılığı isterim.

Kadın sinirli sinirli külotunu da aldı.

— Yetti artık, anlıyor musun? Ne istiyorsun bilmiyorum. Beni buraya dalga geçmek için çıkardınsa...

Sonunda tabancamı çıkardım, kadına gösterdim. Ciddi bir tavırla bana baktı, hiçbir şey demeden külotunu bırakıverdi.

— Yürü, dedim. Dolaş.

Beş dakika dolaştı. Sonra kamışımı eline verdim ve kadını uğraştırdım. Donumun ıslandığını hissedince ayağa kalktum, kadına elli franklık bir kâğıt para uzattım. Kadın parayı aldı.

— Hoşça kal, diye ekledim. Bu paraya karşılık seni pek yormadım.

Kadını bir elinde sutyeni, ötekinde elli franklık kâğıt parayla odanın ortasında çırılçıplak bırakıp gittim. Verdiğim paradan yana içim sızlamıyordu: Kadını şaşırtmışım. Bir orospu böyle kolay kolay şaşırtılmazdı. Merdivenleri inerken: "İşte benim istediğim, herkesi şaşırtmak," diye düşündüm. Bir çocuk gibi sevinçliydim. Yeşil sabunu alıp götürmüştüm; eve gelince parmaklarımin arasında inceliyeye ve uzun zaman emilmiş naneli bir bonbon şekerine benzeyinceye kadar sabunu sıcak suyun altında uzun uzun ovuşturdum.

Gece sıçrayarak uyandım; kadının yüzünü, tabancamı gösterdiğim zaman gözlerinin aldığı şekli ve her adım atışında hoplayan yağlı karnını yine gördüm.

Kendi kendime, amma aptalmışım, dedim. Acı bir pişmanlık duydum. Oradayken ateş etmeli, o karnı kalbura çevirmeliydim. O gece ve daha sonraki üç gece, rüyamda göbeğinin çevresine dizilmiş altı tane küçük kırmızı delik gördüm.

Sonraları, tabancam olmadan artık sokağa çıkmadım. İnsanların sırtına bakıyordum ve yürüyüşlerine göre, üstlerine ateş etsem nasıl yere yuvarlanırlar, diye aklımdan geçiriyordum. Pazar günü klasik müzik konserlerinin çıkış yerine, Châtelet'in önüne gidip dolaşmayı âdet edindim. Saat altıya doğru bir zil sesi duyuyordum, yer gösterici kadınlar camlı kapıları açıp kan-

calarını tutturuyorlardı. Bu başlangıçtı. Kalabalık ağır ağır boşalıyordu. İnsanlar, gözleri hâlâ hülyalı, yürekleri hâlâ tatlı duygularla dolu, kararsız adımlarla yürüyorlardı. İçlerinde çevresine şaşkın şaşkın bakan pek çok kişi vardı. Sokak onlara masmavi görünüyor olmalıydı. Üstelik gizemli bir gülüşle gülüyorlardı. Bir dünyadan ötekine geçiyorlardı. Öbür dünyada onları bekleyen bendim, ben. Sağ elimi pantolonuma daldırmaştım ve olanca gücümle silahımın kabzasını sıkıyordum. Bir süre sonra kendimi üstlerine ateş ederken *görüydüm*. Sazları devirir gibi yere yıkıyordum onları, birbirlerinin üstüne düşüyorlardı; hayatta kalanlar telaşa kapılıp kapının camlarını kırıp gerisin geriye tiyatrodan içeri dalyıyorlardı. Çok sinir bozucu bir oyundu bu. Ellerim titriyordu sonunda ve kendime gelmek için Dreher'e gidip bir konyak içmek zorunda kalıyordum.

Kadınları öldürmezdim. Bağrsaklarına ateş ederdim. Ya da dans ettirmek için baldırlarına.

Henüz bir şey karar vermemiştim. Kararım kesinmiş gibi davranmayı yeğledim. İşe, önemsiz ayrıntıları düzene koymakla başladım. Denfert-Rochereau Fuarı'nda, bir kapalı atış yerinde kendimi yetiştirdim. He deflerim pek öyle büyük değildi, ama insanlar, özellikle yakından ateş edildiğinde geniş bir hedef oluşturlar. Sonra kendimi tanıtmak işiyle uğraştım. Bütün arkadaşlarımın işyerinde toplandığı bir günü seçtim. Bir pazar-tesi sabahı. Her ne kadar ellerini sıkarken dehşete kapılsam da görünüşte aram çok iyiydi onlarla. Günaydın demek için eldivenlerini çıkarıyorlardı; eldivenlerini sıyırlarken el ayağının çizik çizik ve yağlı çıplaklığını ortaya sererek pamaklarından yavaşça eldiveni çıkarırken müstehce bir havaları vardı. Bense hep eldivenliydim.

Pazartesi sa'ahı önemli bir şey olmadı. Ticaret bölümünün yazıcısı, makbuzları getirdi bıraktı bize. Le-

mercier, kızı kıbarca takıldı, kız gidince de bıkın bir çokbilmilikle kızın güzelliğini sayıp döktüler. Sonra Lindbergh üzerine konuşuldu. Lindbergh'i pek seviyorlardı.

– Ben siyah kahramanları severim, dedim.
– Zenciler mi, diye sordu Massé.
– Hayır. Büyücü denen siyahları. Lindberg beyaz bir kahramandır, beni ilgilendirmez.
– Git gör bakalım Atlantik'i geçmek kolay mı, dedi Bouxin, sertçe.

Onlara siyah kahramandan ne anladığımı anlattım.
– Bir anarşist, diye özetledi Lemercier.

Yavaşça:

– Hayır, dedim, anarşistler kendi tarzlarındaki adamları severler.

– Öyleyse kafadan sakat biri olmalı.

Bu sırada, mürekkep yalamışın biri olan, Massé araya girdi:

– Ben sizin kahramanınızı anladım, dedi bana. Adı Herostratos. Tanınmış biri olmak istiyordu; bunun için dünyanın yedi harikasıdan biri olan Efes Tapınağı'nı yakmaktan başka bir şey bulamadı.

– Ya tapınağı yapan minarın adı neydi?

– Pek anımsamıyorum, diye itiraf etti, sanıyorum adı bilinmiyor.

– Sahi mi? Herostratos'un adını anımsıyorsanız ama? Görüyorsunuz ki pek de yanlış hesap yapmamış.

Konuşma bu sözlerle son buldu, ama ben iyice sakinildim. Bunu zamanı gelince anımsayacaklardı. Bense, şimdiye kadar Herostratos adını hiç duymamıştım; ama hikâyesi beni yüreklerdirdi. Öleli iki bin yıldan fazla olmuştu, yapığı işse siyah bir elmas gibi parıldayıp duruyordu. Alın yazımın kısa ve dokunaklı olacağına inanmaya başladım. Bu beni önceleri korkuttu, sonra sonra alışmaya başladım. Bu durum belli bir biçimde ele al-

nursa tüyler ürperticidir, ama öte yandan, geçen zamana azımsanmayacak bir güç ve güzellik verir. Sokağa indigimde, bedenimde tuhaf bir güç hissediyordum. Üstümde tabancam oluyordu; patlayan ve gürültü yapan şu nesne. Ama kendime güvenim bu nesneden ileri gelmiyordu, bu benden kaynaklanıyordu. Tabancalar, çatpatlar ve bombalar cinsinden bir varlıktım. Ben de bir gün, karanlık ömrümün sonunda, patlayacak ve magnezyum parıltısı gibi şiddetli ve kısa bir alevle dünyayı aydınlatacaktım. Bu döneme doğru, birçok geceler aynı düşü görür oldum. Bir anarşistim. Çar'ın geçeceği yola pusukuruyordum ve üzerimde bomba vardı. Alay, belirtilen saatte geçiyordu, bomba patlıyor ve kalabalığın gözü önünde ben, Çar ve giyimli kuşamlı üç subay, havaya uçuyorduk.

İşe haftalardır gitmiyordum. Bulvarlarda, gelecekteki kurbanlarım arasında geziniyordum ya da odama kapanıyor, tasarımlar yapıyordum. Ekim ayı başında işimden çıkarıldım. Boş vakitlerimi aşağıdaki mektubu kaleme alarak, yüz iki kopya çıkararak değerlendiriyordum.

"Bayım,

Tanınmış birisiniz, kitaplarınız otuz bin basılıyor. Bunun nedenini size söyleyeyim. İnsanları seviyorsunuz da ondan. İnsancılık kanınızda var. Talihin işi bu. Topluluk içinde olduğunuzda çek gibi açıyorsunuz. Hemcinslerinizden birini görür görmez, tanımasanız bile, ona karşı kanınızın kaynadığını hissediyorsunuz. Bedenine, kokuşma biçimine, istenildiği zaman açılıp kapanan bacaklarına ve özellikle ellerine bayılıyorsunuz, ellerine. Her elde beş parmak olması ve başparmağın öteki parmakların karşısına çıkartılabileceği hoşunuza gidiyor. Yanınızdaki komşunuz masanın üstünden bir fincan aldığı zaman haz duyusunun

yorsunuz, çünkü insana özgü ve kitaplarınızda sık sık betimlediğiniz, maymunun hareketinden daha az yumuşak ve daha az hızlı olan bir fincan tuma biçimi var, ama daha zekice, değil mi? İnsanın etini, yeniden hareket etmeye alışan bir ağır yaralının yürüyüşünü, her adımda yeniden icat eder gibi olan görünüşünü ve yitici hayvanların bile dayanamayacağı eşsiz bakışını da seviyorsunuz. İnsana kendi kendinden söz etmek için uygun olan söyleyiş biçimini bulmak da kolaydı sizin için. Edepli, ama çulğun bir biçim. İnsanlar kitaplarınızın üstüne ıstahla atlıyor, onları rahat bir koltukta okuyorlar, sizin onlara ulaştırdığınız bahtsız ve ölçülü büyük aşkı düşünüyorlar ve bu birçok şeyin avuntusu demek oluyor onlar için; çirkin olmanın, kötü olmanın, aldatılmış koca olmanın, yılbaşında ayıklarının artmamış olmasının avuntusu. Son romanınız övülerek dillerde dolaşıyor. İyi bir çalışma.

"İnsanları sevmeyen bir insanın olabileceğini bilmek sizi meraklandıracaktır sanıyorum. İşte ben, hem de öylesine az seviyorum ki onları, yarım düzinesini hemen şimdi öldürebilirim. Belki kendi kendinize sorarsınız: Neden *yalnızca* yarım düzine diye? Çünkü tabancam altı mermi alıyor. İşte bir canavarlık, değil mi? Üstelik de tam anlamıyla siyaset dışı bir davranış. Ama size diyorum ki: ben onları *sevemem*. Ne hissettiğinizi çok iyi anlıyorum. Ama onlarda sizi çeken şey beni tiksindiriyor. Bir iktisat dergisini sol eliyle karıştırarak edepli yemek yiyen adamlar gördüm ben de sizin gibi. Folklorın sofrasında olmayı yeglemem benim hatam mı? Yüz çizgilerini bir yana bırakırsanız, insan yüzüyle hiçbir şey yapamaz. Ağzını kapalı tutarak bir şey gevelediği zaman ağ-

zının kenarları iner ve kalkar, sanki durmaksızın dinginlikten ağlamaklı bir şaşkınlığa geçer gibidir. Siz bunu seversiniz, biliyorum, siz buna Zihin'in uyanıklığı diyorsunuz. Ama bu benim midemi bulandırıyor, nedendir bilmiyorum, ben doğuştan böyleyim.

"Aramızda ancak b'ir zevk ayrımı olsaydı rahatsız etmeyecektim sizi. Ama her şey sizin yetenğiniz varmış da benim yokmuş gibisine akıp gidiyor. Amerikanvari hazırlanmış istakozu sevip sevmekte özgürüm, ama insanları sevmiyorsam bir zavallıyım ve günışığında bana yer yok. Onlar hayatın anlamını kendi tekellerine aldılar. Umarım ki söylemek istediğimi anlıyorsunuz. Üstünde: 'İnsancıl olmayan buraya giremez' yazılı kapıları otuz üç yıldır zorluyorum işte. Giriştığım her şeyi bırakmak zorunda kaldım. Ya uyumsuz ve mahkûm edilmiş bir girişimi ya da er geç onların çıkarına yönelmesi gereken bir girişimi seçmek gerekiyordu. İnsanlara kesin olarak aktarmadığım düşünceleri kendimden ayırmayı, düzene koymayı başaramıyordum. Düşünceler, hafif organik devinimler olarak içimde kalıyordu. Kullandığım araçlar da öyle, başkalarına ait olduklarını hissediyordum. Örneğin sözcükler: *Bana ait* sözcükler olsun isterdim. Ama kullandığım bu sözcükler, bilmiyorum kaç bilinçte sürüklenirdi. Sözcükler, başkalarında kazandıkları alışkanlık gereğince benim kafamda kendi kendilerine düzene giriyor ve size yazarken, bu sözcükleri kullanırken tiksinti duyuyorum. Ama bu son aralık. Size söyledim: İnsanları sevmek gerekiyor ya da ufak tefek işlerle uğraşmanıza izin verilirse bu yeter. İyi, ama ben ufak tefek işlerle uğraşmak istemiyorum. Şimdi tabancamı kapıyorum gibi soka-

ğa ineceğim ve onlara *karşı* bakalım ne yapabilir miş göreceğiz. Hoşça kalın bayım, karşılaştığım insan siz de olabilirsiniz. Kafanızı patlatacağım zaman duyacağım zevki siz hiç bilemeyeceksiniz. Böyle olmazsa -büyük bir olasılıkla böyle olmayacak- yarının gazetelerini bir okuyun. Gazetede Paul Hilbert adına birinin bir öfke ânında sokağa fırlayıp Edgar-Quinet Bulvarı'nda beş yayayı temizlediğini yazdığını göreceksiniz. Bütün yük günlük gazete haberlerinin ne anlam taşıdığını sizin kadar kimse bilmez. Benim 'öfkeli' bir adam olmadığımı anlayacaksınız şu halde. Tam tersi, ben çok sakinim ve en derin duygularımın kabulünü rica ederim bayım."

"Paul HILBERT"

Yüz iki mektubu yüz iki zarfın içine koydum ve zarfların üzerine yüz iki Fransız yazarının adreslerini yazdım. Sonra altı yapraklık pul destesiyle hepsini masanın çekmecesine koydum.

Bunu izleyen on beş gün içinde dışarı pek az çıktım, yavaş yavaş suçumla baş başa kalmaya çalışıyordum. Bazı bazı gidip baktığım aynada yüzümün değişimlerini zevkle gözliyordum. Gözler büyümüş, bütün yüzü kaplamıştı. Kelebek gözleklerin altında siyah ve yumuşaktılar ve gezegenler gibi döndürüyordum onları. Sanatçının ve katilin güzel gözleri. Ama kıymı yaptık-tan hemen sonra iyiden iyiye değişeceğini umuyordum. Şu iki güzel kızın resimlerini gördüm, hanımlarını öldüren ve doğrayan hizmetçilerin resimlerini. *Önceki* ve *sonraki* resimlerini gördüm. *Önce*, yüzleri nazlı çiçekler gibi pike yakalarının üstünde salınıp duruyordu. Sağlık ve iştah açıcı bir temizlik sağıyorlardı. Belli belirsiz bir maşa darbesiyle saçları aynı biçimde kıvrılmıştı. Üstelik, kıvrık saçlarından, yakalarından ve fotoğraflarda re-

sim çekirmeye gelmiş havasında oluşlarından daha da güven verici olan bir kızkardeş benzerlikleri vardı; öylesine baskın olan benzerlikleri kan bağlarını ve aynı aile kökünden gelme özelliklerini hemen öne çıkarıyordu. *Sonra*, yüzleri yangınlar gibi ısl ısl aynılanıyordu. İleride uçurulacak olan kellenin çıplak boynu vardı kızlar da. Her yerde çizgiler, korkunun ve kinin ürktücü çizgiler, kıvrımlar, yüzlerinde tırnaklı bir hayvan koşuturup durmuş gibi ette oluşmuş çukurluklar. Sonra bu gözler, her zaman büyük kara ve dipsiz gözler – benimkiler gibi. Gelgelelim artık birbirlerine benzemiyorlardı. Her biri ortak suçlarının anısını kendine göre taşıyordu. "Bu kimsesiz, masum kız yüzlerini bu kadar değiştirmek için talihin büyük payı olan korkunç bir cinayet yetiyorsa, olduğu gibi benim tarafımdan tasarlanmış ve düzenlenmiş bir cinayetten neler umabilirim?" dedim kendim kendime. Beni ele geçirecek, fazlasıyla insani olan iğrençliği yerle bir edecekti... Bir suş, onu işleyenin yaşamını ikiye böler. İnsanın geri dönmeyi istediği zamanlar vardır mutlaka, ama orada, sizin ardınızda, yolunuzu keser bu parıldayan maden. Kendi suçumdan zevk almak, ezici ağırlığını hissetmek için ancak bir tek saat istiyordum. Bu saat, bütünüyle benim olsun diye her şeyi düzenleyeceğim. Odesa Sokağı'nın yukarısında suçu işlemeye karar verdim. Onlar ölüleriyle uğraşırken kaçmak için şaşkınlıktan yararlanacaktım. Koşacak, Edgar-Quinet Bulvarı'nı geçecek, hızla Delambre Sokağı'na dalacaktım. Oturduğum binaya ulaşmam için olsa olsa otuz saniyeye gereksinimim olurdu. Bu sırada peşime düşenler daha Edgar-Quinet Bulvarı'nda olurlar, izimi kaybederler ve izi bulmaları için bir saatten fazla gerekirdi kesinlikle. Onları evde bekleyecek, kapımı vurduklarını işitiğim zaman tabancamı yeniden dolduracak ve ağzıma ateş edecektim.

Alabildiğine yaşıyordum. Sabah akşam bana iyi yemekler getiren Vavin Sokağı'ndaki bir lokantacıyla anlaşıyordum. Lokantacının yamağı kapıyı çalıyordu, açmıyordum; birkaç dakika bekliyordum, sonra kapımı açıyordum ve yere konmuş koca tepsiyi görüyordum; buğusu rüten içi dolu tabaklar.

27 Ekim akşam saat altıda yanımda on yedi buçuk frank kalmıştı. Tabancamı ve mektup paketini aldım, aşığı indim. Yapacağımı yaptıktan sonra çabucak içeri girebilmem için de kapıyı kapatmadan çıktım. Kendimi iyi hissetmiyordum, ellerim buz gibiydi, kan başıma çıkmıştı, gözlerim batıyordu. Mağazalara, Hôtel des Ecoles'e, kalemlerimi aldığım kırtasiyeciye baktım, ama onları tanımadım. Kendi kendime: "Bu sokak da ne?" diyordum. Montparnasse Bulvarı insanlarla doluydu. Dirsekleri ya da omuzlarıyla bana çarpıyorlar, vuruyorlar, yaslanıyorlardı. Kendimi çalkantıya bıraktım, aralımdan sıyrılmaya gücüm yetmiyordu. Birdenbire bu kalabalığın içinde kendimi yalnız ve küçük hissettim. İsteseler bana kötülük edebilecek gibiydiler! Cebimdeki silah yüzünden de korkuyordum. Onun orada olduğunu anlayacaklarmış gibime geliyordu. Sert sert bana bakacaklar, hayvan pengelerini andıran elleriyle bana vurarak neşeli bir saldırganlıkla "Haydi... Haydi..." diyeceklerdi. Linç edilmek! Beni başlarının üzerine, havayın doğru atılacaklar ve ben de kukla gibi yeniden kollarının arasına düşecektim. Ertesi gün, tasarımı uygulamasını daha akıllıca kafamdan geçirdim. Akşam yemeğini on altı frank seksen santim ödeyerek *Coupol*'de yedim. Geri kalan yetmiş santimi dereye attım.

Üç gün yemeden, uyumadan odamda kaldım. Kepenklere kapatmıştım; ne pencerelere yaklaşılmaya, ne de ışığı yakmaya cesaret edebiliyordum. Pazar günü biri kapımı tıklattı. Nefesimi tuttum, bekledim. Bir dakika sonra yine çalındı. Ayaklarımın ucuna basarak kapıya

yaklaştım, gözümü anahtar deliğine uydurdum. Ancak siyah bir kumaş parçası ve bir düğme gördüm. Herif yihine çaldı, sonra aşağıya indi. Kim olduğunu anlayamadım. Geceleyin, palmyeler, akan sular, bir kubbenin üstünde menekşe rengi bir gök, ferahlatıcı şeyler gibi hayaller gördüm. Susamıyordum, çünkü zaman zaman gidip musluktan su içiyordum. Ama acıkmıştım. Esmer orospuyu da gördüm. Burası, köye tam yirmi fersah uzakta Causses Noires'da yaptığım bir şatoydı. Kadının çıplaktı ve benimle yalnızdı. Tabancamı doğrultup diz üstü çökmeye zorladım onu, emekleyerek koşmaya zorladım. Sonra bir direğe bağladım, ne yapacağımı uzun uzun anlattıktan sonra kurşunlarla kalbura çevirdim onu. Bu görüntüler beni öylesine etkiledi ki kendi kendime doyumla ulaşmak zorunda kaldım. Sonra karanlıkta hareketsiz durdum; kafam bomboştu. Eşyalar çıtırdamaya başladı. Saat sabahın beşiydi. Odamdan çıkmak için ne isteseler verirdim, ama sokakta dolaşan insanlar vardı, aşağıya inmiyordum.

Gün doğdu. Açlığımı artık duymuyordum, ama terlemeye başladım. Gömleğim su içinde kalmıştı. Dışarıda güneş vardı. Sonra düşündüm: "Karanlıkta, kapalı bir odada büzülüp kalmış O. Üç günden beri ne yedi ne uyudu O. Kapsı çalındı, açmadı O. Şimdi neredeyse aşağıya incek ve öldürecek O." Kendimden korkuyordum. Akşamın saat altısında açlık yine yakama yapıştı. Öfkeden delirmiştim. Bir süre eşyaların arasında oraya buraya çaptım; sonra odanın, mutfak, tuvaletlerin elektrikliğini yaktım. Avaz avaz şarkı söylemeye başladım, ellerimi yıkadım ve dışarı çıktım. Tam tamına iki dakika gerekti bütün mektuplarımı kuruya atmak için: Onarlı paketler halinde tıktırıyordum. Birkaç zarfı bu yüzden buruşturmak zorunda kaldım. Sonra Odessa So-kağı'na kadar Montparnasse Bulvarı'ndan gittim. Bir

gömlekçi dükkânının aynası önünde durdum, yüzümü görüncü "Bu akşam tam zamanı," diye düşündüm.

Bir gaz lambasından pek uzaklaşmadan Odessa So-kağı'nın yukarısında dikilip bekleddim. İki kadın geçti. Kol kola girmişlerdi:

— Bütün pencereleri halıyla kaplamışlardı, dedi sarışın, bunlar memleketi temsil eden soylulardı.

Öteki:

— Meteliksizler mi, diye sordu.

— Her gün beş Louis Altını getiren bir işi kabul etmek için meteliksiz olmaya gerek yok.

— Beş altın mı, dedi sarışın, gözleri kamaşarak.

Tam yanımdan geçerken ekledi:

— Hem sonra, atalarının kılığına bürünmek eğlenceli de olmali diye düşünüyorum.

Uzaklaştılar. Üşümüşüm, ama alabilirdiğine terliyordum. Bir süre sonra, üç adamın geldiğini gördüm, geçip gitmelerine aldırmadım, bana altı tane gerekiyordu. Solda olan bana baktı ve dilini şaklattı. Gözlerimi başka yana çevirdim.

Saat yediyi beş geçe birbirine yakın gelen iki topluluk Edgar-Quinet Bulvarı'ndan döküldü kalabalığın içinden. Bir kadın, bir erkek ve iki çocuk vardı. Onların ardından üç yaşlı kadın geliyordu. Öne doğru bir adım attım. Kadının kızmış bir hali vardı ve küçük oğlanı kolundan tutmuş tartaklıyordu. Adam tekdüze bir sesle:

— Bok soyu bu yumurcak, dedi.

Kalbim öyle hızlı çarptı ki kollarımda bir ağrı duydum. İlerledim, önlerinde hareketsiz dikildim. Parmaklarım cebimde tetüğün çevresinde sırlıslıklamı.

— İzninizle, dedi adam beni itekleyerek.

Dairemin kapısını kapamış olduğum aklıma geldi ve bu duraklatı ben. Kapıyı açmam için bana değeri çok olan ufak bir zaman gerekecekti. Gerisin geri

döndüm, makineleşmiş gibi onların ardından gittim. Ama artık onlara ateş etmek niyetinde değildim. Bulvarın kalabalığı içinde kayboldular. Ben duvara dayandım. Saatin sekizi ve dokuzu vurduğunu duydum. Kendi kendime "Zaten ölmüş olan bu insanların niçin öldürmek gerekiyor?" diye tekrar ediyordum. İçimden gülmek geliyordu. Bir köpek geldi ayaklarımı kokladı.

İri bir adam yanımdan geçince irkildim, adımlarımı ona uydurdum. Şapkasıyla pardösüsünün arasındaki kırmızı ensesinin kıvrımını görüyordum. Sallana sallana yürüyordu ve kuvvetle soluyordu; sağlam bir görünüşü vardı. Tabancamı çıkardım. Parlak ve soğuktu, beni tiksindiriyordu, ne yapmam gerektiğini pek iyi anımsamıyordum. Bazen tabancama, bazen de adamın ensesine baktıyordum. Ensenin kıvrımı, gülümseyen ve acı duyan bir ağız gibi, bana gülümsüyordu. Tabancamı bir pis su izgarasına atıp atmamayı soruyordum kendi kendime.

Birdenbire herif bana döndü, kızgın bir tavırla bana baktı. Bir adım geriledim.

— Size... Soracaktım...

Beni dinler gibi gözükmüyordu, ellerime bakıyordu. Güçlülükle sonunu getirdim.

— Gaieté Sokağı'nın neredede olduğunu söyler misiniz bana?

Yüzü iriydi ve dudakları titriyordu. Bir şey söylemedi, elini uzattı. Tekrar geriledim.

— İstiyordum ki... dedim.

Aynı anda neredeyse ulumaya başlayacağımı *anladım*. İstemiyordum bunu: Karnına üç kurşun sıktım. Aptalca bir görünüşle yere yıkıldı, dizlerinin üstüne ve baş sol omzuna düştü.

— Hıyar oğlu hıyar, dedim, hıyar!

Kirişi kırdım. Öksürdüğünü duydum. Bağışmalar ve ardında koşuşmalar da duydum. Biri: "N'oluyor, kavra mı var?" diye sordu, sonra hemen arkasından:

"Katil! Katil!" diye bağırıyorlardı. Bu bağışmaların beni ilgilendirdiğini düşünmüyordum. Ama çocukluğumda duyduğum itfaiyenin canavar düükleri gibi uğursuz geliyordu bana. Uğursuz ve biraz da gülünç. Bacaklarımın bütün gücüyle koşuyordum.

Yalnızca affedilemeyecek bir yanlış yapmıştım: Edgar-Quinet Bulvarı'na doğru Odessa Sokağı'ndan gideceğim yerde, *oradan Montparnasse Bulvarı'na doğru iniyordum*. Farkına vardığımda çok geçti artık. Kalabalığın tam-orta yerindeydim, şaşkın yüzler bana doğru dönüyorlardı (Tüylü yeşil bir şapkası olan çok boyalı bir kadının yüzünü anımsıyorum), arkamda katil diye bağırarak Odessa Sokağı'nın aptallarının sesini iştiriyordum. Bir el omzuma dokundu. Sonra kafam bozuldu. Bu kalabalığın içinde boğulup gitmek istemiyordum. İki el daha ateş ettim. İnsanlar bağışmaya başladılar ve kaçıyorlardı. Koşarak bir kahveye girdim. Geçtiğim yerlerde müşteriler ayağa kalktılar, ama beni durdurmaya yetemediler, bir boydan bir boyaya kahvenin içinden geçtim, gidip tuvalete kapandım. Tabancamda bir kurşun vardı daha.

Bir zaman geçti. Soluk soluğaydım ve tıkıyordum. Her yerde müthiş bir sessizlik vardı, sanki insanın özellikle bütün bütüne susmuşlardı. Silahımı gözlerimin hizasına kadar kaldırdım ve siyah, yuvarlak küçük deliğini gördüm: Kurşun oradan çıkacaktı, barut yüzümü yakacaktı. Kolumu bırakıverdim, bekledim. Bir zaman sonra sessiz adımlarla yaklaştılar. Yerden ayak seslerine bakılırsa kalabalık olmalıydılar. Biraz fısıldaştılar, sonra sustular. Bense hep soluyordum ve solumamı duyduklarını düşünüyordum. Biri yavaşça yaklaştı, kapının tokmağını sarstı. Kurşunlarımdan sakınmak için duvara yaslanmış olmalıydı. Birden ateş etmek istedim; ama son kurşun benimdi.

"Ne bekliyorlar?" diye sordum kendi kendime. "Kapiya yklenirlerse ve *bemen* kapıyı kırarlarsa, kendimi öldürecek zamanım olmaz, beni canlı yakalarlar." Ama acele etmiyorlardı, bana hep ölecek boş vakit bırakıyorlardı. Aptallar, korkuyorlardı.

Bir süre sonra bir ses yükseldi:

– Haydi açın, size kötülük etmeyeceğiz.

Bir sessizlik oldu ve aynı ses yeniden:

– Kaçamayacağınızı pekâlâ biliyorsunuz, dedi.

Karşılık vermedim, hep soluyordum. Kendime ateş etmek cesaretini bulmak için: "Beni yakalarlarsa döverler, dişlerimi kırarlar, belki de bir gözümü patlatırlar," diyordum kendi kendime. O koca herifin ölüp ölmediğini bilmek isterdim doğrusu. Belki de onu yalnızca yaralamıştım... Öteki iki kurşun da belki kimseyi yaralamamıştı. Bir şeyler hazırlıyorlardı, yerde ağır bir şey çekiyor gibiydiler? Silahımın namlusunu hızla aēzıma soktum, onu kuvvetle ısırdım. Ama tetiēi çekemedim, parmaēımı tetiēe bile gtremedim. Her şey yeniden sessizliēe gömüldü.

Sonra tabancayı yere atıp onlara kapıyı atım.

EK 6

LLOYD ALEXANDER'IN ÇEVİRİSİ

EROSTRATUS

You really have to see men from above. I put out the light and went to the window: they never suspected for a moment you could watch them from up there. They're careful of their fronts, sometimes of their backs, but their whole effect is calculated for spectators of about five feet eight. Who ever thought about the shape of a derby hat seen from the seventh floor? They neglect protecting their heads and shoulders with bright colors and garish clothes, they don't know how to fight this great enemy of Humanity, the downward perspective. I leaned on the window sill and began to laugh: where was this wonderful upright stance they're so proud of: they were crushed against the sidewalk and two long legs jumped out from under their shoulders.

On a seventh floor balcony: that's where I should have spent my whole life. You have to prop up moral superiorities with material symbols or else they'll tumble. But exactly what is my superiority over men? Superiority of position, nothing more: I have placed myself above the human within me and I study it. That's why I always liked the towers of Notre-Dame, the platforms of the Eiffel Tower, the Sacré-Coeur, my seventh floor on the Rue Delambre. These are excellent symbols.

Sometimes I had to go down into the street. To the office, for example. I stifled. It's much harder to consider people as ants when you're on the same plane as they are: they *touch* you. Once I saw a dead man in the street. He had fallen on his face. They turned him over, he was bleeding. I saw his open eyes and his cockeyed look and all the blood. I said to myself, "It's nothing, it's no more touching then wet paint. They painted his nose red, that's all." But I felt a nasty softness in my legs and neck and I fainted. They took me into a drugstore, gave me a few slaps on the face and a drink. I could have killed them.

I knew they were my enemies but they didn't know it. They liked each other, they rubbed elbows; they would even have given me a hand, here and there, because they thought I was like

them. But if they could have guessed the least bit of the truth, they would have beaten me. They did later, anyhow. When they got me and knew *who* I was, they gave me the works; they beat me up for two hours in the station house, they slapped me and punched me and twisted my arms, they ripped off my pants and to finish they threw my glasses on the floor and while I looked for them, on all fours, they laughed and kicked me. I always knew they'd end up beating me; I'm not strong and I can't defend myself. Some of them had been on the lookout for me for a long time: the big ones. In the street they'd bump into me to see what I'd do. I said nothing. I acted as if I didn't understand. But they still got me. I was afraid of them: it was a foreboding. But don't think I didn't have more serious reasons for hating them.

As far as that was concerned, everything went along much better starting from the day I bought a revolver. You feel strong when you assiduously carry on your person something that can explode and make a noise. I took it every Sunday, I simply put it in my pants pocket and then went out for a walk—generally along the boulevards. I felt it pulling at my pants like a crab, I felt it cold against my thigh. But little by little it got warmer with the contact of my body. I walked with a certain stiffness, I looked like a man with a hard-on, with his thing sticking out at every step. I slipped my hand in my pocket and felt the *object*. From time to time I went into a *winoir*—even in there I had to be careful because I often had neighbors—I took out my revolver, I felt the weight of it, I looked at its black checkered butt and its trigger that looked like a half-closed eyelid. The others, the ones who saw me from the outside, thought I was pissing. But I never piss in the *winoirs*.

One night I got the idea of shooting people. It was a Saturday evening, I had gone out to pick up Lea, a blonde who works out in front of a hotel on the Rue Montparnasse. I never had intercourse with a woman: I would have felt robbed. You get on top of them, of course, but they eat you up with their big hairy mouth and, from what I hear, they're the ones—by a long shot—who gain on the deal. I don't ask anybody for anything, but I don't give anything, either. Or else I'd have to have a cold, pious woman who would give in to me with disgust. The first Saturday of every month I went to one of the rooms in the Hotel Duquesne with Lea. She undressed and I watched her without touching her. Sometimes I went off in my pants all by myself, other times I had time to get home and finish it. That night I didn't find her.

I waited for a little while and, as I didn't see her coming, I supposed she had a cold. It was the beginning of January and it was very cold. I was desolated: I'm the imaginative kind and I had pictured to myself all the pleasure I would have gotten from the evening. On the Rue Odessa there was a brunette I had often noticed, a little ripe but firm and plump: I don't exactly despise ripe women: when they're undressed they look more naked than the others. But she didn't know anything of my wants and I was a little scared to ask her right off the bat. And then I don't care too much for new acquaintances: these women can be hiding some thing behind a door, and after, the man suddenly jumps out and takes your money. You're lucky if you get off without a beating. Still, that evening I had nerve, I decided to go back to my place, pick up the revolver and try my luck.

So when I went up to this woman, fifteen minutes later, my gun was in my pocket and I wasn't afraid of anything. Looking at her closely, she seemed rather miserable. She looked like my neighbor across the way, the wife of the police sergeant, and I was very pleased because I'd been wanting to see her naked for a long time. She dressed with the window open when the sergeant wasn't there, and I often stayed behind my curtain to catch a glimpse of her. But she always dressed in the back of the room.

There was only one free room in the Hotel Stella, on the fifth floor. We went up. The woman was fairly heavy and stopped to catch her breath after each step. I felt good: I have a wiry body, in spite of my belly, and it takes more than five floors to wind me. On the fifth floor landing, she stopped and put her right hand to her heart and breathed heavily. She had the key to the room in her left hand.

"It's a long way up," she said, trying to smile at me. Without answering, I took the key from her and opened the door. I held my revolver in my left hand, pointing straight ahead through the pocket, and I didn't let go of it until I switched the light on. The room was empty. They had a little square of green soap on the washbasin, for a one-shot. I smiled: I don't have much to do with bidets and little squares of soap. The woman was still breathing heavily behind me and that excited me. I turned, she put out her lips towards me. I pushed her away.

"Undress," I told her.

There was an upholstered armchair; I sat down and made myself comfortable. It's at times like this I wish I smoked. The woman took off her dress and stopped, looking at me distrustfully.

"What's your name?" I asked, leaning back.

"Renée."

"All right, Renée, hurry up. I'm waiting."

"You aren't going to undress?"

"Go on," I said, "don't worry about me."

She dropped her panties, then picked them up and put them carefully on top of her dress along with her brassiere.

"So you're a little lazybones, honey?" she asked me. "You want your little girl to do all the work?"

At the same time she took a step towards me, and, leaning her hands on the arm of the chair, tried heavily to kneel between my legs. I got up brusquely.

"None of that," I told her.

She looked at me with surprise.

"Well, what do you want me to do?"

"Nothing. Just walk. Walk around. I don't want any more from you."

She began to walk back and forth awkwardly. Nothing annoys women more than walking when they're naked. They don't have the habit of putting their heels down flat. The whore chucked her back and let her arms hang. I was in heaven: there I was, calmly sitting in an armchair, dressed up to my neck, I had even kept my gloves on and this ripe woman had stripped herself naked at my command and was turning back and forth in front of me. She turned her head towards me, and, for appearance, smiled coquettishly.

"You think I'm pretty? You're getting an eyeful?"

"Don't worry about that."

"Say," she asked with sudden indignation, "do you think you're going to make me walk up and down like this very long?"

"Sit down."

She sat on the bed and we watched each other in silence. She had gooseflesh. I could hear the ticking of an alarm clock from the other side of the wall. Suddenly I told her:

"Spread your legs."

She hesitated a fraction of a second then obeyed. I looked between her legs and turned up my nose. Then I began to laugh hard that tears came to my eyes. I said, simply, "Look at that!" And I started laughing again.

She looked at me, stupefied, then blushed violently and tapped her legs shut.

"Bastard," she said between her teeth.

But I laughed louder, then she jumped up and took her brassiere from the chair.

"Hey!" I said, "it isn't over. I'm going to give you fifty francs after a while, but I want my money's worth."

She picked up her panties nervously.

"I've had enough, get it? I don't know what you want. And if you had me come up here to make a fool out of me. . . ."

Then I took out my revolver and showed it to her. She looked at me seriously and dropped the panties without a word.

"Walk," I told her, "walk around."

She walked around for another five minutes. Then I gave her my cane and made her do exercises. When I felt my drawers were wet I got up and gave her a fifty-franc note. She took it.

"So long," I added. "I don't think I tired you out very much for the money."

I went out, I left her naked in the middle of the room, the brassiere in one hand and the fifty-franc note in the other. I didn't regret the money I spent; I had dumbfounded her and it isn't easy to surprise a whore. Going down the stairs I thought, "That's what I want. To surprise them all." I was happy as a child. I had brought along the green soap and after I reached home I rubbed it under the hot water for a long time until there was nothing left of it but a thin film between my fingers and it looked like a mint candy someone had sucked on for a long time.

But that night I woke up with a start and I saw her face again, her eyes when I showed her my gun, and her fat belly that bounced up and down at every step.

What a fool, I thought. And I felt bitter remorse: I should have shot her while I was at it, shot that belly full of holes. That night and three nights afterward, I dreamed of six little red holes grouped in a circle about the navel.

As a result, I never went out without my revolver. I looked at people's backs, and I imagined, from their walk, the way they would fall if I shot them. I was in the habit of hanging around the Châtelet every Sunday when the classical concerts let out. About six o'clock I heard a bell ring and the ushers came to fasten back the plate glass doors with hooks. This was the beginning: the crowd came out slowly; the people walked with floating steps, their eyes still full of dreams, their hearts still full of pretty sentiments. There were a lot of them who looked around in amazement: the street must have seemed quite strange to them. Then they smiled mysteriously: they were passing from one world to

another. I was waiting for them in this other world. I slid my right hand into my pocket and gripped the gun butt with all my strength. After a while, I saw myself shooting them. I knocked them off like clay pipes, they fell, one after the other and the panic-stricken survivors streamed back into the theatre, breaking the glass in the doors. It was an exciting game: when it was over, my hands were trembling and I had to go to Dreher's and drink a cognac to get myself in shape.

I wouldn't have killed the women. I would have shot them in the kidneys. Or in the calves, to make them dance.

I still hadn't decided anything. But I did everything just as though my power of decision had stopped. I began with minor details. I went to practice in a shooting gallery at Denfert-Rochereau. My scores weren't tremendous, but men are bigger targets, especially when you shoot point-blank. Then I arranged my publicity. I chose a day when all my colleagues would be together in the office. On Monday morning. I was always very friendly with them, even though I had a horror of shaking their hands. They took off their gloves to greet you; they had an obscene way of undressing their hand, pulling the glove back and sliding it slowly along the fingers, unveiling the fat, wrinkled nakedness of the palm. I always kept my gloves on.

We never did much on Mondays. The typist from the commercial service came to bring us receipts. Lemercier joked pleasantly with her and when she had gone, they described her charms with a blasé competence. Then they talked about Lindbergh. They liked Lindbergh. I told them:

"I like the black heroes."

"Negroes?" Masse asked.

"No, black as in Black Magic. Lindbergh is a white hero. He doesn't interest me."

"Go see if it's easy to cross the Atlantic," Bouxin said sourly. I told them my conception of the black hero.

"An anarchist," Lemercier said.

"No," I said quietly, "the anarchists like their own kind of men."

"Then it must be a crazy man."

But Masse, who had some education, intervened just then. "I know your character," he said to me. "His name is Erostratus. He wanted to become famous and he couldn't find anything better to do than to burn down the temple of Ephesus, one of the seven wonders of the world."

"And what was the name of the man who built the temple?" "I don't remember," he confessed. "I don't believe anybody knows his name."

"Really? But you remember the name of Erostratus? You see, he didn't figure things out too badly."

The conversation ended on these words, but I was quite calm. They would remember it when the time came. For myself, who, until then, had never heard of Erostratus, his story was encouraging. He had been dead for more than two thousand years and his act was still shining like a black diamond. I began to think that my destiny would be short and tragic. First it frightened me but I got used to it. If you look at it a certain way, it's terrible, but on the other hand, it gives the passing moment considerable force and beauty. I felt a strange power in my body when I went down into the street. I had my revolver on me, the thing that explodes and makes noise. But I no longer drew my assurance from that, it was from myself: I was a being like a revolver, a torpedo or a bomb. I too, one day at the end of my somber life, would explode and light the world with a flash as short and violent as magnesium. At that time I had the same dream several nights in a row. I was an anarchist. I had put myself in the path of the Tsar and I carried an infernal machine on me. At the appointed hour, the cortège passed, the bomb exploded and we were thrown into the air, myself, the Tsar, and three gold-braided officers, before the eyes of the crowd.

I now went for weeks on end without showing up at the office. I walked the boulevards in the midst of my future victims or locked myself in my room and made my plans. They fired me at the beginning of October. Then I spent my leisure working on the following letter, of which I made 102 copies:

Monsieur:

You are a famous man and your works sell by the thousands. I am going to tell you why: because you love men. You have humanism in your blood: you are lucky. You expand when you are with people; as soon as you see one of your fellows, even without knowing him, you feel sympathy for him. You have a taste for his body, for the way he is joined, for his legs which open and close at will, and above all for his hands: it pleases you because he has five fingers on each hand and he can set his thumb against the other fingers. You are delighted when your neighbor takes

a cup from the table because there is a way of taking it which is strictly human and which you have often described in your works; less supple, less rapid than that of a monkey, but is it not so much more intelligent? You also love the flesh of man, his look of being heavily wounded with re-education, seeming to re-invent walking at every step, and his famous look which even wild beasts cannot bear. So it has been easy for you to find the proper accent for speaking to man about himself: a modest, yet frenzied accent. People throw themselves greedily upon your books, they read them in a good armchair, they think of a great love, discreet and unhappy, which you bring them and that makes up for many things, for being ugly, for being cowardly, for being cuckolded, for not getting a raise on the first of January. And they say willingly of your latest book: it's a good deed.

I suppose you might be curious to know what a man can be like who does not love men. Very well, I am such a man, and I love them so little that soon I am going out and kill half a dozen of them: perhaps you might wonder why *only* half a dozen? Because my revolver has only six cartridges. A monstrosity, isn't it? And moreover, an act strictly impolitic? But I tell you I *cannot* love them. I understand very well the way you feel. But what attracts you to them disgusts me. I have seen, as you, men chewing slowly, all the while keeping an eye on everything, the left hand leafing through an economic review. Is it my fault I prefer to watch the sea-lions feeding? Man can do nothing with his face without its turning into a game of physiognomy. When he chews, keeping his mouth shut, the corners of his mouth go up and down, he looks as though he were passing incessantly from serenity to tearful surprise. You love this, I know, you call it the watchfulness of the Spirit. But it makes me sick; I don't know why; I was born like that.

If there were only a difference of taste between us I would not trouble you. But everything happens as if you had grace and I had none. I am free to like or dislike lobster Newburg, but if I do not like men I am a wretch and can find no place in the sun. They have monopolized the sense of life. I hope you will understand what I mean. For the past 33 years I have been beating against closed doors above which is written: "No entrance if not a humanist." I have had to abandon all I have undertaken; I had to choose: either it was

an absurd and ill-fated attempt, or sooner or later it had to turn to their profit. I could not succeed in detaching from my thoughts I did not expressly destine for them, in formulating them: they remained in me as slight organic movements. Even the tools I used I felt belonged to them; words, for example: I wanted *my own* words. But the ones I use have dragged through I don't know how many consciences; they arrange themselves in my head by virtue of the habits I have picked up from the others and it is not without repugnance that I use them in writing to you. But this is the last time. I say to you: love men or it is only right for them to let you sneak out of it. Well, I do not want to sneak out. Soon I am going to take my revolver, I am going down into the street and see if anybody can do anything to *them*. Good-bye, perhaps it will be you I shall meet. You will never know then with what pleasure I shall blow your brains out. If not—and this is more likely—read tomorrow's papers. There you will see that an individual named Paul Hilbert has killed, in a moment of fury, six passers-by on the Boulevard Edgar-Quinet. You know better than anyone the value of newspaper prose. You understand then that I am not "furious." I am, on the contrary, quite calm and I pray you to accept, Monsieur, the assurance of my distinguished sentiments.

PAUL HILBERT

I slipped the 102 letters in 102 envelopes and on the envelopes I wrote the addresses of 102 French writers. Then I put the whole business in my table drawer along with six books of stamps.

I went out very little during the two weeks that followed. I let myself become slowly occupied by my crime. In the mirror, to which I often went to look at myself, I noticed the changes in my face with pleasure. The eyes had grown larger, they seemed to be eating up the whole face. They were black and tender behind the glasses and I rolled them like planets. The fine eyes of an artist or assassin. But I counted on changing even more profoundly after the massacre. I have seen photographs of two beautiful girls—those servants who killed and plundered their mistress. I saw their photos *before* and *after*. *Before*, their faces poised like sky flowers above piqué collars. They smelled of hygiene and appetizing honesty. A discreet curling iron had

waved their hair exactly alike. And, even more reassuringly than their curled hair, their collars and their look of being at the photographer's, there was their resemblance as sisters, their well considered resemblance which immediately put the bonds of blood and natural roots of the family circle to the fore. After, their faces were resplendent as fire. They had the bare neck of prisoners about to be beheaded. Everywhere wrinkles, horrible wrinkles of fear and hatred, folds, holes in the flesh as though a beast with claws had walked over their faces. And those eyes, always those black, depthless eyes—like mine. Yet they did not resemble one another. Each one, in her own way, bore the memory of the common crime. "If it is enough," I told myself, "for a crime which was mostly chance, to transform these orphans' faces, what can I not hope for from a crime entirely conceived and organized by myself?" It would possess me, overturning my all-too-human ugliness . . . a crime, cutting the life of him who commits it in two. There must be times when one would like to turn back, but this shining object is there behind you, barring the way. I asked only an hour to enjoy mine, to feel its crushing weight. This time, I would arrange to have everything my way: I decided to carry out the execution at the top of the Rue Odessa. I would profit by the confusion to escape, leaving them to pick up their dead. I would run, I would cross the Boulevard Edgar-Quinet and turn quickly into the Rue Delambre. I would need only 30 seconds to reach the door of my building. My pursuers would still be on the Boulevard Edgar-Quinet, they would lose my trail and it would surely take them more than an hour to find it again. I would wait for them in my room, and when I would hear the beating on the door I would re-load my revolver and shoot myself in the mouth.

I began to live more expensively; I made an arrangement with the proprietor of a restaurant on the Rue Vavin who had a tray sent up every morning and evening. The boy rang, but I didn't open, I waited a few minutes then opened the door halfway and saw full plates steaming in a long basket set on the floor.

On October 27, at six in the evening, I had only 17 and a half francs left. I took my revolver and the packet of letters and went downstairs. I took care not to close the door, so as to re-enter more rapidly once I had finished. I didn't feel well, my hands were cold and blood was rushing to my head, my eyes tickled me. I looked at the stores, the Hotel de l'Ecole, the stationer's where I buy my pencils, and I didn't recognize them. I wondered, "What

street is this?" The Boulevard Montparnasse was full of people. They jostled me, pushed me, bumped me with their elbows or shoulders. I let myself be shoved around, I didn't have the strength to slip in between them. Suddenly I saw myself in the heart of this mob, horribly alone and little. How they could have hurt me if they wanted! I was afraid because of the gun in my pocket. It seemed to me they could guess it was there. They would look at me with hard eyes and would say: "Hey there . . . hey . . . !" with happy indignation, harpooning me with their men's paws. Lynched! They would throw me above their heads and I would fall back in their arms like a marionette. I thought it wiser to put off the execution of my plan until the next day. I went to eat at the *Cipote* for 16 francs 80. I had 70 centimes left and I threw them in the gutter.

I stayed three days in my room, without eating, without sleeping. I had drawn the blinds and I didn't dare go near the window or make a light. On Monday, someone rang at my door. I held my breath and waited. After a minute they rang again. I went on tiptoe and glued my eye to the keyhole. I could only see a piece of black cloth and a button. The man rang again and then went away. I don't know who it was. At night I had refreshing visions, palm trees, running water, a purple sky above a dome. I wasn't thirsty because hour after hour I went and drank at the spigot. But I was hungry. I saw the whore again. It was in a castle I had built in Causses Noires, about 60 miles from any town. She was naked and alone with me. Threatening her with my revolver I forced her to kneel and then run on all fours; then I tied her to a pillar and after I explained at great length what I was going to do, I riddled her with bullets. These images troubled me so much that I had to satisfy myself. Afterwards, I lay motionless in the darkness, my head absolutely empty. The furniture began to creak. It was five in the morning. I would have given anything to leave the room, but I couldn't go out because of the people walking in the street.

Day came, I didn't feel hungry any more, but I began to sweat: my shirt was soaked. Outside there was sunlight. Then I thought: "He is crouched in blackness, in a closed room, for three days. He has neither eaten nor slept. They rang and He didn't open. Soon, He is going into the street and He will kill."

I frightened myself. At six o'clock in the evening hunger struck me again. I was mad with rage. I bumped into the furniture, then I turned lights on in the rooms, the kitchen, the bath-

room. I began to sing at the top of my voice. I washed my hands and I went out. It took me a good two minutes to put all the letters in the box. I shoved them in by tens. I must have crumpled a few envelopes. Then I followed the Boulevard Montparnasse as far as the Rue Odessa. I stopped in front of a haberdasher's window and when I saw my face I thought, "Tonight."

I posted myself at the top of the Rue Odessa, not far from the street lamp, and waited. Two women passed, arm in arm.

I was cold but I was sweating freely. After a while I saw three men come up; I let them by: I needed six. The one on the left looked at me and clicked his tongue. I turned my eyes away.

At seven-five, two groups, followed each other closely, came out onto the Boulevard Edgar-Quinet. There was a man and a woman with two children. Behind them came three old women. I took a step forward. The woman looked angry and was shaking the little boy's arm. The man drawled,

"What a little bastard he is."

My heart was beating so hard it hurt my arms. I advanced and stood in front of them, motionless. My fingers, in my pocket, were all soft around the trigger.

"Pardon," the man said, bumping into me.

I remembered I had closed the door of the apartment and that provoked me. I would have to lose precious time opening it. The people were getting further away. I turned around and followed them mechanically. But I didn't feel like shooting them any more. They were lost in the crowd on the boulevard. I leaned against the wall. I heard eight and nine o'clock strike. I repeated to myself, "Why must I kill all these people who are dead *already*?" and I wanted to laugh. A dog came and sniffed at my feet.

When the big man passed me, I jumped and followed him. I could see the fold of his red neck between his derby and the collar of his overcoat. He bounced a little in walking and breathed heavily, he looked husky. I took out my revolver: it was cold and bright, it disgusted me, I couldn't remember very well what I was supposed to do with it. Sometimes I looked at it and sometimes I looked at his neck. The fold in the neck smiled at me like a smiling, bitter mouth. I wondered if I wasn't going to throw my revolver into the sewer.

Suddenly, the man turned around and looked at me, irritated. I stepped back.

"I wanted to ask you. . . ."

He didn't seem to be listening, he was looking at my hands. "Can you tell me how to get to the Rue de la Gaîté?"

His face was thick and his lips trembled. He said nothing. He stretched out his hand. I drew back further and said: "I'd like. . . ."

Then I *knew* I was going to start screaming. I didn't want to: I shot him three times in the belly. He fell with an idiotic look on his face, dropped to his knees and his head rolled on his left shoulder.

"Bastard," I said, "rotten bastard!"

I ran. I heard him coughing. I also heard shouts and feet clattering behind me. Somebody asked, "Is it a fight?" then right after that someone shouted, "Murder! Murder!" I didn't think these shouts concerned me. But they seemed sinister, like the sirens of the fire engines when I was a child. Sinister and slightly ridiculous. I ran as fast as my legs could carry me.

Only I had committed an unpardonable error: instead of going up the Rue Odessa to the Boulevard Edgar-Quinet, I was *running down it toward the Boulevard Montparnasse*. When I realized it, it was too late: I was already in the midst of the crowd, astonished faces turned toward me (I remember the face of a heavily roughed woman wearing a green hat with an aigrette) and I heard the fools in the Rue Odessa shouting "murder" after me. A hand took me by the shoulder. I lost my head then: I didn't want to die stifled by this mob. I shot twice. People began to scream and scatter. I ran into a café. The drinkers jumped up as I ran through but made no attempt to stop me, I crossed the whole length of the café and locked myself in the lavatory. There was still one bullet in my revolver.

A moment went by. I was out of breath and gasping. Everything was extraordinarily silent, as though the people were keeping quiet on purpose. I raised the gun to my eyes and I saw its small hole, round and black: the bullet would come out there; the powder would burn my face. I dropped my arm and waited. After a while they came; there must have been a crowd of them, judging by the scuffling on the floor. They whispered a little and then were quiet. I was still breathing heavily and I thought they must hear me breathing from the other side of the partition. Someone advanced quietly and rattled the doorknob. He must have been flattened beside the door to avoid my bullets. I still wanted to shoot—but the last bullet was for me.

"What are they waiting for?" I wondered. "If they pushed

against the door and broke it down *right away* I wouldn't have time to kill myself and they would take me alive." But they were in no hurry; they gave me all the time in the world to die. The bastards, they were afraid.

After a while, a voice said, "All right, open up. We won't hurt you."

There was silence and the same voice went on, "You know you can't get away."

I didn't answer, I was still gasping for breath. To encourage myself to shoot, I told myself, "If they get me, they're going to beat me, break my teeth, maybe put an eye out." I wanted to know if the big man was dead. Maybe I only wounded him. . . . They were getting something ready, they were dragging something heavy across the floor. I hurriedly put the barrel of the gun in my mouth, and I bit hard on it. But I couldn't shoot, I couldn't even put my finger on the trigger. Everything was dead silent.

I threw away the revolver and opened the door.

EK 7

ANDREW BROWN'UN ÇEVİRİSİ

Herostratus

You really need to look down on men from above. I'd switch the light off and go over to the window: they didn't even suspect that they could be observed from up there. They take care over the façades of buildings, sometimes the rears too, but all their effects are calculated for spectators of five foot eight. So who has ever reflected on the shape of a bowler hat seen from the sixth floor? They don't take the precaution of protecting their shoulders and their skulls by wearing bright colours and ostentatious fabrics, they don't know how to ward off that great enemy of humanity: the bird's-eye view. I would lean out of the window and start to laugh; so what had become of that celebrated 'upright posture' of which they were so proud? They were crushed against the pavement and two long legs, half-crawling, stuck out from beneath their shoulders.

On the balcony of a sixth-floor apartment: that's where I'd like to have spent my whole life. You need to use material symbols to bolster moral superiority, otherwise it collapses. So in what exactly does my superiority over men consist? It's a positional superiority, nothing else: I have set myself above all that is human within me and I contemplate it. That's why I used to like the towers of Notre-Dame, the platforms of the Eiffel Tower, and the Sacré-Coeur, as well as my sixth-floor apartment in the rue Delambre. They are excellent symbols.

I sometimes had to go back down into the streets. To go to the office, for instance. I suffocated. When you're on an equal footing with men, it's much more difficult to view them as ants: they are so *touching*. Once, I saw a guy who'd died in the street. He'd fallen flat on his face. They turned him over, he was bleeding. I saw his wide-open eyes and his unappetising appearance and all that blood. I told myself, 'It's nothing, it's no more disturbing than wet paint. They've daubed red paint on his

nose, that's all.' But I sensed an insidious sweetness suffusing my legs and the nape of my neck, and I fainted. They took me to a chemist's, gave me a few slaps on the shoulders and made me drink some alcohol. I could have killed them.

I knew they were my enemies but *they* didn't. They loved one another, they all mucked in together; they'd even have been willing to give me a helping hand, now and again, since they thought I was like them. But if they could have guessed even the tiniest part of the truth, they'd have beaten me up. In fact, they did so, later on. When they'd got hold of me and found out *who* I was, they gave me a good thrashing, they laid into me for two hours, at the police station, they slapped me about and punched me, they twisted my arms, they tore off my trousers and then, as a grand finale, they chucked my glasses on the ground, and while I was down on all fours trying to find them, they kicked me up the backside, roaring with laughter. I'd always foreseen that they'd eventually beat me up: I'm not very strong and I can't defend myself. There were some who'd been looking out for me for a long time: the big fellows. They jostled me in the street, just for a laugh, to see what I'd do. I didn't say anything. I made out I hadn't understood. And yet they got to me. I was scared of them: I sensed what was coming. But as you can well imagine, I had more serious reasons for hating them.

From this point of view, it all went a lot better from the day I bought myself a revolver. You feel strong when you've ensured you're carrying around one of those things that can explode and make a noise. On a Sunday I'd get it out, pop it quite simply in my trouser pocket and then go for a stroll – in general along the boulevards. I could feel it pulling like a crab on my trousers, I could feel it lying cold against my thigh. But, little by little, it would warm up in contact with my body. I walked along with a certain stiffness, I looked like a guy with a hard-on – his prick slows him down with every step he takes. I slipped my hand

into my pocket and felt *the object*. From time to time, I'd go into a public urinal – even there, I'd be pretty careful, since you often have neighbours – take out my revolver, weigh it in my hand, examine the grip with its black criss-cross pattern and its black trigger looking like a half-closed eye. The other people, the ones outside who could see my parted feet and the hem of my trousers, thought I was having a piss. But I never go for a piss in public urinals.

One evening, I had the bright idea of taking a pot shot at some men. It was a Saturday evening, I'd gone out to find Léa, a blonde who touts for trade in front of a hotel in the rue Montparnasse. I've never had an intimate relation with a woman: I'd have felt robbed. You climb on top of them, sure, but they get you below the belt and gobble it up in their great hairy mouths, and, from what I've heard, they're the ones who far and away get the most out of the deal. Now I don't ask for anything from anyone, but I don't want to give anything to anyone, either. Or maybe some frigid, pious woman who'd yield to my embraces with a certain disgust. The first Saturday of every month, I went up with Léa to a room in the hotel Duquesne. She'd get undressed while I watched her without touching her. Sometimes it went off all by itself in my trousers, at other times I had time to go home and finish myself off there. That evening, I didn't find her at her usual post. I waited for a while and when I didn't see her coming, I supposed she'd gone down with the flu. It was the beginning of January and it was really cold. I was put out; I'm an imaginative guy and I'd been eagerly anticipating the pleasure I expected from this evening. Admittedly there was, in the rue d'Odessa, a brunette I'd often noticed, of mature years, but firm of flesh, with curves in the right places. I have nothing against mature women: when they're undressed, they look more naked than the others. But she wasn't in the know when it came to my particular preferences and I felt a bit intimidated at the idea of having

to confess them to her point-blank. And then I mistrust new acquaintances: those women may well be concealing some thug behind a door and, when you're through, the guy suddenly jumps out and relieves you of all your money. And you're lucky if he doesn't thump you into the bargain. Still, that evening, I felt all emboldened for some reason and decided to pop back home to pick up my revolver and try my chances.

When I accosted the woman, a quarter of an hour later, my weapon was in my pocket and I'd lost all fear. On closer inspection, she seemed a pretty miserable specimen. She looked like my neighbour opposite, the warrant officer's wife, and that made me feel really good since I'd wanted to see *her* stripped to the buff for quite a while. She used to get dressed with the curtains open, when the officer had left, and I'd often hidden behind my curtain to spy on her. But she went to the back of the room to get washed.

At the hotel Stella there was only one room left, on the fourth floor. We went up. The woman was on the heavy side and kept resting at every step to get her breath back. I was perfectly comfortable: I have a wiry figure, despite my bit of a belly, and you'd need more than four storeys to make me get out of breath. On the fourth-floor landing, she stopped and placed her right hand over her heart, breathing very heavily. In her left hand she held the room key.

'It's quite a climb!' she said, trying to give me a smile. I took the key off her without replying, and opened the door. I was holding my revolver in my left hand, aimed straight ahead of me through the pocket; I dropped it only after I'd turned on the light switch. The room was empty. On the washbasin they'd left a little square of green soap, for afterwards. I smiled: in my case, neither bidets nor little squares of soap are of much relevance. The woman was still panting, behind me, and that aroused me. I turned round; she proffered her lips. I pushed her away.

'Get undressed,' I told her.

There was an upholstered armchair; I sat down and made myself comfortable. It's at times like this that I regret not smoking. The woman took off her dress then stopped and stared at me with distrust.

'What's your name?' I asked her, leaning right back.

'Renée.'

'Okay, Renée, get a move on, I'm waiting.'

'Aren't you going to get undressed?'

'Just get on with it,' I said, 'don't you worry about me.'

She dropped her panties to her ankles and then picked them up and placed them carefully on her dress together with her bra.

'So you're a little pervert then, my darling, a little old lazy-bones?' she asked me; 'you want your little woman to do all the work?'

At the same time, she took a step towards me and, propping her hands on the arm-rests of my chair, she clumsily tried to kneel between my legs. But I roughly made her stand up.

'Not that, not that,' I told her.

She looked at me in surprise.

'But what do you want me to do for you?'

'Nothing. Walk, just walk round, that's all I ask.'

She started to walk up and down, looking gauche. There's nothing women find more annoying than to have to walk around when they're naked. They're not used to walking on flat heels. The whore was arching her back and letting her arms swing at her sides. I was in the seventh heaven: there I was, peacefully sitting in an armchair, dressed from head to toe, I'd even kept on my gloves, and this mature woman had stripped completely naked at my command and was swanning up and down for me.

She turned to look at me and, to save appearances, smiled flirtatiously.

'Do you think I'm beautiful? Getting an eyeful, are you?'
'Never you mind.'

'Hey,' she asked me with sudden indignation, 'are you intending to make me walk around like this for ages?'
'Sit down.'

She sat on the bed and we looked at each other in silence. She was getting goose pimples. You could hear the ticking of an alarm clock from the other side of the wall. Suddenly I told her, 'Open your legs.'

She hesitated for a fraction of a second then she obeyed. I looked between her legs and sniffed. Then I started to laugh so loud that tears came to my eyes. I merely said to her, 'Do you get it?'

And I started laughing again.

She looked at me, stupefied, then flushed deep crimson and closed her legs.

'Bastard,' she said between gritted teeth.

But I just laughed even louder, so she jumped up and picked her bra up off the chair.

'Hold on a minute,' I said, 'we're not through yet. I'll give you fifty francs a bit later, but I want my money's worth.'

She nervously picked up her panties.

'I've had about enough of this, get it? I don't know what you want. And if you've brought me up here just to take the piss...'

Then I took out my revolver and showed it to her. She looked at me gravely and dropped her panties without a word.

'Walk,' I said. 'Walk around.'

She walked around for another five minutes. Then I gave her my cane and made her go through her paces. When I felt that my pants were wet, I got up and offered her a fifty-franc note. She took it.

'Bye then,' I added, 'can't say I made you work hard for the price.'

I went off, leaving her stark naked in the middle of the room, holding her bra in one hand and the fifty-franc note in the other. I didn't regret giving her the money: I'd really put the wind up her, and those whores don't scare easily. As I went down the stairs, I thought, 'That's what I'd like – to astonish everyone.' I was as overjoyed as a child. I'd taken the green soap with me, and once I got home, I rubbed it under hot water for a long time until all that was left was a slender film between my fingers resembling a mint-flavoured sweet that had been sucked for a long time.

But that night, I woke with a start and saw her face again, the expression in her eyes when I showed her my weapon, and her fat belly, wobbling with every step she took.

What a fool I've been, I thought. And I felt a bitter regret: I should have fired while I was about it, fired at that belly till it was as full of holes as a sieve. That night, and the three following nights, I dreamt of six little red holes arranged in a circle round her navel.

Subsequently, I never went out without my revolver. I would stare at people's backs and imagine, from the way they walked, how they would fall if I took a shot at them. On Sundays, I got into the habit of going and taking up my post outside the Châtelet, as they were coming out of the classical music concerts. Around six o'clock I heard the bells ringing, and the usherettes came to open the glass doors and fasten them back in position with hooks. This was the beginning: the crowd slowly emerged; people walked, or rather floated out, their eyes still dreamy, their hearts still filled with fine feelings. There were quite a few of them who gazed around with startled expressions: the street must have seemed all blue to them. Then they gave a mysterious smile: they were passing from one world into another. And it was in this other world that I was waiting for them. I'd slipped my right hand into my pocket

and squeezed the grip of my weapon with all my strength. After a while I could *see* myself shooting at them. I was knocking them over like pipes at a fairground stall; they fell on top of one another, and the survivors, panic-stricken, flooded back into the theatre, smashing the glass doors. It was a game that really gave me a buzz; eventually my hands started shaking and I was obliged to go to Dreher's for a pick-me-up glass of brandy.

I wouldn't have killed the women. I'd have shot them in the middle. Or else in the calves, to make them dance.

I still hadn't decided anything. But I made up my mind to do everything just as if I had made my final decision. I started by settling the secondary details. I'd been practising in a shooting-gallery at the Denfert-Rochereau funfair. My scores weren't all that great, but men present a big target, especially at point-blank range. Then I busied myself with the publicity arrangements. I chose a day when all my colleagues would be together in the office. A Monday morning. I was very nice to them, on principle, although I'd have loathed having to shake hands with them. They took their gloves off to say hello, they had an obscene way of stripping their hands, pulling back their glove and making it slip slowly along their fingers, revealing the fleshy, wrinkled nudity of the palm. Personally, I always kept my gloves on.

On Monday mornings, nobody does much work. The typist from the commercial service had just brought us the receipts. Lemercier laughed and joked with her a bit and, when she'd gone, they all detailed her charms with blasé competence. Then they started talking about Lindbergh. They really liked Lindbergh. I said to them, 'I like black heroes, myself.'

'Negroes?' asked Massé.

'No, black in the sense of "black magic". Lindbergh's a white hero. He doesn't interest me.'

'Just you try and cross the Atlantic,' Bouxin said aggressively. I set out my conception of the black hero for their benefit.

'You mean an anarchist,' concluded Lemercier.

'No,' I said gently, 'anarchists, in their own way, love their fellow human beings.'

'A nutcase, then.'

But Massé, who was a cultured fellow, intervened at this point.

'I know the type of guy you mean,' he told me. 'His name is Herostratus. He wanted to get famous and the best thing he could think of was to burn down the temple at Ephesus, one of the seven wonders of the world.'⁷

'And what was the name of the architect who'd built the temple?'

'I can't remember,' he confessed, 'in fact I don't even think anyone knows his name.'

'Really? And yet you remember the name of Herostratus? As you can see, he'd calculated his chances pretty well.'

The conversation came to a halt at this point, but I was quite easy in my mind; they'd remember it when the time came. Personally, though I'd never heard of Herostratus until then, his story rather encouraged me. He'd died over two thousand years ago and his act still gleamed like a black diamond. I was starting to believe that my destiny would be short and tragic. At first this frightened me, then I got used to it. If you look at it one way, it's quite dreadful, but from another point of view, it gives the passing moment considerable strength and beauty. When I went down into the street, I felt a strange power in my body. I had my revolver on me – the thing that goes off and makes a noise. But it wasn't my revolver that gave me a sense of reassurance now, it was myself: I was a being of the same kind as revolvers, bangers and bombs. I too, one day, at the end of my dark life, would explode and illuminate the world with a violent, brief flame like

a magnesium flash. Around this time, I sometimes had the same dream on several successive nights. I was an anarchist, I'd taken up my position on the route the Tsar was to follow and I was carrying a time bomb on my person. At the hour arranged, the procession passed by, the bomb went off and we all got blown up, me, the Tsar and three gold-braided officers, right in front of the eyes of the crowd.

I could now spend weeks on end without turning up at the office. I would go for a stroll along the boulevards, among my future victims, or else shut myself away in my room and draw up my plans. I was sacked at the beginning of October. Then I filled my leisure time composing the following letter, which I copied out 102 times:

Dear Sir,

You are famous, and your works enjoy a print run of thirty thousand. I'll tell you why: you love mankind. Humanism runs in your blood: you're really lucky. You blossom when you're in company; the minute you see one of your fellow men, even if you don't know him, you feel a liking for him. You appreciate his body, the way it's put together, his legs that open and shut as he wants, and especially his hands: you like the fact that he has five fingers on each hand, and opposite thumbs. You take delight in how your neighbour picks a cup off the table, since there's a way of picking up which is properly human – you've often described it in your works: less supple and rapid than a monkey, but – don't you think? – so much more intelligent. You also love a man's flesh, the way he behaves like someone who's been severely wounded and is undergoing occupational therapy, his air of reinventing walking at every step and his celebrated gaze that wild beasts cannot stand. So it was easy for you to find the right accent in which to speak to men about themselves: a modest but

passionate accent. People fling themselves greedily onto your works, they read them in a nice comfortable armchair, they reflect on the great unhappy and discreet love that you bear them and this consoles them for many things – for being ugly, cowardly, and cuckolds, for not having got a pay rise on 1st January. And people happily say of your last novel: it's a really good deed.

You'll be curious to know, I suppose, what kind of man it is who doesn't love his fellow human beings. Well, I'm that man, and I love them so little that I'm shortly going to kill half a dozen of them. Perhaps you're wondering, 'why only half a dozen?' Because my revolver only has six cartridges. A monstrous thing to do, don't you think? And what's more, quite ill-advised. But I'm telling you I can't love them. I understand your feelings perfectly well. But what attracts you about them disgusts me. Like you, I've seen men masticating slowly and carefully, their eyes attentive as they turn the pages of an economic review with their left hand. Is it my fault if I'd rather watch seals feeding? A man can't do anything with his face without it immediately turning into some physiognomical game. When he chews, keeping his mouth shut, the corners of his mouth go up and down, he seems to be passing without a moment's pause from serenity to maudlin surprise. You love this, I know, you call it the vigilance of Spirit. But it makes me want to throw up: I don't know why; I was born that way.

If we simply had different tastes, I wouldn't be bothering you. But it's just as if you had been granted grace and I had not. I am free to like lobster américaine or not, but if I don't like men, I'm a wretch denied any place in the sun. They've cornered the market in the meaning of life. I hope you understand what I'm getting at. For thirty-three years I've been running into closed doors over which stand the words 'No

one can enter herein unless he be a humanist.' I have had to abandon everything I set out to do; I had to choose: either it was an absurd, doomed enterprise, or it would inevitably turn out, sooner or later, to their advantage. The thoughts that I didn't deliberately address to them stuck to me, and I couldn't formulate them: they remained within me like a tiny organic tremor. The very tools that I used belonged, I felt, to them; words, for instance: I would have liked to have my own words. But the ones available to me have hung around in who knows how many heads; they spontaneously line up in my mind in accordance with habits they have contracted among other people, and it's not without revulsion that I use them in writing to you. But it's the last time I'll ever do so. Let me lay it on the line: you have to love men, or else all they allow you to do is to tinker. Well, I don't want to tinker. In a little while I'm going to pick up my revolver, I'm going to go down into the street and I'll see if it's possible to perform some act aimed against them. Goodbye, Sir, perhaps you are the very person I am going to meet. In that case, you'll never know how much pleasure it's going to give me blowing your brains out. Otherwise – and this is the most likely eventuality – read tomorrow's papers. You'll discover that an individual by the name of Paul Hilbert shot down, in a fit of frenzy, five passers-by in the boulevard Edgar-Quinet. You, better than anyone, know the value of the prose produced by our great daily newspapers. So you'll realise that I'm not 'frenzied'. On the contrary, I am, Monsieur, perfectly calm.

*Yours faithfully,
Paul Hilbert*

I slipped the 102 letters into 102 envelopes and I wrote on the envelopes the addresses of 102 French writers. Then I placed the whole lot in one of my table drawers with six booklets of stamps.

Over the next fortnight, I hardly went out, I let myself gradually become immersed in my crime. In the mirror, where I sometimes went to look at myself, I noted with pleasure the way my face was changing. My eyes had grown larger, and now filled the whole face. They were dark and tender behind my glasses and I rolled them round like planets. The lovely eyes of an artist and murderer. But I intended to change even more profoundly once I had carried out the massacre. I saw the photos of those two lovely girls, those servants who killed and plundered their mistresses.⁸ I saw their photos taken *before* and *after*. *Before*, their faces swayed like demure flowers over stiff collars. They breathed an atmosphere of hygiene and appetising decency. A discreet curling iron had imprinted similar waves in their hair. And even more reassuring than their wavy hair, their stiff collars and their appearance of paying a visit to the photographer's was the fact they looked like sisters, such close-knit, right-minded sisters, bringing out their blood ties and the natural roots of the family group. *After*, their faces glowed resplendent like fires. They had the bare necks of criminals awaiting the guillotine. Wrinkles everywhere, horrible wrinkles of fear and pity, creases and hollows in their flesh as if a clawed beast had crawled all over their faces. And those eyes above all, those big dark eyes, unfathomable – like mine. And yet they had ceased to resemble each other. Each of them bore in her own way the memory of their shared crime. 'If those orphanage faces,' I said to myself, 'can be so transformed by a crime in which chance has played the greatest part, then just think what I can hope to achieve by carrying out a crime entirely conceived and organised by myself.' It would completely possess me, making my all-too-human ugliness seem insignificant... A crime cuts the life of the man who commits it in half. There must be moments when you'd like to go backwards in time, but there it is, behind you, barring your way, like a sparkling mineral. All I asked was a

single hour to enjoy my crime, to feel its crushing weight. I'd do everything in my power to have that hour to myself: I decided to carry out the execution at the top of the rue d'Odessa. I would take advantage of the panic to escape while they picked up the bodies. I would run across the boulevard Edgar-Quinet and quickly turn into the rue Delambre. I'd only need thirty seconds to reach the door of the apartment block where I live. My pursuers would still be on the boulevard Edgar-Quinet, they'd lose my trail and would surely need more than an hour to pick it up. I'd be waiting for them at home and when I heard them knocking at my door, I'd reload my revolver and shoot myself in the mouth.

I started to live more extravagantly. I'd made an agreement with a caterer in the rue Vavin who had some really nice little meals sent over to me, mornings and evenings. The delivery boy would ring the bell; I didn't open, but waited for a few minutes before half opening my door; then I would see, in a long basket set down on the ground, steaming plates filled with food.

On 27th October at six in the evening, I had seventeen francs fifty left. I picked up my revolver and the bundle of letters, and went down. I took care not to lock my door, so I'd be able to get in more quickly once I'd done the job. I didn't feel well, my hands were cold and I'd had a rush of blood to the head, and my eyes were stinging. I looked at the shops, the *hôtel des Ecoles*, the stationer's where I buy my pencils – and I didn't recognise them. 'What's this street?' I wondered. The boulevard Montparnasse was crowded. They jostled me, pushed me, bumped into me with their elbows or shoulders. I allowed myself to be buffeted here and there by them, I didn't have the strength to steer a path between them. I suddenly saw myself in the heart of this crowd, horribly alone and tiny. They could have really done me some damage if they'd wanted to! I was

afraid because of the weapon in my pocket. I kept thinking they would guess it was there. They'd look at me with their cold eyes and say, 'Hey! What's all this then?' with joyous indignation, nabbing me with their human claws. Lynched! They'd fling me up into the air above their heads and I'd fall down into their arms like a marionette. I decided it was more sensible to put off the execution of my plan until the next day. I went to have dinner in the Coupole for sixteen francs eighty. That left seventy centimes, which I chucked into the gutter.

I stayed in my room for three days, not eating, not sleeping. I'd closed the shutters and didn't dare go over to the window or put the light on. On Monday, someone came and rang my doorbell. I held my breath and waited. After a minute there was another ring. I tiptoed over and glued my eye to the keyhole. All I could see was a patch of black fabric and a button. The guy rang again, then went downstairs: I don't know who it was. During the night, I dreamt of fresh vistas, palm trees, running water, a purple sky over a dome. I wasn't thirsty since, every hour, I went to get a drink from the tap. But I was hungry. I also imagined I was seeing the dark-haired whore again. It was in a castle that I'd had built on the *Causse noires*⁹, a good twenty leagues from any village. She was naked, alone with me. Threatening her with my revolver, I forced her to get down on her knees and crawl around on all fours; then I tied her to a pillar and, after explaining to her at length what I was going to do, I riddled her with bullets. These images had aroused me so much that I was obliged to give myself relief. After, I lay motionless in the dark, my head completely empty. The furniture started to creak. It was five in the morning. I'd have given absolutely anything to leave my room but I couldn't go downstairs because of the people walking down the streets.

Day broke. My hunger had abated, but I started to sweat: my shirt was soaked. Outside, the sun was shining. Then I thought,

'In a shuttered room, in the darkness, He lies low. For three days He has neither eaten nor slept. Someone rang the doorbell and He did not open. Shortly, He will go down into the street and He will kill.' I frightened myself. At six in the evening, hunger again gripped me. I was furious. I stumbled round for a while, bumping into the furniture, then I put on the lights in all the rooms, including the kitchen and the toilet. I started to sing at the top of my voice, I washed my hands and went out. I needed a good couple of minutes to post all my letters. I pushed them into the letter box in bundles of ten. I must have crumpled a few envelopes. Then I walked down the boulevard du Montparnasse to the rue d'Odessa. I stopped in front of the window of a shirt shop and, when I saw my face reflected in it, I thought, 'This evening.'

I took up my post at the top of the rue d'Odessa, not far from a streetlamp, and waited. Two women went by. They were walking along arm in arm, and the blonde was saying, 'They'd put carpets over all the windows and it was nobles from all over the land who played the bit parts.'

'Are they broke?' asked the other woman.

'You don't need to be broke to accept a job that brings in five louis a day.'

'Five louis!' said the brunette in amazement. She added, as she came past me, 'I can well imagine it must have been fun for them to put on their ancestors' costumes.'

They walked away. I was cold but I was pouring with sweat. After a while I saw three men coming up; I let them go by: I needed six. The one on the left saw me and clicked his tongue. I looked away.

At five past seven, two groups, one closely following the other, emerged from the boulevard Edgar-Quinet. There was a man and a woman with two children. Behind them came three old women. I took a step forward. The woman looked cross

and was shaking the little boy by the arm. The man drawled, 'And he's a right pain too, bloody little brat.'

My heart was beating so fast that my arms hurt. I went up and stood in front of them, motionless. My fingers, in my pocket, had gone soft and flabby round the trigger.

'Scuse me,' said the man, pushing past me.

I remembered that I'd locked the door to my apartment and this vexed me: I'd have to waste valuable time opening it. The group moved away. I spun round and mechanically watched them go. But I'd lost my desire to take a shot at them. They vanished into the crowd on the boulevard. I leant against the wall. I heard the clocks striking eight and then nine. I kept saying to myself, 'Why do I need to kill all these people who're already *dead*,' and I felt like laughing. A dog trotted up and sniffed round my feet.

When the fat guy walked past me, I gave a start and fell in behind him. I could see the crease in the nape of his red neck between his bowler hat and the collar of his overcoat. He was walking with a bit of a swagger, and breathing heavily; he looked pretty sturdy. I pulled out my revolver: it was shiny and cold, and filled me with disgust, I couldn't quite remember what I was supposed to do with it. One minute I gazed at it, and the next I gazed at the guy's neck. The crease in his neck was smiling at me like a smiling, bitter mouth. I wondered whether to just chuck my revolver down a drain.

All of a sudden the guy turned round and darted an angry stare at me. I took a step backwards.

'I just wanted to... ask you...'

He didn't seem to be listening, he was looking at my hands. I finished with an effort, 'Could you tell me where the rue de la Gaîté is?'

He had a podgy face and his lips were trembling. He didn't say anything, but held out his hand. I took another step back and said, 'I'd like...'

Just then I *knew* that I was going to start yelling. I didn't want to: I fired three bullets into his stomach. He fell to his knees with an idiotic expression, and his head rolled over onto his left shoulder.

'Bastard!' I said to him, 'bloody bastard!'

I took to my heels. I heard him coughing. I also heard shouts and the clatter of feet behind me. Someone asked, 'What's happening, are they fighting?' then immediately after that there was another cry, 'Help! Murderer!' I didn't reflect that these shouts had anything to do with me. But they struck me as being sinister, as the sound of the fire brigade's sirens had done when I was a boy. Sinister and slightly ridiculous. I was running as fast as my legs could carry me.

But I'd made an unforgivable mistake. Instead of heading back up the rue d'Odessa to the boulevard Edgar-Quinet, I *was running down it to the boulevard Montparnasse*. By the time I realised, it was too late; I was already right in the middle of the crowd, and surprised faces were turning towards me (I remember the face of a heavily made-up woman wearing a green hat with an aigrette) and I could hear those idiots from the rue d'Odessa shouting, 'Murderer!' behind me. A hand came down on my shoulder. Then I lost my head: I didn't want to die suffocated by this crowd. I fired another two revolver shots. People started squealing and let me through. I ran into a café. The customers jumped up as I ran by but they didn't try to stop me, I ran the full length of the café and locked myself into the lavatory. There was one bullet left in my revolver.

A few minutes went by. I was out of breath, panting. There was an extraordinary silence all around me, as if people were deliberately keeping quiet. I raised my weapon to my eyes and saw its little black, round hole; the bullet would come out here; the powder would burn my face. I let my hand fall and waited. After a while they padded stealthily up; there must have been a

whole troop of them, to judge from the shuffling of feet on the floor. They whispered for a while then fell silent. But I was still breathing heavily and I thought they must be able to hear me breathing through the partition. Someone came up quietly and shook the door knob. He must have flattened himself against the side wall to avoid my bullets. Still, I had a strong urge to fire – but the last bullet was for me.

'What are they waiting for?' I wondered. 'If they throw themselves at the door and break it down *straight away*, I won't have time to kill myself and they'll capture me alive.' But they were in no hurry, they were giving me all the time in the world to die. Bastards: they were afraid.

After a while, I heard a voice.

'Come along now, open up, we're not going to hurt you.'

There was a silence and the same voice continued, 'You know you can't escape.'

I didn't reply, I was still panting. To encourage myself to shoot, I told myself, 'If they get me, they'll beat me up, kick my teeth in, maybe take out an eye.' I'd like to have known if the fat guy was dead. Perhaps I'd just wounded him... and the two other bullets had maybe not hit anyone... They were up to something, perhaps they were dragging something heavy along the floor? I hastily stuck the barrel of my weapon into my mouth and bit hard on it. But I couldn't shoot, I couldn't even put my finger on the trigger. There was complete silence again.

Then I threw down the revolver and opened the door to them.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Fuat Şeşen
Doğum tarihi: 1 Ocak 1979
Doğum yeri: İçel
Lisans eğitimi: Bilkent Üniversitesi
Uygulamalı Yabancı Diller Yüksek Okulu
Mütercim – Tercümanlık Bölümü